ספרים נוספים · ספריית דיקטה

אגודת אזוב יורה דעה

רבי משה זאב וולף מרגליות

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אגודת אזוב יורה דעה

רבי משה זאב וולף מרגליות

מקור הטקסט: אור ברסלב

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אגודת-אזוב-יורה-דעה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

שאלה א יורה דעה סי' י' בדין נעיצה לסכין ש"כ או של איסור אי מהני בשעת הדחק לשחוט בו: בק ד לכבוד אחי ידידי החריף ושנון האברך המושלם כקש"ת מו' הר"ש זלמן נ"י.

מכתבך הק' הגיעני מלאה הויות וקושיות גם כתבת שעדין לא עיינת בראוי ואולי אחר העיון היית מוצא בעצמך מרגוע לנפשך אבל משום דלאו כל יומא מתרחיש ניסא וכו' וגם אני ידעתי שלבך כלב הארי' על כן לא צדקת בזאת לפרוק עול העיון מעליך על כן עלי גם אם היית עומד לפני ואף כי לשלח למרחוק ולכן שלא כהוגן שאלת אולם באשר שאלתך כענין ומחכמה שאלת אשיבך כהלכה אבל בקצרה פש מאפס הפנאי שאינני מופנה מכל צד: בחולין ח' ריש ע"ב תוס' ד"ה השוחט וכו' צריך להעמיד וכו' וגבי עכברא בשיכרא מסופק לי' לגמרא וכו' עכ"ל והקשית לשאול דמאי ראי' מייתי התוס' מהא דמסופק לגמרא גבי עכברא בשיכרא אי ס"ל לרב נ"ט לפגם מותר שאני התם שפוגם בעינו ואמטו הכי מספקא לי' להש"ס אי ס"ל לרב בכה"ג דמותר משא"כ הכא שהפגם הוא מפני שאינן בן יומו ס"ל לרב דאסור וכמו שמחלקים התוס' בעצמן כאן בסוף הדבור אליבא דרבנן דפ' אין מעמידין דף ל"ה דשרו בדבש של נכרי' ואוסרי' השמן שכ' משום דבדבש פוגם השמנונית בעינו אבל בשמן אינו פוגם בעינו אלא ע"י הכלי שאינה ב"י ס"ל דאסור וא"כ י"ל דה"ל מספקא לי' להש"ס ג"כ אליבא דרב והיותר קשה שהתוספת בפסחים דף ל' כתבו להדי' כן אליבא דרב דס"ל נ"ט לפגם שע"י הכלי שאינה ב"י אסור ולא מספקא לי' להש"ס אליבא דרב גבי עכברא בשיכרא חי ס"ל נ"ט לפגם מותר אלא מפני שהוא פוגם בעין עכת"ד בקצרה:

תשובה יפה שאלת אולם שאלתך זו מעיקרא דדינא תלויה באשלי רברבי במה שנחלקו האחרונים ז"ל בביאור דברי התוס' והרא"ש ז"ל כמו שאבאר בעזה"י הנה רש"י ז"ל פסק כרב ואחריו נמשכו רוב הפוסקים ובד"ה והלכתא אפי' בצונן כתב לחלק בין סכין טריפה דסגי בהדחה משום דהסכין קשה הוא לבלוע אלא ע"י רתיחה אבל בסכין של נכרים שהסכין אסורה והבשר רך לבלוע מש"ה בעי קליפה כרב עכ"ל הרי דס"ל שאין הסכין בולע מחום ביה"ש והרשב"א ז"ל חלק עליו וס"ל דהסכין בולע שפיר מחום ביה"ש כדאי' בפ' כ"ה קי"א דסכין ששחט בה אסור לחתוך בו רותח אפי' הדיחה והא דשרי הכא בסכין טריפה היינו משום דאין כח בחום ביה"ש אלא להבליע בסכין אבל לא להפליט הבלע מן הסכין מש"ה סגי לסכין בהדחה לשחוט בו אבל לא לאכל בו רותח וה"ה בסכין של כותים שרי לשחוט בו ע"י נעיצה כדינו לחתוך בו צונן כיון דחום ביה"ש אין בו כח להפליט הבלוע מסכין וכל האיסור אינו אלא מפני השמנונית בעין הטוח על פניו

שאי אפשר להעבירה אלא ע"י נעיצה ועפי"ז יראה לפרש"י דס"ל שאין כח בחום ביה"ש להבליע בסכין כ"ש שאין בו כח להפליט מן הסכין דהא גבי מליחה לכלים קיימל"ן דאין מניחה לכלים להפליט אלא להבליע אלמא דיותר קשה להפליט מלהבליע וא"כ ס"ל ג"כ דאין האיסור בסכין ש"כ אלא מפני הטוח בעין שע"פ הסכין כדברי הרשב"א דלעיל וכך העלו הד"מ וט"ז בי"ד סי' י' שוו היא ג"כ דעת התוס' והרא"ש שאין האיסור אלא משום השמנונית בעין שע"פ הסכין ולזה סבי לי' בנעיצה כדי לשחוט בו וכדעת הרשב"א ות"ש התוס' והרא"ש דאיירי בסכין ב"י היינו משום דס"ל בסכין שאינו ב"י גם הטיחה שהוא בעין נפגם אלא שהמרדכי וסה"ת סוברים דבעי הגעלה לשחוט בו ויש לחוש לדבריהם במקום דאפשר בסכין אחר אבל בשעת הדחק שרי לשחוט בסכין של כותי ע"י נעיצה וכ"פ בהגה"ה:

ועפי"ז אין מקום לקושייתך דשפיר הוכיחו התוס' דאיירי בסכין ב"י כיון שכל האיסור בכאן אינו אלא מפני שמנונית בעין הטוח ע"פ הסכין וכשאינו ב"י גם השמנונית בעין נפגם הרי אין כאן אלא פגם שנפגם בעודו בעין ודמי' לנבילה שנסרחה דשרי אליבא דר"ש וגבי עכברא בשיכרא מספקא לי' להש"ס אי ס"ל לרב נ"ט לפגם מותר דליכא למימר דטעמא דרב משום דס"ל ביה"ש רותח ומבליע ומפליט דהא קיימל"ן כמ"ד סכין טריפה בצונן וקיימל"ן הלכה כרב (כמ"ש הרשב"א בחידושי' דרבה בב"ח תלמיד הוא לגבי רב) אלא ודאי דאיירי רב בסכין ב"י: איברא שהרב בת"ש הרבה להשיב על דברי הד"מ וט"ז הנ"ל והאריך להוכיח שדעת רש"י ותוס' והרא"ש הפך סברת הרשב"א דס"ל דחום ביה"ש אעפ"י שאין לו כח להבליע בסכין יש לו כח להפליט מן הסכין ולכן גבי סכין ש"כ בעי הגעלה או ליבון כדעת המרדכי וסה"ת ולע"ד אין ראיותיו מכריעות דאדרבה ממקום שבא משם ראי' להפך כמו שאבאר בעזה"י: ראשונה נסתייע מדיוק לשון רש"י ד"ה והלכתא דלעיל במ"ש מפני שהסכין אסורה והבשר רך לבלוע ולא כתב מפני שיש איסור על הסכין אלמא דעל איסור שבתוך הסכין קפיד ואני שמעתי ולא אבין דא"כ מי הכריחו לרש"י ז"ל להחליף השיטה ולומר דביה"ש מפליט ואינו מבליע הפך סברת הרשב"א וגם מנין לו זה ולכאורה הי' מקום ליישב בזה דבל"ז יש להבין מי הכריחו לרש"י לפרש כלל דחום ביה"ש אינו מבליע בסכין ועפ"ז אתי' הך תימרא דשמואל פכ"ה דאמר סכין ששחט בו אסור לחתוך בו רותח (ופרש"י שם דסכין בולע מחום ביה"ש) לבר מהלכתא אמאי לא פירש כהרשב"א דהסכין בולע שפיר ע"י חום ביה"ש אלא שאינו מפליט מש"ה אסור לחתוך בו רותח ושרי לשחוט ע"י הדחה דכן מצינו במליחה שהמלוח מבליע בטפל ואינו מפליט ממנו אולם יתכן דקשי' לי' דאם

אי' דחום ביה"ש מבליע ואינו מפליט א"כ סכין של כותים נמי סגי לי' בנעיצה להסיר הטיחה שהוא בעין ע"פ הסכין א"כ לעיל דאוקמה לדרב נחמן אמר רבה בא' בסכין ישינה שליבנה באור למה לי ליבון הלא בנעיצה סגי ולא ניחא לי' לפרש דהך אוקמתא הוא דלא כהלכתא אלא דבעי לאוקמי אפי' לרב אחא דס"ל בסכין טריפה דבעי הגעלה לכן הוא מפרש להפך דחום ביה"ש מפליט מן הסכין ואינו מבליע ומש"ה א"ש דסכין טריפה סגי בהדחה בצונן וסכין ש"כ בעי ליבון כדי לשחוט בו משום דחום ביה"ש מפליט הבלוע מן הסכין וכיון שתשמישו ע"י האור בעי ליבון וזה סיוע לכאורה לדברי הת"ש:

איברא דמהא לא איריא דאפי"ת לדעת רש"י אין חום ביה"ש מפליט בלע הסכין כמו שאינו מבליע וסגי לסכין ש"כ בנעיצה לשחוט בו ג"כ יתיישב קושי' התוס' הנ"ל ברווחא הא דהוצרך לאוקמה לעיל בשליבנו באור ולא סגי בנעיצה משום דלפרש"י הא דקיימל"ן בסכין טריפה סגי בהדחה בצונן משום דביה"ש צונן הוא ואינו מבליע, בסכין וא"כ רב נחמן משמי' דשמואל בפ' כ"ה דאית לי' סכין ששחט בה אסור לחתוך בו רותח משום דביה"ש מבליע בסכין גם כן ע"כ ס"ל ביה"ש רותח הוא כדפרש"י שם להדי' ולדידי' ודאי בסכין ש"כ בעי הגעלה מכ"ש דסכין טריפה למ"ד ביה"ש רותח (דלפרש"י אין חילוק בין להפליט ובין להבליע דכבולעו כך פולטו) ומרי' דשמעתא לעיל גבי סכין ש"כ דמותר לשחוט בו הוא ג"כ רב נחמן משמי' דרבה בא' ואליבי' הוכרח לאוקמי בשליבנה באור דינן דס"ל ביה"ש רותח הלא לא סגי בנעיצה משא"כ לדידן דקיימל"ן כמ"ד סכין טריפה בצונן משום דאין כח בחום ביה"ש להבליע בסכין אין ה"נ דסגי לסכין ש"כ בנעיצה דמהי תיתי לומר שאין בו כח להבליע ויש בו כח להפליט מה שהוא נגד הסברא ובאין אונס והכרח כלל:

ומה שדקדק הרב בת"ש בלשון רש"י דלעיל שכתב שהסכין אסורה והבשר רך לבלוע ולא קאמר שיש איסור על הסכין משמע דגם על איסור שבתוך הסכין קפיד' לע"ד נראה לכוין לשון זה לכוונה אחרת שנתכוין למ"ש התוס' ד"ה והלכתא בשם ר"ת ליישב הא דאמר הכי בסכין טריפה סגי בהדחה ובסוף מס' ע"ז אי' דסכין ש"פ בעי נעיצה אפי' לחתוך בו צונן וכ"ש לשחוט משום דסכין ש"כ בלע איסור ע"י רותח אבל הכא קסבר ביה"ש צונן ולא בלע הסכין כלל ואין בו אלא הטיחה שעל פניו אהכי סגי בהדחה וחלוקה זו מוכח מתוך הסוגי' עצמה מדאפליגו ר"א ורבינא בהכשר סכין טריפה ולא בהכשר סכין ש"כ דאירי ביי' עד השתא אלא ע"כ משום דבעי לאשמועי' דהכי בסכין טריפה סגי אפי' בהדחה ולא בעי נעיצה משא"כ בסכין של כותי' דבעי נעיצה והן הדברי רש"י ז"ל ג"כ שכתב דגבי סכין טריפה הוא דאפסק הלכתא דסגי בהדחה לפי שהסכין

קשה לבלוע ואין בו רק הטיחה שעל פניו לבד אבל גבי סכין של כותי' לא סגי בהדחה להעביר הטיחה מפני שהסכין אסורה שבלע איסור וביה"ש בעי קליפה מפני שהבשר רך לבלוע ואלו הוה אמר מפני האיסור שעל הסכין הוה משמע דסגי נמי בהדחה לכן אמר שהסכין אסורה להורות דלא סגי בהדחה מה"ט דבלע איסור אלא בעי נעיצה כפי' ר"ת ובהכי ניחא נמי מה שמיאן רש"י לפרש כהרשב"א ז"ל דחום ביה"ש מבליע ג"כ בסכין אלא שאין בו כח להפליט משום דאם איתא דבלע סכין ע"י חום ביה"ש הוה בעי נעיצה (והרשב"א ס"ל כתי' הראשון בתוס' ד"ה והלכתא שמחלקי' בע"א):

הן אמת שהחלוקה שהמציא ר"ת ז"ל בענין נעיצה בין שבלע הסכין או לאו לכאורה נראין מטין לדברי הפרישה והש"ך שכתבו שחום ביה"ש מפליט מה שבקליפת הסכין והנעיצה מעברת כדי קליפה מהסכין מש"ה כשיש איסור בלוע בהסכין לא סגי בלא נעיצה לפי שיפליט מה שבקליפת הסכין משא"כ כשלא בלע הסכין רק שיש טיחה על פניו סגי בהדחה אולם כבר השיגו הב"ח ות"ש על דברי הפרישה והש"ך וכתבו דהחוש מעיד שאין הנעיצה מעברת כלום מהסכין רק הטיחה שעל פניו לבד וכ"מ בתוס' סוף ע"ז ותו דהא ר"ת קאי אמתניתי' דע"ז דבעי נעיצה אפי' לחתוך בו צונן ואם אי' דגם צונן ע"י דוחקא דסכינא מפלטת הבלוע בקליפת הסכין כ"ש לחום ביה"ש שיש לו כח להבליע בבשר ביה"ש שהוא רך לבלוע ואמאי אמר רבה בב"ח מדיח ולא קולף וכן בד"ה אגב כתבו דאפי' טיח הסכין שהוא בעין אינו מבליע ע"י דוחקא בבשר צונן ואיך נאמר שע"י דוחקא מפלטת בצונן מקליפת הסכין שהוא קשה אלא כוונת ר"ת הוא דכל שבלע הסכין ע"י רתיחה אז גם הטוח שעל פניו נדבק בו בחוזק ולא תסור ממנו בלא נעיצה משא"כ כשלא נבלע בו איסור כלל אלא טוח על פניו לבד אין הטיחה נדבקת כל כך וסגי בהדחה וכ"מ בתוס' ד"ה והלכתא בסוף הדבור וזה דעת רש"י ז"ל ג"כ ואזדא לה ראיות הת"ש מלשון רש"י הנ"ל כנ"ל: שוב נסתייע הת"ש מלשון התוס' ד"ה שליבנה שכתבו דהא דלא משני כשנעצה משום דרוצה לתרץ אפי' אם יהא ביה"ש רותח אלמא אם ת"ל ביה"ש רותח יש כח להפליט מן הסכין ובעי הגעלה או ליבון וכו' ופשוט דצ"ל לדידהו דרב ס"ל להכי אליבא דהאי לישנא דלכ"ע ביה"ש רותח דאל"כ אין דרך הגמרא לתרץ מידי דליכא מ"ד ודלא כחד וכו' וא"כ היכי מצינו דנאדו התוס' מהאי שיטה ואי משום דאמרי' בגמרא גבי סכין ששחט בו טריפה והלכתא בצונן משמע דלא ס"ל ביה"ש רותח להבליע בסכין מ"מ יש לומר דיש בו כח להפליט כמו לפרש"י (עפ"י שיטתו דלעיל ואינו מוכח כמש"ל) ושוב נסתייע מלשון התוס' בע"ז ע"ה ב' ד"ה הסכין דה"ט דסכין ששחט בו טריפה סגי בהדחה ולא בעי נעיצה דמחמת הדם דשרינן אין השמנונית נבלע

בסכין וכיון שכן גבי סכין ש"כ שפיר פליט הסכין דהבשר רך לבלוע ולא שריך (ר"ל דלענין פליטת הסכין ודאי לא שייך שריך וכן לענין בליעת הבשר דרך לבלוע) ודאי לא סגי בלא הגעלה עכ"ד בקצרה וע"ש:

הנה מה שנסתייע מלשון התוס' ד"ה שליבנה הנ"ל לא עמדתי על ס"ד בזה דמה עור מצא לו בדברי התוס' במ"ש דאי ביה"ש רותח בעי הגעלה או ליבון הלא בהדי' איתא הכי בש"ס גבי סכין טריפה לרב אחא דס"ל ביה"ש רותח הוא בעי הגעלה בחמין והוא זה שכתבו התוס' דרצה לתרץ גם אליבא דרב אחא דס"ל ביה"ש רותח ובעי הגעלה בחמין ובסכין ש"כ שתשמישו ע"י האור ליבון אבל לדידן דקיימל"ן כרבינא לקולא דסכין טריפה סגי בהדחה אי משום דס"ל ביה"ש צונן או אפי' הוא רותח אין בו כח להפליט מהסכין ה"ה לסכין ש"כ דסגי בנעיצה זאת לא זאת שעשה לו עזר כנגדו דמסיק והולך דאפי' לדידן דביה"ש צונן נמי בעי הסכין הגעלה או ליבון ומדברי התוס' מבואר דדוקא למ"ד ביה"ש רותא הוא לא סגי בנעיצה הא לדידן דקיימל"ן דביה"ש לאו רותח הוא סגי בנעיצה הרי מבואר נגלה מזה שאדרבה דעת התוס' כהרשב"א דאליבא דהלכתא סגי בנעיצה ולא בעי הגעלה דאל"כ מעיקרא דדינא מאי קשיי' להו כלל בהך אוקמתא דמוקי לה בשליבנה באור אם הי' דינא הכי ודאי בעי להשיב כהלכה א"ו דס"ל לפי האמת לא בעי הגעלה וסגי בנעיצה אלא דבעי לאוקמי ככ"ע אפי' כרב אחא דס"ל ביה"ש רותח ובעי הגעלה ובסכין ש"כ שתשמישו ע"י האור ליבון וזו ראי' שאין עלי' תשובה ושוב בינותי בספר כו"פ ומצאתי שהכריע ג"כ מדברי התוס' הללו שדעת התוס' כהרשב"א וכנ"ל ומה שלא תירצו התוס' דהוצרך לשנויי כשליבנה באור משום דמרי' דשמעתא דסכין של ע"א מותר לשחוט בה הוא רב נחמן ובפכ"ה אמר רב נחמן דסכין ששחט בה אסור לחתוך בה רותח ופרש"י התם דס"ל ביה"ש רותח הוא וא"כ אליבי' ודאי בעי הגעלה לסכין ש"כ לשחוט בו משום דהתוס' ד"ה סכין לא ס"ל כפרש"י דהתם אלא דגם למ"ד ביה"ש צונן נמי אסור לחתוך בו רותח כמ"ש מהרש"א וכמו שיבא בסמוך וא"כ אין הכרע מהא דרב נחמן א"ש דהתם דס"ל ביה"ש רותח הוא:

וראיתי למהרש"א ז"ל בתוס' ד"ה סכין טריפה וכו' וז"ל יראה מדבריהם דאפי' למאן דאית לי' הכא בצונן סגי סבר דלחתוך רותח אסור ולא סגי בהדחה משום דביה"ש רותח הוא והכא דסגי בצונן היינו דוקא לשחוט משום דטרידי סימנים לפלוט וכו' עכ"ל ולכאורה אין דבריו מובנים דהא קיימל"ן כמ"ד בצונן וגם כרב דאתמר קולף אלמא דלא אמרי' איידי דטרידי סימנים לפלוט לא בלעי שמנונית ודוקא בסכין כשירה שאין האיסור אלא משום דם הוא שכתבו התוס' דאיידי דטרידי סימנים לפלוט לא בלעי

דם אבל שמנונית בולע דכה"ג אי' נמי בדין מליחת בשר בסי' ע' אולם לדרכינו יתכן שדעת מהרש"א ז"ל דגבי סימנים שטרודים לפלוט דם בשפע אפי' שמנונית נמי לא בלעי לכ"ע והא דפליגי רב ורבה בב"ח גבי סכין ש"כ וס"ל לרב קולף משום דביה"ש בלע שמנונית התם דוקא דאיירי בלי נעיצה שהשמנונית טוח על פניו לכן ס"ל לרב דשפיר בולע ביה"ש מהשמנונית בעין שלפניו ואין טרדת הסימנים מונע הבליעה ממה שלפניו (שהרי השמנונית מתקנח על דופני ביה"ש כדפרש"י) משא"כ בסכין טריפה אחר הדחה שלא נשאר עליו שום שמנונית בעין לבד הבלוע בתוכו בזה ס"ל למ"ד בצונן דאיידי דטרידי סימנים לפלוט דם לא בלעי משמנונית הבלוע בתוך הסכין מש"ה שרי לשחוט בו ואסור לחתוך בו רותח כנ"ל ברור בכוונת מהרש"א ז"ל הרי מבואר להדי' מתוך דברי מהרש"א ז"ל שדעת התוס' הוא גבי סכין של כותי' נמי אין האיסור אלא משום הטיחה שהוא בעין אבל ע"י נעיצה שרי לשחוט בו משום דאיידי דטרידי סימני' לפלוט לא בלעי משמנונית הבלוע תוך הסכין וכדעת הרשב"א ז"ל ולדרכינו יתכן שדעת התוס' הוא לגמרי כהרשב"א בדינא ובטעמי' דס"ל שחום ביה"ש יש בו כח להבליע בסכין אבל לא להפליט הבלוע מהסכין אפי' בזולת טרדת הסימנים מש"ה מותר לשחוט בו ואסור לחתוך בו רותח ואתי' הך מימרא דשמואל בפרק כ"ה דאמר סכין ששחט בה אסור לחתוך בו ק רותח כהלכתא: אולם כל זה יתכן לפי תי' הראשון בתוס' ד"ה והלכתא שכתבו הטעם דסגי לסכין טריפה בהדחה משום שלא נשתמש בו איסור אלא באקראי אבל לפיר"ת ז"ל דמחלק בין סכין ש"כ דבעי נעיצה משום דבלע איסור ע"י רותח משא"כ בסכין טריפה דביה"ש צונן מוכת דס"ל דחום ביה"ש אינו מבליע כלל כפרש"י דאל"כ הוה בעי נעיצה ולכן כתבו דר"נ א"ש דאמר סכין ששחט בו אסור לחתוך בו רותח משום דחום ביה"ש מבליע בסכין ס"ל ביה"ש רותח הוא ודלא כהלכתא וכ"כ מהרש"א ז"ל (ועפי"ז הי' מיושב קושי' התוס' ד"ה שליבנה כמש"ל לפרש"י אלא דקושייתם לשם עפ"י שיטתם בד"ה סכין שהוא עפ"י התי' הראשון ד"ה והלכתא וכנ"ל): אמנם לע"ד יראה דלפי מסקנת התוס' ד"ה והלכתא גם לפיר"ת קיימא הך מימרא דשמואל פכ"ה הנ"ל אליבא דהלכתא דקיימל"ן כמ"ד סכין טריפה בצונן דאיהו נמי ס"ל דחום ביה"ש מבליע בסכין אלא שאינו מפליט כדעת הרשב"א דלעיל ואפ"ה א"ש דסגי בהדחה עפ"י מה שהקשו לשם אדשמואל דס"ל שהסכין ששחט בו בולע ע"י חום ביה"ש אמאי קאמר דלחתוך בו צונן סגי בהדחה ליבעי נעיצה ותירצו דאע"ג דמתוך רבוי הדם שעל הסכין הוא בולע ומה"ט אסור לחתוך בו רותח מ"מ כיון דדם שריך אינו נבלע בו כל כך בחוזק

ואמטו הכי סגי לי' בהדחה וכן פי' הש"ך בס"ק ט"ו ור"ל דכל שאין נבלע בו כל כך גם הטיחה שעל פניו אינו נדבק בו בחוזק משא"כ בסכין ש"כ דבלע טובא בעי נעיצה.

(הגה"ה והא דלא קשי' להו ג"כ לתי' הראשון דטעמא דסכין של כותי' בעי נעיצה משום שמשתמשין בו תדיר הלא סכין של שחיטה נמי משתמשין בו תדיר ודוחק לפרש דשמואל איירי דוקא בסכין שלא שחט בו אלא פעם אחת ויראה דהתו' לטעמייהו אזלי דס"ל דאפי' בסכין ששחט בו כשירה בעי קנוח או הדחה בין שחיטה לשחיטה כמ"ש בד"ה סכין ולכן אעפ"י ששוחטין בו תדיר אין השמנוני' נדבק בו כל כך הואיל ומקנחי' אותו תמיד בין שחיט' לשחיטה מש"ה סגי בהדחה ולדידן נמי א"ש כמ"ש הש"ך ס"ק ט"ו:) והנה התוס' בע"ז ע"ה ב' ד"ה הסכי' שפה וכו' כתבו דלא דמי לסכין ששחט בו טריפה דסגי בקנוח וכו' דשאני סכין ש"כ דבלוע שמנונית טובא אבל סכין ששחט בו טריפה מחמת הדם דשריך אף השמנונית נבלע עכ"ל ויש להבין דאם ר"ל שאין השמנונית נבלע בו כלל וכפרש"י למה הוצרכו לטעמא דשריך תיפוק לי' מהטעם שפרש"י דהסכין קשה ואינו בולע מחום ביה"ש דלאו רותח הוא ותו הא כאן הוכיחו התוס' דאפי' דם עצמו בולע הסכין משום שיש רוב דם על הסכין כמו כבדא עלוי בישרא ולא אהני הא דשריך אלא שאינו נבלע בו כ"כ כ"ש שמנונית שמצד עצמו לא שריך רק מחמת שהוא נבלל בדם דעכ"פ הוא נבלע מעט בסכין עם הדם ותו אם ר"ל כאן דהשמנונית אינו נבלע כלל בסכין למה דקדקו ברישא גבי סכיש"כ ואמרו דבלוע שמנונית טובא לכן יראה פשוט דמ"ש התוס' אין השמנונית נבלע אין ר"ל דאינו נבלע כלל אלא שאינו נבלע כ"כ כמ"ש כאן גבי דם דודאי לא עדיפי מדם דאתי למשרך מחמתי' ור"ל דלא דמי לסכין ש"כ דבלוע שמנונית טובא אבל סכין טריפה מחמת הדם דשריך אין השמנונית נבלע בו כל כך וכמו שמחלקים בכאן להדי' בהכי אליבא דשמואל ולא בעי למימר דמ"ד סכין טריפה בצונן ס"ל דאין כח בחום ביה"ש להבליע בסכין כלל ולית לי' דשמואל וכפרש"י משום דס"ל כהרשב"א דהך מימרא דשמואל פכ"ה דס"ל חום ביה"ש מבליע בסכין ואסור לחתוך בו רותח ודאי הלכתא היא וכמו שנראה להדי' ג"כ מדבריהם כאן בד"ה סכין (כמ"ש מהרש"א) והא דאית לי' בסכין טריפה דלא בעי הגעלה זהו משום דאין כח בחום ביה"ש אלא להבליע ולא להפליט ואהכי תש' להו א"כ דבלע סכין ע"י חום ביה"ש ג"כ ליבעי נעיצה כמו בסכין ש"כ דבעי נעיצה אפי' לחתוך בו צונן ובשלמא בדשמואל התם בסכין כשרה שהאיסור משום דם ניחא שהדם משרך שריך ואינו נבלע בו כ"כ ומש"ה סגי לי' בהדחה לצונן כמ"ש כאן אבל בסכין טריפה הא בלע שמנונית דלא שריך וע"ז תירצו דבסכין טריפה נמי מחמת דם דשריך גם השמנונית

אינו נבלע בו כל כך ומש"ה סגי בהדחה כמ"ש כאן במסקנתי' הרי מבואר שלפי מסקנת התוס' גם לפיר"ת איתא להא דשמואל דפנ"ה וס"ל דחום ביה"ש יש בו כח להבליע ולא להפליט כדעת הרשב"א ז"ל ואזדא לה ג"כ ראיות התב"ש דלעיל מדברי התוס' בע"ז ע"ה ב' הנ"ל דלפי מה שביארנו משם ראי' להפך והבן וכדעת הד"מ וט"ז:

וכבר הראית לדעת שעפ"י האמור גם קושייתך מסתלקת במה שהקשית בתוס' ד"ה השוחט שהביאו ראי' מדין עכברא בשיכרא שהוא פגם בעין לפגם דאינו ב"י שאינו בעין והחילוק מבואר כמ"ש בעצמם בסוף הדבור וכן בפסחים למד דלפי מה שנתבאר שכל האיסור בכאן אינו רק משום הטיחה בעין שע"פ הסכין וכשאינו ב"י גם הטיחה נפגמה בעודה בעין ודמי' לנבילה שנסרחה אליבא דר"ש ושפיר הביאו ראי' מדין עכברא בשכרא לכאן וכנ"ל עוד הבי' הרב ז"ל מדברי התוס' בע"ז ס"ח ב' ד"ה אמר רבא שהקשו לשם קושי' התוס' דהכא ד"ה השוחט ותירצו כמו כאן דאיירי בידוע שהוא ב"י ותו כתבו אי נמי התם טעמא משום שמנונית דאיסורא הנדבק בדופני הסכין שהוא בעין והוה לשבח גם כשאינו ב"י ע"כ משמע דמעיקרא ס"ד דהאיסור הוא משום הבלוע כבר כתב הרב בעצתו דאיכא למדחי ולמימר דמעיקרא נמי הוה ס"ל שכלו נפגמה האיסור הוא משום הטיחה בעין דהוה ס"ד שגם הטיחה ולא אתי עלה אלא מפאת משמעו' הלשון לבד וכיון שכבר הוכחנו בביאור מדברי התוס' חולין דלעיל דלפי המסקנא אין האיסור אלא משום הטיח בעין ודס"ל התם שאין ב"י גם הטיח נפגם כנ"ל א"כ ילמוד סתום מן המפורש שגם בע"ז הוה ס"ד מעיקרא שגם הטיח בעין הוא נפגם כשאינו ב"י ומה שהקשה עוד מדברי הטור סי' קכ"ב שכ' בפשיטות דכלים שאין ב"י אין הטיח שעליהן נפגם לק"מ דהכא בסכין שאני כמ"ש הט"ז בשם הרשב"א שע"י הברזל מקבלת טעם ונפגמה והנסיון מעיד ע"ו ע"ש משא"כ בשאר כלים: העולה מזה דמתלתא קראי שמיע לי' מדברי התוס' ד"ה השוחט וד"ה סכין והיותר מבואר נגלה בד"ה שליבנה דס"ל כהרשב"א ז"ל דסכין של כותי סגי לי' בנעיצה כדי לשחוט בו וזולת זה דעת הרי"ף והרמב"ם דהלכה כרבה בב"ח דביה"ש צונן הוא לגמרי לכן יפה הכריע הרמ"א בהגה"ה להתיר בשעת הדחק לשחוט בסכין ש"כ ע"י נעיצה: עוד אני חוזר ליישב קושייתך בתוס' דע"ו ס"ח ב' ד"ה אמר רבא לפי מה שהבין הת"ש ממשמעו' לשונם דהוה ס"ד מעיקרא דהאיסור בסכין ש"כ הוא משום הבלוע בסכין ואהא נמי קשי' להו מהא דעפרא בשיכרא דמספקא לן אי סבר רב נ"ט לפגם מותר וא"כ חוזר וניעור לשם קושייתך דלעיל ואומר דהתם ודאי לק"מ ובצירוף מה שהקשית עוד על דברי התוס' דחולין הנ"ל דמנ"ל להוכיח דסתם כלים אינם ב"י מדשרי שמואל השמן של נכרים מטעם נ"ט לפגם אימא דהשמן פוגם בעין והא דשרי

ת"ק בדבש ואוסר השמן הא כתבו התוס' בע"ז ל"ז דגם אליבא דשמואל נמי לא אסרו השמן משום נטל"פ לחוד אלא בצירוף הטעם דחתנות ובדבש ליכא חתנות ותו הקשית להפך על דברי התוס' דע"ז ל"ו מדברי התוס' דחולין דף ח' הנ"ל ופסחים למד שמחלקים בין כשהאיסור פוגם בעין לפגם שאינו בעין אלא שנפגם אחר ששהה בדופני הכלי א"כ מי הכריחו לתרץ שם דשמואל נמי אית לי' טעם חתנות הו"ל לתרץ דהא דאסרו שמאי והלל השמן משום שאינו פוגם בעין משא"כ דבש שפוגם בעין ושמואל דפסק הלכתא גבי חומץ וכו' דנטל"פ מותר התם נמי פוגם בעין וגבי משחא שליקא דקאמר למאי ניחוש להאי משום געולי עכו"ם וכו' נטל"פ מותר התם משום דלא פשט איסורו ואין הצבור יכול לעמוד בו עכ"ד ולפי דרכך הי' לך להקשות בפשיטות על דברי התוס' בע"ז ל"ו על מ"ש ועוד קשי' אי ס"ל לתנא דמתניתי' דנטל"פ אסור תקשי הא דאמר לקמן גבי דבש וכו' נ"ט לפגם הוא וכו'.

הא תנא דמתניתי' מיסר קאסר וכו' והלא בחולין שם יישבו קושי' זו דיש חילוק בין פגם בעין לפגם דשמן שאינו פוגם בעין אלא אחר ששהה בדופני הכלי וא"כ נראה להדי' דהתוס' בע"ז שם לא ס"ל חלוקה זו בין פגם בעין לשאינו בעין וע"כ הקשו שפיר מהא דפסק שמואל גבי חומץ והכריחו מזה דגם שמואל ס"ל הטעם דחתנות (וממשחא שליקא נמי הקשו שפיר דהא דשמן אין הצבור יכול לעמוד היינו שמן חי אבל משחא שליקא לא שכיח ופשיטא דיכולין לעמוד בו) אבל התוס' דחולין שמחלקים בין פגם בעין לפגם שאינו בעין ועפ"י חלוקה זו אין הכרח מדברי שמואל דאית לי' טעמא דחתנות דהא שפיר מתיישב דברי שמואל בל"ז א"כ מהי תיתי לומר דשמואל אית לי' ג"כ טעמא דחתנות באין אונס והכרח כלל אלא דעדיין קשה קושי' הראשונה שהקשו התוס' בע"ז שם דהאיך הותר נטל"פ דאין ב"י בשאר דברים שיכולין הצבור לעמוד בו כגון משחא שליקא ובד' ל"ט גבי חלתית נמי מוכח דנטל"פ דאין ב"י שרי בכל דבר.

לזה יש לומר דהתוס' בחולין ס"ל כדעת התוס' בפ' השולח דף ל"ו דכל שלא פשט איסורו ברוב ישראל אפי' בגזירה שהצבור יכולין לעמוד בו אינו כלום ולא הוצרך בכאן לטעמא דאין הצבור יכול לעמוד בו אלא כדי ליישב על מה שלא נמנו ר"י נשיאה וב"ד לגזור ולאסור מחדש שהוא בשביל שאין הצבור יכול לעמוד בו יעוי"ש וא"כ ניחא דגזירת נ"ט לפגם ודאי לא פשט גם בשאר דברים וכיון שהתירו השמן שהוא נ"ט לפגם ולא רצו לגזור בו מחדש בשביל שאין הצבור יכולין לעמוד בו לא רצו לגזור מחדש גם על שאר דברים דלא ליהוי כתרתי דסתרי דאין לגזור מתחילה לחצאין והתוס' בע"ז שהקשו משארי דברים שהצבור יכול לעמוד בו לטעמייהו אזלי שם בד"ה והתנן דבעינן תרתי

דלא פשט ברוב ישראל וגם אין הצבור יכול לעמוד בו ולכן הקשו שפיר אבל לשיטתם בגיטין שם לק"מ וזוהי שיטתם ג"כ בחולין איברא בע"ז ל"ח ב' תוס' ד"ה אי משום וכו' לשם יש מקום ללון כי שם נקבצו באו שני הסברות יחד שבתחילה כתבו דאפי' ב"ש וב"ה שגזרו עליו הכי ס"ל דנטל"פ מותר כדפי' לעיל ור"ל דלא גזרו אלא בשמן בצירוף הטעם דחתנות ואח"כ מיד כתבו דמדבש אין ראי' להלכה דנטל"פ מותר שפוגם בעין אבל משמן שאינו פוגם בעין יש ראיה דנטל"פ ע"י ששהה בדופני הכלי מעל"ע מותר דמנ"ל זה דשמן אינו פוגם בעין נימא דגם השמן פוגם בעין אלא שגזרו עליו בצירוף הטעם דחתנות משא"כ בדבש שאין בו חתנות כדמוכח אליבא דרב לא גזרו עליו ואין בידי ליישב אלא שדייקו הכי דע"כ השמן אינו פוגם בעין דאם אי' שגם השמן פוגם בעין כמו הדבש ואין הפרש ביניהם אלא בטעם חתנות בלבד היכי קפריש שמואל לטעמא דמתניתי' גבי שמן משום נטל"פ שלפי טעם זה אין הפרש בינו לדבש ושביק טעמא דחתנות שהוא עיקר ההפרש שבינו לדבש דהא שמואל אמתניתי' קאי ואין די עולה טעם זה במתניתי' שהתירה הדבש ואסרה השמן ושניהם בשוה נטל"פ אלא ודאי דגם להך טעמא דנטל"פ נמי יש הפרש בינו לדבש שהדבש הוא פוגם בעין משא"כ בשמן ולכך גזרו עליו בצירוף טעם דחתנות אבל בדבר הפוגם בעין לא היו גוזרים בשום פנים אפי' אם הי' שייך בו קצת חתנות כמ"ש התוס' דמשום שני הטעמים ביחד גזרו ואי לאו דמסתפינא הוה אמינא דבין לרב ובין לשמואל גם בדבש איכא קצת חתנות אלא דרב ס"ל דגבי שמן איכא חתנות גמור ואהכי גזרו עלי' ולא על הדבש ושמואל ס"ל דגם בשמן ליכא חתנות גמור אלא שההפרש בינו לדבש הוא משום דגבי שמן זליפתן של כלים אוסרתן משא"כ בדבש שהוא פוגם בעין ומש"ה נקט שמואל ה"ט דנטל"פ לחוד ולא טעם השני דחתנות משום דאמתניתי' קאי לפרושי טעמא דמתניתי' שהתירה הדבש ואסרה השמן ואין הפרש ביניהם אלא זה דנטל"פ משא"כ חתנות שייך בשניהם בשוה ומיהו על כרחין צ"ל דמשום טעמא דחתנות נמי גזרו מדלא גזרי' על שאר דברים הא שויין בכלי שאינו בן יומו כמו שהוכיחו התוס' בדף ל"ו בקושי' ראשונה שהקשו בשאר דברים שהצבור יכולין לעמוד בו כגון מישחא שליקא האיך הותר וכו' וכן מוכח בדף ל"ט גבי חלתית דבשאר דברים העשויין בכלי שאינו ב"י שרי ובהכרח לומר שלא גזרו עליהם מעיקרא אלא בשמן לחוד משום דאית בי' קצת חתנות משא"כ בשאר דברים אבל ההפרש שבין דבש לשמן דמתניתין אינו אלא מטעם זליפתן של כלים כדפריש שמואל משא"כ בדבש שהוא פוגם בעין ובזה מיושב שפיר ג"כ התוס' דחולין הנ"ל דאית

להו נמי צירוף טעמא דחתנות ואפ"ה הוכיחו שפיר דהשמן אינו פוגם בעין מהני תרי טעמי דאמרן:

אולם התוס' בדף ל"ו ד"ה בשלמא הנ"ל שכתבו ועוד קשיא אי ס"ל לתנא דמתניתין דנטל"פ אסור תקשי וכו' גבי דבש הא תנא דמתניתי' מיסר קאסר נטל"פ וכו' ע"כ ס"ל דאין הפרש בין דבר שפוגם בעין לפגם שע"י הכלי שאינו ב"י דאל"כ אין מקום לקושייתם כלל ובהכרח לומר לשיטתם שההפרש שבין דבש לשמן במתניתין אינו אלא בשביל טעם חתנות דבדבש ליכא חתנות כלל כמו בשאר דברים ושמואל לא הוצרך להזכיר טעם חתנות שהוא עיקר ההפרש שבין דבש לשמן דמתניתין משום דס"ל דהאי טעמא ודאי ממתניתין גופה שמעי' לה דקתני הפת והשמן שלהן וגבי פת ודאי טעמא משום חתנות וה"ה לשמן דיגיד עליו ריעו ושמואל אתי לאשמועי' דאפ"ה גבי שמן אין בו חתנות כל כך כמו בפת ולא גזרו בו מטעם חתנות לבד אלא בצירוף טעמא דזליפתן של כלים ג"כ כדמסקו התוס' ואזלי כנ"ל אבל אין לפרש מה שכתבו ועוד קשי' וכו' הא דאמר לקמן גבי דבש וכו' נטל"פ הא תנא דמתניתי' מיסר קאסר וכו' ואם איתא דעיקר טעמא משום שהדבש פוגם בעין לא הו"ל להש"ס לסתום אלא לפרש משום שפוגם בעין כיון שזהו עיקר החלוקה שבין דבש לשמן דזה אינו חדא דאולי דבר ידוע הוא שהדבש פוגם בעין ולא צריך לפרושי וכדמשמע נמי מלשון למאי ניחוש לה וכו' ותו אי הוה אמר שפוגם בעין הי' מקום לטעות שגם אליבא דהלכתא ס"ל הכי דבעין פוגם בעין ובאמת לדידן כל פגם מותר לכך מסתם לה סתומי ואמר נטל"פ הוא לכל מר כדאית לי' לכן מחוורתא כדאמרן שדעת התוס' כאן הוא דאין לחלק בין פגם בעין לפגם דאינו ב"י כדמשמע מפשיטות לשונם.

וכיון שכן מצינו למימר שזהו ג"כ שיטת התוס' בע"ז ס"ח ב' ד"ה אמר רבא דאין חילוק בין פגם בעין לפגם דאינו ב"י והא דכתבו לשם דסתם כלים של נכרי' אינו ב"י הוציאו כן מהא דחלתית בד' ל"ט כמ"ש לעיל ל"ח ב' ד"ה אי משום הנ"ל ובחולין שם לכן הקשו בפשיטות דתפשוט מדרב גבי סכין ש"כ דס"ל נטל"פ חסור ובחולין שם דמחלקי' להדי' בין פגם בעין לפגם דאין ב"י כבר נתבאר דשם ודאי לק"מ כדלעיל וכ"ש לפמ"ש למעלה שגם התוס' בחולין שם יתכן דס"ל אליבא דשמואל נמי לא גזרו גבי שמן אלא בצירוף הטעם דחתנות אבל בעלמא ס"ל לת"ק דפ' אין מעמידין ג"כ דפגם דאין בן יומו שרי וכמ"ש בפ' א"מ ל"ו בהדי' וא"כ גם לשמואל לפי האמת ליכא מאן דמחלק בין פגם בעין לפגם דאינו ב"י א"כ הקשו שפיר תפשוט מדרב דס"ל נטל"פ אסור כנ"ל ודברי התוס' דפסחים למד יתבאר בסמוך בעזה"י:**(הגה"ה ומה שהקשית לשאול דאמאי לא

הקשו קושי' זו לעיל אדרב ששת דאמר בעלמא קסבר רב נטל"פ מותר אי דייקי' כולי האי לא תנינן ושתי תשובו' בדבר חדא דאפש' דרב ששת לא ידע דהך מימרא דרב דהא אפי' הברייתא אין האמורא מחויב לידע וכ"ש מימרא דאמוראי אבל בדרבא ששם הוא מסקנת הש"ס שנשאר בספק אי ס"ל לרב נטל"פ מותר הקשו שפיר דאמאי לא פשיט הש"ס הך ספיקא מהא דרב בסכין ש"כ ותו דרב ששת לא קאמר אלא דמהתם לא מוכת דס"ל נטל"פ אסור דההוא עכברא לא תלי בדין נטל"פ דאפי' לדידן נמי אסור ולאפוקי מרבנן דס"ל טעמא דהתם משו' נטל"פ אבל רבא דמספקא לי' בהדי' קשי' להו שפיר:)** אמנם יראה לע"ד ליישב קושייתך בכולל לכל השיטות והדיעות אשר יאמר כי הוא זה עפ"י מ"ש התוס' פ' בתרא דע"ז ס"ז ב' ד"ה ואידך בדעת רבנן דר"ע בפסחים מ"ד ב' שני שיטות האחד דאינהו מחלקין בין פגם בעין לפגם דאינו בעין וס"ל דפגם בעין ילפינן מנבילה דשרי ופגם שע"י הכלי שאינו ב"י ילפינן מגיעולו כותים דאפי' בת יומא אי אפשר דלא פגמה פורתא וה"ה לאינה בת יומא דאסור וזו היא ג"כ דעת רבנן דפ' אין מעמידין שהתירו הדבש ש"ג ואסרו השמן ושוב כתבו דרבנן דר"ע בפסחים שם ס"ל כמו כן דנ"ט לפגם דאינו ב"י שרי דאע"ג דקדירה בת יומא נמי פגמה פורתא מ"מ לא ילפינן אינה ב"י שהוא פגם רבה מב"י שהוא פגם זוטא ור"מ ס"ל דילפינן פגם רבה מפגם זוטא ויליף מינה לכל נטל"פ אפי' פגם בעין נמי אסור וההיא דנבילה מוקי לה בסרוחה מעיקרא יעוי"ש ועפי"ז יראה ברור שדעת התוס' פסחים למד שמחלקין אליבא דרב בין פגם בעין לפגם דאינו ב"י קיימא אליבא דשיטה הראשונה הנ"ל דלפי"ז שפיר מצינו למימר דרב סובר כרבנן דר"ע הנ"ל וכנ"ל אולם התוס' דפא"מ דף ל"ו ד"ה בשלמא הנ"ל בקושייתם שם שהקשו ועוד קשי' וכו' דס"ל דאין לחלק בין פגם בעין לפגם שאינו ב"י כלל אלא בשיטת פירושם האחרון הנ"ל דהשתא ליכא מ"ד דמחלק בין פגם בעין לפגם דאינו ב"י בשל תורה כלל דלר"מ כל פגם אסור ולר"ש ורבנן דר"ע עם ר"ע כל פגם שרי וס"ל נמי דגם בדרבנן אין לחלק ביניהם ולכן הקשו שפיר הועוד קשי' וכו' הנ"ל והעלו שגם הרבנן דאין מעמידין הנ"ל אין מחלקי' בין פגם בעין לפגם דאינו ב"י ומה שהתירו הדבש ואסרו השמן הוא משום דבשמן אית בי' קצת חתנות אולם התוס' שם ל"ח ב' ד"ה אי משום וכו' נמי ס"ל כתי' בתרא ד"ה ואידך הנ"ל דבשל תורה ודאי אין חילוק בין פגם בעין לפגם דאינו ב"י ולכן הסכימו לשם ג"כ דשמאי והלל נמי ס"ל דנטל"פ דאינו ב"י נמי שרי בשאר דברים ואפי' מדרבנן אלא במקום דשייך חתנות שם חלקו מדרבנן בין פגם בעין לפגם דאינו ב"י והוכיחו זה עפ"י מה שביארנו למעלה ויתכן שזהו ג"כ דעת התוס' בחולין וכמש"ל ועפי"ז מיושב שפיר קושייתך דלעיל דכיון דבשל

תורה ודאי אין מקום לחלק בין פגם בעין לפגם דאינו ב"י וכמ"ש התוס' שם ס"ז דמה לי אותו פגם מה לי פגם אחר וכו' א"כ גם בדרבנן מהי תיתי לחלק ביניהם כל עוד שלא מצינו בהדי' שחלקו ביניהם באיזה משנה או ברייתא ואליבא דשמואל הוא שמצינו לרבנן דאין מעמידין שגזרו על השמן והתירו הדבש שחלקו בגזירתם בין פגם בעין לפגם דאינו ב"י אבל לרב דאמר שמן וכו' דניאל גזר עליו משום חתנות אין מקום רמז לחלוקה זו לא בדאורייתא ולא בדרבנן אליבא דשום תנא לכן הקשו שפיר דתפשוט מדרב בסכין ש"כ דס"ל נטל"פ אסור דהא סתם סכין אינו ב"י (כדמוכח אליבא דשמואל ולא מצינו מאן דפליג אדשמואל בהא) ואליבא דרב לא מצינו רמז דבר בשום מקום לחלק בין פגם בעין לפגם דאינו ב"י א"כ מהי תיתי לחלק אליבי' בהא כנ"ל:

ובר מן דין אמינא דאפי"ת דמ"מ יש לחלק בדרבנן בין פגם בעין לפגם דאין ב"י ויש מקום לומר דס"ל לרב בפגם דאינו ב"י דאסור מדרבנן משא"כ בפגם בעין עם כל זה הקשו שפיר בכאן והוא עפ"י מ"ש התוס' בע"ז ל"ח ד"ה אי משום הנ"ל הטעם דסתם כלים הם בחזקת אינו ב"י משום דהוה ספק ספיקא ספק שלא נשתמשו בו היום ואם ת"ל שנשתמשו בו היום שמא נשתמשו בדבר הפוגם בעין והנה הש"ך בכללי ס"ס אות ט"ז ובסי' פ"ג אות ט"ו כתב דהיכי שיש ס"ס בשל תורה אע"ג דבדרבנן ליכא אלא חדא ספיקא שרי ע"ש וא"כ אם נאמר דפגם שאין ב"י אסור אלא מדרבנן ופגם בעין אפי' מדרבנן שרי אכתי הו"ל למשרי בסתם כלים משום ס"ס הנ"ל ספק לא נשתמשו בו היום ואינו אסור אלא מדרבנן ואת"ל נשתמשו בו היום שמא בדבר הפוגם בעין ושרי לגמרי נמצא שיש כאן ס"ס בשל תורה וספק אחד בדרבנן דאם נשתמשו בו בדבר הפוגם בעין אפי' מדרבנן שרי ובהכרח לומר מה שאסרו השמן של נכרים מפני זליפתן של כלים הוא ג"כ מפאת הגזירה שגזרו אף על סתם כלים וכל זה אליבא דשמואל דס"ל שגזרו משום זליפתן של כלים אבל לרב דאמר דניאל גזר על השמן משום חתנות אין מקום לאסור בסתם כלים ש"ע אם תאמר דפגם בעין שרי דהא איכא ס"ס וכנ"ל והשתא דייקו התוס' שפיר גבי שוחט בסכין ש"כ דאמר רב קולף דאיירי בידוע שהוא ב"י דאי בסתם סכין אמאי מספקא לי' להש"ס גבי עכברא בשיכרא אי ס"ל לרב נטל"פ מותר תפשוט מהכא דס"ל נטל"פ אסור אפי' בדבר הפוגם בעין דהא מדאורייתא ודאי אין חילוק בין פוגם בעין לפגם דאינו ב"י ואם תאמר מדרבנן הוא הוא אוסר באין ב"י ולא בפגם בעין קשה א"כ אמאי אוסר כאן.

בסתם ספק הא אכתי איכא ס"ס בשל תורה וספק אחד בדרבנן וכנ"ל ובהכרח לומר דאוסר גם בפגם בעין וליכא ס"ס והו"ל למפשט מהכא א"ו דאיכא לאוקמי הכא בידוע

שהוא ב"י ומיושב השתא ג"כ דברי התוס' דפסחים למד דהתם איירי בידוע שנשתמשו בכלים בדבר שאינו פוגם בעין רק שאינו ב"י לכן כתבו התוס' שם שפיר דס"ל לרב דאסור ור"ל מדרבנן משא"כ הכא בסתם כלים דאיכא ס"ס כנ"ל.

ובזה נסתלקו כל קושיותך ונתפרשו דברי רבותינו בעלי התוס' על נכון בכמה פנים שונים איש על מקומו יבא שלם בתורתו ודע שקושייתך הראשונה בתוס' חולין דף ח' מצאתי בס' באר יעקב בדף נ"ה ע"ב הניח בתימה ועוד שם בדף נ"ח ב' סיים שקושי' חזקה היא ויישבה בדוחק לכן נקיט בידך מ"ש למעלה ליישב בעזה"י על נכון בג' פנים שונים תלי"ת וחזק ואמץ והמקום יהי' בעזרך: אולם ראיתי להודיעך מה שנתקשית עוד בדברי התוס' תולין דף ח' ד"ה השוחט הנ"ל במה שהוכיחו דסתם כלים אינן ב"י ממה שהתירו השמן ש"ג מטעם נטל"פ דאינו ב"י הלא מתניתי' איירי בשמן חי דהא במשחא שליקא איפלגו אמוראי שם ל"ח ב' ורב ששת אסר מכלל דמתניתין בשמן חי דצונן הוא והתם ודאי הוא אינו ב"י שהרי אינו בולע בצונן מהכלי כי אם אחר כבישה מעל"ע לכן הוא נטל"פ (כמ"ש הש"ך בסי' ס"ט סעי' ט"ו ס"ק ס"ח וכן הט"ז וש"ך רסי' ק"ה) משא"כ בעלמא עד שעיינתי בס' כו"פ רסי' ק"ה ומצאתי שהרגיש בקושי' זו וייישבה בדוחק יעוי"ש ויתכן ליישב בזה עפ"י מ"ש בפסקי תוס' בע"ז דף ל"ה סי' ע"ד וזה לשונם שמן זית עו וחריף ומפליט כמו רותחים ואפי' צונן עכ"ל וא"כ דמי לחומץ וציר דמפליט כלי בשיעור שהי' כדי שיתנו על האש וירתיח כדאי' ברסי' ק"ה ולא בעי מעל"ע אלא דקשה א"כ מה מהני פגם דאינו ב"י הא בדבר חריף חורפי' מחלי' לי' ומשוי לשבח כדאי' ברסי' צ"ו גבי צנון אם לא שנאמר, שדעת התוס' כדעת מהר"מ שהביאו התוס' בע"ז ל"ט ד"ה אגב שדוקא חלתית משויא לשבח לאינו ב"י אבל לא שאר דבר חריף אולם התוס' בחולין קי"ב ד"ה אגב נסתפקו בזה ואמאי לא פשיט להו משמן זית אם שנאמר דשם נסתפקו אולי שמן זית פוגם בעין ובכה"ג ודאי לא משוי' לשבח ועפ"י שיטתם בע"ז ל"ו א' ד"ה בשלמא דגם לשמואל לא גזרו על השמן אלא בצירוף הטעם דחתנות ועדיין צריך עיון ויש מקום להאריך בענייני' אלו אלא שאין הזמן מספיק בידי כי אנני מופנה מכל צד ועיין בספר באר יעקב הנ"ל שהאריך בנדון שמן זית אי מקרי דבר חריף ובא"ח סי' תמ"ו סעי' ה' במ"א ס"ק ט"ז ובסי' תמ"ב בסופו הגה"ה בעטרת זקנים בכן תתענג על רוב שלם בשים שלם מאדה"ש דברי אחיך הד"ש הק' והטרוד:

משה זאבבעזה"י לביאליסטאק ישא והרים שלום אל ההורים לפני ירח דוד דורים ה"ה כבוד ידידיי ארבעה חרשים ונבוני לחשים בעלי תריסין הרבנים המופלגים בתו"י חריפים ושנונים החכמים השלימים כבוד מו"ה שמאל סג"ל וכבוד מוהר"ד קלמן וכבוד

מוהר"א געציל מאיר נ"י וכבוד מוהר"ש זלמן נ"י חכמי ק"ק הנ"ל: שאלה ב אמרותיהם הטהורים מעולפת ספירים הגיעני ביום אתמול כי יעבור במידי דאיתי' בשאלה מעין המאורע בקהלתכם על שהתחיל השוחט לשחוט בהמה גסה ופרס יצא הדם שהה בה כמעט רגע ואח"כ גמר שחיטתו במקום הראשון ואומר השוחט ברי לי שקודם השהי' לא חתך כי אם ערך מקצת עובי העור והאנשים הנועדים שם כמו כן הועדו שראו שלא יצא הדם רק שאינן יודעי' אם חתך מקצת העור או כולו שלא ראו רק לובן בתוך החתך ע"כ דברי השאלה:

תשובה באמת שאלה זו א"צ פנים שכל חלקי הדינים בנדון זה הלא הם כתובים על ספרי הראשונים והובאו בש"ע ואחרונים ומדברי כולם נלמד בנ"ד שלא חתך כל העור ולא יצא דם אין לחוש וכאשר כתבתי ג"כ שכבר יצא בהיתר מלפני מעכתי' זולת שיש איזה מערערי' בדבר ובקשתם מאתי שפה ודברים אחדים להוציא מלב המערערי' למען השלם אבל לא בארתם מאין ולאין יצא הערעור כי לא מצאתי להם טענה נכונה לסמוך עלי' דהלא מבואר במרדכי והג"א דאפי' חתך כל העור ולא יצא דם כשאומר השוחט ברי לי שלא חתכתי כי אם העור לבד כשירה בלי בדיקה כלל מדכתב ביצא הדם דצריך בדיקה הואיל ויצא הדם משמע דבלא יצא הדם אפי' בדיקה לא בעי וכמו שדקדק הב"י וכל האחרונים ז"ל וכ"ש בנד"ז שאומר ברי לי שלא חתך כי אם חצי העור (דאפי' ביצא דם כשר כמ"ש הפמ"ג) ואי משום דכתב בהגה"ה ססי' כ"ז בלא חתך כל העור וגם לא יצא דם דאפ"ה צריך לשחוט למעלה או למטה ממקום החתך ולבדוק אח"כ ומשמע לכאורה מפשט לשונו דאפי' ידוע בבירור שלא חתך רק חצי העור נמי בעי בדיקה בושט ואעפ"י שלא יצא דם משום דליכא למיקם עלה דמילתא שפיר שלא נחתך כל העור דאולי יש איזה נקב בעור שאינו נראה (כמ"ש הט"ז) וא"כ ה"ה אמירת ברי לי נמי לא מהני בזה דלא עדיף ברי דידי' ממה שאנו רואין עין בעין שלא נחתך רק חצי העור דלא מהני וא"כ צ"ל דהמרדכי דלעיל אייריי באומר ברי לי שלא נגע בושט מצד שיודע שהושט לא הי' אז תחת העור כלל (כמ"ש המרדכי שם שעל הרוב הוא סמוך למפרקת) או שיודע שהחתך הי' שלא כנגד הסימני' כלל ולא נגע בהם משא"כ בנ"ד שאינו ברי לו שלא נגע בסימנים רק מצד זה שברי לו שלא חתך רק מקצת העור לא מהני משום דליכא למיקם עלה דמילתא שפיר (זהו מה שיש לצדד בעד המערערי' לכאורה) אבל זה אינו דהמעיין במרדכי יראה דאייריי בענין שאפשר שיזדמן הושט במקום החתך רק שהוא אומר שברי לו שלא חתך כי אם העור דהיינו שהרגיש בעצמו שלא ירד הסכין יותר מעובי העור כדמשמע מפשט לשונו שאומר ברי לי שלא חתכתי וכו' ולא הזכיר כלל מנגיעת הושט על האופן הנזכר

רק זה שברי לו שלא הגיע החתך ביותר מעובי העור דבהכי סגי בלא יצא הדם א"כ ה"ה וכ"ש בנ"ד שהרגיש שלא ירד הסכין כי אם עד עובי חצי העור דא"צ בדיקת הושט (ואפי' יצא הדם כשירה אפי' שלא במקום הפ"מ כנ"ל בשם הפמ"ג) דאפי"ת דהרמ"א איירי אפי' בידוע שלא חתך רק חצי העור דאפ"ה צריך בדיקה מ"מ זה שאומר ברי לי שהרגיש שלא ירד החתך יותר מחצי עובי העור עדיף טפי מזה הנראה במראית העין לבד באין הרגשה בשעת השחיטה כלל אולם האמת יורה דרכו דכל שידוע וניכר אפי' במראית העין לבד שלא נחתך רק חצי העור א"צ בדיקת הושט כלל דאם איתא דהרמ"א איירי מבדיקת הושט קשה הא כתבו הב"י והש"ך דגבי בהמה לא תהני בדיקת הושט בזה משום דושט גמיד ופשיט ואיכא למיחש שמא במקום נקב קשחיט ותו דאפי' בעוף נמי כתב הרמ"א מקודם זה דאין לא בקיאין בבדיקת הושט כלל אלא ודאי הרמ"א איירי באינו ידוע אם חתך כל העור או לאו והבדיקה היא בעור לבד ע"י שישחוט למעלה או למטה ממקום החתך ויבדוק, העור כנגד החתך ואם יראה שלא נחתך העור לגמרי רק מקצתו כשר דאו ליכא למיחש למידי וכן משמע בשמ"ח שמפרש דברי הרמ"א כן וא"כ בנ"ד שאומר השוחט ברי לי שלא נחתך מקודם רק חצי העור אפי' לא הרגיש בזה אלא למראית העין כשר אם לא יצא הדם אבל כשהרגיש בחוש שלא ירד הסכין כי אם עד חצי עובי העור יש להכשיר אפי' ביצא הדם (כמ"ש הפמ"ג דכיון דמהני ברי לי אפי' בחתך כל העור ולא יצא דם כ"ש בחתך מקצת העור ויצא דם דקיל טפי דהא בזה תקיל הש"ך במקום הפ"מ בבירור שלא חתך רק חצי העור דאפ"ה צריך בדיקת הושט ושהוא הדין ג"כ באומר ברי לי שלא חתך רק חצי העור נמי צריך בדיקת הושט עכ"פ מוכרח הוא דאין הבדיקה מעכבת בדיעבד כלל דאל"כ למה מעיל הבדיקה הא אין לא בקיאין בבדיקת הושט ותו דגבי בהמה לכ"ע לא מהני בדיקה זו לכ"ע ובהכרח לותר דבדיקה זו אינו רק לחומרא בעלמא אולי ימצא איזה נקב אבל בדיעבד לא מעכבא לגמרי ועוד שמוהריק"ו ומהרש"ל מקילי' אפי' בחתך כל העור ולא יצא דם וגם אינו אומר ברי לי ואפי' שלא במקום הפ"מ אלא שהב"י והרמ"א חלקו עליהם ונטו להחמיר בזה ואפשר שגם הם יודו להקל במקום הפ"מ רק שדעת הש"ך בסוף הסימן להחמיר אפי' במקום הפ"מ אבל לא ידענא טעמא מאי דהא כתב הש"ך גופי' בפ"ק ט"ו דלכך לא תהני ברי לי ביצא הדם משום דהוה מילתא דלא רמי עלי' דאינש מתחילה ולאו אדעתי' וא"כ ע"כ הא דסמכי' אהא דאומר ברי לי בלא יצא הדם אע"ג דהוא מילתא דלא רמי' עלי' דאינש מתחילה משום דבלא יצא הדם אינו כי אם חששא רחוקה וחומרא בעלמא לכ"ע וכיון

שכן מנל"ן להחמיר בזה אפי' במקום הפ"מ טפי מבחתך חצי העור ויצא דם דמכשיר הש"ך במקום הפ"מ וצ"ע:

אמנם בבהמה היכי דלא שהה כשיעור הגבהה והרבצה ושחיטת רוב הסימנים שהוא שיעור שהי' לדיעה הראשונה בש"ע שהוא דעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש וגם הרשב"א בתה"ה הסכי' לזה להלכה (רק למעשה כ' לחוש לדעת רש"י וגירסתו) משא"כ בעוף אין מי שמקיל לשער בהגבהה והרבצה אלא הרמב"ם לחוד אבל דברי הרי"ף בזה הם תאומי' במובנם ונחלקו בו הרא"ש והר"ן הביאם ב"י ע"ש) יש להקל כדעת מוהריק"ו ומהרש"ל בלא יצא דם אפי' חתך כל העור ואינו אומר ברי לי מטעם ספק ספיקא ספק נגע בושט ספק לא נגע ואת"ל נגע בושט שמא הלכה כדיעה הראשונה בש"ע הנ"ל ואין כאן שיעור שהי' ואעפ"י שכבר נהגו בהחלט כדעת רש"י וגירסתו דלא משערין בכדי הגבהה והרבצה כלל אכתי מידי ספיקא לא נפיק דלא עדיף מנהגא מאיסורא דרבנן והו"ל חד ספיקא בדרבנן וספק ספיקא בשל תורה דאזלינן לקולא כמ"ש הש"ך בסי' ס"ו ובסי' פ"ג ובכללי ס"ם בסי' ק"י אות ט"ז ולא דמי להא דאי' בסי' ל"ג ס"ד בהגה"ה בנקב הושט מצד אחד ויש ספק, אם ע"י חולי או קוץ דטריפה אע"ג דאיכא ספק ספיקא שמא ע"י חולי ואת"ל ע"י קוץ שמא לא ניקב מצד השני הא כתב הש"ך בנה"ך שם ובססי' מ"ט דלכך לא חשיב ס"ס משום דכיון שניקב מצד א' שכיח שינקב גם צד השני משמע הא ס"ס גמור מהני אפי' בנקיבת הושט וא"כ הכא דאדרבא כל שלא יצא דם לא שכיח שינקב גם הושט דהא מטעם זה מקילין מוהריק"ו ומהרש"ל לגמרי ואנן נמי מקילין באומר ברי לי' מטעם זה כמ"ש התב"ש ע"ש פשיטא דהוה ס"ס גמורה ואם תאמר הא הוה ס"ס נגד חזקה דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת דהא כל שני הספיקות הם ספק בשחיטה וכבר העלו הט"ז והש"ך בסי' ק"י בדיני ס"ס דלא מהני ס"ס בשחיטה נגד חזקת איסור הנה מלבד שהפר"ח ז"ל השיג עליהם והעלה דס"ס מהני אפי' נגד חזקה יעוי"ש אף גם בנ"ד גם הט"ז וש"ך יודו דחשיב שפיר ס"ש דהספק הראשון שמא נגע בושט ושמא לא נגע אע"ג דנקובת הושט לא מהני לה שחיטה אפ"ה לא שייך בזה חזקת איסור דבהמה בחייה בחזקת שאינה זבוחה כדמוכח להדיא מדברי הש"ך בנה"ך הנ"ל דמהני ס"ס שפיר בנקובת הושט וכן הוכחתי בחבורי מה"צ סעי' כ"ד אות צ"ב וסעי' כ"ט אות קט"ו מכמה ראיות דלא מקרי ספק בשחיטה אלא בספק שנולד בעצם השחיטה כגון ספק שהה או ספק דרס שהספק הוא בשעת השחיטה אם נשחטה כראוי לכן העמדנה על חזקת שאינה זבוחה אבל בספק נקובת הושט נהי דנקובת הושט לא מהני לה שחיטה מ"מ אין הספק בשחוטה עצמה שהרי שחוטה לפניך אלא שהספק הוא

בקודם השחיטה אם היתה נקובת הושט מכבר ונמצא שאינו מועיל לה שחיטה בזה לא שייך חזקה דמעיקרא להחזיקה בנקובת הושט שלא יועיל לה שחיטה דהא בהמה בחייה לאו בחזקת שאינה מועיל לה זביחה קיימא דאדרבה רוב בהמות כשרות הן וראויות לשחיטה והרי שחוטה לפניך ע"ש וכעת מצאתי בס' חוות דעת בסוף כלל ס"ס שכ' ג"כ הכי ואסברה לה בע"א והכל הולך אל מקום אחד ע"ש וכ"ש בנדון ס"ס דכשתאמר העמדנה על חזקת שאינה זבוחה והי' נקב בושט אני אומר העמידנה על חוקת כשרות דרוב בהמות כשרות הן ולא נקב הושט וכיון דהכי והכי איכא חזקה עכ"פ ספיקא הוה רק הספק השני באם ת"ל נגע בושט ספק הי' בה שיעור שהי' דהיינו ספק שהה הוא ספק בשחיטה עצמה כיון דמתחילה ודאי נקב הושט קודם השהי' רק שהספק הוא שאם לא הי' בו שיעור שהי' יהי' הנקב שבתחילה מכלל השחיטה ואם הי' בו שיעור שהי' אינה מכלל השחיטה בזה ודאי יש להעמידה על חזקת איסור שאינה זבוחה מ"מ בנ"ד הספק הוא בפלוגתא דרבוואתא לא שייך בו חוקה דבהמה בחייה בח"א דאטו החזקה תכריע הדין השנוי במחלוקת הפוסקיסז"ל וכ"כ הפמ"ג בשם כנה"ג דבספק התלוי בפלוגתא דרבוואתא לא לא שייך חזקה לאיסור או להיתר וא"כ יש לנו ספק ספיקא גמורה להקל בלא יצא דם אפי' חתך כל העור ואינו אומר ברי ני כל שלא שהה שיעור שהי' בהמה לדיעה קמייתא בש"ע סי' כ"ג כנ"ל ותו כיון דמוהריק"ו ומהרש"ל מקילי' בל"ז א"כ איכא ס"ס בפלוגתא דרבוותא שמא הלכה כמוהריק"ו ומהרש"ל דאפי' בדאיכא שיעור שהי' לא חיישי' לנקיבת הושט כיון שלא יצא הדם ואת"ל כהב"י ורמ"א דיש לחוש לנקיבת הושט שמא הלכה כדיעה קמייתא בש"ע דשיעור שהי' הוא כדי הגבהה והרבצה עם שחיטת רוב הסי' ואין באן שיעור שהי' ואע"ג דתרתי ספיקי הוה בפלוגתא דרבוואתא ושם פלוגתא דרבוואתא חד הוא אפ"ה חשיב ס"ס גמור כמו שהעלה בס' תורת השלמים קונטרס הספיקות במחודשים אות ו' ע"ש:

אמנם כבר הקשיתי לשאול בחבורי מה"צ שם מהא דאי' פ"ק דחולין דף י' ודף כ"ח דאיתא התם שחט את הושט ואח"כ נשמטה הגרגרת כשירה נשמטה וכו' נמצא הגרגרת שמוטה וא"י אם קודם שחיטה או אחר שחיטה זה הי' מעשה ואמרו כל ספק בשחיטה פסולה והלא גם ספק זה הוא על קודם השחיטה אם היתה שמוטה וטריפה מחיים וא"כ אמאי הוה ספק בשחיטה הלא בהמה בחייה לאו בחזקת שלא תועיל לה זביחה קיימא דאדרבה רוב בהמות כשרות הן והנה כעת מצאתי בתשו' פני יהושע סי' ב' עמד בזה בעיקר הדין אמאי טריפה ניזל בתר רובא ומה שתי' שם עפ"י מ"ש הפוסקים ז"ל דשמוטה לאו טריפה מחי' היא וא"כ אפשר אף כי רוב בהמות כשרות הן מ"מ פסולות

לשחיטה עכ"ל ואינו מובן דהא פשיטא דרוב בהמות אינו שמוטת הושט מחיים וראיות לשחיטה אולם בסי' י"ג תי' משום דאינו מצוי להשמט לאחר שחיטה ויותר מצוי להיות שמוטה מחיים ע"ש אבל עדיין אינו מיושב דמה ענין זה אצל ספק בשחיטה הא אכתי אין הספק בשחיטה עצמה: והנלע"ד ליישב בזה עפ"י מה שכבר התעורר הפמ"ג סי' ל"ג על דברי הרמב"ם וש"ע שתפסו בפשיטות דנקובת הושט נבילה דמאין להם זה ומ"ש הב"י שם דהכי אסיקנא בפ' השוחט ד' ל"ב המעיין בסוגי' שם יראה דלא קאי כי אם אפסוקת הגרגרת אבל נקובת הושט מאן דכר שמי' והא דתלי טעמא במתניתין משום דנפסלה בשחיטה אין ר"ל משום דריעי מקום שחיטה דידהו אלא משום דכבר נפסקה הגרגרת ברובו ולא נשתייר בסימנים כדי הכשר שחיטה משא"כ בנקובת הושט והניח בצ"ע ובאמת מדברי הרא"ש חולין דף ל' סי' ו' שכ' אבעי' דשהה במיעוט קמא דושט דמבעי' לי' דלמא לא פסלה שהי' אלא במידי דמנבלה בי' כגון אחר רוב הסימן וכו' משמע לכאורה דנקובת הושט לאו נבילה היא אלא טריפה אלא שהדריסה בסי' ל"ג ס"ק ד' מפרש דעת הרא"ש דר"ל במ"ש מידי דמנבלה בי' דהיינו שהחיות של הסימן הזה יוצא בו לגמרי לאפוקי במיעוטו של ושט אע"ג דהוה נבילה ולא מהני בי' שחיטה אכתי לא נפקא בי' חיותא דהאי סימנא ע"ש:

אולם יתכן לע"ד שהרמב"ם הוציא כן מברייתא הנ"ל דף י' דעלה דסיפא דקתני כל ספק בשחיטה פסולה מפרש התם דאתי לאתויי ספק שהה או דרס ע"ש והא ברייתא ע"כ בעוף איירי מדמכשיר בשחט הושט ואח"כ פסק נשמטה הגרגרת וא"כ הא דאתי לאתויי ספק שהה נמי בעוף קאי ושהי' בעוף לא פסלה במיעוט בתרא כלל כמ"ש הרמב"ם פ"ג מה"ש והש"ע סי' כ"ג הא לא איירי אלא במיעוט קמא דושט דאלו בקנה לא פסלה שהי' בעוף כלל כדאי' התם ואם איתא דנקובת הושט לאו נבילה היא אלא טריפה לחוד כשאר הטריפות א"כ בשהה במיעוט קמא נמי לאו נבילה היא אלא טריפה דלא גרע שהי' מאלו לא שחט לפניו כלל אלא נקב לחוד כדאי' בדף כ"ט גבי שחט חצי גרגרת ושהה דכשירה מה"ט דמידי דהוה אחצי קנה פגום וכו' ע"ש וה"נ לא גרע המיעוט קמא ששחט לפני השהי' מאלו הי' פגום שאינו אלא טריפה דמהני לה שחיטה לטהרה מידי נבילה וא"כ גבי ספק שהה דאיכא רובא דרוב השוחטין אין שוהין כמ"ש התוס' שם אמאי פסולה מטעם ספק בשחיטה משום חזקת איסור דבהמה בחייה בחזקת שאינה זביחה קיימא הא גבי ספק טריפה לא שייך חזקת שאינה זבוחה דהא מהני לה שחיטה לאפוקי מאיסור שאינה זבוחה ומאי מכל ספק טריפה דעלמא דאמרי' לכ"ע כמ"ש הש"ך בסי' ל' אלא ודאי דנקובת הושט נבילה היא ולא תהני לה שחיטה מש"ה הו"ל ספק

בשחיטה כנ"ל אמנם רש"י ז"ל בדף ל"ב ב' ד"ה ויש מהן נבילות כגון נקובת הושט ופסוקת הגרגרת דאיתרע מקום שחיטה דידהו וכו' הרי דס"ל כמו כן דנקובת הושט נבילה היא כהרמב"ם ז"ל ואליבא דידי' אזדא לה הראי' דלעיל הרי רש"י ז"ל מפרש בעי' דשהה במיעוט סימנים במיעוט בתרא דקנה או דושט וא"כ מצינו לאוקמי הא דלעיל בספק שהה בעוף דהיינו במיעוט בתרא שכבר נשחט הרוב והו"ל נבילה אבל במיעט קמא דושט אין ה"נ דלא הו"ל ספק בשחיטה ומנ"ל לרש"י ז"ל דנקובת הושט נמי נבילה היא אם לא שנאמר דרש"י ז"ל דקדק כן מלשון נשחטה הותרה היכי דשכיח היתרא טפי מאיסורא הש"ס שאמר ויש מהן נבילות בלשון רבי' דמשמע דקאי נמי אנקובת הושט בהדי פסוקת הגרגרת ודו"ק:

אולם יתכן עוד לישב בזה עפ"י מ"ש הטור בשם הרמב"ם ז"ל רסי' כ"ט והביאו בט"ו שם וז"ל שאעפ"י שכל הטריפות הלמ"מ אין לך בפירוש אלא דרוסה ולכן החמירו בה וכל ספק שיסתפק בדרוסה אסור ושאר שבעה מיני טריפות יש בהן ספק שמותרין ע"כ ובגליון הט"ז אשר לי הקשיתי לשאול א"כ מאו פריך הש"ס פא"ט דף מ"ג ב' אדעולא מאי שנא מספק דרוסה וכו' מאי קושי' הלא ספק דרוסה שני משאר ספיקות שהחמירו בה משום שהיא מפורש בתורה משא"כ בישב לו קוץ בושט שהיא משאר מיני טריפות וניחא לי בזה משום דדרוסה נמי אינו מפורש בתורה אלא דרך כלל אבל הפרט באיך ומה היא אסורה משום דרוסה אינו מפורש א"כ נקובת הושט נמי כיון דלא מהני' בה שחיטה ונבילה היא (ולהרמב"ם ז"ל הויא נבילה אפי' מחיים עש"ך רסי' ל"ג) הרי נבילה שאינה זבוחה נמי מפורש בתורה מש"ה פריך שפיר אדעולא דאיירי בישב לו קוץ בושט דאין חוששין לה כיון דנקוב' הושט נבילה וכתיבה בהדי' א"כ מ"ש מספק דרוסה כנ"ל ובחיי הכותב שהייתי בר מולי דהתב"ש בזה שהקשה ותי' כן ע"ש וא"כ מזה נמי מוכח שפיר דנקובת הושט נבילה היא כנ"ל ובזה מיושב ג"כ הקו' דלעיל בדין נמצאת הגרגרת שמוטה דלפי דרכינו יתכן במה שאמרו שכל פסולה אין הטעם משום חזקת איסור דבהמה בחייה לחוד אלא משום דספק בשחיטה הויא נבילה ונבילה מפורש בתורה ע"כ החמירו בכל ספק שיסתפק בה כמו שהחמירו בדרוסה וא"כ מיושב שפיר ג"כ הא דאמרו בנמצאת הגרגרת שמוטה שהוא בכלל כל ספק בשחיטה אע"ג דלא שייך בי' חוקת איסור דבהמה בחייה לאו בחוקת שלא תועיל לה שחיטה קיימא דהא רוב בהמות כשרות הן מ"מ כיון דשמוטת הגרגרת לא מהני לה שחיטה והו"ל נבילה הוא בכלל ספק בשחיטה מטעם שאיסור נבילה מפורש בקרא החמירו בספיקא כמו בדרוסה כנ"ל אבל בנ"ד דאיכא ספק ספיקא להתירא שפיר מהני אפי' באיסור נבילה דכתיבה בהדי' כמו

גבי דרוסה בספק על דאין חוששין מטעם ס"ס ובנ"ד שהוא ג"כ ספק נגע בושט דמיא ממש לספק על דהתם דכיון דאיכא ס"ס וחזקת איסור ליתא שרי כמו שנתבאר:
אמנם בעיקר הקושי' דלעיל אהא דנמצאת גרגרת שמוטה שאמרו כל ספק בשחיט' פסולה אע"ג דליכא הכא חוקת איסור דבהמה בחייה לאו בחזקת שלא תועיל לה שחיטה קיימא ותו לדעת ר"י בעה"ת בבכורות דף כ' ע"ב שסובר דבכל מקום רובא וחזקה רובא עדיף ולא אמרי' סמוך מיעוטא לחזקה וכן מוכח דעת הר"ן ז"ל שהרי התוס' שם הקשו לפיר"ת שסובר דמדרבנן חיישי' לומר סמיך מיעוטה לחזקה מהא דרוב מצויין א"ש מומחי' הן ולא אמרי' סמיך מיעוטא דאין מומחי' לחזקת איסור דבהמה בחייה וכו' ותירצו משום דמיעוטא דאינו מומחי' לא שכיח והר"ן ז"ל בפ"ק כתב להדי' דלכך לא סמכי' גם בלכתחילה אהא דרוב מצויין וכו' משום דמעוטא דאין מומחי' שכיח א"כ בהכרח לומר שדעת הר"ן כדעת ר"י הנ"ל דכל רובא עדיף מחזקה וקשה א"כ גבי נמצאת גרגרת שמוטה נמי נימא רובא עדיף:
והנלע"ד ליישב בזה עפ"י דברי הר"ן גופי' עלה דההיא דנמצאת גרגרת שחוטה שאמרו כל ספק בשחיטה פסולה מסיים עלה בשם ר"י דמהא שמעי' היכי שנמצאת שמוטת או שבורת הגף ולא ידעי' אי קודם השחיטה או לאחר השחיטה אזלי' לחומרא וה"ה לכל שאר הטריפות וכו' ולכאורה הוא תמוה דהיכי שמעי' מינה לכל שאר הטריפות הא בהדי' אמור רבנן בטעמא דהכא משום ספק בשחיטה משא"כ בשאר הטריפות ואדרבא איכא למשמע אפכא דהכא גבי שמוטת גרגרת דהוה ספק בשחיטה הוא שהחמירו אבל בשמוטת הגף שאין הספק בשחיטה לאו וכבר עמד בזה התייר הגדול בכ"ש ז"ל ותי' בזה דבאמת לאו מהא יליף הר"ן אלא מהא דמסיק עלה לאתויי ספק שהה דפסולה אע"ג דהרוב אין שוהין כמ"ש התוס' והר"ן שם וקיימל"ן רובא עדיף מחוקה ועל כרחך הא דאסרי בזה משום דאתיליד בי' ריעותא אתרע לה רובא דכל הרוב שאין שוהין אין בהם שום ספק שהי' וה"ה לכל ספיקי דעלמא נמי היכי דאתיליד בהו ריעותא לא אזלי' בתר חזקה דנשחטה הותרה כמו דלא אזלי' בתר רובא (ולא דמי לרוב מצויין וכו' דלא אתיליד בי' ריעותא) עכ"ד ועדיין אינו מיושב א"כ שגם בשמוטת הגף הדין כן דאזלי' לחומרא משום דאתיליד בי' ריעותא למה יהיב טעמא בברייתא גבי שמוטת גרגרת משום ספק בשחיטה תיפוק לי' דגם בשמוטת הגף דליכא ספק בשחיטה נמי דינא הכא משום דאתיליד בי' ריעותא אולם לדרכינו יתכן דהר"ן קאי אנמצאת גרגרת שמוטה דהתם נמי לאו ספק בשחיטה הוא מטעמא דאמרן או מה"ט גופי' דרובא דבהמות כשרות עדיף מחזקה וס"ל להר"ן דגם בהא עיקר טעמא לאיסורא הוא משום דאתיליד בי' ריעותא

אתרע לה רובא דכשרות דהא רוב כשרות אין נמצאת גרגרת שלהן שמוטה וה"ה בנמצאת שמוטת הגף וה"ה לכל שאר הטריפות דאתיליד בהו**(הגה"ה ומה שהקשה בתשו' פ"י סי' י"ג הלא גבי שבורת הגף איכא תרתי רובא דכשרות וגם חזק' שלימה כבר כ' התב"ש סי' כ"ט דגבי שבורת הגף לא שייך חזקה דמעיקרא כלל כיון דמתחילה היתה שלימה וחיה א"כ מאי חזית לומר דאוקמה אחזקתה שנשברה אחר השחיטה אימא אפכא דאוקמה אחזקת חיים ואחר השבירה נשחטה מיהו לא דמי דזמן השחיטה ידוע וזמן השבירה אינו ידוע וצ"ע יעוי"ש:)** ריעותא דאתרע נמי חזקה דידהו כמו רובא וכמ"ש התב"ש ומאי דאמור רבנן בטעמא דהו"ל ספק בשחיטה יש ליישב בטוב טעם עפ"י מ"ש הר"ן גופי' בשם הרמב"ן ז"ל דשמוטה מחיים לאו נבילה היא אלא טריפה אלא דהלכה למשה מסיני הוא שאם אירע לה כן בשעת שחיטה שתהא נבילה שכיון שנשמטה באותה שעה אי אפשר שתשחט בהכשר ע"כ ודייק הב"י מינה בסי' כ"ד דאם נשמטה קודם שחיטה ואח"כ שחטה אינה אלא טריפה ע"ש מעתה בנדון זה שנמצאת גרגרת שחוטה ואינו ידוע אימתי נהי דלא תלינן באחר שחיטה משום דאתרע לה רובא או מטעם שכ' התב"ש בסי' כ"ט דכל דליכא למתלי אחר שחיטה במידי יותר קרוב שנעשה מחיי' ע"ש (וכה"ג אתרי' בנדה ג' בשוק של טבחים לא עברה וכו' האי דם מהיכי וכו' ע"ש) עדיין יש להסתפק בו אם נעשה קודם שחיטה ואינה אלא טריפה או בשעת שחיטה ונבילה היא ע"ז אמרו שהוא ספק בשחיטה ונבילה היא כיון דעכ"פ מחיים נעשה אזדא לה רובא דבהמות כשרות שהרי עכ"פ טריפה אלא שהספק הוא אם הי' מקודם שחיטה ונשחטה כהוגן ואינה אלא טריפה או שאירע זה בשעת שחיטה ואז לא נשחטה כהוגן ונבילה ע"ז אמרו דהו"ל ספק בשחיטה עצמה דבהמה בחייה בחוקת שאינה זבוחה קיימא העמדנה על חזקתה ואימור לא נזבחה לכן שחיטתה פסולה כלומר נבילה כמ"ש התוס' בר"פ אלו טריפות דכל פסול בשחיטה היינו נבילה וא"ש כנ"ל:

או יאמר ליישב בפשיטות אפי' לדעת שאר הפוסקים הסוברים שגם לשמוטה שנעשה קודם שחיטה נמי לא מהני לה שחיטה ונבילה היא א"ש ג"כ מה ששמרו בכאן כו' ספק בשחיטה פסול דודאי בעיקר האיסור לאו מטעם ספק בשחיטה אתינן אלא מטעם דאתיליד בי' ריעותא וה"ה לשמוטת הגף נמי וכנ"ל ומאי דאמרו כל ספק בשחיטה פסולה אתי' לאשמועי' הא גופי' דשמוטת הגרגרת לא מהני לה שחיטה והו"ל ספק בשחיטה דהוה נבילה ולא טריפה אבל עיקר טעמא דאיסורא לאו משום הכי הוא כנ"ל ובזה מיושב ג"כ דברי התב"ש דלעיל ומסולק הקושי' דלעיל ג"כ: א וראיתי להפמ"ג סי' ל"ג שהקשה על מה שפסק הרמב"ם ז"ל פ"ב מהלכות יבום בדין אשה שהלך

בעלה וצרתה למדה"י דלא תנשא ולא תתיבם אע"ג דרוב נשים מתעברות ויולדות מטעם סמיך מיעוטא לחזקה ובפ"ג מה"ש פסק דנקובת הושט נבילה א"כ קשה היכי אכלינן בישרא דלמא במקום נקב קא שחיט ואי משום דאזלי' בתר רובא נימא סמוך מיעוטא לחזקה דבהמה בחייה בח"א עומדת והניח בקושי' הנה מה שהוציא מדברי הרמב"ן פ"ב מהל' יבום הנ"ל דס"ל סמיך מיעוטה לחזקה לע"ד מהא לא אירי' ואשתמיט מיני' דברי הרשב"א בחדושיו ליבמות ר"פ האשה צרה קיט שכ' דשאני התם דאיכא תרי מיעוטי בהדי חזקה דמהרוב נשים המתעברות איכא מיעוטא שאין מתעברות ותו מהרוב המתעברות ויולדות איכא נמי מיעוטא דמפילות מש"ה הוא דסמיך הני תרי מיעוטי בהדי חזקה משא"כ בעלמא ותו דהרוב הוא רובא דתלי' במעשה משא"כ בעלמא אולם שכעין זה הקשה מהרש"א ז"ל על התוס' בבכורות ק' ע"ב שכתבו בשם ר"ת ז"ל דאע"ג דלא קיימל"ן כר"מ דחיישי' למיעוטא מדפריך הש"ס פ"ק דחולין י"א לר"ח דחייש למיעוטא היכי אכיל בישרא ולא קאמר היכי אכלינן בישרא מיהו היכי דאיכא חזקה בהדי מיעוט אמרי' סמיך מיעוט לחזקה והקשו תוס' מהא דרוב מצויין א"ש מומחי' נימא ג"כ סמיך מיעוטא לחזקה דבהמה בחייה בחזקת איסור ותירצו דהאי מיעוטא דאין מומחי' הוא מיעוטא דלא כלל ומיעוטא דמיעוטא הוא דאפי' ר"מ לא חייש לי' בנדה דף ל"ב ע"כ ותמה מהרש"א ז"ל א"כ קשי' בההיא דחולין אדפריך לר"מ היכי אכיל בישרא תקשי נמי לדידן היכי אכלינן בישרא דניחוש למיעוט דדלמא במקום נקב קשחיט ונימא סמוך מיעוטא לחזקה דבהמה בחייה בח"א ואם תאמר דזהו מיעוטא דלא שכיח א"כ לר"מ נמי לא קשיא דהא במיעוטא דלא שכיח מודה ר"מ ג"כ דלא חיישי' ותי' דס"ל להתוס' דנקובת הושט לאו נבילה היא אלא טריפה ולא שייך בי' חזקה דבהמה בחייה בח"א ע"כ ואני כתבתי בחבורי מה"צ שם ליישב בזה עפ"י דרכינו דלעיל דלא שייך חזקה דבהמה בחייה וכו' אלא כשהספק הוא בעצם השחיטה כגון ספק שהה או דרס אבל כל שהיא שחוטה לפנינו אלא שהספק על קודם השחיטה שמא הי' בה ריעותא מקודם שאינו מועיל בה שחיטה לא שייך חזקה זו דבהמה בחייה בחזקת שאינה זבוחה עומדת אבל לא בחזקת שלא תועיל לה זביחה דאדרבה רוב בהמות כשרות וראויות לזביחה והרי היא זבוחה לפניך וכעת מצאתי סעד לדברי בס' חוות דעת ססי' ק"י שכתב ג"כ סברא זו שכל שנעשה בה מעשה המכשיר אזדא לה החזקה דאינה זבוחה כמש"ל בשמו וע"ש:

אמנם כבר שדיתי בה נרגא בחבורי מה"צ שם מדברי התוס' ספ"ק דב"מ דף כ' ע"ב ד"ה איסור מממונא וז"ל וא"ת טפי אנן מחמירין בממונא דהא אין אנו הולכין בממון אחר

הרוב ובאיסורא אזלי' בתר רובא אפי' היכי דאיכא חזקה דאיסורא נגד הרוב ולא חיישי' שמא במקום נקב קשחיט וכו' ויש לומר דמ"מ באשת איש החמירו במים שאין להם סוף ע"כ הרי להדי' דס"ל להתוס' דגם בספק נקיבת ושנו נמי שייך חזקה וו דבהמה בחייה בחזקת איסור כיון דנקובת הושט נבילה דלא מהני לה שחיטה ומכאן תשובה ג"כ על דברי מהרש"א בבכורות הנ"ל שכ' דדעת התוס' הוא דנקובת הושט אינה אלא טריפה ומהני לה שחיטה כמו בטריפה דעלמא והא קמן דס"ל דלא מהני לה שחיטה לטהרה מידי נבילה וחוזר וניער קושי' מהרש"א בבכורות שם אם לא שנאמר שהתוס' עצמן נסתפקו בסברא אי נקובת הושט דלא מהני לי' שחיטה מקרי ספק בשחיטה או לאו וכמ"ש שם דהיינו ספיקא דר"י בעה"ת ביבמות קי"ט אליבא דר"מ דחייש למיעוטא מדרבנן היכי דאיכא חוקה בהדי מיעוט' יחוש למיעוטא מדאורייתא או לאו ר"ל עפ"י מ"ש התוס' בחולין י"ב בהא דפריך לר"מ דחייש למיעוטא היכי אכיל בישרא ולא פריך ממה שהתירה התורה לאכול בשר תאוה משום דר"מ נמי לא חייש למיעוטא אלא מדרבנן ואם נאמר כדעת התוס' ב"מ דבהאי חששא דלמא במקום נקב קשחיק שייכא בי' חזקת איסור דבהמה בחייה וכו' מוכח דאפי' למיעוטא דאיכא חזקה בהדי' נמי לא חייש אלא מדרבנן אולם כפי דעת התוס' בכורות שם עפ"י מה שביארנו דס"ל דגבי נקובת הושט לא שייך חזקת איסור דבהמה בחייה לא מוכח מידי (וזהו דעת התוס' בבכורות ד' כ' ע"א ד"ה לקולא שסוברי' דהיכי דאיכא חזקה בהדי מיעוטא חייש ר"מ מהת ע"ש):
והנה לכאורה יש מקום לקיים דברי מהרש"א ז"ל שדעת התוס' הוא דנקובת הושט לאו נבילה היא אלא טריפה מש"ה ניחא שפיר לרבנן דר"מ האי דאכלינן בישרא משום דלא חיישי' למיעוטא גרידא וחזקה דבהמה בחייה בח"א ליכא דאפי"ת שבמקום נקב שחיט מהני לה שחיטה לאפוקה מאיסור שאינה זבוחה כשאר טריפות והא ליכא למיחש דלמא נפסק הושט ברובו וקא שחיט במקום הנקב דהוי' לה נבילה דהא אפשר בבדיקה דאע"ג דושט אין לו בדיקה מבחוץ זהו בנקב קטן דלא מנכר מפני האדמימות שלפעמי' נכנס טפת דם תוך הנקב אבל בנקב גדול ברובו ודאי ניכר היטב מבחוץ וא"ש אבל קושי' התוס' בב"מ שם הוא ממעשי' בכל יום ששוחטין מבלי בדיקה תחילה קודם השחיטה אם יש נקב גדול בושט וא"כ יש לחוש דלמא במקום נקב גדול דהוה נבילה קא שחיט דהשתא איכא נמי חזקה דאיסורא בהדי' מיעוטא ואפ"ה סמכינן ארובא וס"ל להתוס' כדעת ר"י שחולק על ר"ת וס"ל דלא אמרי' סמיך מיעוטא לחזקה או אפי' לר"ת דס"ל דמדרבנן חיישי' למיעוטא במקום חזקה למאי דמסקי' בחולין דהיכי דלא אפשר שאני בכה"ג נמי הוה כלא אפשר דלא אטרחוהו רבנן לקרוע העור תחילה ולבדוק

הושט במקום שחיטה שלא יבא איזה קלקול או שהי' מזה כנ"ל ובהכי ניחא מאי דדייק הש"ס מדר"מ בחולין שם דשאני לן בין היכי דאפשר להיכי דלא אפשר מהא דחייש ר"מ למיעוט' מדרבנן וגבי פסח וקדשי' לא אפשר דמאי ראי' דרבנן לדאורייתא דודאי במידי דרבנן שני לן בין אפשר ללא אפשר וממה דחזינן דהתירא התורה לילך אחר הרוב במקום דלא אפשר ה"ה בדאפשר אבל לפי הנ"ל א"ש דודאי גבי חולין אין בו לר"מ אלא מיעוטא גרידא שהרי אפשר לבדוק קודם השחיטה מנקב גדול ולענין נקב קטן דלא אפשר בבדיקה כיון דנקובת הושט לאו נבילה היא אין כאן חזקת איסור אלא מיעוטא גרידא דלא חיישי' לי' אלא מדרבנן אבל בפסח וקדשי' שאי אפשר לקרוע העור ולבדוק קודם השחיטה דהוה מום (כמ"ש התוס' ד' כ"ח ב') וא"כ יש לחוש לנקב גדול ברובו דדלמא במקום נקב שחיט והנה נבילה ואיכא חזקה בהדי' מיעוטא דחייש לי' ר"מ מדאורייתא ומוכח שפיר דגם בשל תורה שני לן בין היכי דלא אפשר להיכי דאפשר כנ"ל ליישב דעת מהרש"א ז"ל בזה:

אולם עדין לא הונח לנו לדעת ר"ת דס"ל סמיך מיעוטא לחזקה מדרבנן אם איתא דנקובת הושט לאו נבילה אמאי סמכינן ולא בדקי' קודם שחיטה אחר פסוקת הושט או הגרגרת שיש לו בדיקה מבחוץ והוה נבילה דהשתא איכא חזקה בהדי' מיעוטא ודוחק הוא לומר שבמקום טורח לא גזרו דמאי טורח יש בזה אם לא שנאמר דס"ל לר"ת כהרמב"ם וש"ע דנקובת הושט הוה ג"כ נבילה וכיון דושט אין לו בדיקה מבחוץ ס"ס לא אפשר וא"כ חוזר וניער קושי' מהרש"א דלעיל: לכן נלע"ד שיש מקום בראש לקיים כל דברי התוס' שבכל המקומות הנ"ל שיהיו לאחדים וליישב קושי' מהרש"א הנ"ל בטוב טעם אשר יאמר כי הוא זה דבל"ז יש להבין לפמ"ש התוס' דבמיעוטא דלאשכיח מודה ר"מ דלא חיישי' לי' כלל אפי' במקום חזקה א"כ מאי פריך הש"ס לד"מ היכא אכיל בישרא דלמא במקום נקב קשחיט הא ודאי חששא זו הוא מיעוטא דמיעוטא דלא שכיח כלל דהא רוב בהמות כשרות הן וכל הטריפות בכללן אינן אלא מיעוטא וא"כ טריפות הסימני' לחוד ובמקום פרטי דהיינו במקום שחיטה ושיזדמן השחיטה במקום הנקב הווא ודאי מיעוטא דמיעוטא דלא שכיח כלל דאפי' ר"מ מודה דלא חיישי' לי' ובהכרח לומר דהכי פריך כיון דר"מ חייש למיעוטא גרידא אפי' בדליכא חזקה בהדי' ואליבי' צריך לבדוק כל האברים כולן מהח"י טריפות שמנו חז"ל שכולם בכלל הם ודאי מיעוטא דשכיח א"כ גם בדיקת הושט כולו הוא בכלל המיעוט כשאר כל האברים דמאי שנא ושט מכל השאר דאם תאמר להפריד הושט מכל טריפות דשאר האברים ולחשבו למיעוטא דמיעוטא א"כ בכל שאר האברים נמי נאמר כן על כל אבר ואבר שהוא מיעוטא דמיעוטא נגד

טריפות דשאר כל האברים ואזלא החשש של מיעוטא דשכיח לגמרי אלא ודאי כיון דכלל הטריפות הם מיעוטא דשכיח הם דהי מינייהו מפקת ולמאן דחייש למיעוטא צריך בדיקה בכל האברי' כולן מראשון לסופן מאפס מקום וכה"ג כתב הרשב"א בתשו' הובא בסי' פ"ד ס"ח בהגה"ה והבי' ראי' מבדיקת הריאה דלא סגי בבדיקת הרוב ממנה יעוי"ש וא"כ פריך שפיר לר"מ היכי אכיל בישרא הלא מקום השחיטה אי אפשר בבדיקה והרי גם מקום השחיטה הוא מכלל מיעוטו דשכיח משא"כ לרבנן דס"ל דלא חיישי' למיעוטא גרידא וא"צ בדיקה בשאר כל האברים כלל דלא שייך בהו חזקה דבהמה בחייה אלא שבאת לחוש על טריפות הסימנים לחוד שהם מקום השחיטה מפאת החזקה דבהמה בחייה בחזקת איסור דאי נקב הושט לא מהני' לה שחיטה וכיון שאין חשש אלא בסימנים לחוד הו"ל מיעוטא דמיעוטא דלא שכיח דהרי כל הטריפות בכללן אינן אלא מיעוטא א"כ טריפות הסימנים מכלל שאר הטריפות בדליכא ריעותא הו"ל מיעוטא דמיעוטא דלא חיישי' לי' כלל אפי' בהדי חזקה כמ"ש ומיושב שפיר קושי' הפמ"ג דלעיל עם קושי' מהרש"א בבכורות ק' ע"ב בין לפי המסקנא ובין לפום הס"ד דלא קשי' להו נמי מעיקרא מהא דלא פריך לרבנן נמי היכי אכליני בישרא שזה ודאי פשוט להו דהוה מיעוטא דמיעוטא לרבנן דהא עין בעין נראה שכן הוא אלא במיעוטא דאין מומחי' הוא דקשי' להוא שפיר משום דהוה ס"ד שהוא כשאר מיעוט דשכיח ובזה א"ש ג"כ דברי התוס' שם כ' ע"א ד"ה ואי בעית אימא דס"ל התם דמיעוטא בהדי' חזקה חייש ר"מ מדאורייתא ומיעוטא גרידא לא חייש אלא מדרבנן והוכיחו זה מהא דפריך לר"מ היכי אכיל בישרא ולא פריך מהא דהתירה התורה בשר תאוה דלכאורה מהא גופי' מוכח דאפי' בדאיכא חזקה בהדי' נמי לא חייש אלא מדרבנן דאם איתא דמה"ת נמי חיישי' האיך התירא התורה בשר תאוה דלמא במקום נקב שחיט ואיכא מיעוטא בהדי' חזקה דזה אינו דכיון דלמיעוטא גרידא לא חיישי' מדאורייתא ואין חשש אלא בסימנים לבד דאית בהו חזקת איסור הו"ל מיעוטא דמיעוטא כדאמרן וניחא השתא ג"כ לשיטת ר"ת דס"ל סמיך מיעוטא לחזקה מדרבנן היכי אכלינן בישרא אפי' בלי בדיקה מקודם השחיטה משום דזהו מיעוטא דמיעוטא כנ"ל ודברי התוס' בספ"ק דמציעא כ' ע"ב הנ"ל ג"כ עולין יפה דהכי קשי' להו דטפי אנו מחמירין בממונא מבאיסורא דגבי איסורא אזלי' בתר רובא אפי' נגד חזקה עכ"פ היכא דהמיעוט לא שכיח מדלא חיישי' דלמא במקום נקב קשחיט ואלו גבי ממון אין הולכין אחר הרוב נגד החזקה דממונא אפי' היכא דהוה מיעוטא דלא שכיח שכן מוכח מדברי התוס' כתובות ט"ז ע"א ד"ה כיון דרוב נשי' וכו' ופי' בעל המאור שם דפריך אפי' לשמואל דס"ל אין הולכין בממון אחר

הרוב מ"מ התם איכא רובא וחזקה דחזקת בתולה וביבמות ק"ט אי' דהיכי דאיכא רובא וחזקה להתירא אפי' ר"מ מודה דלא חיישי' למיעוטא משום דהו"ל מיעוטא דמיעוטא ע"ש והתוס' שם כתבו דלרב פריך ולא לשמואל כפשטא דש"ס פ' המוכר פירות צ"ב ע"ש אלמא דלשמואל אין הולכין בממון אחר הרוב אפי' במקום מיעוטא דלא שכיח וכן בהא דפריך ב"ב שם לרב מהא דשור שנגח את הפרה נמי איכא רובא וחזקה מש"ה קשי' להו שפיר וע"ו תירצו דבאיסור אשת איש מצינו שהחמירו לחוש למיעוטא במים שאין להם סוף דשם הוא ג"כ מיעוטא דלא שכיח כלל כמ"ש התוס' בבכורות ד' כ' להדי' וא"ש.

ועפי"ז יש מקום ג"כ לקיים דעת מהרש"א דלעיל דס"ל להתוס' דנקובת הושט לאו נבילה ועפ"י מה שביארנו למעלה בישוב דברי התוס' דב"מ האלו ולא קשי' עלי' מה שהקשינו למעלה אליבא דר"ת היכי אכלינן בישרא בלי בדיקה שקודם השחיטה משום דהוה מיעוטא דלא שכיח אלא שבסמוך יתבאר בעזה"י דנקובת הושט ודאי לא מהני' לה שחיטה אליבא דכ"ע: עלה בידינו עכ"פ דמוכח להדי' מדברי התוס' ב"מ הנ"ל דחשש נקובת הושט היכי דחיישינן לי' הוה ספק בשחיטה דשייך בי' ג"כ חזקת איסור דבהמה בחייה וכו' ודלא כס' חוות דעת הנ"ל א"כ מעתה צריכין אנו לדון אחר הראיות שהביא בס' חוות דעת סי' ק"י בכללי ס"ס ס"ק כ"ו לקיים סברתו הנ"ל דאף שנקובת הושט לא מהני' לה שחיטה א"מ כל שנשחטה ונעשה בה מעשה המכשיר אזדא לה החזקה דבהמה בחייה משא"כ בספק שהוא בעצם השחיטה שהספק הוא במעשה המכשיר גופי' אוקמה אחזקה דבהמה בחייה וכו' ואפי' רובא לא תהני יעוי"ש ועיקר יסודו בזה מהא דפריך בחולין מ"ג ב' אדעולא מאי שנא מחתיכה אחת משני חתיכות ומשני שאני התם דאתחזק איסורא ואם אי' דגבי נקיבת הושט כיון דלא מהני' לה שחיטה אוקמה אחזקה דאינה זבוחה א"כ גבי ישב לה קוץ בושט נמי אתחוק איסורא דחזקת איסור שאינה זבוחה ע"כ ולע"ד מהא לא אירי' דהא פרש"י בהדי' דה"ט משום דישיבת קוץ בלא נקיבה אינו כלום ע"כ ר"ל דישיבת קוץ לא חשיב ריעותא כלל אליבא דעולא וסר אה משום דס"ל דלא דמי לשאר ספק טריפות כגון גרגרת שמוטה וספק שהה דשם הוא ריעותא ודאית משא"כ הכא שלמראית עין אין כאן טריפות כלל שהרי אין רואין שלא נקבה לצד השני אלא שבאנו להחזיק ריעותא דלא חזינן ולומר שנקבה יוחר וחזרה לאחורי' בהא ס"ל דריעותא דלא חזינן לא מחזיקים והימו דלא פרך עי' משאר שפיקו' טריפות אצא וסטק דרושה דכתי' לה דלא חזינן דדרס אלא דעל ארי' ביניהו ואפ"ה מחזיקי' ריעותא דדרס ג"כ ומשני דבאמת ס"ל לעולא דאין חוששין לספק דרוסה וכיון דלעולא לא חשיב ישיבת הקוץ ריעותא כלל משום דלמראית עין אין כאן אפי' ספק

טריפו' לא שייך בזה חזקת איסור דאינה זבוחה כלל משום דהרי שחוטה לפניך כדאמרי' לעיל דף י' אליבא דרב חסדא דלכך אין מעמידין בהמה בחוקת שאינה זבוחה משום דהרי שחוטה לפניך וסכין אתרעאי ובהמה לא אתרעאי ע"ש וכ"ש הכא דליכא ריעותא כלל אליבא דעולא כדמשני בתר הכא התם אתיליד ריעותא בסכין וכו' ועוד דאיכא נמי חזקת כשרות דמעיקרא ונוראת נפלאתי על הגאון שי' דאדרבא מש"ס זו יש ראי' גמורה להפך מדפריך עלה דעולא מדרב הונא בשוחט בסכין ונמצאת פגומה וכו' דבהדי' אמרי' לעיל בדף י' דטעמא דרב הונא משום דבהמה בחייה בח"א עומדת ואם איתא דגבי נקובת הושט לא שייך חוקה זו מטעם שכבר נעשה בה מעשה המכשיר ולא נולד ספק במעשה המכשיר גופי' מאי פריך עלה מדרב הונא דאתי עלה דנמצאת פגומה מטעם בהמה בחייה וכו' משום שנולד הספק במכשיר גופי' משא"כ הכא אלא ודאי דגם בישב לו קוץ בושט שייך חזקה זו דאינה זבוחה הואיל דנקובת הושט לא מהני' לי' זביחה מש"ה פריך שפיר מהא דהשוחט בסכין ונמצאת פגומה דאע"ג דהתם נמי בהמה לא אתרעאי כלל ועל הבהמה אנו דנין ולא על הסכין כדאמר התם אליבא דרב חסדא ועוד דגם בסכין לא חשיב ריעותא כיון דשיבר בה עצמות ועצם ודאי פוגם כדאיתא התם אפ"ה אוסר רב הונא מטעם חזקה דבהמה בחייה ה"ה הכא נמי יש לאסור אף ע"ג דליכא ריעותא מטעם דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת ועלה משני שפיר דהתם אתיליד ריעותא בסכין מיהת אע"פ דבהמה לא אתרעאי משא"כ הכא ליכא ריעותא כלל מטעמא דפרש"י לעיל דישיבת הקוץ בלי נקיבה לאו כלום הוא וא"כ הרי מכאן ראיה גמורה להפך דגם בנקיבת הושט שייך חזקה דאינה זבוחה (והרב שי' עשה לו עזר מכאן שהוא כנגדו) וא"ת אכתי מאי פריך מדרב הונא אדעולא דנהי דגבי נקובת הושט נמי שייך חוקה דאינה זבוחה מ"מ איכא חזקת כשרות דמעיקרא כנגדה משא"כ בדרב הונא ליכא חזקה להתירא כנגדה זה אינו דהא אמרי' התם סכין אתרעי בהמה לא איתרעאי וכו' ולכאורה מאי נ"מ בין סכין לבהמה אלא דר"ל כיון דבהמה לא אתרעאי אלא סכין יש לומר העמד סכין על חזקתו שהי' בדוק שהוא שלם מתחילה ולא נפגם עד אחר שחיטת הסימנים (וגם על הרוב אין הסכין עשוי לפגום בעור כמ"ש בס' ח"ד שם) ואפ"ה אסורה מטעם החזקה דבהמה בחייה בחזקת שאינה זבוחה עומדת וה"נ בישב לה קוץ כיון דנקובת הושט לא מהני' לי' שחיטה יש לומר בהמה בחייה בח"א עומדת וארוח לן בזה מה שקוינוהו מכבר למצוא ראי' לדעת הרמב"ם וש"ע שסוברים דנקובת הושט לא מהני' לה שחיטה ותמה עליהם הפמ"ג בסי' ל"ג דמאין הרגלים לזה בש"ס כמו שהארכנו בזה למעלה הנה עכשיו מצאנו ראינו ראי' גמורה מכאן מדפריך לעולא מדרב הונא שכל

טעמו הוא משום הספק בשחיטה ואם אי' דנקובת הושט לאו נבילה היא ואין כאן ספק בשחיטה לא הוה פריך מידי אלא ע"כ דהוה נבילה ושמעית מינה תרתי חדא דנקובת הושט נבילה היא ואידך דחשיב נמי ספק בשחיטה כדאמרן:

עוד הבי' הגאון שי' ראי' מדברי התוס' ביבמות דף ל' ע"ב דמקשו התם אהא דישב לו קוץ בושט נימא נשחטה הותרה אלמא דספק נקיבת הושט לא הוה ספק בשחיטה עכ"ל ולע"ד גם מהא לא אירי' דהלא כבר הראית לד עת מדברי התוס' ספ"ק דב"מ ד' כ' דס"ל בהדי' דגבי נקובת הושט איכא חזקה לאיסורא ולא שייך בי' נשחטה הותרה וא"כ בהכרח ילמוד סתום מן המפורש במקום אחר דמה שכתבו התו' ביבמות וזה לשונם ואור"י דהתם חיישי' לספק דרוסה משום דשכיחא ומוכח' מילתא טפי לאיסורא מלהיתרא וכן ההיא דישב לה קוץ בושט דחיישי'לא חשיב שהי' וכשרה כמו שנתבאר למעלה מילתא בטעמא בעזה"י וכ"ש שבנא הברי' למאן דחייש לספק דרוסה עכ"ל דמ"ש וכן ההיא דישב לה קוץ וכו' אין הכוונה ליתן טעם על מה דלא אמרי' נשחטה הותרה הלא ר"ל על מה דמשמע בחולין שם דמאן דחייש לספק דרוסה חייש נמי להא דישב לה קוץ מדפריך לעולא מספק דרוסה משמע דשניהם שוין וא"כ לפמ"ש דדרוסה שכיח ומוכח טפי לאיסור בהכרח שגם בישב לו קוץ נמי כן הוא דשכיח ומוכח לאיסור כמו דרוסה דאל"כ לא הוה פריך לעולא מידי ולא הוה ל"ה אהדדי אבל אין ה"נ דגבי ישב לה קוץ איכא עוד שעמד דהוה ספק בשחי' וכן משמע מדבריה' בחולין שם שלא הזכירו בקושיית' כלל להא דישב לו קוץ אלא הא דספק דרוסה ואין להקשות א"כ מאי קשי' להו ג"כ אספק דרוסה הלא גבי דרוסה חיישינן נמי שמא דרס בסימנים וא"כ הו"ל ספק בשחי' דלא אמרי' נשתטה הותרה זה אינו דא"כ אמרי' בספק דרוסה דצריך בדיקה מכפא דמוחא עד אמטא תסגי בסימנים לחוד ועוד הא ושט אין לו בדיקה בספק דרוסה דבהמה לפי' התוס' שם כנ"ל:

ועתה אבא לי ליישב הראיות שהבאתי בחבורי תה"צ שם אשר שם קצרתי במסקנתי וכאן אבאר בעזה"י ביאור היטב אשר יאמר בי הוא זה ראשונה מדברי התוס' דבכורות וב"מ הנ"ל כבר נתבאר על נכון בעזה"י שנית מדברי הרשב"א בחדושיו פא"ט דף נ' והש"ע ססי' ל"ד בנמצאת גרגרת שנפסקה או חסירה ואיכא למתלי שנעשה מחמת ששחט בשנים או שלשה מקומות תלינן ואם איתא דריעותא בסימנים כיון דלא מהני' בהו שחיטה הוה ספק בשחיטה היכי תלינן במידי אחרינא הא אי' בפ"ק דחולין דעד כחן לא תלינן בשיבר בה עצמות חלא משום דסכין אתרעי בהמה לא אתרעאי הא לא"ה לא תלינן בכל ספק בשחיטה כמו גבי מקוה דאפי' נתעסק באותו המין כל היום לא תנינן

וכאן נמי הלא בהמה נמי אתרעאי והיכי תלינן ומ"ש הש"ך שם דמיירי דוקא בדאיכא הוכחה שמחמת סכין נעשה מש"ה הוא דתלינן לא משמע דבן מלשין הרשב"א שם הביאו הב"י שכתב אהא דמקיפין בקנה וכו' שכתבו אהא דמקיפין בקנה וכו' דמיירי במקום שאי אפשר שנגע בו סכין בשעת שחיטה שאפי' מותחין את הקנה לא אתרמי כנגד חתך העור אי נמי שיש היכר בדבר שלא נעשה בסכין אלא בחתך עץ או קנה הא לא"ה תלינן עכ"ל הרי מבואר נגלה דכל שאין הוכחה להפך תנינן אפי' בדליכא הוכחה לזה שאנו תולין בו וכתבתי במסקנתו שם דכל שיש לתלות לאו ריעותא היא וכאן אפרש בעזה"י והוא דס"ל להרשב"א דעד כאן לא אמרי' התם האי טעמא דסכין אתרעאי בהמ' לא אתרעאי אלא אליבא דרב חסדא דמכשי' אפי' בלא שיבר בה עצמו' אמטו להכי מכשיר משו' דבהמה לא אתרעאי ולא דמי למקוה שנמדד ונמצא חסר וכו' דהתם חסר ואתאי כתי' הראשין בתוס' שם ד"ה סכין דכיון דחסר ואתאי הו"ל חזקה העשוי' להשתנות משא"כ גבי סכין העמד סכין על חזקתו שהי' בדוק מתחילה אבל בשיבר בה עצמות דאיכא למתלי תלינן לעולם אפי' בדאיכא ריעותא בבהמה ולא דמי לטבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ דלא תלינן אעפ"י שנתעסק באותו המין דשם ליכא חזקה להיתרא כנגד חזקה דהעמד טמא על חזקתו משא"כ גבי שחיטה דהעמד סכין על חזקתו כנ"ל וכן בנדון הרשב"א איכא חזקת כשרות דבהמה נגד החזקה דבהמה בחייה או רובא דכשרות מש"ה תלינן לכ"ע אפילו בדאיכא ריעותא בבהמה וכן הקושי' דפריך בתר הכי מהא דשחט את הושט וכו' קאי נמי אלא שיבר בה עצמות דאל"כ לא היה פריך מידי וא"ש.

עוד יראה לע"ד דהרשב"א מפרש הא דאמרינן סכין אתרעאי בהמה לא אתרעאי הרצון הוא דהעמד סכין על חזקתו שהי' בדוק ושלם קודם השחיטה ובתר השחיטה אפגם נגד החזקה דבהמה בחייה וכו' (משא"כ בטבל וטלה דליכא חזקה לטהרה נגד חזקת טומאה) וכדי של תאמר מה ענין חזקת הסכין להבהמה לזה אומר סכין אתרעאי בהמה לא אתרעאי דכיון דבהמה לא אתרעאי אלא הסכין שפיר מהני חזקת הסכין להכשיר ריעותא דידי' אבל אם הי' הריעותא בגוף הבהמה לא הי' מועיל חוקת הסכין לריעותא דבהמה שעלי' אנו דנין וכעין שכתבו התוס' כתובות ע"י דחזקת האשה לא מהני להאב ע"ש) וכה"ג כ' הריטב"א בפ"ג דעירובין דף ל"ה בשם הר"מ בר שניאור דלא שייך חוקה אלא באותו מקום שעמד בו הריעותא ע"ש וכ"ת מלשון הר"ן בחולין שם שמפרש כן ההיא דסכין אתרעאי וכו' ע"ש משא"כ בנדון הרשב"א גבי נמצאת גרגרת חסרה דבהמה גופה יש לה חזקה או רובא דכשרות שנעשה אחר שחיטה נגד החזקה דבהמה בחייה

וכו' פשיטא דחזקת הבהמה עצמה יועיל לריעותא דידה וכיון דהכי והכי איכא חוקה הו"ל ספק השקול ותלינן שפיר כמו דתלינן התם לדידן בשיבר בו עצמות ולרב חסדא בעצם המפרקת וא"ש השתא אפי' לאידך שנוייא דהתוספת שם ד"ה סכין דטעמא דרב חסדא הוא משום דס"ל עצם המפרקת ודאי פוגם כמו שיבר עצמות לדידן ועפי"ז צריך לפרש הא דפריך בתר הכי לרב חסדא מהא דספק שהה וכו' מאי שנא וכו' דהכי פריך דכמו התם דאע"ג דהרוב אין שוהין לא תלינן ברובא ה"נ אע"ג דהרוב נפגם בעצם המפרקת יש לחוש ומשני ג"כ הכא סכין אתרעאי ובהמה לא אתרעאי לכן העמד סכין על חזקתו כנ"ל משא"כ בספק שהה דאתיליד ריעותא בבהמה לא תלינן ברובא דאין שוהין לחוד כיון דליכא חזקה דכשרות אבל בדאיכא חזקה דכשרות בגוף הבהמה לא אכפת לן בריעותא דבהמה כנ"ל ועפי"ז צדקו דברי הלבוש בסי' כ"ד בדין נמצאת גרגרת שמוטה וכו' שמשמע מדבריו דאי איכא למתלי מפני שמשמשו ודחקו לאחר שחיטה באותו מקום נשמטה תנינן והשיגו עליו התב"ש והפמ"ג שם דכאן הוה ספק בשחיטה ודמי לטבל ועלה דלא תלינן ולפי דרכינו יתכן דלא דמי לטבל וענה דליכא חזקה לטהרה נגד חזקת טומאה משא"כ בנד"ז דכנגד חזקת הבהמה בחייה איכא חזקה או רובא דכשרות כיון שהספק הוא אם הי' הטריפה מחיים וכנ"ל והרי הרב אומר כן הרשב"א בחדושיו והש"ע ססי' ל"ד דאפי' בנמצאת הגרגרת חסרה תלינן ומה לי חסרה או שמוטה כנ"ל שלישית מדברי הש"ך בנה"ך סי' ל"ג וססי' מ"ט בדין ניקב הושט מצד אחד ואינו ידוע אם ע"י חולי או ע"י קוץ דאסורא ונסיב טעמא דלא חשיב ס"ס שמא ע"י חולי ושמא ניקב צד השני משום דשכיח שניקב צד השני ג"כ דמשמע הא ס"ס גמורה מהני אפי' בנקיבת הושט וכן משמע להדי' מדברי הט"ז ססי' מ"ט וכן בססי' כ"ד ע"ש ואע"ג דתרווייהו ס"ל דס"ס בשחיטה לא, מהני משום דהוה ס"ס נגד החזקה דבהמה בחייה וכו' אלמא דנקובת הושט לא הוה ספק בשחיטה עמ"ש שם ולדרכינו יתכן דודאי כשהספק הוא בעצם השחיטה כגון ספק שהה או דרס שאין שם חזקה להיתרא לא מהני ס"ס משא"כ בנקובת הושט ונהי דשייך בה חזקה דבהמה בחייה מ"מ הא איכא נמי כנגדה חזקת כשרות דבהמה או רובא שלא היתה שריפה מחיים וא"כ העמידנה על חזקה זו נגד חזקה דבהמה בחייה ושקולים הם מש"ה מהני שפיר ס"ס גמורה משא"כ בספק שהה או דרס או שאר ספק שהוא בעצם השחוטה לא שייך חזקת כשרות שהרי הספק אינו על הבהמה אלא על השחיטה אם שחטה כהוגן ולזה הין חזקה דבהמה בחייה בחזקת שאינה זביחה קיימא וכה"ג תי' הפמ"ג דברי הט"ו בססי' כ"ד ע"ש.

רביעי בקודש מתשובת מוהר"מ לובלין סי' פ"ח באווזות שמלעיטין ונאבד הושט בלי בדיקה דאיתא התם באפילו תימא דהוה מיעוטא דשכיח אפ"ה שרי' משום דהוה רובא וחזקה דנשחטה הותרה וכתבתי שם דה"ט אשום דלא חזינן ריעותא לפנינו ר"ל דאפי' להפוסקים דבמקום דאתיליד ריעותא אתרע חזקה ורובא (כמ"ש הרשב"א והר"ן בשם ר"י דלעיל) הכא בנאבד הושט דלא חזינן שום ריעותא בושט זה רק ריעותא זו דהלעטה והרי גם באותן שמלעיטין רוב כשרות הם איכא שפיר רובא וחזקה מבוררת (כיון שהחשש הוא שמא נקבה עכשיו מהלעטה) נגד החוקה דבהמה בחייה לכ"ט לא אמרי' סמיך מיעוטא לחזקה אפי' לר"מ כדאיתא ביבמות קי"ט ע"ש וא"ש אלא שהתב"ש בססי' נ"ג כתב דמוהר"מ לובלין איירי בעגולי דקים של בצק לבד אבל בדברים החדים רובן לנקב ע"ש: העולה מכל זה לדינא בחשש ספק נקובת הושט כיון דנקובת הושט לא מהני' בי' שחיטה שייך בי' חזקה דבהמה בחייה בק"א עומדת אלא דמ"מ הואיל ואין הספק בעצם השחיטה א"כ נגד החזקה דבהמה בחייה וכו' איכא חזקה דכשרות לכן אם אירע איזה קלקול בסימני' וא"י אם קודם השחיטה או אחר השחיטה ואיכא למתלי במידי דלאחר שחיטה נעשה תלינן וכדעת הרשב"א הובא בש"ע סי' ל"ד ס"ט וכ"ה דעת הלבוש בסי' כ"ד סי"ז (אלא שאיני כדאי להקל נגד התב"ש ופמ"ג שם ומשמעות הש"ך ססי' ל"ד מ"מ להלכה נלע"ד כמ"ש ואין לדיין אלא מה שעיניו רואות) אולם בדליכא מידי למתלי או בשאר ספק נקובת הושט לא מבעי' לדעת הפוסקים דגם בשאר טריפות היכי דאיכא ריעותא ושכיח איסורא כמו היתרא לא מוקמי' אחזקה אפי' בחזקה מבוררת (ע' תב"ש סי' כ"ט ד"ה כתב הד"מ) משום דאיתרע החזקה כ"ש בנקובת הושט אלא אפי' לדעת התוס' ושא"פ שהבי' הש"ך בסי' נ' דבספק השקול מוקמינן אחזקה (דהיינו חזקה מבוררת מהני אפי' בריעותא דמחיים ובריעותא דאיכא לספיקי בלאחר שחיטה מהני אפי' חזקה שאינה מבוררת כמו שהעלה התב"ש שם הכא בספק נקובת הושט לא מהני אפי' חזקה מבוררת כיון דאיכא חזקת איסור דבהמה בחייה וכו' כנגדה ואסורה לפ"ע אול' היכא דאיכ' ספק ספיקא מהני שפיר אפי' להט"ז והש"ך בססי' ק"י דגבי ספק השחיטה לא מהני' ס"ס זהו בספק בעצם השחיטה אבל ספק נקובת הושט שהספק הוא על הבהמה אם היתה טריפה מחיים כיון דאיכא חזקת כשרות דבהמה נגד חזקת איסור דאינה זבוחה אזדא לה הנך חזקות לגמרי ומהני' שפיר ס"ס כדמוכח מדברי הט"ז ססי' כ"ד וססי' מ"ט ומהש"ך בנה"ך שם זהו מה שרצינו לבאר בעזה"י:

מעתה בנ"ד היכי שהתחיל השוחט לשחוט בהמה וחתך כל העור ושהה מעט פחות משיעור שהי' דבהמת לדיעה הראשונה ברסי' כ"ג שהיא דעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש

כל שלא יצא דם יש להקל מטעם ס"ס שמא לא נגע בושט ושמא הלכה כדיעה הראשונה הנ"ל דכל שלא שהה בבהמה בשיעור הגבהה והרבצה ושחיטת רוב הסימנים לא חשיב שהי' וכשרה כמו שנתבאר למעלה מילתא בטעמא בעזה"י וכ"ש שמוהריק"ו ומהרש"ל מקילין בכל ענין אפי' בשהה שיעור שהי' לכן יש לסמוך עלייהו עכ"פ בדלא שהה שיעו' שהי' אפי' שלא במקו' הפ"מ מטעמ' דאמרן: אולם לפי אה שבא בשאלה שהשוחט אמר ברי לי שלא חתך כי אם חצי העור כל שהרגיש בחוש שלא ירד הסכין יותר מחצי עובי העור בזה מקיל הפמ"ג ז"ל אפי' ביצא דם מכח כ"ש ע"ש אבל כשלא הרגיש הלא למראית העין אין להקל ביצא דם אלא בהפ"מ כשברי לו למראית העין מיהת שלאו חחך רק חצי העור אבל בנ"ד דלא יצא דם וגם אומר ברי לי שלא חתך רק מקצת העור לא דינא ולא דיינא דשרי' אפי' שלא במקום הכ"מ ומאן יהיב משופרי שופרי דבי' בדאי ואכלינן מיני' והבא להחמיר יחמיר לעצמו ולא לאחרים זהו מה שנלע"ד וד' ב"ה יתן הטוב ויראנו מתורתו נפלאות וינהלני על מי מנוחות מהטרדות העמוסות ובאות ויעשה עמנו לטובה אות:

דברי הק' משה זאב בעהמ"ס מראות הצובאות פרק אלו טריפות בהרא"ש פי' ד' ורבינו אליעזר בר נתן זקני פסק כעולא וכו' ומסתבר כדברי הר' אליעזר וכו' עכ"ל וכתב ריי"ו דליש מפרשים שמא ניקב ועלה בו קרום למי שפסק כעולא אין חוששין וסגי בבדיקה עכ"ל והביאו הב"ח והשיג עליו וז"ל אלמא בדיקה מיהו צריך והא ליתא למאן דפסק כעולא ליכא נפקותא בין הפירושי' כיון דאין חוששין אף בדיקה אין צריך כי היכי דאין צריך בדיקה למ"ד אין חוששין לספק דרוסה ועוד דמדמי לי' למחט שנמצא בעובי בית הכוסות מצד אחד כשירה בלא בדיקה עכ"ל וראיתי בתשו' פמ"א ח"ר סי' א' דמקהי חקהתא טובא בדינים אלו והרבה להשיב אפו על הב"ח בזה וכן על הטור ברמזים שכתב ג"כ כהב"ח דלראב"ן שפסק כעולא אפי' בדיקה א"צ ותורף דבריו שם דע"כ הראב"ן ס"ל כפי הא' דרש"י דהבריא פירושו דנתרפא והו"ל קרום שעלה מחמת מכה בושט דאינו קרום דאם כשי' הב' דהבריא פירושו ניקב מאי קשי' לי' מהא דמחט שנמצא בעובי ביה"כ דהא ודאי גם במחט בביה"כ צריך בדיקה אם לאי ניקב מעבר לעבר ואפי' בדיעבד אסור אם לא בדקו בכך וכיון שכן הכא גבי ושט דאין לו בדיקה מבחוץ אסור אפי' בדיעבד ואי ס"ל להראב"ן דושט נמי יש לו בדיקה מבחוץ ועולא אשמועינן דאין חוששין וא"צ בדיקה כמו שפי' הרא"ש ולמאי דלא קיימל"ן כעולא צריך בדיקה כ"ש דלא קשי' מידי מהא דמחט שנמצא בעובי ביה"כ דהתם נמי צריך בדיקה א"ו דרש"י שפי' הבריא היינו נקוב לטעמי' אזיל בפ' השוחט דף כ"ח שמפ' עובדא דהתם בבר אווזא דמסמס קועי'

דמא לענין נקב ומדקאמר דמהני בדיקה לושט מבפנים מוכח דלא חיישי' שמא נתרפא דאל"כ אפי' מבפנים לא יועיל בדיקה שמא נתרפא לכן הוא מפרש בכאן הבריא ניקב אבל הראב"ן מפרש ההיא דפ' השוחט כפי' התוס' שם דלענין דרוסה איירי וח"כ שפיר מצינו למימר דחיישי' שמא הבריא ונתרפא ומפרש לדעולא בכאן דאין חוששין שמא הבריא היינו שמא נתרפא וס"ל דושט יש לו בדיקה מבחוץ אלא דהחשש שמא נתרפא וקמל"ן עולא דלא חיישי' להא ועלה הביא הראב"ן ראי' ממחט בעובי ביה"כ מצד אחד כשירה ולא חיישי' שמא נקבה לחוץ ונתרפא אבל לעולם בדיקה בעי דלמא ניקב מעבר לעבר במפולש וכדעת רי"ו הנ"ל ודלא כהטור וב"ח ושאר אחרונים ששגו בזה ועל מ"ש הב"ח דא"צ בדיקה כ' היכי דא"צ בדיקה למ"ד אין חוששין לספק דרוסה כאב שלא זכה להבין דבריו בזה דאטו הראב"ן דפסק כעולא ס"ל דאין חוששין לספק דרוסה הלא בהדי' אפסיק הלכתא דחוששין לספק דרוסה אלא דאתי עלה מדין מחט שנמצא בעובי ביה"כ דל"ח שמא נתרפא והתם ודאי בדיקה בעי אם לא עבר המחט מעבר לעבר ואם לא בדק אסורה כדאי' בסי' מ"ח עכ"ד בארוכה וקצרה:

ואני אומר שמליצתו אל חיקו תשוב (במ"ש על הטור ברמזים וב"ח וש"ך ושאר אחרונים שהמה שגו ברואה ח"ו) ואחר המחילה מכבודו הרב נהפוך הוא ששגגה יצאה מלפני השליט הרב ז"ל ודברי הטור וב"ח וש"א נקיים וברורים בכוונת הראב"ן והרא"ש ז"ל בזה כמו שיתבאר בעזה"י אשר יאמר כי הוא זה: ראשונה הוא מ"ש הב"ח ז"ל מהא דספק דרוסה למ"ד אין חוששין ראשונה לספק דרוסה אפי' בדיקה א"צ ומה שתמה ע"ז דהא לכ"ע קיימל"ן ודאי דחוששין לספק דרוסה לע"ד דבריו כראי מוצק מהא דכתבו הראב"ן והרא"ש דה"ט דחוששין לספק דרוסה משום דדרוסה שכיח משא"כ בנקיבת הקוץ לעבר השני דלא שכיח והא דחוששין לספק דרוסה הוא דבעי בדיקה א"כ משמע דאי לא הוה שכיח אלא כמו נקיבת הקוץ אפי' בדיקה לא הוה בעי מכלל דגבי נקיבת הקוץ מיהת לא בעי בדיקה ופשיט הוא ולכן כתב הב"א כי היכי דא"צ בדיקה למ"ד אין חוששין ה"נ גבי ישב לו קוץ בושט דלכ"ע אין חוששין משום דלא שכיח כמו דרוסה א"צ בדיקה וכנ"ל: במ"ש דהראב"ן ע"כ ס"ל כהאי פירושא דהבריא היינו נתרפא דלאידך פירושא דהבריא הינו ניקב אין מקום לקושי' הראב"ן מההיא דמחט בביה"כ הוא חמוה מאוד שהרי הרא"ש שהבי' דברי הראב"ן והסכים עמו מפאת קושי' זו מפרש בהדי' דהבריא היינו נקב כמו שפי' הרי"ף ולא הביא כלל אידך פירושא דהבריא נתרפא ולכן כתב דלפי מה שפי' דלענין נקב יש לושט בדיקה מבחוץ הא דקאמר אין חוששין ע"כ ר"ל דאפי' בדיקה לא בעי' ודאי ע"י בדיקה פשיטא דלכ"ע אין מקום לחוש שנתרפאו ואם איתא

לדברי הרב ז"ל דלהאי פירושא לק"מ מההיא דמחט בעובי ביה"כ למה הוצרך הרא"ש להוציא הסוגיא מפשטה ולהמציא תירוץ אחר לקושי' הש"ס מה שלא גוכר בש"ס מפאת הקושי' דמחט בעובי ביה"כ הלא לפי פירושו אין מקום להך קושי' דמחט בביה"כ כלל ואתי הסוגי' כפשטה ואי משום דאסיק אדעתי' גם מאידך פירושא דהבריא נתרפא הי' לו להעמיד הסוגי' כפשטא ולדחות הך פירושא דהבריא נתרפא באמת הבנין שבידו מפאת הך קושי' דמחט בעובי ביה"כ דצ"א שנתרפא ותו דמסיום הרא"ש ואמר ואפשר דלרב אלפס ז"ל הי' מחלק משום דעובי ביה"כ הוא עב ל"ח שמא הברי' ומסתברא כדברי הראב"ן דמשום עובי כל דהו אין לחלק וכו' ולמה לי כל זה הלא הרי"ף ז"ל מפרש בהדי' דהברי' היינו ניקב ומעיקר' לק"מ מההיא דמחט בביה"כ דהת' נמי צריך בדיקה וכ"ש שגם בדברי הרא"ש אין זכר להך פירו' דהברי' נתרפא כלל והאיך יתכן להעמיד דברי הרא"ש עפ"י אותו הפי' אשר לא זכרו כלל ואדרבה מפרש להפך:

אלא ודאי דברי הראב"ן והרא"ש הם בלתך פירושא דהבריא היינו ניקב וקמל"ן עולא דאין חוששין שמא ניקב וא"צ בדיקה כלל דאפ"ה קשי' מהא דמחט שנמצא בעובי ביה"כ מצד אחד כשירה דמשמע דכשירה בלי בדיקה (כמ"ש הרא"ש לקמן בסי' י"ג דלשון כשר משמע בלי בדיקה ע"ש וכ"כ הט"ז בססי' ל"ו ס"ק כ"א) זמה שטען הרב ז"ל דהאיך יתכן להכשיר בלי בדיקה אם לא ניקב תמדד לעבר לא ידענא מאי קשי' גבי בית הכוסות טפי מגבי ושט דכתב הרא"ש בהדי' דלעולא אין חוששין וא"צ בדיקה וע"כ לומר דהיינו באם אנו רואין שהמחט תחוב בעור הפנימי לבד ואינו מגיע לעור החיצון א"צ בדיקה בעור החיצון מחשש שמא מתחילה עבר לחוץ ושוב חזר לאחוריו דאין מחזיקין ריעותא דלא חזינן וה"נ גבי מחט שנמצא בבית הכוסות מצד אחד דהיינו שרואין להדי' שהמחט תחוב בצד אחד ואינו מביע לעזר חיצון כשירה בלי בדיקה בעור החיצון כלל דלא מחזיקינן ריעותא לומר שכבר עבר המחט להלן ממקום זה שהוא עומד עתה ואח"כ חזר לאחריו דמהי תיתי וזהו דעת מהרש"ל ביש"ש והרמ"א בת"ד שהבי' הש"ך לקמן בסי' מ"ח ס"ק כ"ה להכשיר בנאבד הביה"כ קודם שבדקו אם ניקב לחוץ ע"ש ור"ל שעכ"פ ראו שהמחט לא הגיע לחוץ אלא סלא בדקו אם הי' ניקב לחוץ להלן ממקום תחיבת המחט וסיים הש"ך שם שכן דעת הרא"ש וכ"כ עוד הש"ך שם בס"ק ל"ב שדעת הרא"ש שא"צ בדיקת אם יש נקב בעור חיצון של ביה"כ ור"ל ג"כ להלן ממקום תחיבת המחט וכן מוכח עוד מהא דסיים הרא"ש כאן ואפשר דרב אלפס הי' תחלק משום דטובי ביה"כ הוא עב ל"ח שמא הבריא ואם איתא דהברי' פירושו נתרפא אבל לעולם חיישי' שעבר המחט להלן וניקב לחוץ וצריך בדיקה אם לא ניקב לחוץ רק דלא חיישי' שמא נתרפא

מה מקום יש לחלק לענין הברי' ונתרפא בין עור עב לעור דק וכי עור עב אינו עשוי להתרפאות כעור דק אלא ודאי ר"ל דגבי ביה"כ שעורו עב אין לחוש שמא עבר המחט להלן ממקום עמידתו כעת וניקב כולו משא"כ בעור דק שבדבר מועט שתפס להלן עבר כולו וה"נ מוכח מפרש"י ור"י ושא"פ לקמן בד' ג' שהביאו התוס' והרח"ש שם סי' ל"ד שמחלק בין ביה"כ להמסס דבהמסס אפי' מצד אחד טריפה לפי שדופנו דק חיישי' שמא ניקב לחוץ משא"כ בביה"כ שעורו עב משמע להדי' דמשום שעורו עב לא חיישי' שמא עבר המחט להלן ממקום עמידתו וניקב לחוץ כמו שביאר בתה"ד והביאו הש"ך בסי' מ"ח ס"ק כ"ב וביותר מוכח מד' ר"ת שהבי' הרא"ש שם לחלק בין ושט דאכלה ופעי' בי' וגמדא לי הוא דחיישי' שמא עבר המחט להלן ואח"כ חזר לפנים ע"י הנענוע והנדנוד אבל בהמסס וביה"ש אם הבריא נא הי' המחט חוזר לתוכו ע"ש הרי להדי' דגבי ביה"כ בין לרש"י ובין לר"ת לא חיישינן שמא ניקב לחוץ להלן ממקום עמידתו כעת וא"כ ודאי היכא שראה וידע שהמחט הי' תחוב מצד אחד לבד ולא הגיע לחוץ ואח"כ נאבד בלי בדיקה אם ניקב לחוץ כשר עכ"פ במקום הפ"מ כדעת הישׁ"ש והרב בת"ח דלעיל כו'.

אבל דעת הרא"ש הוא אפי' לכתחילה א"צ בדיקה להלן ממקום עמידת המחט מדקתני מצד אחד כשירה משמע אפי' בלו בדיקה מעבר השני**(הגה"ה והא דאי' לקמן דף נ"א והפכה רבי ומצא עלי' קורט דם פי' הב"י ובנה"כ דלא מפני שצריך בדיקה אלא מקרה הי' ומצא עלי' קורט דם ויש להביא ראי' לזה דאם איתא דר"ל שרבי הצריך בדיקה מבחוץ א"כ היכי קאמר)** כדלעיל לכן הוכיח הרא"ש שפיר מהא דמחט בעובי ביה"כ דא"צ בדיקה דה"ה גבי ושט נמי קיימל"ן כעולא דא"צ בדיקה כלל כמו שהבינו הטור ברמזים והב"ח וכן הש"ך סי' מ"ח ס"ק ל"ב ושאר אחרוני' דבריו בזה ואע"ג דבסי' ל"ד הביא בשם רש"י ז"ל שמחלק בין עור ביה"כ שהוא עב להמסס וכן ושט שעורו דק ששם**(אבי שבחנם טרח לשמוע דבר זה דמתני' היא המסס וביה"כ שניקבו לחוץ וכו' הא טובא קמל"ן דבעי בדיקה לאפוקי מדעולא בשמעתין דס"ל שאין חוששין שמא הברי' וניקב להלן ואפי' בדיקה א"צ גבי ושט וכ"ש בביה"כ מהני טעמי דלעיל (וד' הט"ז סי' מ"ח ס"ק י"ב שכ' דהא נמי פשיטא צ"ע) א"ו דרבי נמי לא הצריך בדיקה אלא שעפ"י מקרה הפכה או יאמר שבנדון שבא לפני ר' הי' המחט תחוב בעומק כל כך עד שלא הי' ניכר אם עובר לחוץ או לאו כי אם ע"י הפיכה לצד השני לכן הפכה כנ"ל:)** לא ס"ל לחלק בהכי כמו שביאר בכאן להדי' ואמר דמשום עובי.

כל דהו אין לחלק וכן צ"ל נמי במ"ש שם בשם ר"ת לחלק בין המסס וביה"כ לושט משום דאכלה ופעי' בי' גמדא לי' וחוזר המחט לפנים וכנ"ל גם זה לא ס"ל לדידי' לחלק בהכי

כמו שביאר בהדי' בחלוקה דלעיל וכנ"ל: שוב אני אומר הגם לפי מה שתופס הרב ז"ל בדברי הראב"ן שמפרש כפי' הראשון שפרש"י הברי' נתרפא ג"כ מוכח דס"ל להראב"ן דגבי מחט בעובי ביה"כ שאם נאבד המחט בלי בדיקה מעבר השני כשירה בדיעבד כל שראו מתחילה שלא הי' תחוב רק מצד אחד דיש להבין להך פירושא דהברי' היינו נתרפא מאי פריך הש"ס לעולא מהא דחוששין לספק דרוסה ופרש"י דמשום דעל ארי' בינייהו חיישי' שמא דרס ומצריכין לי' בדיקה וה"נ בישב לו קוץ בושט מצד אחד יש לחוש שגמר נקיבתו הא עולא לא קאמר אלא דאין חוששין שמא ניקב ונתרפא ולא יועיל הבדיקה אבל לשמא ניקב חיישי' ובעי' בדיקה כמו בדרוסה ומה ענין החשש דספק דרוסה לחשש דשמא נתרפא ואין לומר דהש"ס מדמה הך חששא דשמא נתרפא לחשש דספק דרוסה שהוא ג"כ חששא רחוקה מי שקלן בפלס להשוותן יחד בלי גירומין מה שאין ענין זה לוה כלל ותו א"כ למה שתק רש"י מלפרש הקושי' גם להך פירושא דהבריא נתרפא ובהכרח לומר דס"ל להש"ס בפשיטו' שאם היינו חוששין שמא ניקב לחוץ ודאי לא הי' מועיל בדיקה משום האי חששא דשמא נתרפא וע"כ דטעמא דעולא הוא דלא חיישי' שמא ניקב המחט להלן ממקום תחיבתו לחוץ והא דלא קאמר אין חוששין שמא ניקב משום דעכ"פ לכתחילה בעי בדיקה מעבר השני דכל דאיכא לברורי מברירינן ולענין נקב יש לו בדיקה מבחוץ וכיון דאנו רואין לעין שאין נקב מבחוץ לא שייך כלל לומר אין חוששין שמא ניקב לחוץ דהא עין בעין נראה שלא ניקב מבחוץ אם לא שיאמר דאין חוששין שמא הבריא ונתרפא דהיינו שניקב ונתרפא מטעם דלענין דיעבד ודאי לא חיישי' כלל שניקב המחט להלן ממקום תחיבתו ולחוץ ועלה פריך שפיר מ"ש מספק דרוסה כמו שפרש"י דכיון דעל ארי' בינייהו חוששין שמא דרס ואפי' בדיעבד לא סגי בלי בדיקה ובמקום דליכא למיקם אבדיקה טריפה ה"נ כיון דישב נו קוץ בושט יש לחוש שמא גמר נקיבתו ויצא לחוץ ובדיקה לא מהני דהא יש לחוש שמא נתרפא כנ"ל והשתא אם איתא דס"ל להראב"ן דגבי מחט בעובי ביה"כ דאפי' בדיעבד אסורה בלי בדיקה כמו בדרוסה אלא דבעי למפשט מהתם דלא חיישי' שמא הברי' ונתרפא הפך סברת הש"ס בכאן למה הוצרך לדחוק ולחלק עוד משום דדרוסה שכיח הא לפי דרכו מעיקרא לק"מ מהא דחוששין לספק דרוסה לענין בדיקה דהלא גם במחט בושט ובעובי ביה"כ נמי לא סגי בלי בדיקה אלא דבדיקה מהני ולא חיישי' שמא הברי' ונתרפא ומה ענייננו לדרוסה ח"ו אם איתא דס"ל להראב"ן כהאי פירושא דהבריא ונתרפא ע"כ ס"ל נמי דגבי מחט בושט ובעובי ביה"כ מצד אחד דהיינו שרואין שאין המחט מגיע לצד תשע אין חוששין שמא ניקב לחוץ וחזרה לאחוריו ונהי דלכתחילה יש לראות לעבר הפני כיון דאיכא

לברורי מבררינן וכדלעיל מ"מ אין הבדיקה מעכבת בדיעבד כלל דמדינא אין לחוש לזה מדקתני מצד אחד כשירה משמע אפי' בלי בדיקה ואמטו הכי הוצרך לומר דלא דמי לספק דרוסה דמשום דעל ארי ביניהו חיישי' שמא דרס ולא מתכשרא בני בדיקה משום דדרוסה שכיח אבל קוץ או מחט בושט או בביה"כ אין לחוש שגמר המחט נקיבתו להלן ממקום שהוא עומד כעת כנ"ל ועפי"ז יתכן ליישב ג"כ לשון רי"ו דלעיל שכתב דליש מפרשים שמא ניקב ועלה בו קרום למי שפסק כעולא.

אין חוששין וסגי בבדיקה וכו' אלמא ס"ל דבעי בדיקה דהיינו לכתחילה כיון דאיכא לברורי מבררינן כמו גבי רוב מנויין א"ש מומחי' ודייק לה מדקאמר שמא הברי' ונתרפא משמע הא שמא ניקב עדיין חיישי' אבל בדיעבד גם הוא יודה שאין הבדיקה מעכבת וכל זה להי"מ הברי' נתרפא אבל הרי"ף והרא"ש שמפרשי' הברי' ניקב וס"ל שיש בדיקה לושט מבחוץ לענין נקב ע"כ למאן דפסק כעולא אפי' לכתחילה נמי א"צ בדיקה כמ"ש הרא"ש והרשב"א בהדי' וכמ"ש הטור ברמזי' וב"ח וש"ך סי' מ"ח וש"א לדעתם כמו שביארנו למעלה:

עוד שם בתשובה הנ"ל השיג על הט"ז וסי' ל"ג ס"ק ט"ז שכתב דאפי' בנמצא קוץ בושט מונח בלא תחיבה ויש קורט דם בפנים יש לאסור והבי' ראי' מהש"ס א"ט ד' מ"ג דאמר ר"כ ישב אתמר אבל נמצא לא אצטריך לעולא לאשמועינן דמותר דכולהו חיוי ברייתא קוצי אכלן ואי ס"ד דאפי' בדאיכא קורט דם בפנים נמי שרי בנמצא מאי קאמר כולהו חיוי ברייתא קוצי אכלן אטו כולהו חיוי ברייתא נמצא בהם קורט דם בפנים ודלמא הא קמל"ן עולא דאפי' בדאיכא ק"ד בפנים שר"י ואין לומר דלא הקפיד על קורט דם א"כ גם בנמצא בחוץ לא נאסר א"ו בזה ה"נ דאסור והשיג ע"ז וכתב ולי נראה דאין כאן קושי' כלל דלא ניחא לי' לאוקמי בנמצא קוץ וקמל"ן דאע"ג דאיכא קורט דם אפ"ה מכשיר דא"כ אמאי קאמר מצא לה קוץ בושט הו"ל למימר מצא קורט דם בושט אין חוששין וממילא ידעי' אפי' בנמצא קוץ ויש ק"ד דהא חיוי ברייתא קוצי אכלן ומה לי נמצא עכשיו הקוץ לפנינו או אם ברור לנו שהי' קוץ בושט ועכשיו נמצא בו ק"ד וזהו קושי' ר"כ באמת אלא ע"כ בנמצא אף שיש ק"ד אין חידוש כלל להתיר עכ"ל וכבר קדמו בזה הש"ך בנה"כ אבל לא ירדתי לס"ד דא"כ אמאי אוסר רמ"א בהגה"ה בנמצא ויש ק"ד בחוץ הלא ק"ד בחוץ בלי שום קוץ ודאי כשרה (ע' ט"ז ס"ק י"ג) א"כ גם בנמצא קוץ ויש ק"ד בחוץ נימא כיון דכל חיוי ברייתא קוצי אכלן הו"ל כאילו נמצא ק"ד בחוץ ואין שם קוץ בפנים כלל דשרי א"ו דכל שיש קוץ בפנים אפי' מונח ואינו תחוב תלינן הק"ד מחמת הקוץ ה"נ ביש ק"ד בפנים והש"ך ז"ל לטעמי' אזיל שהשיג על הרמ"א גם בדין ק"ד בחוץ אבל הט"ז קאי

בשיטת הרמ"א שאוסר בנמצא מונח ויש ק"ד בחוץ שא"כ יש לאסור גם בק"ד בפנים וזה שכ' הט"ז ואין לומר דלא הקפיד על ק"ד א"כ גם בנמצא בחוץ לא נאסר ר"ל כנ"ל ומ"ש בתשו' הנ"ל עוד וזה לשונו וגם ח"ש הט"ז ואין לומר דלא הקפיד על ק"ד וכו' לא זכיתי להבין זה איך מבי' ראיה מדברי מאן דלא פסיק כעולא דלמא לעולא לא חיישי' לקורט דם כי היכי דלא חייש בישב לה קוץ בושט אבל לספק הש"ע דפסק דלא כעולא אלא דחוששין בישב לה קוץ וכן בנמצא ויש ק"ד מבחוץ יש לאסור בק"ו מישב עכ"ל והאריך שם ודבריו תמוהין בזה דהא ההוא מרבנן הוה בעי למימר דנמצאת אתמר אבל בישב מודה עולא דחיישי' וא"כ ה"ה דמודה בנמצא ויש ק"ד בחוץ כמו לדידן ואין להבי' ראי' מהא דכתבו הפוס' שם אהא דעולא דאפי' יש ק"ד בפנים אין לחוש אם אין ק"ד בחוץ דודאי אליבא דעולא דלא חייש בנמצא תחוב לא אכפת לן בק"ד מבפנים דתלינן הק"ד מחמת התחובה שבעור הפנימי משא"כ לדידן דחיישינן בישב לו קוץ בפני' לבד שמא הבריא גם בנמצא מונח ויש ק"ד בפנים יש לחוש ולומר שודאי הי' תחוב בפנים כיון שיש ק"ד בפנים:

אולם הרשב"א בת"ה הארוך והר"ן הביאו בשם התוס' שכתבו דעולא איירי דוקא בנמצא ק"ד בפנים דאל"כ תלינן דלאחר שחיטה נתחב והשיגו עליהם מהא דקאמר נמצאת לא אצטריך לעולא לאשמועי' דכולהו חיוי ברייתא קוצי אכלן ואי בדאיכא ק"ד אטו כולהו אית להו ק"ד (כעין הוכחת הט"ז הנ"ל) הנה כי כן יראה שדעת התוס' הוא דק"ד לא הוה ריעותא כלל אפי' בנמצא מבחוץ לכן קאמר שפיר דנמצאת לא אצטריך לעולא לאשמועי' אפי' בדאיכא ק"ד כיון דכולהו חיוי ברייתא קוצי אכלן הו"ל כאלו נמצא ק"ד בלי קוץ דפשיטא דאין לחוש וכמו שדחה בנה"ך אבל הרשב"א והר"ן ס"ל דדעת הרמ"א בהגה"ה דק"ד בחוץ ודאי חשיב ריעותא דתלינן בקוץ ואמטו הכי הקשו שפיר דתם איתא דעולא איירי דוקא בק"ד בפנים האיך אמר דבנמצא לא איצטריך לי' לעולא לאשמועי' וכנ"ל וזהו סייעתא לדעת הרמ"א בהגה"ה שוש לאסור בנמצא מונח ויש ק"ד מבחוץ אולם בשיש ק"ד מבפנים אין ראי' משם דעד כאן לא השיגו הרשב"א והר"ן על התוס' אלא לפום מאי.

דס"ל דעולא איירי דוקא בשיש ק"ד עלה כתבו דליתא דא"כ היכי קאמר נמצאת לא איצטריך לעולא לאשמועינן דהא ביש ק"ד בפנים צריכא וצריכא ור"ל דעכ"פ מוכח מזה דעולא מיירי אפי' בדליכא ק"ד בפנים מיהו גם בדאיכא ק"ד בפנים אין לחוש בנמצא הקוץ מונח ולא תחוב והא דקאמר נמצאת לא אצטריך לעולא לאשמועי' ולא מוקי לה בשיש ק"ד בפנים משום דעולא לא הזכיר מקורט דם כלום ואם איתא דעיקר רבותא

דידי' משום הקורט דם הוא לא הוה שתיק מלהזכירו בהדי' כנ"ל: העולה מזה בנמצא קוץ מונח בושט ויש ק"ד מבחוץ תליא בפלוגתא דלהתוס' שרי' ולהרשב"א והר"ן חיישי' לכן יש לאסור אפי' במקום הפ"מ אבל בשיש ק"ד בפנים ולא מבחוץ יש להקל עכ"פ כדעת הרמ"א בהגה"ה כיון דהתוס' מקילין אפי' בשיש ק"ד בחוץ ומדברי הרשב"א והר"ן אין הכרע לאסור בק"ד בפנים וכ"ש מהש"ס כנ"ל: שאלה ד בעזה"י למנה בן מנה אלוף בינה ה"ה כבוד אה' ידיד ה' וידיד נפשי הרב המופלג בתורה ויראה חריף ובקי בצדקתו ימלט אי נקי כקש"ת מו"ה יעקב נ"י מכתבו הק' הגיעני לנכון בנדון השאלה הזאת קמי' דמר בעצם הקולי' שנשבר סמוך לגוף כמעט פחות מכאצבע וחזר ונקשרשאשי"' וכבר נתבשל העוף וליכא למיקם אבדיקת הניבי' ונדון זה נשאול נשאל מעמדי אבל השואל שינה את טעמו ולא ידעתי שמכ"ת נצב לריב עמו כי גם שינה שמו ושם עירו ואולי טעמו ונמוקי עמו (כההיא דקדושי' מ"ד ואף דהתם חומרא והכא קולא מ"מ טוב מזה המשיב לפי תומו) וכבר הסכמתי להתיר בהפ"מ כמו שביארנו לשם בקצרה.

עוד יראה לע"ד שיש להקל בזה מטעם חזקה דנשחטה הותרה דאפי' לדעת הרמ"א בהגה"ה רסי' נ' דהיכא דאיכא ריעותא מחיים לא אמרי' נשחטה הותרה הלא ביאר בתב"ש רסי' כ"ט דאף רמ"א לא קאמר אלא דוקא בריעותא שאין לה חזקה מבוררת כההיא דמים במוח משום דכיון דאתיליד בה ריעותא כבר יצאה מכלל הרוב בהמות כשרות דהא רוב בהמות הכשרות אין להם ריעותא ואפי"ת דכשרה ע"כ היא מן המיעוט וכיון דאודא לה הרוב גם החזקה דמעיקרא הבא מכח הרוב אזדא לה משא"כ בדרוסה וישב לה קוץ בושט אי לאו דאיסורא שכיחי טפי גבייהו הי' להם חזקה מבוררת שהרי בודאי לא היתה דרוסה מעיקרא וכן הקוץ לא הי' לה מקודם בודאי זהו ת"ד וא"כ בנ"ד גבי נשבר העצם הוא ג"כ חזקה מבוררת שהרי בודאי לא נולדה שבורת העצם גם הרמ"א יודה דאוקמי אחזקה אפי' בריעותא דמחיים ואעפ"י שהרב בת"ש שם סגר עלינו מבוא כל הספיקות ואמר שמ"מ יש לחוש בשאר ספיקות אפי' בכה"ג דאיכא חזקה מבוררת משום דאיה שוקל אם הספיקו' הם שקולי' או אם דאיסורא שכיח טפי כמו בספק דרוסה מ"מ בנ"ד ודאי היתרא שכיח טפי דהוה כעין ס"ס שמא נשבר אינו כשמוט ואת"ל כשמוט שמא לא איעכול ניבי': איברא שהש"ך רסי' נ' כתב שדעת הרמ"א הוא דלעולם מחזיקין מאיסור לאיסור והתוס' פד"א לא קיימי כי אם אליבא דרבה ורב יוסף דמוקי לה בשני כתי עדים אבל במסקנא דמסקי אביי ורבא דכל שיש בקדושי' יש בגירושי' ובגירושין נמי בספק קרוב לה חולצת ס"ל לאביי ורבא דלא מוקמי אחזקת היתר הואיל ונולד הספק בעוד שהיתה בחזקת אשת איש ופליגי ארבה ורב יוסף בעיקרא דדינא ולא משום

חומרא עכ"ד וכיון שכן בנ"ד נמי לא מוקמי' אחזקה בריעותא דמחיים ובחידושי הבאתי' ראיי נכונה לדעת הש"ך ז"ל מפ' יש נוחלין קל"ה בעובדא דההוא גברא דהוה מוחזק לן דלית לי' אחר וכו' דקאמר רב יוסף עדי' בצד אסתן ותיאסר ואביי ורבא פליגי עלי' ומסקי אם הקלנו בשבוי' ניקל באשת איש וכו' ופרשב"ם שם וז"ל אם הקלנו בשבויה וכו' ואוקמה אחזקה דאיסור קל הוא נקל באיסור אשת איש דאיכא איסור חנק והרי היא בחזקת איסור עד עתה ואל תתירנה מספק וכו' ע"ש: והנה מה שפי' דנקל באיסור אשת איש דאיכ' איסור חנק לכאורה אינו מובן דהא יבמה לשוק הוא איסור לאו כמו שבוי' וצ"ל דהר"ש ז"ל קאי אלשון הש"ס דאמר נקל באיסור אשת איש ובש"ס הוא אשגירת לשון בעלמא מסוגי' דקדושי' דף י"ג דאיירי התם באיסור אשת איש ממש ועלי' קאי הר"ש בפירושו דאיכא איסור חנק אבל בכאן עיקר הטעם הוא משום חזקת איסור כמו שסיים הר"ש בפירושו והרי היא בחזקת איסור עד עתה אבל גם זה צריך להבין דמאי חזקת איסו' יש שם הלא כבר היתה בחזקת היתר לשוק ובהכרח לפרש דמיירי שקול זה יצא בעוד שהי' הבעל חי שיש לו אחים במדה"י שכיון שנולד הספק בעוד שהיתה בחזקת איסור אשת איש הו"ל חזקה לאיסורא גם לענין יבמה לשוק דמחזיקין מאיסור לאיסור וכדעת הרמ"א והש"ך ז"ל ועפי"ז יתפרש לשון הש"ס ג"כ שפיר שאמר אם הקלנו בשבוי' שחין שם חזקה נקל בזו שהיתה עומדת בחזקת איסור אשת איש ולכן אמר נקל באשת איש.

מעתה רב יוסף ואביי ורבא כל חד לטעמי' אזיל דרב יוסף יליף להיתרא לשם גבי יבמה לשוק מדין שבוי' לטעמי' אזיל דאית לי' ביבמות שם דאפי' היכי דאתיליד ריעותא בחיי הבעל נמי אוקמה אחזקת היתר לשוק דאין מחזיקין מאיסור לאיסור ואמטו להכי מייתי ראי' שפיר מדין שבוי' לדין יבמה דהתם אוקמה בחזקת היתר ואביי ורבא דאקשו עלי' דאם הקלנו בשבוי' וכו' גם לטעמייהו אזלי דמשקי ביבמות דגם בספק גירושין נמי חולצת ולא מוקמי' אחזקת היתר לשוק משום דמחזיקין מאיסור אשת איש לאיסור יבמה לשוק מש"ה אקשו עלי' שפיר דאם הקלנו בשבוי' נקל בזו דהוה קיימא מעיקרא באיסור אשת איש וזה ראי' ברורה להש"ך ז"ל דאביי ורבא פליגי אדרבה ורב יוסף וס"ל דמחזיקין מאיסור לאיסור וגבי טריפה נמי בריעותא דמחיים לא אמרינן נשחטה הותרה: אולם בנ"ד יש לצדד להקל עפ"י מה דמסיק התב"ש שם דאפי' לשי' ר"י והרשב"א והר"ן דס"ל בספק השקול לא אמרי' נשחטה הותרה מ"מ בעינן עכ"פ ריעותא ברורה ובנ"ד בנשבר העצם וחזר ונקשר שאשי"י אין כאן ריעותא ברורה לחוש לעיכול ניבי' שהרי לא הוזכר ריעותא זו בש"ס ולא בדברי הראשונים (והש"ך גופי' מחלק בצר מה בין נשבר

לנשמט) א"כ לכ"ע אין לחוש לספיקא דעיכול ניבי' בכה"ג ועוד דהא הר"ש מאיברא מתיר בחזר ונקשר אפי' במקום צומת הגידין שאין הטריפות הצד עצמו ס"ל שאם הי' טרופה בשבר זה בשום צד לא הי' אפשר להתרפאות שאשי"י והיש אוסרי' שבסי' נ"ו נמי לא אסרו כי אם מספיקא א"כ עכ"פ לכ"ע הוה ריעותא ברורה ויש לומר בזה נשחטה הותרה כצ"ל:

ובתשו' נ"ב חי"ד סי' ק' צדד ג"כ להקל בהפ"מ והוצי' כן מדברי הש"ך שכ' דבנשבר אפי' רואה שנפסקו רק שאינו בקי בנתעכלו יש להקל בהפ"מ ק"ו אם לא ראה כלל שנפסקו ע"כ ובס' לבושי שרד השיג עליו וכ' שהרב ז"ל שגה בלשון הש"ך שכ' ואינו בקי בנתעכלו והבין דהיינו שיודע בעצמו שאינו בקי וליתא דא"כ האיך כתב הש"ך דיש להחמיר בנשמט בכה"ג אפי' בהפ"מ כל שרואה שנפסקו ותיפוק לי' דאפי' בלא נפסקו נמי טריפה מספק אפי' בהפ"מ ב י שאינו בקי בעיכול ניבי' א"ו דכוונת הש"ך הוא למה שאין בקיאין בנתעכלו ובזה הקיל בהפ"מ וא"כ אין ראי' מזה להקל בלי בדיקה כלל עכ"ד ושלא כדת השיג בזה דפשט לשון הש"ך שכתב רק שאינו בקי וכו' משמע שהוא אינו בקי ולא שאין אנו בקיאין דלשון אין אנו בקיאין לחוד ולשון אינו בקי לחוד ותו דא"כ לאיזה צורך כתב הש"ך כלל האי שאינו בקי דהיינו מה שאין אנו בקיאין הלא כבר מבואר להדי' כן בהגה"ה ולא הי' לו לומר בי אם שרואה שנפסקו לחוד או שרואה שנפסקו ולא נתעכלו דיש להחמיר אפי' בהפ"מ משום שאין אנו בקיאין דהא עלה קאי ותו לפי דרכו צ"ל דהרמ"א בהגה"ה שהקיל בהפ"מ איירי דוקא בדלא נפסקו לחוד ומסתימות לשונו לא משמע כן אלא דאיירי בכל ענין משום דבהפ"מ לא קיימל"ן כי"א אלו שסוברים דאין אנו בקיאין אלא להמחבר דבקיאי' שפיר דהא על דברי המחבר קאי וכן משמע מלשון הש"ך גופי' בס"ק ג' שכתב שנראה מדברי הרב דאפי' בלא נפסק אין אנו בקיאין משמע דעכ"פ איירי הרב גם בנפסק ע"ש אלא ודאי דהרב בהגה"ה איירי בחשש ואין אנו בקיאין דבזה שוה נשמט לנשבר דבאין הפ"מ יש להחמיר אפי' בלא נפסקו ובהפ"מ שרי אפי' בנפסקו ורואה שלא נתעכלו ולא חיישי' דלמא אין אנו בקיאין והש"ך איירי באי שאינו בקי דאם רואה שנפסקו יש להחמיר אפי' בהפ"מ דאע"ג דבשאר ספיקות השקולי' העלה הש"ך בסי' נ' להקל בהפ"מ בזה שאינו בקי גרע טפי דהו"ל ספק חסרון חכמה משא"כ בלא נפסקו יש להקל בהפ"מ אפי' למי שאינו בקי מטעם שכתב בס"ק ג' דכל שנעכל ודאי אפסיק א"כ זה שלא נפסק ודחו לא נעכל ועכ"פ בל שלא נפסקו יותר קרוב שלא נעכלו ושכיח להתירא טפי מלאיסורא וכל כה"ג דשכיח להתירא טפי מלאיסורא לכ"ע מוקמינן אחזקת היתר כמ"ש הש"ך רסי' נ' וא"כ עלו דברי

הש"ך כפשטן ושפיר יליף תשובת נ"ב בדין ועבר סמוך לגוף שיש להקל בהפ"מ בלי בדיקה כלל ואין מקום להשגת בעל לבושי שרד בזה תו צדד הרב בתשו' נב"י שם להקל במקום הפ"מ מטעם שיש לצרף עוד דעת הר"ש מאיברא שהוא היש מתירין שהבי' הש"ע ססי' נ"ו דכל שחזר ונקשר אין לחוש שנטרפה בצה"ג אעפ"י שאין הטריפות מצד עצמו ואף שהרמ"א הכריע שם לאיסור זהו בצה"ג שהוא טריפה גמורה המוזכר בש"ס משא"כ בדין נשבר שלא נזכר בש"ס ושא"פ ראשוני' שפיר יש לסמוך בהפ"מ על דברי היש מתירין הנ"ל יעוי"ש וכמו שהזכרתי זה בתשובתי הראשונה בקצרה ולזה הסכים גם בספר לבושי שרד וכתב דהכי נהוג עלמא להתיר בהפ"מ:

אולם מעכ"ת יצא לדון בדבר החדש ולומר שאפי' שלא במקום הפ"מ יש להקל בזה וטעמו עפ"י דברי בה"ג ושא"פ שהבי' הש"ך בסי' נ' שכתבו לאסור גבי שמוטה וא"י אם נתעכלו ניבי' משום דהוה ספק חסרון חכמה משמע דאם כבר נתבשלו ואי אפשר לעמוד על הבדיקה דהוה ספק גמור תלינן להקל ואפי' להחולקים גבי שמוט ושאר ספיקות השקולים יודו גבי נשבר שאינו אלא חומרת ומנהג כדברי' המותרי' ואחרים נהגו בו איסור שיש להקל בספיקו כמו בספיקא דרבנן ע"כ זו אינו מן המדה שהוא נגד הכרעת הרמ"א ז"ל שהכריע להחמיר שלא במקו' הפ"מ אפי' בלא נפסקו הניבי' וגם רואה שלא נתעכלו רק משום חשש שמא אין אנו בקיאי' דכה"ג ודאי עדיף משאר ספק שאי אפשר לעמוד על הבדיקה כמ"ש המנ"י כלל פ"ה ס"ק מ"ח והלבושי שרד בקושייתו הנ"ל ועוד דכל שלא נפסקו הוא קרוב לודאי שלא נתעכלו כמש"ל ואפ"ה החמיר שלא במקום הפ"מ ולא מטעם מנהגא דלא נזכר מנהגא כלל בדינים אלו אלא מדינא שהכריע להחמיר כסמ"ק ואו"ה והגה ש"ד שדינו כשמוט ומי יבא אחר הכרעתו בפרט להחמיר ואין זה ענין לספיקא דרבנן כלל (ותו דכ' הש"ך בסוף דיני ס"ש דלא בכל ספיקא דרבנן אזלי' לקולא) וכן בתשו' נב"י שם ולבושי שרד כתבו בפשיטות לאסור שלא במקום הפ"מ ותו לא מידי: דברי ידידו ד"ש הק' משה זאב בעזה"י לכבוד אה' ש"ב ידידי הרב המופלג חריף ובקי הכם השלם והמושלם המפורסם כש"ת מו"ה נ"י אחדש"ה אתנו תלי"ת החיים והשלום ושלום למר ולתורתו עתה באתי על דברי תורה אשר יאמר כי הוא זה כי בהיותי במחניהו הק' הן הראני את כבוד תורתו בחדושיו הנעימי' אשר המה בכתובים אצלו ומגודל הטרדא שהי' לי אז לא הי' לי פנאי לשום עין עליהם אפי' בבחינה עיונא בעלמא זולת אשר ראיתי בתוכם מה שהשיב על חבורי מה"צ בשני מקומות שמתי הדברים על לבי להשיב עליהם בעת הפנאי כאשר דברתי עמו פא"פ.

עתה באתי ומלאתי את דברי בעזה"י: ראשונה השיב מעכ"ת על האמור בס' מה"צ באה"ע סי' י"ז ס"ק ה' להשיב על דברי הב"ש שם ס"ק ד' שכ' בדין פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר דמותרת להתקדש לכ"ע ע"כ ממ"ש הרשב"א בחדושיו לגיטין פ' התקבל דף ס"ד דלדברי הראב"ד אם פשטה ידה וקבלה קדושין מאחר (אפי' בפניו) אין מתירין אותה לשני וע"ז כתב מעכת"י מאוד תמיהני על חכם וכו' דהרשב"א קאי שם אליב' דרב הונא בפשטה ידה וקבלה קדושין שלא בפני בעלה ואין זה ענין לבפני בעלה עכ"ד ואני תמה ביותר על תמיהתו זאת שלא עיין מר בדברי הרשב"א ז"ל במה הוא מדבר שהרי הרשב"א שם רצה לסייע בתחילה דעת הראב"ד מהא דרב הונא דס"ל דאתמר דרב המנונא אפי' שלא בפניו ור"ל דלדידי' אין חילוק כלל בין בפניו לשלא בפניו ומדס"ל בשלא בפניו דאין מתירין אותה לשני ואין בה אלא תפיסת קדושין לבד חינה דה"ד לבפניו נמי הין מתירין אותה לשני ומדר"ה נשמע לשמואל דלא פליג עלי' אלא בשלא בפניו אבל בפניו מודה לי' דלא אתמר חזקה דרה"מ אלא להחמיר יעוי"ש הרי דס"ל להרשב"א אליב' דהראב"ד שמפרש לדר"ה דס"ל דאין חילוק בלל בין שלא בפניו לבפניו ומיני' הוא דגמר דין בפניו מדין שלא בפניו דס"ל לר"ה דאין מתירין אותה לשני דה"ה לבפניו אלמא דס"ל שגם בפשטה ידה וקבלה קדושין בפניו נמי אין מתירין אותה לשני דאם אי' דלענין קבלת קדושין גם לר"ה יש חילוק בין בפניו לשלא בפניו אימא דגם לענין גירשתני נמי עדיפא לר"ה בפניו משלה בפניו ומ"ש הרשב"א שם אליב' דהראב"ד דמ"מ אם נשאת לא תצא דוקא נשואין קאמר חבל קדושין לא מהני כמ"ש שם וכמ"ש לקמן.

גם מה שהניח מר בכוונת הב"ש שהוא מחלק בין אומרת גירשתני לפשטה ידה וקבלה קדושין בפני בעלה דבזה איכא העזה טפי דעבדא עובדא בפניו משא"כ בגירשתני דלא עבדא עובד' אלא דבורא ליתא דהא בש"ס מדמי להו להדדי ומנ"ל לחלק עלינו את השוין מבלי שום ראי' או אפי' זכר לדבר גם באין אונס והכרח כלל ואין זה מדרכו של הב"ש להמציא חלוקה מדעתו בזה שלא נמצא רמז דבר בש"ס ולא בשום פוסק ואצ"ל בדברי הר"ן וההמ"מ דקאי עלייהו ואדרבה מלשון הר"ן פ"ב דכתובות שכתב דכי פשטה ידה וקבלה קדושין כמאן דאמרה לבעלה גירשתני דמי וכ"כ עוד בס"פ המגרש עלה דפשטה ידה וכו' דהוי' לה כרה"מ דהאשה שאמרה לבעלה גירשתני וכו' ע"כ משמע דהוי' לה כהא דגירשתני ולא דעדיפא מינה אלא ודאי פשיט דכוונת הב"ש הוא למ"ש הר"ן בגיטין פ' התקבל דף ס"ד וז"ל ואחרים כתבו דרה"מ לא אמר אלא בדיעבד וכ"כ הה"מ פט"ו מה' גירושין וס"ל להב"ש דכל שנתקדשה הוה כדיעבד (וכמ"ש הב"ש בססי' י"ב ולכן כ' דע"כ לא איירי הר"ן וההמ"מ אלא באומרת גירשתני דאסורה לכתחילה חבל בפשטה

ידה וקבלה קדושין היינו דיעבד ואין שם לכתחילה כלל ואין ה"נ שגם באומרת גירשתני בפניו ס"ל דאם נתקדשה אח"כ אפי' שלק בפניו דשרי' להמקדש ולא תצא דהיינו דיעבד ויראה שדקדק כן מלשון הרמ"א בהגה"ה שכ' יש אומרים דוקא לענין שקדושין תופסי' בה וצריכה גט אבל אינה נאמנת להנשא לאחר ע"כ ולא קאמר דאינה נאמנת להנשא אפי' לזה שקידשה וכ"ש לאחר ועכ"פ הי' לו לומר דאינה נאמנת להנשא בסתם (וכלשון הראב"ד פ"ד מה"א) והוה משמע בין לזה ובין לאחר ומדכתב דאינה נאמנת להנשא לאחר משמע דאגירשתני קאי דאינה נאמנת להנשא לאחר לכתחילה כשלא נתקדשה אבל לזה שנתקדשה שרי' דהוה כדיעבד וע"ו השבתי מלשון הראב"ד פ"ד מה"א שמציין להדי' אהא דפשטה ידה וכתב שאינה נאמנת אלא שתופסי' בה קדושין אבל לא להנשא הרי דאפי' בפשטה ידה ס"ל דאין לה אלא תפיסת קדושין לבד ואסורה להנשא להמקדש ואפי"ת דמ"מ לא קאי הראב"ד כי אם אהא דגירשתני ולא אפשטה ידה (אעפ"י שמציין דבריו לא נראה כן) מ"מ מדכתב אלא שתופסי' בה קדושין אבל לא להנשא משמע להדי' דגם אזה שקידשה קאמר דאסורה להנשא דהא כתב בסתם שאסורה להנשא ואדסמיך לי' קאי ותו דאם אי' דשרי' להמקדש למה אמר שאינה נאמנת אלא שתופסי' בה קדושין עדיפא הו"ל למימר דמותרת לזה שקידשה א"ו דס"ל להראב"ד דדוקא בנשאת לא תצא אבל בנתקדשה לבד אסורה לו ותצא וה"ה בפשטה ידה וקבלה קדושין בפני הבעל דאסורה להתקדש דאין לחלק ביניהם כמש"ל ע"כ יראה שיש להגיה בלשון הרמ"א ולמחוק תיבת אחר שאין לו שחר דהא מדכתב ברישא דוקא לענין שקדושי' תופסי' בה וצריכה גט משמע להדי' דאסורה להמקדש ג"כ א"כ מה זה שסיים אבל אינה נאמנת להנשא לאחר הלא אפי' לזה המקדש נמי אסורה להנשא א"ו שתיבת אחר ט"ס הוא וצ"ל אסורה להנשא סתם וכלשון הראב"ד פ"ד מה"א הנ"ל וכ"ה להדי' בדברי הרשב"א בחדושיו פ' התקבל דף ס' שכתב אליבא דהראב"ד גם בפשטה ידה וכו' בפניו נמי אסורה להמקדש כמו שנתבאר לעיל וכן משמע מלשון הר"ן פרק המגרש שכ' דאם פשטה ידה בפני בעלה לכ"ע מקודשת ע"כ ור"ל לכ"ע דהיינו אפי' לדעת הראב"ד דאסורה להנשא לכתחילה מקודשת מיהת הרי דלא כתב אלא דמקודשת לחוד ולא כתב דלכ"ע שרי' להמקדש א"ו ס"ל שאין לה אלא תפיסת קדושין אבל אסורה להנשא לו וכדעת הרשב"א דלעיל אלא שהי' אפשר לצדד לכאורה בזה דאולי הראב"ד ז"ל ס"ל כהרמב"ן שהבי' הה"מ פ"י מהל' גירושין דכל מקום שאמרו אם נשאת לא תצא נשאת דוקא אבל קדושין אין כנשואין מש"ה ס"ל בזה דאסורה להמקדש אבל הב"ש לטעמי' דלעיל בססי' י"ב העלה להלכה דקדושין הם כנשואין ע"כ החליט בכאן בדין פשטה ידה ונתקדשה דשרי'

להמקדש משום דקדושין הוה כנשואין דאם נשאת לא תצא ושרי' לי' וזהו ודאי כוונת הב"ש אבל לע"ד גם זה אינו דהרי גם הרשב"א ס"ל דקדושין הוה כנשואין כמ"ש הה"מ שם בשמו ואפ"ה ס"ל בכאן אליבא דהראב"ד דאסורה להמקדש אע"ג דאם נשאת לא תצא אלא ודאי דשאני הכא משום דכל עיקר דינה של זו בפשטה ידה אינו מתחיל הלכתחילה דידה כי אם אחר הקדושין דא"ת דשרי' להמקדש הו"ל כלכתחילה ועוד מטעם שכתבתי בס' מה"צ דהכא שאני מן הטעם שכתב הראב"ד בהשגות פט"ו מה"א דא"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו כו' ע"ש ובזה עלו דברי בס' מה"צ שם כהוגן:

אלא שצריך להבין בפ"ב דכתובות דף כ"ג למאן דמתני אירשא באומרת גרושה אני וכו' דעלה קאי הסיפא דאם משנשאת באו עדים לא תצא ודקדק הרשב"א בחדושיו לגיטין פ' התקבל דף ס"ד שם במסקנתו דאם באו עדים קודם שנשאת אעפ"י שנשאת תצא ופי' הטעם משום דעשתה שלא כרצון חכמים ואזלא ומנסבא תצא ע"ש ולפום האי דיוקא משמע ודאי אעפ"י שלא אסרוה מקודם כל שבאו עדים תחי' ונשאת אח"כ תצא וא"כ צ"ל לשיטת הראב"ד שסובר דלמאן דמתני אירשא וס"ל דאתמר דרה"מ אפי' שלא בפניו אין חילוק כלל בין שלא בפניו לבפניו שגם בפניו הדין כן שאם יש עדים שהיא אשת איש ועמדה ונשאת אפי' בפני הבעל תצא ואיך מסיק הרשב"א שם אליבא דהראב"ד דס"ל ג"כ שאם נשאת לא תצא ומוכח לה מהא דפריך הש"ס בפ' התקבל שם ולהימנה מדרה"מ דע"כ ר"ל דאם נשאת לא תצא ואעפ"י שיש עדים כבר שהיא אשת איש: ומה שנראה ליישב בזה דבל"ז צריך להבין לפי' הרשב"א דס"ל דאפי' למ"ד דאתמר דרב המנונא אפי' שלא בפניו דמ"מ אם באו עדי' שהיא אשת איש ואח"כ נשאת תצא א"כ מאי פריך הש"ס שם בדף כ"ב ב' בדין שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה ומי חציפא כולי האי והאמר רה"מ האשה שאמרה לבעלה גירשתני וכו' והלא שם הוא שלא בפניו דומי' דרישא בשנים אומרים מת וכו' אלא דפריך למ"ד דאתמר דרה"מ אפי' שלא בפניו כמ"ש בס' השיטה בשם הרשב"א גופי' והארכנו בזה בס' מה"צ אות ד') והשתא מאי קושי' דהא אפי' למ"ד דאתמר דרה"מ אפי' שלא בפניו מ"מ כל שבאו עדים תחילה ואח"כ נשאת תצא והתם איירי להדי' בבאו עדים תחינה כדאמר התם ראה ר' יוחנן דבריו של רמב"י וכו' ומש"ה אמר התם דתצא לכ"ע ובהכרח לומר דס"ל להש"ס דף מ"ד דאתמר דרה"מ אפי' שלא בפניו שאם נשאת ואח"כ באו עדים לא תצא כיון דסמכינן אחזקה וו בדיעבד כשל תורה אין לחלק בין נשאת תחילה לבאו עדים ואח"כ נשאת והא דדייקא מתני' דאם באו עדים תחילה ואח"כ נשאת תצא משום קנס אתי' כר' מנחם בר' יוסי דקניס נמי גבי תרי ותרי ומחלק בין נשאת תחילה לבאו עדים ואח"כ נשאת שתצא משום קנס

אבל לרבנן דר' מנחם ב"י דס"ל בדין תרי ותרי דאפי' באו עדים תחילה ונשאת באיסור נמי לא תצא ה"ה בזה מש"ה פריך שפיר לרבא אליבא דר' יוחנן דלית לי' להא דר' מנחם ב"י גבי מיתה דאפי' נשאת באיסור נמי לא תצא ולא קנסי' א"כ גבי גירושין נמי אמאי תצא להימנא מדרה"מ כמו גבי מיתה דהא הכא נמי איכא חזקה דרה"מ דאינה יכולה מכחשתו כמו חזקת דייקא ומנסבה דגבי מיתה וא"כ מיושב שפיר דעת הראב"ד דלעיל דלפי מאי דקיימל"ן כרבנן דרמב"י קם דינא באומרת גירשתני דאם נשאת לא תצא בכל ענין אפי' באו עדים תחילה שהיא אשת איש מש"ה פריך שפיר בגיטין שם דלהימנה מדרה"מ דאם נשאת לא תצא כמו שפי' הרשב"א שם לשיטת א הראב"ד וכל זה לפי דרכו של הרשב"א ז"ל שם:

אמנם לפמ"ש התוס' בכתובות שם ד"ה מאן דמתני וכו' דגם למא דמתני לה אירשא נמי מצי סבר דלא ניסת ממש אלא אפי'התירוה להנשא לא תצא מהתירה ושרי' להנשא לכתחילה מעיקרא לק"מ על הראב"ד ז"ל דלפי"ז אזדא לה האי דיוקא דלעיל לענין אם באו עדי' תחילה שתצא אפי' בדיעבד לגמרי דהא לא איירי מתניתין מדיעבד כלו אלא בלכתחילה לחוד דודאי אם באו עדים תחילה לא שרינן לה להנשא לכתחילה אבל בדיעבד אם נשאת לא תצא בכל ענין כנ"ל הא חדא:

תו במה שנתקשיתי בס' מה"צ סעי' ק"ט אות קט"ז על תשו' נ"ב סי' מ"ג שכ' דבכל ספק בשחיטה אע"ג דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת מ"מ איכא חזקה להתירא נמי כנגדה דהעמד הבהמה בחוקת טהרה ואם נפסלה בשחיטה הו"ל נבילה ומטמאה (ור"ל דהא דכל ספק בשחיטה פסולה אינו אלא מטעם ספיקא לחוד) עכ"ד וקשה ע"ו מהא דאי' בחולין דף ט' דאם לא בדק בסימנים אסורה ומפ' הטעם משום דבהמה בחייה בח"א עומדת וכו' ופי' התוס' שם דאינה אסורה אלא מדרבנן דרוב פעמים הוא שוחט שפיר ור"ל משום דמדאורייי' רובא עדיף מחזקה אלא דמדרבנן חיישי' למיעו' דאיכ' חזקה בהדי' כמ"ש התוס' בבכורו' דף כ' ע"ב) ולדברי תשו' נ"ב הנ"ל דנגד חזקה דבהמה בחייה איכ' חזקת טהרה דבהמה כנגדה אמאי אסורה הכא אפי' מדרבנן ניזיל בתר רובא דרוב פעמי' הוא שוחט שפיר דהא למיעוטא גרידא לא חיישי' כלל אפי' מדרבנן כמ"ש התוס' בבכורות שם וטען מכת"ר ע"ז דאין ה"נ דמדרבנן לא מהני חזקת טהרה דבהמה נגד חזקה דבהמה בחייה ובתשו' נ"ב שם ר"ל דמדאורייתא מיהת מהניא חזקת טהרה דבהמה נגד חזקה דבהמה בחייה וכו' ע"כ זו אינה טענה כלל דאם היתה חזקת טהרה דבהמה שקולה ממש נגד החזקה דבהמה בחייה מה טעם להחמיר בחזקה זו ולסלקה טפי מבשאר חזקות אחר שהיא טובה ושקולה ממש נגד החזקה דבהמה

בחייה וכו' ואם תאמר משום דאינה טובה ושקולה כנגד החזקה דבהמה בחייה א"כ מנ"ל לומר דמדאורייתא מהני' שפיר חזקה זו נגד החזקה דבהמה בחייה מאין הרגלים לזה הא אין לנו גלוי דעת בזה בשום מקום בש"ס ועוד למה יועיל בדאורייתא חזקה זו נגד חזקה דבהמה בחייה וכו' אחר שאינו טובה ושקולה כמות החזקה דבהמה בחייה אלא שהי' אפשר לומר לכאורה בזה דאין ה"נ דחזקת טהרה דבהמה היא שקולה לגמרי כנגד החזקה דבהמה בחייה וכו' ולא הוזכרה חזקה זו דבהמה בחייה בכאן אלא שלא תאמר להפך דאיכ' חזקה להיתרא דהעמ' בהמה בחזקת טהרה לזה אומר דלאידך גיסא נמי איכא חזקה לאיסור' דבהמה בחייה וכו' וספיקא הוה ככל שאר ספק בשחיטה והא דלא שרינן לה מטעם הרוב דרוב פעמים הוא שוחט שפיר יש לומר דאולי משום דמיעוטא דאין שוחטין יפה הוא מיעוטא דשכיח קצת מש"ה חיישינן לי' מדרבנן דאין המיעוטין דומין זה לזה בענין חששי דרבנן כמ"ש התוס' בבכורות שם אבל גם זה אינו דבש"ס מוכח דמטעם חזקת איסור הוא דאתינן עלה לאוסרה ולא מטעם מיעוט' דאין שוחטין יפה מדאמר התם לחד מ"ד דאסורה ואינה מטמאה משו' דבהמה בחייה בח"א אמרי' בחזקת טומא' לא אמרי' ואם אי' דהטע' משום דחיישי' להאי מיעוטא דשכיח דלחזקת איסור לגמרי מהכא ותיפוק לי' משום המיעוט לחוד דשכיח דאינו שוחט שפיר והו"ל נבילה ומטמאה א"ו דהרוב דשוחט שפיר הוא רוב גמור ואינה אסורה אלא מטעם החזקה דעומדת בחזקת איסור ואוקמה אחזקה דמעיקרא שהיתה אסורה ולא מטמאה וכיון שכן הדרא קושי' לדוכתי' על דברי תשו' נ"ב הנ"ל:

איברא דצריכין אנו למשכוני נפשי' על דברי הגאון ז"ל שמאור הגולה הי' ולא יתכן כלל שיתעלם ממנו סוגי' ערוכה בעניינא דעסיק בי' ויראה ליישב דבריו בזה דעד כאן לא קאמר הרב ז"ל אלא בשאר ספק בשחיטה שאין שם אלא חזקת איסור בלבד אבל גבי האי דלא בדק בסימנים אם נשחטו רובן דמלבד חזקת איסור איכא חזקה אחריתי נגד חזקת טהרה של הבהמה דאם באת לומר דהעמ' הבהמה בחזקת טהרה דמעיקרא שגם עכשיו היא טהורה מפאת שנשחטו הסימנים ברובן אדרבה העמד בהמה והסימנים עצמן על חזקתן דמעיקרא שלא היו זבוחים ואימור השתא נמי עדיין לא נזבחו רובן דהא רובו ככולו אי אפשר שלא נובח אחד מהן כלל וכיון דאיכא למימר הכי והכי פש לה החזקה דבהמה בחייה בחזקת איסור בתקפו ואל תתירנה מספק וסמיך מיעוטא דאין שוחט שפיר לחזקה משא"כ בשאר ספק בשחיטה שהסימנים זבוחים לפנינו ואין שם אלא חזקת איסור בלבד שפיר מצינו למימר דחזקת טהרה של הבהמה עומדת נגד חזקת איסור והא דאי' בחולין דף י' דגם בספק שהה או דרס נמי אסורה מספק אע"ג דעל הרוב

לא עביד דשהי או דריס כמ"ש התוס' והר"ן לשם ע"ש התם ודאי אין שם רוב גמור שהרי הוא עצמו נכנס לבית הספק ומסופק בעצמו אולי שהה או דרס ואין שם אלא קצת נטי' להיתר טפי מלאיסור מש"ה אסורה מספק וא"ש זהו מה שאפשר ליישב דעת הגאון ז"ל בסוגי' הש"ס אבל מ"מ מדברי התוס' דבכורות דף כ' ע"ב ד"ה חלב לא נראה כן דלפי דברי הגאון אין מקום לקושייתם כמ"ש בס' מה"צ שם וצ"ע: תו במ"ש בס' מה"צ שם סעי' כ"ט אות קט"ז בישוב קושי' מהרש"א בתוס' בכורות דף כ' ע"ב ד"ה חלב דאין שייך חזקה דבהמה בחייה להחזיק ריעותא דנקובת הושט מחיי' דהא בהמה בחייה לאו בחוקת נקובת הושט קיימא וכמ"ש הר"ן והש"ך בי"ד רסי' כ"ה דמה"ט אין לחוש לעיקור סימנים משום דבהמה בחייה לאו בחזקת סימנים עקורים קיימא ולא דמי להא דנמצאת גרגרת שמוטה בסי' כ"ד סי' ז' דהוה ספק בשחיטה דהתם איכא ריעותא לפנינו כמ"ש בס' דגול מרבבה ליישב דעת הר"ן והש"ך משם ע"כ.

ומעכת"ר טען ע"ז דמ"ש הר"ן והש"ך דבאין ריעותא לפנינו לא חיישי' לעיקור סימנים משום דלאו בחזקת סימנים עקורים קיימא ר"ל מטעם רובא דכשרות דלא אתרע עדיף מחזקה דבהמה בחייה וכו' אבל התוס' דבכורות שם שדנו בדין סמיך מיעוטא לחזקה עדיין קשה דנהי דהספק הוא מחיים ואיכא רובא דכשרות מ"ל נימא סמיך מיעוט' דנקובת הושט לחזקה דבהמה בחייה וכו' עכ"ד ואין זה מחוור דא"כ יקשה על הש"ך ג"כ בדין עקור שמכשיר בדיעבד בלי בדיקה נימא סמיך מיעוטא לחזקה ותו דהלא הש"ך גופי' בסי' כ"ד סי"ז בדין נמצא הגרגרת שמוטה כתב דלא הוה אלא ספק נבילה וע"כ מטעם סמיך מיעוטא לחזקה הוא דאין לומר משום דהתם שכיח טפי לאיסור מלהיתר (כמ"ש בתב"ש סי' כ"ט) אמאי לא הוה ודאי נבילה כיון דהוה ספק השקול ואוקמה אחזקה דבהמה בחייה בח"א אלא ודאי דס"ל להש"ך דהתם נמי ליכא אלא מיעוטא דקודם שחיטה משים דרוב כשרות הם אלא דסמיך מיעוטא לחזקה ואסורה מספק וא"כ לפי דברי מכת"ר דגם בדלא חזינן ריעותא יש לומר סמיך מיעוטא לחזקה אמאי הכשיר הש"ך גבי חששא דעיקור סימנים בדיעבד אכתי נימא סמיך מיעוטא לחזקה ותו דיצטרך כל בהמה בדיקה בסימנים מחשש נקובה אלא ודאי דשאני הא דנמצאת הגרגרת שמוטה דאע"ג שהספק הוא על טריפות דמחיים מ"מ הואיל ואיכא ריעותא לפנינו שיש להסתפק בו אם נשמטה מחיים הוה ספק בשחיטה שהרי כל עצם הספק הוא בשחיטה עצמה שאם נשמטה מחיים אין כאן שחיטה והרי שור שחוט לפניך עם הריעותא אבל כשנשחטה הבהמה בהכשר בלי שום ריעותא בשחיטה עצמה כבר נסתלקה החזקה דאינה זבוחה דהרי היא זבוחה לפניך כדת של תורה וא"כ המיעוט של נקובת הושט

עומד בפני עצמו כיון שאינו ריעותא דשעת שחיטה אלא ריעותא דמחיים הכולל לכל סתם בהמות ומילתא אחריתי היא לגמרי ולא שייך בה חזקה דבהמה בחייה וכו' דהרי אין הבהמה בחייה בחזקת שלא תועיל לה זביחה מש"ה לא קשיא להו להתוס' שם אהא דפריך בחולין לר"מ דחייש למיעוטא היכי אכיל בישרא ליחוש דלמא במקום נקב קשחיט דאמאי לא פריך גם לרבנן היכי אכלינן בישרא דנימ' סמיך מיעוט' לחזקה דבהמה בחייה דאין כאן חזקה כלל כיון שאין המיעוט בשעת שחיטה משא"כ במיעוט דאין מומחי' דריעותא של המיעוט הוא בשחיטה זו ובשחיטה עצמה קשי' להו שפיר כנ"ל ואחרי כותבי זאת ראיתי בס' ראש יוסף בחולין שם שכתב כן בפשיטות וזה לשונו זה לא ניתן להאמר דמהי תיתי נחזוק איסורא הרי שחוטה לפניך וספק ניקב ליכא חזקה וכו' ודוקא ספק שהה וכו' ע"ש וזהו כמו שביארנו ותו לא מידי:

דברי ידידו ש"ב הק' משה זאב בעהמ"ס מה"צ ואכתוב למעכת"ר מה שנתחדש לי כעת בישוב קושי' מהרש"א ז"ל אשר יאמר כי הוא זה: בבכורות ד' כ' ע"ב תוס' ד"ה חלב וכו' דקאמר לר"מ דחייש למיעו' היכי אכיל בישרא וכו' ולא אמרי' סמיך מיעוט' דאין מומחי' לחזקה דבהמה בחזקת איסור וכו' עכ"ל והקשה מהרש"א ז"ל דאמאי לא קשי' להוא מעיקרא אהא דקאמר לר"מ דחייש למיעוטא היכי אכיל בישרא הא אפי' לדידן נמי תקשי היכי אכלינן בישרא ליחוש דלמא במקום נקב שחיט דהא איכא חזקה דבהמה בחייה בחזקת איסור' בהדי מיעוטא דנקובת הושט דהא לנקובת הושט לא מהני' לה שחיטה והו"ל כאינה זבוחה ובהמה בחייה נמי בחזקת איסור שאינה זבוחה קיימא עכ"ד ומה שתי' הרב ז"ל בזה אינו מובן כמ"ש בס' מה"צ סכ"ט אות קט"ז יעוי"ש ולכאורה קושי' מהרש"א הנ"ל קשה גם לפי מסקנת התוס' בתירוצם אהא דרוב מצויין א"ש מ"ה דלא אמרי' סמיך מיעוט' לחזקה משום דמיעוט' דלא שכיח הוא דלא חיישי' לי' כלל אפי' לר"מ אין די עולה האי תירוצא לקושי' מהרש"א בחולין שם דאין לומר דהתם נמי נקובת הושט הוה מיעוט' דלא שכיח א"כ מאי פריך לר"מ היכי אכיל בישרא הא אפי' ר"מ נמי לא חייש למיעוט' דלא שכיח כמ"ש התוס' זאת ועוד אחרת דלעיל ע"א שם בתוס' ד"ה ואי בעית אימא הוכיחו מדפריך לר"מ היכי אכיל בישרא ולא פריך מבשר תאוה שהתירא התורה דס"ל להש"ס דר"מ נמי לא חייש למיעוטא אלא מדרבנן וא"כ מוכח לכאורה דאפי' במיעוטא דאיכא חזקה בהדי' נמי לא חייש ר"מ אלא מדרבנן דהא בחששא דבמקום נקב קשחיט איכא נמי חזקה דבהמה בחייה וכנ"ל ואח"ז בסמוך מסקי התוס' דלמיעוט' דאיכ' חוקה בהדי' חייש ר"מ מן התורה וכן קשה נמי בחולין פ"ו ב' בתוס' שם ד"ה סמוך וכו' בסוף הדבור ולכאורה הי' נראה ליישב בזה עפ"י מ"ש הפוסקים

ז"ל בי"ד סי' פ"א בשם הר"ש בדין גבינות שנעשו מבהמה ואח"כ נמצאת טריפה שיש להכשיר מטעם חזקה דאתינן מכלל רובא דהא רוב בהמות כשרות הם ומסתמא גם זו היתה מן הרוב בתחילה ונולדה כשהיא כשירה וא"כ אוקמה אחזקה דמעיקרא שהיתה כשירה והשתא הוא דנטרפה יעוי"ש וא"כ יש לומר בנ"ד דזהו פשיטא דאין לחוש לטריפות שמן הבטן שאותן ודאי מיעוט' דמיעוט' נינהו דהרי אנו רואין שהרוב כשרות הם לגמרי ומאותן מיעוט הטריפות נמי רובן אינן טריפות מן הבטן כי אם ע"י סירכות הריאה או שאר ריעותות מעין המאורע להם אחר הלידה ועוד שהרוב טריפות הם בני י"ב חודש ויותר וטריפות שמן הבטן הם ודאי מיעוט' דמעוט' הם ואין לחוש אלא לטריפות שיארע לכל הבהמות אחר הלידה וכנגד האי מיעוטא איכ' רובא וחזקה דכיון דמסתמא נולדה כשהיא כשרה דהא רובו ככולו כן הן ולמיעוט' דמיעוט' לא חיישי' מהשתא נגד המיעוט של הטריפות שבא אחר הלידה איכ' לאוקמי אחזקה דמעיקרא שהיתה כשרה וקיימא הך חזקה כנגד החזקה דבהמה בחייה בח"א ונשאר הרוב כשרות בתקפו וכמ"ש התוס' שם גבי פרה אדומה מש"ה לא פריך הש"ס אלא לר"מ דחייש אפי' למיעוט' גרידא אבל לרבנן דלא חיישי למיעוטא גרידא ניחא משום דכנגד החזקה דבהמה בחייה בח"א איכא חזקה דמעיקרא שהיתה כשירה שנולדה מש"ה נמי לא קשי' להו להתוס' מעיקרא מהא דלא פריך היכי אכלינן בישרא דלמא היתה טריפה כשנולדה דזה פשוט הוא דהוה מיעוט' דמיעוט' שעין בעין נראה שכן הוא אלא מהא דרוב מצויין א"ש מ"ה דהוה ס"ד שהוא כשאר מיעוט והספק הוא על השחיטה לבד שמא שהה או דרס ולא נשחטה ובהמה בחייה בח"א עומדת וא"ש איברא שאין תירוץ זה עולה בשיטת התוס' שהרי התוס' בחולין י"א ד"ה אתי' מטריפין הגבינות למפרע ולית להו סברת הר"ש הנ"ל בחזקה דאתי' מכלל רובא והדרא קושי' לדוכתין:

לכן יראה לע"ד ליישב קושי' מהרש"א ז"ל הנ"ל בענין אחר בטוב טעם אשר יאמר כי הוא זה דבל"ז יש להבין לפמ"ש התוס' דאפי' ר"מ נמי לא חייש למיעוטא דלא שכיח ואפי' מדרבנן כדאי' בנדה דף ל"ב א"כ מאי פריך הש"ס בחולין שם לר"מ דחייש למיעוטא היכי אכיל בישרא ליחוש דלמא במקום נקב קשחיט הא אין לך מיעוטא דלא שכיח יותר מזה דהרי רוב בהמות כשרות הם לגמרי ומיעוט הטריפות רובן הם בריאה ושאר אברים וא"כ נקובת הושט הוא מיעוט' דמיעוט' וכ"ש שיתרמי השחיטה במקום נקב בצמצום ובשלמא אליבא דרב אשי דגמר משחיטה עצמה דאזלי' בתר רובא מדלא חיישי' דלמא במקום נקב קשחיט יש לומר דודאי בשל תורה אין לחלק בין מיעוט למיעוט דכיון דאזלי' בתר רובא כולהו רובא בכלל אבל המקשה דאיירי בדרבנן שמחלקים בין

מיעוט' דשכיח למיעוט דלא שכיח קשה הא ודאי כה"ג דאתרמי דשחיט במקום נקב הוא מיעוטא דלא שכיח כלל ובהכרח ליישב בזה דנהי דהאי חששא דבמקום נקב קשחיט מצד עצמו הוא מיעוטא דלא שכיח מ"מ כיון דר"מ חייש אפי' למיעוטא גרידא ולדידי' צריך בדיקה בכל האברים מהשמונה עשר טריפות שמנו חז"ל שכולם בכלל הם ודאי מיעוטא דשכיח א"כ גם בדיקת הושט הוא בכלל המיעוט כשאר כל האברים דמאי שנא ושט משאר כל האברים כולן דאם תאמר להפריד טריפות הושט מכל טריפות שאר האיברים ולחשבו מיעוטא דמיעוט' נגד שאר הטריפות א"כ גם בשאר האברים נוכל לעשות כן ולומר על כל אבר ואבר ממנה שהוא מיעוט' דמיעוט' נגד שאר הטריפות אלא ודאי כיון דחיישי' למיעוט' דטריפות כלל שהוא מיעוט' דשכיח כל האברים כולן בכלל המיעוט הם דהי מינייהו מפקת וצריך בדיקה בכלל האברים כולן מראשון לסופן מש"ה פריך שפיר היכי אכיל בישרא הלא מקום השחיטה אי אפשר בבדיקה והרי גם הוא בכלל המיעוט' (וכה"ג כתב הרשב"א הובא בי"ד סי' פ"ד ס"ח בהגה"ה והביא ראיה מבדיקת הריאה דלא סגי בבדיקת הרוב ממנה יעוי"ש) וכל זה לר' מאיר דחייש אפילו למיעוטא גרידא דאליבי' צריך בדיקה בכל האברים שהוא מיעוט' דשכיח אבל לרבנן דלא חיישי' למיעוט' גרידא וא"צ בדיקה בשאר כל האברי' שאין תלויין בשחיטה ולא שייך בהוא חזקה דבהמה בחייה אלא שבאת לחוש על טריפות הסימנים לבד שהם מקום שחיטה מפאת החזקה דבהמה בחייה בחוקת איסור וכיון שאין חשש אלא בסימנים לבד הו"ל מיעוט' דמיעוט' שהרי כל הטריפות כולן אינן רק מיעוט וא"כ טריפות הסימנים לבד מכלל שאר הטריפות הם מיעוט' דמיעוט' דלא חיישי' לי' כלל אפילו במקום חוקה כמ"ש התוס' מש"ה נמי לא קשי' להו להתוס' מעיקרא מהא דלא פריך לרבנן נמי היכי אכלינן בישרא שזה פשוט הוא דהוה מיעוט' דמיעוט' דהא עין בעין נראה שכן הוא אלא במיעוטא דאין מומחי' קשיא להוא שפיר דהוה ס"ד שהוא כשאר מיעוט כנ"ל ובזה א"ש ג"כ דברי התוס' דלעיל ד"ה ואי בע"א דס"ל דלמיעוטא בהדי חזקה חייש ר"מ מה"ט ואפ"ה לא קשי' לי' אדר"מ מהא דהתירה התורה בשר תאוה כיון דמיעוט' גרידא לא חיישי' מה"ט א"כ נקובת הושט הו"ל מיעוט' דמיעוט' כנ"ל ברור ודו"ק:

שאלה ז לפ"ק שערשאב שייך למס' קדושין ס"ה וכריתות ר"פ אמרו לו וביי"ד סי' קכ"ז בש"ק ס"ק י"ב וי"ד: שלום למר ולתורתו אשרי יולדתו והורתו ה"ה כבוד אה' ידיד נפשי הרבני המופלג בתורה ויראה החריף ושנון והבקי בחדרי תורה דרופתקי דאורייתא כש"ת מו"ה יצחק נ"י: הן הראני אותיותיו הטהורים מגילה עפה מעולפת ספירים אשר נשא ונתן בדין נאמנות עד א' באיסור' ושם עין עיונו בחדושינו בענין זה בס'

מראות הצובאות (בפתיחה השני') ולאשר ראיתיו שואל כענין אמרתי להשיבו כהלכה בעהשי"ת ואף כי אני היום סמכוני באשישות ובעי' מני מילתא דבעי טעמא הלא די ברמיזא לחכימא כיב"ל אשר יאמר כי הוא זה: א ראשון תחילה נתקשה מעל"ת לשיטת התוס' וסיעתם הסוברים דאין עד אחד נאמן באיסורי' אם לא שיאמר נתנסך יינו של חבירו והבעלים שותקי' ומטעם שתיקה כהודאה וכתב הש"ך בי"ד סי' קכ"ו ס"ק י"ב דעפי"ז צריך לפרש הא דתנן בר"פ אמרו לו עד אומר אכל חלב ועד אומר לא אכל מביא אשם תלוי דאיירי שהעידו שניהם בבת אחת דשייך בי' ג"כ שתיקה כהודאה דיודע רגלים לדבר לזה ולזה ומש"ה ספיקא הוה ע"ש ותמה עליו מעל"ת מדברי התוס' דנזיר דף כ' ע"א שכתבו להדיא דכשבאו בבת אחת לא שייך שתיקה כהודאה דאי' למימר דלאו מודה הוא דאמר מה לי להכחישן הא אינהו גופייהו מכחשי אהדדי ע"כ וכיון דלא שייך בי' שתיקה כהודאה א"כ מעיקרא דדינא אין העד נאמן ואמאי מבי' אשם תלוי ואם תאמר דמיירי בזה אח"ז א"כ הראשון חשוב כשנים ואין דבריו של השני לבדו במקום שנים וחטאת בעי לאתויי.

איברא דהך מתניתין מיושב שפיר עפ"י מ"ש בס' מה"צ (שם אות י"ב) ליישב בזה יעוי"ש אבל קשה במתניתין דספ"ה דטהרות עד אומר נטמא ועד אומר לא נטמא ברה"י ספיקו טמא ובר"ה טהור במאי קמיירי אי בבת אחת הא בכה"ג לא שייך שתיקה כהודאה וא"כ מעיקרא דדינא אין העד שאומר נטמא מהימן כלל וברה"י אמאי טמא ואי בזה אח"ז א"כ הראשון חשוב כשנים ובר"ה אמאי טהור ובכאן אינו עולה הישוב האמור בס' מה"צ שם על מתניתין דכריתות הנ"ל (וליתא כמו שיתבאר להלן) ובהכרח לומר לשיטת התוס' דאיירי בזא"ז וכדעת הריטב"א (שהבי' הש"ך בס"ק י"ד) דס"ל דבשאר איסורי' אפי' בזה אח"ז אין עד הראשון חשוב כשנים עכ"ד וזה ההכרח בודאי אינו דהא התוס' בכריתות שם מפרשי' למתניתין דהתם בשותק ומטעם שתיקה כהודא' ואפ"ה כתבו שם בסמוך דמיירי בבת אחת אבל בזה אח"ז הי' הראשון חשו' כשנים ודלא כהריטב"א דלעיל וא"כ הקושי' במקומה והישוב שכתבנו בס' מה"צ ליישב בזה עפ"י דברי הראב"ד פ"ח מהלכות שגגות שם ביארנו והוכחנו דהתוס' לא נחתו לזה אולם לע"ד הקושי' מעיקרא ליתא לפמ"ש התוס' בסוטה ל"א ב' דאפי' בסוטה שנאמן העד מן התורה אפ"ה לא מקרי זה אח"ז שיהי' הראשון חשוב כשנים נגד השני אלא א"כ כבר הורו הב"ד עפ"י הראשון תחילה קודם שבא השני להכחישו אבל אם בא השני והכחישו קודם שהורו הב"ד עפ"י הראשון אפי' העידו בזה אח"ז כבת אחת דמי וא"כ משכחת לה שפיר כשהעי' הראשון תחילה בפניו שנטמ' ושתק ואח"ז בא השני קוד' שהורו הב"ד עפ"י הראשון והכחישו'

דכה"ג הו"ל כבת אחת ואפ"ה שייך בי' שתיקה כהודאה כיון שבשעה שהעיד הראשון לא הי' שם עד שני להכחישו לא הי' לו לשתוק (כדמוכח נמי מלשון התוס' בנזיר שם שכתבו דמיירי כשבאו שתי הכתות ביחד וכו' משמע הא אם לא באו שניהם כאחד ממש שייך שפיר שתיקה כהודאה) מש"ה ספיקא הוה וברה"י ספיקו טמא וברה"ה טהור ובהכי נמי מתוקמי מתניתין דכריתות לפי' התוס' שכתבו דמיירי שבאו בבת אחת ומטעם שתיקה כהודאה דר"ל שבא השני קודם שהורו ב"ד עפ"י הראשון דכה"ג אפי' העידו זה אחר זה בת אחת מקרי ושייך בי' שפיר שתיקה כהודאה: ב ועדיין אנו צריכין למודעי לפי מה שנראה מפרש"י בקדושין ס"ו א' דאזיל בשיטת התוס' דאין עד אחד נאמן באיסורין אלא כשהבע"ד שותק ומשום שתיקה כהודאה וכמ"ש הר"ן שם בשמו ובסוטה ל"א ב' מבואר מפרש"י ז"ל כפי מה שביאר הש"ך ז"ל בס"ק י"ד שסובר דבמקום שנאמן העד מן התורה מיד שהעיד הוא חשוב כשנים ולא מקרי בת אחת אלא כשהעידו שניהם בתוך כדי דבור ממש ע"ש.

א"כ חוזר וניעור הקושי' דלעיל במאי קמיירי אם העידו שניהם בתוך כ"ד ממש לא שייך שתיקה כהודאה ואין העד נאמן כלל ואי כשהעידו זאח"ז הראשון חשוב כשנים ובחטאת קאי וכן במתניתין דטהרות נמי אמאי בר"ה טהור אם לא שנאמר שדעת רש"י ז"ל כהריטב"א דבשאר איסורים אין הראשון חשוב כשנים לעולם אפי' בזאח"ז:ג אמנם לע"ד נראה לקיים פרש"י ז"ל גם לשיטת התוס' דלעיל שסוברים דגם בשאר איסורים אם העידו זה אח"ז הראשון חשוב כשנים אשר יאמר כי הוא זה דצ"ע בל"ז על התוספת שסוברי' דבשאר איסורי' נמי עד הראשון חשוב כשנים מטעם דכל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים מסוגי' דקדושין ס"ו בעד אומר אשתך זינתה ושותק דאמר רבא התם אע"ג דבעלמא בשאר איסורי' מהימן הכא אין דבר שבערוה פחות משנים ואם איתא דגם בשאר איסורי' נמי כל שהאמינה תורה עד אחד הרי הוא כשנים למה לא יועיל גם בדבר שבערוה כמו גבי סוטה דהוה דבר שבערוה ואפ"ה סגי בחד שהאמינה תורה כשנים והרי כאן נמי ע"י שתיקת בע"ד האמינתו תורה כשנים ואין לומר דס"ל לרבא דדוקא באיסורי' לחוד הוא שהאמינתו תורה כשנים אבל לא בדבר שבערוה דא"כ היכי קאמר אין דבר שבערוה פחות משנים הא יש כאן שנים והכי הו"ל למימר כי האמינתו תורה כשני' באיסורי' אבל בדבר שבערוה לא ועוד מה טעם לחלק בזה בין שאר איסורים לדבר שבערוה ומנ"ל לרבא הא דלא האמינתו תורה בדבר שבערוה אלא ע"כ דס"ל לרבא דגבי איסורי' נמי לא האמינתו תורה כשנים אלא כחד משום דהתם בחד סגי משא"כ בדבר שבערוה דבעינן שנים ואינו פחות משנים מלבד מה שטען הריטב"א ז"ל גופי' דלא

דמי לעדות סוטה ועדות אשה שאמרו רז"ל דעד הראשו' האמינתו כשנים משא"כ בשאר איסורים דמעיקרא דדינא בחד סגי מנל"ן דהאמינתו תורה כשנים ותו קשה דהלא גם עד השני מהימן להתיר כמו הראשון וכמו שטען הש"ך על הלבוש עט"ז.

לכן יראה לע"ד עיקר בזה כמ"ש בס' מה"צ שם (באות ט"ז) דלא כתבו התוס' בכריתות שם דבשאר איסורי' עד הראשון חשוב כשנים אלא דוקא כשהורו הב"ד על פיו קודם שבא השני דנהי דמעיקרא לא האמינתו תורה אלא כחד מיהו אחר שהורו הב"ד על פיו לאיסור עכ"פ אתחזק איסור' עפ"י זה האחד שהאמינה תורה לאסור כמו עפ"י השנים כיון שהתורה האמינתו לאסור וכבר הורו הב"ד על פיו וכן נראה להדי' מפרש"י בכתובות כ"ו ע"ב ד"ה ואנן מסקי' שכ' שם דאוקמי אחזקה קמייתא דאסקי' עפ"י עד א' וכו' ע"ש והתוס' לטעמייהו אזלי' שסוברי' דעד אחד אינו נאמן לאפוקי מחוקה בין להתיר ובין לאסור וכדאי' בר"פ האשה רבה דלא אפשיט בעיין התם מש"ה סוברי' דבזה אח"ז אחר שהורו הב"ד עפ"י הראשון אין השני נאמן להכחישו משום דעכ"פ כבר אתחזק איסורא עפ"י הראשון כמו עפ"י שנים ואין השני נאמן לאפוקי מחזקה דאתחזק עפ"י הראשון (והריטב"א נמי לטעמי' דאזיל בשיטת הרשב"א כמ"ש הש"ך ס"ק ט"ז בשמו והרשב"א כתב להדי' בר"פ האשה רבה דאפשיט בעיין לפי המסקנא דהש"ס בכריתות דע"א אחד נאמן להתיר אפי' במקום דאתחזק אסורא ע"ש מש"ה סובר דבשאר איסורי' יכול השני להכחישו אפי' בזה אח"ז כנ"ל) ועפי"ז מוכח להדי' דלכ"ע בשאר איסורי' מיהת אין הראשון חשוב כשנים אלא א"כ הורו הב"ד על פיו קודם שבא השני דאתחזק אסור' עפ"י הוראת הב"ד משא"כ כשבא השני קודם שהורו הב"ד עפ"י הראשון דאכתי לא אתחזק אסורא עפ"י הראשון יכול להכחישו לכ"ע דלא האמינתו תורה אלא כחד וכדאמרן (וכן מוכח להדי' מדברי הש"ך בס"ק י"ד שהסכים לפרש"י ז"ל גבי סוטה שנאמן העד מן התורה מיד שהעיד הוא חשוב כשנים ושם לפני זה בדין שאר איסורי' כתב וזה לשונו מיהו כל זה כשבאו השני עדים בבת אחת אבל בזה אח"ז כיון שנתקבל עדות הראשון ונפסק הדין עפ"י עדותו וכו' עכ"ל הרי דבשאר איסורי' ס"ל בעצמו דבעינן נפסק הדין עפ"י הראשון ולפמ"ש א"ש) וא"כ מתוקמי שפיר מתניתי' דכריתות ודטהרות הנ"ל כשבאו זה אח"ז אלא שבא השני קודם שהורו הב"ד עפ"י הראשון דכה"ג לכ"ע אין הראשון חשוב כשנים ושייך בי' שפיר שתיקה כהודאה:

ד ועפי"ז מיושב היטב קושי' התוס' בסוטה ל"א ב' ד"ה הא חד וכו' שהקשו אדעולא שהוצרך להגיה מתניתין דהתם בעד אומר נטמאת ועד אומר לא נטמאת וכו' ותני דאינה שותה משום דעד הראשון חשוב כשנים ולא מסתבר לי' לאוקמי מתניתין דהתם בבת

אחת (כמ"ש התוס' שם וביבמות קי"ז) א"כ תקשי לי' מתניתין דכריתות הנ"ל דאמאי אינו חשוב עד הראשון כשנים ועפ"י פרש"י הנ"ל יתכן שפיר דודאי גבי סוטה דלא מקרי בת אחת אלא כשהעידו שניהם בתוך כדי דבור ממש מש"ה לא מסתבר לי' לעולא לאוקמי בכה"ג דוקא שהעידו שניהם בתוך כדי דבור דפשטא דמתניתין משמע שהעידו ואח"ז אחר כדי דבור מש"ה הוצרך להגי"ה ולמתני דאינה שותה משא"כ במתניתין דכריתות דאיירי בשאר איסורין א"ש דהתם אפי' העידו זה אח"ז אחר כדי דבור כל שבא השני קודם שהורו הב"ד עפ"י הראשון אין הראשון חשוב כשנים מש"ה לא הוצרך להגיה שם כלום דשפיר מתוקמי בזאח"ז ובשבא השני קודם שהורו הב"ד עפ"י הראשון אבל התוס' בסוטה שם שהקשו קושי' זו לשיטתם אזלי שסוברים דגם בסוטה אין הראשון חשוב כשני' אלא כשהורו הב"ד על פיו קוד' שבא השני (ודלא כפרש"י הנ"ל) ואפ"ה הוצרך עולא להגי"ה שם המשנה ע"כ קשיא להו מההיא דכריתות כנ"ל:

ה אולם לפי דעת מוהר"מ בתשו' שהבי' בהגהות מרדכי דקדושין ובהגהות מיימוני בתשו' דשייכי להלכות אישות סי' ג' בדין השליח לקדושין שטעה ואמר להאשה ה"א מקודשת לי שם כתב דלא מקרי' אתחזק איסור' אלא היכי שהעד הבא להתיר האסור מכאן ולהבא גם הוא מודה דמעיקרא הי' אסור (כמו טבל וקונמות) אבל היכי שלפי דברי העד לא הי' בזה איסור מעולם לא מקרי' אתחזק איסורא ע"ש א"כ עדיין קשה דאמאי לא יהי' השני נאמן להכחיש הראשון בשאר איסורים אפי' אחר שהורו הב"ד עפ"י הראשון כיון דלא האמינתו תורה להראשון אלא כחד כמו שהוכחנו למעלה ואי משום דאחר שהורו הב"ד עפ"י הראשון לאיסור הו"ל אתחוק איסורא עפ"י הראשון כמו עפ"י שנים ותו אין עד אחד נאמן להוצי' מחזקת איסור הלא לפי דברי העד השני מעולם לא הי' כאן איסור כלל וא"כ לא מקרי אתחזק איסורא כלל בהכרח לומר שבאמת דעת מוהר"מ הוא כהריטב"א שסובר דבשאר איסורי' אין הראשון חשוב כשנים בכל ענין (ולפי"ז יהי' דברי המרדכי בר"פ האשה רבה והרא"ש בהנזקי' בתוך הי"ד חילוקי' חלוקה וי"ו שסוברים דאפי' בשאר איסורים נמי הראשון כשנים נגד דעת מוהר"מ רבם ובאמת המרדכי פ' האומר הבי' תשו' מוהר"מ הנ"ל והשמיט סברא זו ע"ש: ו איברא דאתאן עלה למעלה להקשות על שיטת התוס' והרא"ש ומרדכי הנ"ל מהא דקדושין ס"ו גבי אשתך זינתה דאמר רבא דלא מהימן משום דאין דבר שבערוה פחות משנים דמשמע מינה דלא האמינתו תורה בשאר איסורים אלא כחד ועפי"ז הוצרכנו לבא לטעמא דאתחזק איסורא הוה לפי דברי המרדכי ר"פ האשה רבה שאבי' לקמן באות שכ' ליישב קושי' התוס' בקדושין ס"ו א' ד"ה רבא דלא אמר שתיקה כהודאה משום דס"ל לרבא דאין אדם יכול

לידע אם זינתה אשתו והו"ל כאומר נטמאו טהרותיך אצלי שלא בפניך דאין השתיקה כהודאה ע"ש א"כ מיושב שפיר דלפי"ז גם בשאר איסורי' בכה"ג נמי אין העד נאמן אולם התוס' שם פירשו בענין אחר (ודברי המרדכי נמי צ"ע כמו שיתבאר להלן בס"ד) ולפי פירושם קושייתי במקומה וא"כ בהכרח לומר דהתוס' פליגי על מוהר"מ בתשו' הנ"ל והבן:

ז איברא דאי קשי' הא קשי' לפי דעת הסמ"ק ואו"ה שהבי' הרמ"א סי' קכ"ז ס"א בהגה"ה שכתבו דאם אין הבעלי' מכחישי' אותו אעפ"י שמכחישו אחר לא מהני מאחר שהבעלים שם ושותקים שנראה לכאורה מלשון זה דלא מהני הכחשה דאחר כלל אפי' למיהוי ספיקה מטעם השתיקה דכהודאה דמי (וכמו שהבין הש"ך מתחילה) דאל"כ לאיזה צורך כתב הרב להאי טעמ' דבעלי' שם ושותקים הא פשיטא דבשתיקת הבעלים איירינן דאל"כ מעיקרא דדינא לא הי' העד נאמן כלל אפי' בלי הכחשה כלל אלא ודאי ר"ל דמשום ה"ט לא מהני הכחשת האחר כלל כיון שהודו הבעלים שהם נאמנים על של עצמן אי נמי משום דהעד עם הבעלים הו"ל כתרי לגבי חד וא"כ חוזר וניער הקושי' דלעיל במתניתין דכריתות ודטהרות הנ"ל במאי קמיירי דאי בבת אחת ממש דלא שייך בי' שתיקה כהודאה כמ"ש התוס' בנזיר דף כ' א"כ מעיקרא דדינא אין עד אחד נאמן כלל אפי' בלי הכחשה וברה"י אמאי טמא וע"כ איירי שלא בבת אחת ממש אלא שבא השני קודם שהורו הב"ד עפ"י הראשון דכה"ג נמי בת אחת מקרי דאין הראשון חשוב כשנים ושייך בי' שתיקה כהודאה כיון שבשעה שהעיד הראשון ושתק לא הי' שם מי שמכחישו א"כ האיך יכול השני להכחיש הראשון כלל הא שתיקה כהודאה וברה"ה אמאי טהור ושם בכריתות נמי קשה בחטאת קאי (ובזה אינו עולה ג"כ מה שרצה מעל"ת לומר דהתוס' ס"ל כהריטב"א דבשאר איסורים אין הראשון חשוב כשנים דהא מטעם שתיקה כהודאה אתינן עלה מלבד מה דס"ל להתוס' בהדי' דלא כהריטב"א וכנ"ל) ובהכרח לומר דסמ"ק ואו"ה פליגי על התוס' דנזיר שם וס"ל דאפי' בבת אחת ממש נמי שייך שתיקה כהודאה כמ"ש הש"ך דיודע קצת רגלים לדבר לזה ולזה מש"ה ספיקא הוה ובהכי מתוקמי מתניתין דכריתות ודטהרות הנ"ל והסמ"ק ואו"ה מיירי בזה אח"ז ואפי' בקודם שהורו הב"ד עפ"י הראשון דשייך בי' שתיקה כהודאה גמורה כיון דבשעה שהעיד הראשון ושתק לו לא הי' שם עד המכחיש מש"ה אסור היין בודאי אפי' להעד האומר לא נתנסך ומסולק בזה ג"כ תלונת הש"ך על או"ה במ"ש שאסור להעד המתיר עצמו כנ"ל:

ח עוד יש מקום לבע"ד לחלק ולומר דעד כאן לא כתבו התוס' בנזיר דף כ' גבי שתי כתי עדים המכחישים זה את זה דאם באו שניהם ביחד לא שייך שתיקה כהודאה משום דלאו מודה הוא דאמר מה לי להכחישן הא אינהו גופייהו מכחשי אהדדי ע"כ אלא דוקא בתרי ותרי דאיכא תרתי חדא דאינהו גופייהו מכחשי אהדדי ותו דהכחשתו אינה מעלה או מוריד במקום תרי ותרי אבל הכא גבי חד וחד נהי דאינהו מכחשי אהדדי מ"מ כיון דאיהו מהימן להכחיש ובדידי' תלי' מילתא לא הי' לו לשתוק אלא להכחיש אע"ג דחזא דאינהו גופייהו מכחשי אהדדיכיון דאיהו מהימן ובדידי' קיימא שעתא וא"כ אין מכאן תפיסה על הש"ך ז"ל משום צד אי משום דס"ל דהסמ"ק ואו"ה פליגי על התוס' דנזיר וגברא אגברא קרמית אי משום דאפשר להסכים גם דעת התוס' לדבריהם עפ"י החלוקה הזאת: ט איברא שדברי הש"ך בעצמם לכאורה נראה כסותרים דהא כתב בס"ק שאח"ז אות י"ג לפרש דברי הרמ"א שכתב אבל אם אין הבעלים שם מהני הכחשו דאחר דר"ל דאפי' חזר הראשון ואמר כן בפני הבעלים ושתקו אינו נאמן דאין שתיקתו הודאה מכיון שכבר הוכחש העד עפ"י עד השני תו לא סמיך עלי' ע"כ הרי דס"ל להש"ך גופי' דכל שכבר הוכחש העד אין השתיקה הודאה דאיכא למימר דהאי דשתיק משום דלא חש להשיבו לפי שכבר הוכחש וא"כ כאן הבן שואל מה לי זה שכבר הוכחש או שמכחישו אחר מיד בתוך כדי דבור בפני הבעלים סוף סוף הבעלים רואים ויודעים שהוא מוכחש ולמה יהי' השתיקה כהודאה בכה"ג טפי מאלו הוכחש כבר דמאי שנא ועוד מוכח כן לע"ד מדברי ריי"ו שהבי' הש"ך בס"ק ח"י שכ' דאם אמר לו בפניך נתנסך ושותק ואח"כ חזר ואמר ואמר לא שתקתי אלא מפני שלא חששתי להשיבו לא מהני כיון דעד אחד נאמן באיסורים אבל בדבר שבערוה דאין פחות משנים אם אמר שתקתי מפני שלא חששתי לדברי העד מהני ע"כ וא"כ בעד אחד בהכחשה דאפי' באיסורי' לאו כלום הוא למה לא נאמר דהאי דשתק משום דלא חש לדבריו כיון דהוכחש ולא מהימן עוד.

אשר על כן קרוב בעיני לומר דגם הש"ך מודה דבבת אחת ממש לא שייך שתיקה כהודאה כלל אלא דמיירי ג"כ בזה אח"ז וכגון שבא השני אחר שהעיד הראשון ושתקו הבעלים אח"כ בא להכחישו קודם שהורו הב"ד עפ"י הראשון ועלה כתב הרב ז"ל דאפ"ה באשם תלוי קאי ולא בחטאת משום דאע"ג דשתק לראשון וסמיך עלי' קודם שבא השני מ"מ עכשיו הוא סומך על המכחיש או סומך על שניהם דיודע רגלי' לדבר לזה ולזה והסמיכה שסמך על הראשון תחילה הי' משום דלא ידע מהשני ועכשיו הוא סומך גם על השני או אפשר דכוונת הש"ך הוא דאפשר דמתחילה ידע ג"כ מעד השני ואפ"ה הוה השתיקה כהודאה כיון דלא בא עדיין להכחישו בב"ד לא הי' לו לשתוק כיון שאין מי

שמכחישו עתה אלא הי' לו להכחיש ולהשיב במקומו ומדשתק הודה אלא דמ"מ כיון דידע ג"כ מעד אחר לא סמיך על זה לגמרי אלא ספיקא היא לו דאפשר דסמיך על זה ועל זה משא"כ כשכבר הוכחש הראשון או שמכחישו עתה מיד בתוך כ"ד ודאי לא סמיך עלי' ואין השתיקה כהודאה כלל וכמ"ש התוס' בנזיר שם ובזה נסתלק תלונת מעל"ת מעל הש"ך אכל וכל כנ"ל.

ועפי"ז צ"ל שדעת הסמ"ק ואו"ה הוא גבי יין זה נמי דספיקא הוה כמ"ש הש"ך במסקנתו: י איברא דלפי"ז קשה טובא מה שהקשה השיך גופי' בס"ק י"ד דכיון דספיקא הוא אמאי לא נימא דאוקי חד לגבי חד ואוקי להיין אחזקת היתר וכמ"ש התוס' בכתובות כ"ג ד"ה תרווייהו להדי' ע"ש דע"כ לא מיירי התוס' שם מהכחשת האשה דא"כ תיפוק לי' אפי' בלא עד המכחיש תנשא לכתחילה דעד אחד בהכחשת בעל דבר לאו כלום הוא כדאי' בקדושין ס"ה ב' אלא ע"כ דהתוס' איירי בשאין האשה מכחשת וכמ"ש בתה"ד סי' רי"ב להדי' ע"ש ואפ"ה ס"ל דאוקי חד לגבי חד ואוקמה אחזקת היתר וע"ש במהרש"א ז"ל: יא וראיתי להב"ש באה"ע סי' מ"ב ס"ק ז' שכתב דהך דינא דהרמ"א תלי' בפלוגתא דהתם דלהתוס' אוקמה אחזקה ושרי היין לגמרי (אם לא במקום דאתרע חזקה קמייתא כעין שכתבו התוס' שם ע"ש) אבל להראב"ד והרמב"ן והרשב"א שמפרשי' להיא דכתובות שם בשהאשה אינה מכחשת כגון דקאמרו העדים שקיבל בה אביה קדושין כשהיתה קטנה והשני מכחישו ואפ"ה לא מוקמי' אחזקה קמייתא ואסורה לכתחילה ה"ה הכא גבי יין נמי אסור מספק דאסור היין הוה כלכתחי' ויעוי"ש שהוכיח כן) וא"כ דעת הסמ"ק ואו"ה הוא כדעת הראב"ד והרמב"ן ורשב"א הנ"ל ועפי"ז השיג על הש"ך במ"ש דהיש מי שכתב דעד אחד בהכחשה לאו כלום הוא הרשב"א שמתיר דליתא דאדרבה לדעת הרשב"א ודאי אסור מספק והרשב"א בתשו' סי' תקמ"ה שם קאי דוקא אהכחשת בעל דבר עכ"ד:

יב ואנכי הצעיר לא עמדתי על דברי שניהם בזה דלע"ד אין ענין להך פלוגתא דהתם להכא כלל דהא הראב"ד והרמב"ן והרשב"א דהתם נמי לאו מטעם שתיקה כהודאה אתו עלה דהא הרשב"א לית לי' כלל שתיקה כהודאה (כמ"ש הש"ך בשמו בס"ק ט"ו וכמבואר בחדושי' לקדושין וגיטין באורך) ועוד דבקיבל אבי' קדושין כשהיתה קטנה דלא הו"ל למידע לא שייך כלל שתיקה כהודאה (כמ"ש התוס' בקדושין ושא"פ אלא דס"ל דבחד לגבי חד לא מוקמינן אחזקה דהיתרא כמו בתרי ותרי דלא מוקמי' אחזקה דהיתרא לכ"ע כמ"ש התוס' שם ד"ה מאי שנא ע"ש והרי אפי' בתרי ותרי דלכ"ע לא מוקמי' אחזקה מדרבנן ואפי' בדיעבד תצא כמ"ש התוס' שם אפ"ה כתבו התוס' בדף

כ"ו ע"ב ד"ה אנן דבאיסור דרבנן אפי' בתרי ותרי מוקמי' אחזקה דהיתרא וכ"כ הר"ן שם בשם הרשב"א (ושי"א דוקא במילי דאישות ועבודה החמירו בתרי ותרי דלא מוקמי' אחזקה אבל בשאר איסורי' מוקמינן אחזקה אפי' בשל תורה) ונתבאר להדי' כן באה"ע סי' ג' וא"כ הכא בנגיעה דנכרי ביין שהוא כסתם יינם שאסור מדרבנן וכדמשמע מדברי הרמ"א גופי' בהגה"ה דהכא בסתם יינם אייריי שהוא דרבנן א"כ לכ"ע הו"ל לאוקמי אחזקה קמייתא דהיתרא לפי דברי הש"ך שמפרש דיודע רגלים לדבר לזה ולזה א"כ הו"ל ספק השקול:

יג לכן יראה לע"ד דהסמ"ק ואו"ה גופייהו הוציאו דבריהם מהנך מתניתא דכריתות וספ"ה דטהרות הנ"ל דמשם יראה דהכחשת אחר לא מהני ולא מוקמי' אחזקה כדאמר התם דבאשם תלוי קאי וטעמא דמילתא משום דאיירי שהעידו זה אח"ז אלא שבא השני קודם שהורו הב"ד עפ"י הראשון וכיון שבשעה שהעיד הראשון ושתק עדיין לא היה שם מי שמכחישו הוה השתיקה כהודאה להראשון לחוד ולא להשני שבא אח"כ ואפ"ה קאי באשם תלוי ולא בחטאת משום דאין השתיקה בכאן כהודאה גמורה כמו שהוכיחו התוס' ביבמות פ"ח דלא הוה כמודה שיודע גם הוא שנתנסך דא"כ מאי נ"מ בנאמנות העד ועוד קרא למה לי אלא שמודה שנראה לו אמת ויודע קצת רגלים לדבר ועיקר האיסור בזה אינו אלא מטעם נאמנות העד ולהכי אצטריך קרא דעד אחד מהימן וכיון דמטעם נאמנות העד הוא כי אתי אחרינא ואכחיש לי' אזדא לה נאמנות העד דמעולם לא האמינתו תורה במקום הכחשה והודאת הבעלים לחוד אינה אוסרת כיון שלא הודו שיודעי' מזה בברור אלא קצת רגלים לדבר לבד והרי גבי סוטה דאיכא ודאי רגלים לדבר שזינתה ואפ"ה בעד אומר נטמאת ועד אומר לא נטמאת ספיקא הוה כדמעיקר' ושותה כדאי' בסוטה ל"א ב' ופסקה הרמב"ם ז"ל פ"א מהלכות סוטה והכי מוכח בקדושין ס"ו גבי עד א' אומר שזינתה אשתו ושותק דשרי' משום דאין דבר שבערוה פחות משנים ולא אמרי' דשוי' עלי' חתיכה דאסור' (כמו שיתבאר להלן בעהשי"ת) מיהו כיון דעכ"פ איכא הכא רגלים לדבר איתרע לי' חזקה דהיתרא כמ"ש התוס' בחולין ט' ע"ב דמה"ט איתרע לי' חזקת טהרה גבי סוטה משום דאיכ' רגלים לדבר והכי נמי כיון דשתיקה כהודאה דמי' דמוכח שיודע עכ"פ רגלים לדבר איתרע לי' חזקת היתר וספיקא הוה ובאשם תלוי קאי והא דאמר במתניתין דטהרות בעד אומר נטמא ועד אומר לא נטמא דבר"ה טהור אע"ג דהכ' איתרע חזקת טהרה משום השתיקה כהודאה שיודע רגלים לדבר הא כתבו התוס' בחולין שם דבר"ה ספיקו טהור אפי' במקום דאיתרע חזקת טהרה דילפי' מסוטה ע"ש וא"ש וזה שכתב הרמ"א כאן בטעמו מאחר שהבעלי' שם ושותקים ר"ל דמטעם זה

איתרע חזקה קמייתא דהיתרא ולא מוקמי' אחזקה אע"ג דאיסור דרבנן הוא כנ"ל וזה מסכים למ"ש במראות הצובאות שלי שם אות י"ד יעוי"ש:

יד ועפי"ז אזדא לה ראיות הש"ך וב"ש דלעיל מדברי התוס' כתובו' כ"ג ד"ה תרווייהו שסוברים דבחד לגבי חד אוקמה אחזקה דהיתר' דאינהו לא מיירי משתיקה כהודאה אלא כשאומר' איני יודע או אפי' שותקת במקום דלא הו"ל למידע כגון שאומר העד דקיבל בה אביה קדושין כשהיתה קטנה דבכה"ג אין השתיקה כהודאה כמ"ש התו' בקדושין שם ותדע שכן הוא שהרי כתבו התוס' דאפי' בלי עד המכחיש נמי אם נשאת לא תצא משום דאין דבר שבערוה פחות משנים והרי מרי' דהאי שמעתא הוא אביי דאית לי' בקדושין ס"ו בעד אומר זינתה אשתך ושותק במקום שראוי לו לידע דאפי' בדיעב' תצא מבעלה ואסורה מן התורה אפי' בדבר שבערוה מטעם שתיקה כהודאה וכתבו התוס' שם דס"ל לאביי דהא דאין דבר שבערוה פחות משנים הוא דוקא בשאינו שותק ע"ש אלא ודאי דהתוס' כאן לא איירי משתיקה כהודאה אלא באינה יודעת מש"ה הוקשה להו שפיר דנוקמה אחזקה ולא בעו לאוקמ' בשותקת ומטעם שתיקה כהודאה דא"כ אפי' בדיעבד תצא כדאמרן דבאשם תלוי קיימא כנ"ל:

טו ועפי"ז נלע"ד ליישב תמיהת הח"מ על הש"ע סי' מ"ו סעי' ג' בדין עד אומר נתקדשה ועד אומר לא נתקדשה כלל אפי' ספק קדושין דתנשא אפי' לכתחיל' כדעת התוס' הנ"ל והשמיט דעת הראב"ד ורמב"ן ורשב"א דלעיל שסוברים דאם האשה אינה יודעת אסורה לכתחילה ע"ש ולפי דרכינו יתכן דהתוס' וסייעתם והרשב"א כל חד לטעמי' אזיל דהתוס' שכתבו דבכה"ג מוקמי' אחזקה לאו משום דס"ל דבחד וחד מוקמי' אחזקה אלא דלטעמייהו אזלי שהם מפרשי' בקדושין ס"ו דגם לאביי אינה אסורה עפ"י עד אחד אלא דוקא בשהבע"ד שותק במקום שראוי לו לידע ומטעם שתיקה כהודאה ובכה"ג ודאי בחד לגבי חד אפי' בדיעבד תצא כדעת הסמ"ק ואו"ה הנ"ל ובהכרח לפרש דהכא מיירי בשאין האשה יודעת ומש"ה כתבו התוס' דגם בלי עד המכחיש נמי בדיעבד לא תצא וכיון שכן דאפי' בלי עד המכחיש נמי אינה אסורה אלא מדרבנן קשי' להו שפיר א"כ בדאיכא עד המכשיש נמי נוקמה אחזקה דהיתראדהא באיסור דרבנן ואפי' בתרי ותרי נמי מוקמי' אחזקה דהיתרא לכ"ע כדאי' בדף כ"ו ב' אבל הרמב"ן והרשב"א לטעמייהו אזלי' בקדושין שם שמפרשי' הסוגי' דקדושין שם אפי' שהבע"ד אינו יודע נמי ס"ל לאביי דעד א' נאמן אפי' בדבר שבערוה בלי שתיקה כהודאה כמ"ש הרשב"א בחדושיו שם ע"ש וא"כ אליבא דאביי בדליכא עד המכחיש הו"ל קדושי תורה וכן לפי הגירסא דגרסי' רב פפא ואזיל לטעמי' בקדושין ס"ה ב' דאית לי' המקדש בעד א' חוששין לקדושיו מן

התורה ואפי' בדיעבד תצא כדאי' להדי' בהר"ן ע"ש מש"ה ס"ל בחד לגבי חד נמי לא מוקמי' אחזקה כמו בתרי ותרי ואסורה לכתחילה עכ"פ וא"ש וכל זה אליבא דאביי או ר"פ אבל לדידן דס"ל בהמקדש בע"א דאין חוששין לקדושין אלא לכתחילה בלבד כשאומר העד שקידשה בפני שנים וכמ"ש מהרש"א א"כ פשיטא בדאיכא עד המכחיש דמוקמי' אחזקה ושרי' אפי' לכתחילה לכ"ע דהא באיסור דרבנן אפי' בתרי ותרי נמי מוקמי' אחזקה וע"כ לא הביאו הרמב"ן והרשב"א דין זה להלכה והראב"ד פ"ט שהביא להלכה הוא יחיד בדבר זה כנ"ל והבן:

ונחזור להראשונות דעכ"פ בסתם יינם דרבנן לכ"ע מוקמי' אחזקה ק דהיתרא וא"כ בהכרח לומר בטעמו של הסמ"ק ואו"ה משום דשתיקה כהודאה שיודע רגלים לדבר ואתרע לי' חזקה דהיתרא וספיקא הוה כדמוכח ממתניתין דכריתות ודטהרות הנ"ל וכן מוכח מדברי התוס' דכריתות דאפי' במקום דהוה שתיקה כהודאה להראשון כי אתי אחרינא ואכחיש לי' ספיקא הוה ולא ודאי שכתבו להוכיח דלא איירי בזה אחר זה משום דא"כ הי' הראשון חשוב כשנים ולא הוכיחו בפשיטות דא"כ הו"ל שתיק' כהודא' להראשון ולא מהני תו הכחשה דהשני ובחטאת קאי אלא ודאי דלא אכפת לן בהודאה זו כיון דלאו הודאה גמורה היא כדאמרן ועפי"ז מיושב ג"כ מה שנתקשה מעל"ת על דברי התוס' אלו על מה שלא הוכיחו בפשיטות דלא איירי בזה אחר זה משום דא"כ שתיקה כהודאה דמי' ולא מהני תו הכחשת השני ובחטאת קאי כמ"ש התוס' בנזיר דף כ' אהא דתנן התם מי שהיו שתי כתות עדים מעידים אותו אחת אומרת שנזר שתים ואחת אומרת חמש ב"ש אומרי' נחלקה עדותן וב"ה אומרים נזיר שתים וכו' שאם העידו זה אחר זה הבע"ד שותק שתיק' כהודא' דמי' ולא מהני' תו הכחשת כת האחרת ע"כ ולפי דרכי עדיפא הו"ל להקשות אגופה דמתניתין דכריתות וכקושיין דלעיל דבמאי קמיירי אי במקום דשייך שתיקה כהודאה למה יועיל הכחשת השני ואי במקום דלא שייך שתיקה כהודאה מעיקרא דדינא אין העד הראשון נאמן אפי' בלי הכחשה וגם אין לומר כתי' הש"ך דלעיל דהוה הודאה לזה ולזה א"כ הוה ספק השקול ונוקמה אחזקה דהיתרא דהא אפילו בתרי ותרי נמי אינו אלא ספיק' דרבנן ומדאורייתא אוקמה אחזקה כמ"ש התוס' בבכורות כ"ו ב' אלא ודאי כדאמרן לעיל דאפי' בזה אח"ז (קודם שהורו הב"ד עפ"י הראשון) דשייך בי' שתיקה כהודאה מ"מ כי אתי אחריני ואכחשי' ספיקא הוה ובאשם תלוי קאי ולא בחטאת מטעמא דלעיל דהכ' לאו הודאה גמורה היא אלא שיודע רגלים לדבר בלבד ומה"ט איתרע לי' חזקת היתר וספיקא הוה ואהא קשי' להו נמי בנזיר שם אהא דקאמרי ב"ש נחלקה עדותן וב"ה נמי סברי דאינו אלא נזיר שתים

דאי בשותק ובאו העדים שאמרו חמש תחילה לימא שתיקה כהודאה וספיקא ליהוי בכל החמש שנים וכ"ש דקשה לב"ש דאמר נחלקה עדותן דמי גרע אותן האומרי' חמש מאלו הי' אומרי' דלא נדר כלל והי' מכחישי' אותן לגמרי דספיקא הוה מטעם שתיקה כהודאה וכדתנן להדי' בכריתות שם דבאשם תלוי קאי והכי נמי ספיקא הוה וספק נזיר כדפרש"י בספ"ה דנזיר דף ל"ד ע"ש וע"ז תירצו שפיר דהכי לא שייך שתיקה כהודאה כלל ואוקמה אחזקה קמייתא ופטור וזולת זה נמי לק"מ דהכא גבי ע"א דוקא הוא דאמרי' דאין השתיקה כהודאה גמורה מה שא"כ בשני עדים ס"ל להתוס' דשתיקה כהודאה גמורה דמי' כמו בעלמא:

(הגה"ה ומה שנסתפק הש"ך ז"ל במ"ש הסמ"ק ואו"ה דאפי' להעד עצמו האומר לא נתנסך נמי אסור דמ"ש מהא דאי' באה"ע סי' י"ז סעי' ל"ז בעד אומר מת ועד אומר לא מת ונשאת להעד האומר מת דלא תצא ע"כ לא ידענא מאי קשי' לי' הא מבואר שם דעכ"פ לכתחילה לא תנשא מדינא ומש"ה אסור היין לזה העד דלא שייך הכא דיעבד וכמ"ש הב"ש באה"ע סי' מ"ב סק"ז להדיא דכל גבי אישות אסורה לכתחי' גבי יין נסך אסור ועוד דהכא איכא משום חשדא כמ"ש התו' בחולין מ"ד ב' ודעת הרשב"א הביאו ב"י באה"ע סי' י"ב דבמקום חשדא אפי' כנס מוצי' וכן מוכח מדברי התוס' כתובות כ"ב שכתבו שם דבשנים ליכא חשדא משמ' הא בחד תצא וכ"ש בזה שאין העד מתירו אלא לעצמו ותו דאפי' למ"ד בספ"ב דיבמות דברנוה לא מפקי' היינו לאפוקי אשה מבעלה משא"כ בשאר איסורי':) יז עוד יראה דבל"ז צריך להבין לפי פי' ר"י בתוס' קדושין שמפרשי' דאיירי כגון שאומר העד נתנסך יינך בפניך א"כ אמאי לא נאמ' דהשתיקה היא הודאה גמורה שיודע בודאי שנתנסך כמו בעלמא דאמרי' שתיקה כהודאה גמורה היא וא"כ למה לי נאמנות העד כלל וגם קרא למה לי כמו שהקשו התוס' ביבמו' שם ואפי' לדעת הפוסקים שהבי' הש"ך בח"מ סי' פ"א סעי' י' הסוברים דהודאה בפני עד א' לא הוה הודאה זהו במודה בפניו חוץ לב"ד אבל בפני ב"ד אפילו שתיקה כהודאה היא בכל ענין כדאי' בח"מ סי' פ' ואם תאמר דהכי גבי איסורים שאני דלאו בע"ד דידי' הוא ואינו חושש להשיבו א"כ לא ליהוי כהודאה כלל ואמאי הוה כאן הודאה במקצת אולם באו"ה כלל י"ג דין י"ד ראיתי שכ' ואומר הר' אלחנן דלא אמרי' שתיקה כהודאה דמי' אלא היכי שיש רגלים לדבר שהי' לו לידע לבעל היין כגון שאומר לו נתנסך יינך לפניך דומי' דאכלת חלב יראה שהוא מפרש שאין העד אומר בפירוש שבעל היין יודע מזה אלא שאומר שנתנסך במקום שהי' בעל היין שם אבל אפשר שלא הרגיש ולא ידע אלא דעכ"פ רגלי' לדבר הוא שהי' לו לידע ואם לא ידע כולו עכ"פ יודע מקצתו דהיינו מענין

המאורע שהי' שם איזה ספק נגיעה או שיודע קצת רגלים לדבר ומ"ש התוס' בגיטין עוד שאומר נתנסך בפניך או ידעת הנה הרא"ש מסיים בו או ידעת רגלים לדבר וכ"ה בש"ע ומ"ש התוס' דומי' דאכלת חלב וכו' אדרבה משם ראי' דהא שם איירי שאכל חלב בשוגג שהי' סבור שהוא שומן ומנל"ן דאיירי שאומר העד שהוא יודע עתה שהוא חלב א"ו דהתוס' ר"ל דומי' דהתם הוא דמסתמא ראוי לו לידע עתה אם הי' חלב או שומן דכל אדם רגיל לידע בשלו אבל אינו ברור שיודע בודאי מש"ה לא הוה השתיקה כהודאה גמורה כיון שהעד עצמו לא אמר שיודע בבירור אלא שראוי לו לידע ושעכ"פ יודע ענין המאורע או יאמר דהכא שאני שבעל היין לא עשה בו מעשה אלא שאחרים עשו לו והא אי' בח"מ סי' כ"ט שאין.

העד מדקדק אלא בגוף מעשה אבל לא מי שהי' שם עוד שעת ראי' ע"ש ולכן אעפ"י שהעד אומר שהוא יודע ושותק אין השתיקה הודאה אלא על גוף הענין הנסוך אבל במה שאומר העד שהוא יודע אפשר דלא אכפת לי' להכחישו בזה ולומר שהוא אינו יודע בבירור כיון שעכ"פ יודע רגלים לדבר ומאמין לו בגוף הענין שנתנסך עכ"פ מאי נ"מ בזה אם יודע אלא מש"ה לא הוה השתיקה כהודאה גמורה אלא שיודע רגלים לדבר בלבד משא"כ בההיא דנזיר שאומרים העדי' שהוא נדר בנזיר מדעת שלימה ומיושבת פשיטא דהשתיקה כהודאה גמורה היא כמו בעלמא באומרי' שלוה ממון או הודה בפיו שחייב כנ"ל:**(הגה"ה ודע דאליבא דרבה ורב יוסף בפ"ג דיבמות דף ל"א דס"ל תרי ותרי ספיקא דאוריי' היא ולא מוקמי' אחזק' קמייתא בהכרח צריך לפר' להך מתניתין דנזיר בשהבעל דבר מכחישם בטענת ברי כנ"ל:)** חי נחזור להראשונות דעדיין צ"ע ליישב מתניתין דכריתות לשיטת הרשב"א וסיעתו שמפרשי' דע"א מהימן אפי' בלי שתיקה כהודאה רק שהבעלים אינן יודעי' וא"כ קשה בעד אומר אכל ועד אומר לא אכל והוא אינו יודע אמאי מבי' אשם תלוי נוקמה אחזקה קמייתא דהא אפי' לדעת הרשב"א דלעיל בעד אומר נתקדשה ועד אומר לא נתקדשה לענין דיעבד מיהת מוקמי' אחזקה דלא תצא דהא אפי' בתרי ותרי מסיק הש"ס ביבמות ל' א' דספיקא דרבנן היא אבל מן התורה אוקמה אחזקה דהיתרא וא"כ למה יחייב באשם תלוי מה"ת ולא דמי לשאר אשם תלוי בחתיכה אחת משתי חתיכות דאקבע איסורא משא"כ הכא בעד ועד דלא מקרי אקבע אסורא דאל"כ גם בעד אומר נתקדשה ועד אומר לא נתקדשה אמאי לא תצא הא באשם תלוי קיימא כיון שהיא אינה יודעת אלא ודאי משום דאוקמה אחזקה דלא עדיף מתרי ותרי וכ"מ להדי' בפ"ב דכתובות כ"ב ב' תוס' ד"ה באשם תלוי ע"ש.

אולם עפ"י דרכינו יתכן לפמ"ש הש"ך בי"ד שם ס"ק ט' דגם הרשב"א מודה להתוס' באם הוא שותק בענין שכתבו התוס' שאמר לו העד ידעת רגלים לדבר דהשתיקה כהודאה היא ע"ש א"ש דהכי גבי אכלת חלב מודה הרשב"א דשתיקה כהודאה דמי' ואיכא רגלים לדבר עכ"פ מש"ה אתרע לי' חזקת היתר כמ"ש לעיל א לשיטת התוס': יט אולם לדעת היש מי שכתב שהבי' הרמ"א בהגה"ה דסובר דאפי' עד אחר נמי יכול להכחישו אעפ"י שהבעלי' שותקי' משום דע"א בהכחשה לאו כלום הוא בכל ענין ודאי קשי' מתניתין דכריתות הנ"ל ובהכרח צריך לפרש אליבי' הך מתניתין כמו שפי' הראב"ד פ"ח מהלכות שגגות דין ג' דמיירי שהי' שם שני חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן ואכל אחת מהן ולא ידע אם אכל של חלב או של שומן ועד אומר שאכל של חלב והשני אומר שהי' של שומן דדל עדים מהכא מחייב באשם תלוי עפ"י עצמו וקמ"ל דאין הראשון חשוב כשנים ואינו מבי' חטאת וכמ"ש בס' מה"צ שם ומתניתין דספ"ה דטהרות הנ"ל בעד אומר נטמא ועד אומר לא נטמא דברה"י ספיקו טמא א"ש ג"כ משום דהתם גבי ספק טומאה ברה"י לא מוקמי' אחזקה קמייתא כמ"ש התו' בחולין דף ט' ע"ב ד"ה התם להדי' משא"כ הכא גבי יין ס"ל דמוקמי' אחזקת היתר:

כ אמנם דברי היש מי שכתב שהביא הרמ"א בזה לא נודע מקומו איו דמה שנרשם בש"ע רשב"א בתשו' סי' תקמ"ה המעיינבתשו' הרשב"א יראה דאיירי להדי' מהכחשת בעל דבר ולא מהכחשת עד אחר ומ"ש הש"ך ס"ק י"ד דהרמ"א יליף מסתימו' לשון הרשב"א שם שהתחיל וכתב ע"א בהכחשה לאו כלום הוא משמע דכללא כייל דלעולם אין ע"א נאמן בהכחשה אפי' מכחישו אחר והבעלים שותקים לא ידענא מאין המשמעות לזה דאיירי בהכחשת עד אחר כלל ואפי' תימא דמיירי נמי מהכחשת אחר מנל"ן דאיירי כשהבעלים שותקי' דלמא באומרי' איני יודע דהרשב"א לטעמי' אויל דס"ל ע"א נאמן אפי' בלי שתיקת בעלי' רק שאין הבעלים יודעי' ואפי"ת דמיירי בשהבעלי' שותקי' ג"כ אין ראי' לפמ"ש למעלה בטעמו של הסמ"ק ואו"ה דאיירי באומר נתנסך יינך בפניך ושותק דהשתיקה הודאה היא שיודעי' הבעלים עכ"פ רגלים לדבר ומש"ה אתרע לי' חזקת היתר משא"כ הרשב"א דאיירי בשותק במקום דלא הו"ל לבעלים למידע (דהא לשיטתי' בכל גווני ע"א מהימן) דאין כאן רגלים לדבר מלבד מה שטען עליו הב"ש באה"ע סי' מ"ב ס"ק ז' מדברי הרשב"א שסובר בעד אומר נתקדשה ועד אומר לא נתקדשה דאסורה לכתחילה ואעפ"י שכתבתי למעלה ליישב דעת הש"ך בזה דהכא גבי סתם יינם דרבנן לכ"ע אוקמה אחזקת היתר זהו לדינא אבל הרשב"א בתשו' שם מבי' ראי' מקדושין ס"ה גבי אשה וחבילה דאיירי ג"כ בקדושין ואמרי' התם עלה עד א' בהכחשה לאו כלום

הוא והלא גבי קדושין דעת הרשב"א גופי' דאסורה לכתחילה בהכחשת עד אחר ובהכרח לומר דמה שהבי' הרשב"א מקדושי' ס"ה דע"א בהכחשה לאו כלום הוא אהכחשת בעל דבר דוקא קאי ולא אהכחשת עד וא"כ אינו ענין לכאן דאיירי בהכחשת עד ובע"ד שותק: כא ולכאורה הי' נלע"ד לכוין דעת הרמ"א בזה דהיש מי שכתב הוא הרשב"א בתשו' סי' א' רל"ז בדין ע"א שאמר אשתו זינתה והאשה מכחשת שכתב לשם דאפי' העד מהימן לבעל כבי תרי אפ"ה הו"ל ע"א בהכחשה ולאו כלום הוא ע"כ והכחשת האשה לגבי בעל הו"ל כהכחשת אחר כיון שהוא עצמו אינו יודע ואפ"ה כתב הרשב"א דהו"ל ע"א בהכחשה וס"ל להרב ז"ל דלא עדיף שתיקה כהודאה שסומך עליו ומאמינו טפי מהיכי דחזינן להדי' דמהימן לי' כבי תרי וכיון דאפי' מהימן לי' בודאי כבי תרי ס"ל להרשב"א בהכחשת האחר דהו"ל ע"א בהכחשה ואע"ג דגבי עד אומר נתקדשה ועד אומר לא נתקדשה ס"ל להרשב"א דאסורה לכתחילה הכא שאני דאפי' בלי שום הכחשה נמי אינו חייב להוציא מן הדין אפי' מהימן לי' כבי תרי אלא לצאת ידי שמים כמ"ש הרי"ף בקדושין ס"ו ושא"פ ובאיסור דרבנן אפי' בתרי אוקמה אחזקת היתר וכ"ש בחד לגבי חד וכמש"ל באות י"ב משא"כ בקדושין כמש"ל באות ט"ו והכי נמי גבי סתם יינם דרבנן דמי' להא דע"א בהכחשה דאחר נמי לאו כלום הוא אעפ"י שהבע"ד שותק כנ"ל:

כב איברא דבתשו' אחרת כתבתי בזה דהרשב"א ז"ל בזה לטעמי' אזיל עפ"י מ"ש מוהריק"ו שורש פ"ב בשמו שמפרש להא דאי' בקדושין ס"ו בעובדא דההיא סמי' אי מהימן לך כבי תרי זיל אפקה דלא סגי בזה שמאמינו בדבר זה שזינתה בלבד אלא בעינן דמהימן לי' כבי תרי בכל מילי יעוי"ש וכיון שהטעם הוא מצד נאמנות העד לבד כשיש הכחשה נגדו הורע כח הנאמנות דידי' משא"כ להרמב"ם ז"ל הובא באה"ע סי' קט"ו ס"ז שמפרש להא דמהימן לי' כבי תרי דהיינו בענין זה שזינתה לבד שסומך עליו ומאמינו שזינתה שהאיסור הוא מצד הבעל שמאמין בלבו שזינ' ודאי לא מהני הכחש' האחר כלל כיון שהבעל מאמין לזה ולא לאחר ובדידי' תליא מילתא במקום שלבו נוטה להאמין וכ"מ אח"כ למוהרי"ט ח"ש השייכים לאה"ע סי' א' שהוציא כן מתשו' הרשב"א במיוחסות סי' קצ"ג שהרשב"א גופי' הבי' דברי הרמב"ם הנ"ל ומשמע מיני' שלהרמב"ם ז"ל לא מהני הכחשת האשה יעוי"ש וא"כ ה"ה בנ"ד בע"א אומר נתנסך יינך והבע"ד שותק כיון דשתיקה כהודאה דמי' שסומך עלי' ומאמינו ג"כ לא מהני הכחשת אחר מה"ט גופי' ואין ראי' מדברי הרשב"א הנ"ל לנדון זה כנ"ל ומ"ש הש"ך להבי' ראי' עוד להיתר מדברי התוס' כתובות כ"ג ד"ה תרווייהו וכו' כבר ביארנו למעלה דלפי מ"ש לעיל אין משם ראי' דהתוס' לא איירי התם בשותקת אלא שאומרת איני יודע ומה שהבי' הש"ך

עוד ראי' מדברי הר"ן בכתובות שם שהבי' בשם הרמב"ן גבי הא דעד אומר נתקדשה ועד אומר לא נתקדשה לכתחילה לא תנשא דאיירי בשהאשה שותקת או שאומרת איני יודע אם היו הקדושי' קרוב לה או קרוב לו ורב פפא לטעמי' דס"ל המקדש בע"א חוששי' לקדושין דאי לאו עד המכחיש הי' בדין שאפי' נשאת תצא ועכשיו בדאיכא עד המכחיש בדיעבד לא תצא וטען עליו הר"ן ז"ל כיון דע"א בהכחשה לאו כלום הוא אפי' לכתחילה תנשא ע"כ אלמא דס"ל להר"ן דאפי' בשתיקת בע"ד נמי עד אחד בהכחשה לאו כלום הוא עכ"ד ולע"ד גם מזה אין ראי' דהנה הר"ן ז"ל נקט תרתי שותקת ואינה יודעת ובע"כ לצדדין קתני משום דודאי אפי' לרב פפא דס"ל המקדש בע"א חוששין לקדושין מ"מ לא עדיף משאר איסורים לכל מר כדאי' לי' דהיינו להרמב"ן שהבי' הרשב"א בחדושיו והר"ן בקדושין דע"א נאמן אפי' בשהבע"ד אומר איני יודע מיירי שהאשה אומרת איני יודעת ולהר"ן גופי' בקדושי' ס"ו שהסכים לפיר"ת דאין ע"א נאמן אלא בשהבע"ד שותק איירי בשהיא שותקת וא"כ הר"ן לטעמי' אזיל בקדושי' שם שהסכי' לפיר"ת ולא מטעמי' וס"ל דאפי' במקום דאין השתיקה ראי' דליהוי כהודאה כגון בקיבל בה אבי' קדושי' דלא הו"ל למידע כלל או בספק קרוב לה דעבידי אינשי דטעו כמ"ש הר"ן אפ"ה אמרי' שתיקה כהודאה מטעם גזירת הכתוב שכל הבעלים שותקים אפי' שאינן יודעי' מאומה העד מהימן יעוי"ש מש"ה ס"ל גבי עד נגד עד בכה"ג הו"ל ע"א בהכחשה דכל שיש הכחשה לא הימני' הכתוב אפי' בשהבעלים שותקים אבל בנדון הסמ"ק ואו"ה דקיימי בשיטת התוס' והרא"ש דבעינן דאמר העד לבעלים נתנסך יינך בפניך ושותק דאו השתיקה כהודאה שיודע רגלים לדבר וסומך עליו ומאמינו וכיון שכן דאיכא רגלים לדבר לא מהני חזקת היתר דאתרע לה עפ"י הרגלים לדבר כדאמרי' לעיל ועוד כיון שהבעלים סומכי' על הראשון ולא על האחר וכנ"ל:

כג גם נראה לי ראי' להסמ"ק ואו"ה מדברי התוס' קדושין ס"ו ד"ה אמר וכו' שהקשו שם עלה דאביי דאמר בעד שאומר זינתה אשתך והבעל שותק דשתיקה כהודאה מהא דאי' בסוטה דף ב' דאין ע"א נאמן אלא אחר הקינוי וסתירה אע"ג דסתמא הבעל שותק (כ"ה בתוס' סוטה ד' ג') וכו' ע"ש ומאי קושי' הלא בסוטה האשה מכחשת והו"ל ע"א בהכחשה (וכמש"ל בשם תשו' הרשב"א הנ"ל) אלא ודאי ס"ל בפשי' כיון דמטעם שתיקת בעל אתינן עלה דהוה כהודאה לא מהני הכחשת האחר אלא שלכאורה יש מקום לדחות לפי משמעו' התוס' שם ד"ה רבא דלאביי שתיקה כהודאה ממש מש"ה אליבי' ודאי לא מהני הכחשת האחר משא"כ לרבא דס"ל דאין השתיקה כהודאה אלא שיש רגלים לדבר אפשר דמהני הכחשת האחר אבל בתשו' אחרת כתבתי דגם לאביי אין השתיקה

כהודאה אלא שסומך עליו ומאמינו וכמ"ש התוס' ביבמות פ"ח להדי' ואכ"מ ועכ"פ איך שיהי' אין לנו ראי' נגד הסמ"ק ואו"ה ע"כ יראה לע"ד דאין להקל בזה כלל אם לא שיש צדדים אחרי להקל כנ"ל כד העולה מזה דאם ע"א אומר נתנסך יינך בפניך ושתק ואח"כ בא עד השני והכחישו אפי' קודם שהורו הב"ד עפ"י הראשון היין אסור וכ"ש בשאר איסורים אמנם אם באו שניהם כאחד והכחישו זה את זה אעפ"י שהבע"ד שותק אינו אסור משום דבזה לא שייך שתיקה כהודאה כמ"ש התוס' בנזיר ד' כ' וכ"מ מדברי רי"ו שהבי' הש"ך בס"ק י"ח שכתב דלא יוכל לומר לא חששתי להשיבך משום דכיון דע"א נאמן באיסורי' לא הי' לו לשתוק והלא ע"א בהכחשה לאו כלום הוא ואפשר שגם דעת הש"ך כן הוא כמו שביארנו למעלה באות ט' ואפי"ת שדעת הש"ך שגם בזה שתיקה כהודאה מטעם שביאר שאולי יודע רגלים לזה ולזה א"כ הו"ל ספק השקול וגבי סתם יינם לכ"ע אפי' בתרי ותרי אוקמה אחזקת היתר וכ"ש בחד לגבי חד ומטעם זה יראה דאפי' לשיטת הרשב"א והריטב"א וסיעתם שהבי' הש"ך בס"ק ט"ו שסוברים דאפי' באין הבעלים שותקים אלא שאומרים אין אנו יודעי' נמי ע"א מהימן מ"מ הכא אוקמה אחזקת היתר כיון שאין כאן רגלים לדבר איסור ואפי' באיסורי תורה נמי יראה דשרי להתוס' והרא"ש דקיימל"ן כוותייהו משום דבזה לא שייך שתיקה כהודאה כדאמרן ולהרשב"א וסיעתו נמי יש לומר דאוקמה אחזקת היתר ואעפ"י שהראב"ד והרמב"ן והרשב"א דלעיל ס"ל בחד לגבי חד גבי קדושי' לא מוקמי' אחזקה ואסורה לכתחילה הלא באה"ע סי' מ"ז ס"ג סתם הש"ע דלא כוותייהו ואפי' לפמ"ש למעלה באות ט"ו ליישב דעת הש"ע בזה דאיירי באיסור דרבנן מ"מ מדברי הר"ן דלעיל ובס' השיטה בשם הריטב"א מבואר דאפי' לר"פ דס"ל המקדש בע"א חוששין לקדושין מן התורה מ"מ היכא דאיכ' הכחשה שרי' אפי' לכתחי' וע"כ משום דבחד לגבי חד אוקמה אחזקה אפי' בשל תורה דהא כתב הר"ן שם דהא דאי' ביבמות פד"א ד' ל"א דאפי' בחד לגבי חד מדרבנן אסור ולא מוקמינן אחזקה זהו דוקא בספק קרוב לה דאיכא דטעי בהכי וחיישי' דלמא אידך נמי הוה חזי דקרוב לה והשתא הוא דקטעי הא בשאר ספיקא דעלמא דליכא טעותא אפי' מדרבנן נמי לא חיישינן ע"ש ואולי גם דעת הראב"ד וסיעתו גבי קדושין בלכתחילה דוקא במילי דאישות הוא שהחמירו לכתחילה ולא גבי שאר איסורים וכמ"ש הר"ן בכתובות ק"ו בשם י"א דאפי' בתרי ותרי דאמרי' ספיקא דרבנן הוא ולא מוקמי' אחזקה זהו דוקא במילי דאישות החמירו ולא בשאר איסורים של תורה והביאו הב"י באה"ע סי' ג' וכ"כ הב"ש סי' מ"ז ס"ק ב' ע"כ נראה להקל בזה ועדיין צ"ע:

כה ועדיין אנו צריכין למודעי לפי מה שיראה לכאורה מדברי התוס' בקדושין ס"ו א' שכתבו דרבא ס"ל דאין השתיקה כהודאה אלא שיש רגלים לדבר וכו' משמע דלאביי שתיקה כהודאה ממש ושוי' עלי' חתיכה דאסורא א"כ תקשי לאביי הנך מתניתין דכריתות בעד אומר אכל ועד אומר לא אכל מבי' אשם תלוי וכן במתניתין דטהרות דעד אומר נטמא ועד אומר לא נטמא ברה"י ספיקו טמא וברה"ה טהור במאיקמיירי אי כשבאו בבת אחת דלא שייך שתיקה כהודאה כמ"ש התוס' בנזיר ד' כ' א"כ מעיקרא דדינא אין העד שאומר אכל או נטמא נאמן כלל ואי בזאח"ז וכגון שבא השני קודם שהורו הב"ד עפ"י הראשון דבכה"ג אין הראשון חשוב כשנים (וכמש"ל באות א') ושייך בי' שתיקה כהודאה כיון דבשעה שהעיד הראשון לא הי' שם עד שני להכחישו לא הי' לו לשתוק וכיון דשתק הודה א"כ מאי מהני הכחשת השני כיון שהודו הבעלי' להראשון וחטאת בעי לאתוי וגבי טומאה נמי בר"ה אמאי טהור: כו איברא דבתשובה אחרת ביארנו דודאי לאביי נמי אין השתיקה כהודאה גמורה ממש כמו שהוכיחו התוס' גופי' ביבמות פ"ח ד"ה דשתיקה וכו' אלא דלאביי חשיב כהודאה שסומך עלי' ומאמינו וכל שסומך עליו ומאמינו עד א' מהימן בשאר איסורים ובדבר שבערוה נמי שוי' עלי' חתיכה דאיסורא כדאי' להדי' באה"ע סי' קט"ו ס"ז ורבא ס"ל דאפ"ה לא הוה כהודאה והשתא א"ש מתניתין דכריתות הנ"ל דעד כאן לא האמינה תורה ע"א להביא חטאת כשהבעלים שותקים וסומכים על העד אלא בדליכא הכחשה אבל בדאיכא עד המכחיש אעפ"י שהבעל מאמין וסומך על הראשון אכתי לדידן ספיקא הוה ולא שבקי' לי' להבי' חטאת לעזרה ולאכל לכהנים דמה לנו לסמיכתו של זה במה שהוא סומך ומאמין כי לא מחשבותיו מחשבותינו אנן לא סמכינן ולא מהימנינן להאי ספי מהאי וספיקא הוה ובאשם תלוי קאי וא"ש אולם במתניתין דטהרות עדיין קשה אמאי ברה"ה טהור כיון דשתיקה כהודאה דמי לגבי דידי' מיהת שוי' עלי' חתיכה דאיסורא אפי' בכה"ג כדמשמע בתוס' שם דלאביי ע"י שתיקה כהודאה שוי' עלי' חתיכה דאיסורא ובהכרח לומר כדעת הש"ך בס"ק י"ג דאפי' כשבאו בבת אחת נמי שייך שתיקה כהודאה שמאמין לזה ולוה וספיקא היה ועפ"י מ"ש למעלה באות ח' לחלק וליישב אליבי' דברי התוס' בנזיר הנ"ל.

ותו יראה דהכא אפי' בזאח"ז נמי אעפ"י שכבר שתק להראשון יכול עתה לחזור ולומר שבתחילה שלא הי' יודע מעד המכחיש ע"כ שתק והאמין להראשון ועכשיו דאיכא עד המכחיש הוא מאמין לשניהם וספיקא היא בידו (וכעין זה אי' בתשו' נ"ב חלק אה"ע סי' ע') מש"ה ברה"י טמא וברה"ה טהור: כז עוד יש מקום ליישב בזה עפ"י מ"ש הרא"ש

בגיטין פ' הנזקי' וכ"ה בי"ד סי' קכ"ז דאם אמר לו העד נתנסך יינך וידעת רגלים לדבר ושתק מהימן וא"כ אפי"ת לאביי באומר נתנסך יינך בפניך ושתק הוה שתיקה כהודאה ממש בכה"ג שאין העד אומר שנתנסך בפניו ממש אלא שיודע רגלים לדבר בודאי אין בכלל ההודאה אלא זה שיודע רגלים לדבר כמו שאמר לו העד דאין ההודאה אלא ממין הטענה וא"כ שפיר מתוקמי מתניתין דכריתות ודטהרות הנ"ל בכה"ג שאמר לו העד אכלת חלב בשוגג או נטמאת וידעת רגלים לדבר שחלב הי' או שנטמאת ושתק דשתיקה כהודאה היא לבד שיודע רגלים לדבר דבכה"ג נמי העד מהימן בשאר איסורים וכשעד אחר מכחישו ספיקא הוה דהרגלי' לדבר מרעא לחזקת היתר כמש"ל באות י"ג ובאשם תלוי קאי אבל לא בחטאת וגבי טומאה נמי בר"ה טהור כמ"ש התוס' בחולין ד' ט' ע"ב להדי' דספק טומאה בר"ה ילפי' מסוטה דאפי' בדאיכא רגלים לדבר דאתרע חזקת טהרה דידה נמי טהור וא"ש וכנ"ל: כח או יאמר ליישב בזה עפ"י מ"ש הראב"ד פ"ח מהלכות שגגות לפרש מתניתי' דכריתות דאירי בכגון שהיו שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן ואכל אחת מהן ואינו יודע איזו ועד אומר שאכל של חלב והשני אומר לא אכל של חלב אלא של שומן יעוי"ש וקמל"ן מתניתי' דספיקא הוה כדמעיקרא ולא אמרי' דעד הראשון חשוב כשנים והשתא א"ש דבכה"ג ע"א מהימן אפי' בלא שתיקת הבעלים כדאי' ביבמות פ"ח דבחתיכה ספק חלב ע"א מהימן ואפי' בחתיכה משני חתיכות כמ"ש הט"ז בי"ד סי' קכ"ו ושפיר משכחת לה בשאין הבעלים שותקי' דאין כאן הודאה מבעלי' מש"ה בעד לגבי עד ספיקא הוה וכמו כן יש לפרש מתניתין דטהרות דאירי שבלא העד הי' ספק טומאה בר"ה כגון שרץ וצפרדע ונגע באחד מהן אינו יודע באיזו וע"א אומר בשרץ נגע ונטמא והשני אומר בצפרדע נגע דבכה"ג ע"א נאמן אפי' בלי שתיקת הבעלים כיון שבלא עדותו נמי הי' בו ספיק' וקמ"ל דאין עד הראשון חשוב כשנים כיון שבא השני קודם שהורו ב"ד עפ"י הראשון וכנ"ל ויתכן יותר עפ"י מ"ש הפ"י בחדושיו לקדושין ס"ג דע"א נאמן לברר המיעוט מתוך הרוב והוכיח כן ממעשי' בכל יום שקונים בשר מן המקולים אעפ"י שיש במקולים רוב טריפות ע"ש וא"כ מתוקמי שפיר בכגון תשעה חניות מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבילה או אפי' בחנות אחת שיש בו רוב בשר שחוטה ומיעוט נבילות ופי' חתיכה אחת מהן דאזלינן בתר רובא ואפי' ברה"י טהור ועד אחד מעיד שנבילה הי' וכשנגע בה נטמא והשני מכחישו דבכה"ג ע"א מהימן בלי שתיקת הבעלים ואין כאן הודאה מש"ה אוקי חד לגבי חד וברה"י ספיקו טמא עפ"י העד וברה"ה טהור כנ"ל וכה"ג טובא גווני משכחת ותו לא מידי הק' משה זאב בקדושין

ס"ה ב' גמ' אמר אביי אמר לי' ע"א נטמא טהרותיך ותנא תונא ע"א אומר נטמאו וכו' עיין במהרש"א ז"ל.
מה שעמד על החקירה בזה ועל מדוכה זו ישבתי גם אני טרם עיוני בדבריו ז"ל וכן עלה בדעתי ג"כ לקיים הנוסחאות ישנות דראייתו היא, מהברייתא דמייתי הש"ס בכריתות אלא שקשה א"כ דאמאי לא מייתי אביי ראי' באמת ממתני' דספ"ה דטהרות דהא מתניתי' עדיפא ועוד שהוא דבר הלמד מעניינו דאיירי התם ג"כ בדין טומאת טהרות והי' נראה ליישב בזה עפ"י מה שיש להבין עוד דאמאי נקט אביי נטמא טהרותיך ולא נקט באומר לו שהוא נטמא וע"כ צ"ל דלרבותא נקט נטמאו טהרותיך דאע"ג דמפסידו ממון אפ"ה ע"א מהימן וא"כ יש לומר דממתניתין דטהרות דקתני עד אומר נטמא והוא אומר לא נטמאתי טהור הא אשתיק מהימן איכא למדחי ולמימר דשאני התם דאיירי שלא נגע עדיין בטהרות שאינו מפסידו כלום דהא מיא בשקעתא דנהרא ויכול לטבול מש"ה ע"א מהימן שהוא טמא ונ"מ לטהרות שיגע מכאן ולהבא שיהיו טמאים דכל שנאמן עליו עד אחד בתחילה הוחזק בטמא על פיו כמו עפ"י שנים עדים כמ"ש הרמב"ם פט"ו מהלכות סנהדרין דאם הוחזק מתחילה עפ"י ע"א שהוא חלב ואח"כ אכלו לוקה אעפ"י שמתחילה לא הי' נאמן למלקות וה"נ כן הוא משא"כ באומר נטמאו טהרותיך שמפסידו ממון לא מהימן דאין ע"א קם לממון וחילוק זה מבואר להדי' בי"ד סי' קכ"ו בב"י בשם מצא כתוב לחלק בין שיש הפסד ממון או לאו וכ"כ הפ"י בגיטין נ"ד ב' חילוק זה מש"ה מייתי לה מברייתא זו דאי' בכריתות לענין קרבן שיש בו ג"כ הפסד ממון במה שמחייבו להביא קרבן וא"ש אבל הא קשי' דא"כ דבעי למילף מדין קרבן לדין טהרות למה הוצרך כלל לאתויי הך ברייתא תיפוק לי' ממתניתי' דאכלת חלב דאיתי כבר בקמייתא ומאי אולמא הך ברייתא ממתניתי' דאכלת חלב כיון דשניהם איירי לענין קרבן על כן יראה עיקר כדעת מהרש"ל דהאי ותנא תונא הוא באמת ממתניתין ספ"ה דטהרות הנ"ל ודברו מהרש"א ז"ל צל"ע וק"ל: כריתות י"ב א' גמ' ת"ש אמר לו ע"א נטמאת וכו' וחכמים אומרי' אדם נאמן על עצמו וכו' ע"כ ויש לדקדק אדמייתי לה מברייתא זו עדיפא הו"ל לאתויי ממתניתין דספ"ה דטהרות דתנן התם נמי פלוגתא דר"מ ורבנן לענין טהרות וקאמרי רבנן הוא נאמן ע"י עצמו אלמא טעמיהון דרבנן משום דאדם נאמן על עצמו.
והנראה לע"ד ליישב בזה עפ"י התוספתא שהבי' הר"ש שם וזה טופסה שנים אומרים נטמאת והוא אומר לא נטמאתי טהור ואין אומרים לו עסוק בטהרות אלא יחוש לעצמו ע"כ ופי' הר"ש דהכי קאמר דלגבי אחרי' אינו מועיל מאי דקאמר לא נטמאתי אלא לדידי'

לחוד הוא דמהני ותו כתב דהאי תנא לית לי' טעמא דמתרץ דבורי' דא"כ לגבי אחריני נמי הי' לו להועיל אלא קסבר דנאמן על עצמו ע"כ.
ולכאורה קשה טובא דהא פרש"י בשמעתין ד"ה וקפריך וכו' בלשון אחר דלענין טהרות לא שייך לומר אדם נאמן על עצמו נגד שני עדים וכן פי' עוד למעלה בראש העמוד בפשיטות אדם נאמן על עצמו בדברים שיש בהן כפרה לא מימנע לאתויי חטאת להתכפר כנגד קונו ע"כ משמע דלענין טהרות לא שייך זה דמאי שנא טהרות משאר איסורים שאם העידו עדים על בשר שביד חבירו שהוא בשר נבילה או טריפה והוא מכחישם ואומר שהוא בשר כשר ואכלו לוקה על פיהם ואין מקום ליישב בזה אם לא שנאמר דלפי התוספת הזאת באמת גם לדידי' לא שרי' טהרות (כגון אם הם תרומה) אלא לאכל בינו לבין עצמו ולא בפני אחרים וכדאמר רב יוסף במסקנא דשמעתין דר' יהודה נמי לא אמר אלא בינו לבין עצמו ולעצמו ופרש"י שם דבפני אחרים אסור ע"ש אבל פשט לשון התוספתא משמע דדוקא לאחריני הוא דאסור אבל לדידי' שרי בכל ענין אפי' בפני אחרים וגם הר"ש גופי' נמי מסתם לה סתומי ולא הבי' כלל מהא דרב יוסף בשמעתין ופשט לשונו נמי משמע דלדידי' שרי בכל ענין וצ"ע: אמנם לולא דברי הר"ש הייתי אומר לפרש התוספתא הנ"ל עפ"י מה שהקשו התוס' ישינים בשמעתין אהא דאמרי' בברייתא דמתרץ דבורי' דהאי דאמר לא נטמאתי לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי מהא דאי' בשבועות דף מ"א דכל האומר לא לויתי כאל"פ [ואינו נאמן במקום שאמרו] עדי' שלוה (ופרע) ותו אחר פרעתי לא מהימן משו' דכל האומר לא לויתי כאל"פ דמי ואמאי לא מתרץ דבורי' דהאי דאמר לא לויתי היינו לא עמדתי בהלואתי אלא פרעתי יעוי"ש מה שתירצו אבל לפי התוספ' הנ"ל א"ש דודאי לגבי אחריני אין שומעי' לו לתרץ דבורי' ולומר לא עמדתי בהלואתי כיון שהוא כנגד משמעות הלשון שאמר לא לויתי דמשמע טפי דלא לוה מעולם ומש"ה גבי הא דלא נטמאתי נמי לא מהני גבי אחריני לתרץ דבורי' ולמימר לא עמדתי בטומאה מה"ט שהוא קצת נגד משמעות הלשון כדאמר בתוספתא אלא לעצמו דוקא והכי מוכח בשמעתין דאמר רבי אמי לעולם טעמא דרבנן משום דאמרי' מיגו והכי קתני מתוך דאם רצה לומר לא עמדתי בטומאתי פטור הילכך אדם נאמן על עצמו וכו'ולפי' הר"ש הנ"ל שסובר דלטעמא דמיגו נאמן הוא גם לגבי אחריני מאי קאמר הילכך אדם נאמן על עצמו וכו' הא לה"ט דמיגו לגבי אחריני נמי מהימן ותו דלמה לי' למתני כלל להא דאדם נאמן על עצמו אבל לפי' הנ"ל א"ש דר"ל דלגבי עצמו דוקא הוא דמהני ה"ט דמיגו דאמר לא עמדתי בטומאתי אבל לגבי אחריני לא מתריץ דבורי' ונ"מ לענין טהרות ועכ"פ מוכח להדי' מהש"ס דגם טעמא דמיגו נמי לא מהני

לגבי אחריני (וצ"ע על הר"ש בזה) והשתא ניחא הא דמשמע בתוספת' דלדידי' מיהת מהני דשרי לאכל התרומה אפי' בפני רבים ובשמעתין מסיק דגם לדידי' לא שרי אלא לבינו לבין עצתו ולפי דרכינו יתכן דבשמעתין מיירי במקום דליכא מיגו כגון בטומאה חדשה כדפרש"י בפי' קמא דליכא למתרץ דבורי' (ולפי' התוס' נמי יש לומר דרב יוסף קאי לפום שנוייא קמא דאיירי בטומאה חדשה ולא אשנוייא דרבינא) ולא מהימן אלא משום הא דאדם נאמן על עצמו מש"ה לא שרי לדידי' נמי אלא בינו לבין עצמו אבל התוספתא מיירי במקום שאפשר לתרץ דבורי' ולמימר לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי מש"ה שרי לדידי' בכל ענין אפי' בפני רבים וא"ש.

ויראה דהתוספתא מפרש לשון המשנה עצמה שאמרו חכמי' הוא נאמן ע"י עצתו דלאו טעמא קאמר דעיקר טעמא הוא משום דמתרץ דבורי' ולא משום דאדם נאמן על עצמו אלא דינא קאמר שהוא נאמן על עצמו לבד אבל לא לגבי אחריני ומש"ה לא קאמר בסתם טהור דהוה אמינא שטהור לגמרי אפי' לגבי אחריני כמו בכל מקום קמ"ל דאינו טהור אלא לעצמו והשתא א"ש הא דלא מייתי הש"ס בשמעתין למפשט דטעמיהון דרבנן משום דאדם נאמן על עצמו מהך מתניתין משום דמתניתין איירי לענין טהרות ולא לענין קרבן מדקתני ר"מ מטמא ולא קתני ר"מ מחייב דהיינו קרבן (וכן העתיק הרמב"ם מפט"ו מה' אה"ט מתני' זו לענין טהרות וכן משמע בקדושין ס"ה ב' ע' מהרש"א שם) וא"כ איכא למימר דהאי דקתני נאמן ע"י עצמו לאו טעמא קאמר אלא דינא קתני שנאמן על עצמו בלבד לתרץ דבידי' ולא על אחרי' כדאמר בתוספתא דאין אומרי' לו עסוק בטהרות אבל מהברייתא דפליגי לענין קרבן פשיט שפיר דטעמא משום אדם נאמן על עצמו דליכא למימר דלאו טעמא הוא אלא דינא קתני דדוקא על עצמו נחמן אבל לא על אחרי' הא לענין קרבן דידי' לא שייך זה דמאי שאטי' דאחריני לקרבן דידי' (ותו דאי חומרא אשמעי' דלא מהימן אלא לעצמו מה זה שאמר יותר ממאה איש) אלא ודאי דטעמא קאמר דמש"ה פטור משום דאדם נאמן על עצמו ופשיט שפיר כנ"ל:

אמנם בתוס' ישינים שם בשם ריב"א מבואר דלגבי טהרות לא מתריץ דבורי' כלל אפי' לגבי עצמו אלא דוקא לענין קרבן הוא דאמרי' דמתריץ דבורים בהכי למימר דהאי לא נטמאתי היינו לא עמדתי בטומאתי כדי שלא יבי' חולין לעזרה אבל בעלמא כלל כלל לא ע"ש וא"כ צריך לפרש התוספתא דאיירי בטהרות כפי' הר"ש דטעמא משום דאדם נאמן על עצמו ועל הדרך שפירשנו למעלה דהיינו דוקא בינו לבין עצמו ויראה שהריב"א יפרש להא דקתני בתוספתא ויחוש לעצמו דלא כפי' הר"ש שמפרש דר"ל לעצמו הוא דשרי אבל לא לאחריני שכבר כתב הכ"מ ס"פ ט"ו מהלכות אה"ט דלישנא לא משמע

הכי אלא דחומרא קאמר שגם לעצמו יחוש ולא יתעסק בטהרות עד שיטבול ע"ש אבל לדרכינו יתכן לפרש דהכי קאמר תחילה שאין אומרי' לו עסוק בטהרות ר"ל שאחרי' אל יסמכו בו לעסוק עמו בטהרות ותו אמר שיחוש לעצמו ר"ל שגם לעצמו יחוש שלא יתעסק בטהרותיו בפני אחרים אלא בינו לבין עצמו לחוד כדאמר בש"ס דילן וכן יראה מדברי הרמב"ם ז"ל שהרי הוא מפרש להא דאין אומרי' לו עסוק בטהרות ר"ל לכתחילה אלא דוקא בדיעבד אם כבר עשה טהרות הם טהרות ומסיים ע"ז ויחוש לעצמו ואי כפי' הכ"מ דיחוש לעצמו נמי פירושו לכתחילה תרתי למה לי אלא דהרמב"ם מפרש אי כפי' הר"ש דר"ל שלא יעסוק לאחרי' אלא לעצמו או כמו שפירשנו לדעת הריב"א כנ"ל: אמנם לדעת הריב"א קשה טובא בסוגי' דשמעתין אדמייתי הש"ס מהברייתא דמיירי לענין קרבן למפשט בעיין דטעמיהון דרבנן הוא משום דאדם נאמן על עצמו ודחי הש"ס דהכי קאמר מתוך שאם ר"ל לא עמדתי בטומאתי פטור הילכך אדם נאמן וכו' תפשוט לי' מתניתין דטהרות הנ"ל דאיירי לענין טהרות דע"כ טעמיהון דרבנן משום דאדם נאמן על עצמו בלחוד הוא דהא גבי טהרות לא מהימן לתרץ דבורי' כלל וע"כ משום דאדם נאמן על עצמו אפי' לענין טהרות וכ"ש לענין קרבן שלא יבי' חולין לעזרה ודוחק לחלק ולומר דשאני התם דגם לגבי עצמו לא מהימן אלא בינו לבן עצמו משא"כ במניעת הקרבן שידוע לכל שהוא חייב קרבן ואינו מבי' דהא גם שאר חייבי חטאות אין ממשכנין אותן ומילתא דנפשי' הוא ומי יוכל לידע זה שהוא בשב ואל תעשה וצ"ע:

בי"ד סי' רכ"ח סעי' י"ג בהגה"ה הא דאין פותחי' בנולד היינו לעשות מן הנולד פתח כדי שיתחרט דודאי אינו מתחרט רק מן הנולד ואילך אבל חם מתחרט מעיקרו אעפ"י שעושה מכח הנולד מקרי חרטה ומתירין לו עכ"ל ופי' בט"ז לעיל בסעי' י' ס"ק י"ד דהיינו שהוא מתחרט מעצמו מכח הנולד שפיר דמי כמ"ש הרמב"ם פ"ו מהלכות שבועות אבל אם נחם מעצמו מפני הנולד ונהפכה דעתו וכו' (ובסעי' י"ב ס"ק י"ז הוסיף הט"ז לומר דה"ה אם אחרים פתחו לו ואחר האמירה של האחרים הוא אומר בפירוש שמ"מ הוא מתחרט מעיקרו מועיל ע"ש) ולכאורה קשה טובא ע"ז מהא דאי' בפ"ג דנדרי' דף כ"ג בעובדא דר' ישמעאל ב"ר יוסי הו"ל נדרא למישרא אתי לקמייהו דרבנן אמרו לי' נדרת אדעת דהכי אמר להוא אין נדרת אדעתא דהכי אמר להו אין כמה זימנין כיון דחזי ההוא קצרא דמצטערי רבנן מחייא באוכלא דקצרי אמר אדעתא דמחי ליה קצרא לא נדרא ושרי' לנפשי ופריך רב אחא מדיפתי לרבינא האי נולד הוא דלא מסיק אדעתא דמחי לי' קצרא ומשני דשכיחי אפיקורי דמצערי רבנן ע"כ וקשה מאי פריך נולד הוא הא רבי ישמעאל נחם מעצמו ונתחרט מעיקרו ובכה"ג אפי' נתחרט מכח הנולד שפיר דמי ולהכי

שרי איהו לנפשי' ויראה לע"ד ליישב בזה דודאי למ"ד אין פותחי' בחרטה לחוד אלא בעינן דוקא פתח עם החרטה לעולם אין פותחי' בנולד אפי' הוא נחם מעצמו ומתחרט מעיקרו מ"מ לאו פתח הוא אלא דאנן קיימל"ן פותחי' בחרטה לחוד ולא בעינן פתח כלל מש"ה כל שנחם מעצמו ומתחרט מעיקרו אפי' מכח הנולד שפיר דמי דלא גרע מחרטה לחוד כדאי' בש"ך ס"ק כ"ד וא"כ פריך שפיר אדר' ישמעאל בר"י לשיטתו לעיל כ"א ב' שאמר משום אביו אומרי' לו אילו הי' עשרה בני אדם שיפייסוך וכו' וגרסי' עלה קסבר אין פותחי' בחרטה כדאי' גירס' זו בהר"ן והרא"ש בפירושיו ובפסקיו וא"כ לדידי' אין פותחי' בנולד בשום ענין להכי פריך שפיר או יאמר ליישב בזה דהש"ס פריך עלי' מיני' ובי' דקשי' טובא במה שאמר ר' ישמעאל בר"י אדעתא דמחי לי קצרא לא נדרא ואמאי אמר אדעתא דמצערי רבנן לא נדרי כדאמר התם ר' שמעון ברבי וכי לא הי' ר' ישמעאל בר"י חושש לצערא דרבנן כמו ר"ש ברבי ובהכרח לומר משום דכה"ג הוה נולד ולא מסיק אדעתי' דאתרמי הכי דקמצערי רבנן אלא דר' שמעון ב"ר ס"ל פותחי' בחרטה לחוד מש"ה הוה סגי לי' בהאי פתח כיון שעכ"פ הי' מתחרט מעיקרו אפי' מכח הנולד שפיר דמי ואפי' ע"י אחרים למי כמ"ש הט"ו בס"ק י"ז משא"כ ר' ישמע' ס"ל אין פותחי' בחרט' להכי לא הוה סגי לי' בהאי פתת דנולד הוא להכי פריך שפיר דהיכי פתח השתא בהאי דמחי לי' קצרא הא נמי נולד הוא ושני דהאי לאו נולד הוא דשכיחי וכו' וא"ש:

שאלה ח חולין צ"ז ב' נשאלתי מהרב המחבר אפיקי יהודה (בהציעו לפני חבורו מים טהורי' כתיבת יד שם בהקדמתו) על דברי הטור י"ד רסי' צ"ח שכ' אמר ר' אבוהו אמר רבי יוחנן כל איסורי' שבתורה בששי' וכו' ובש"ס פ' ג"ה דף צ"ז ליתא כן אלא דאמר ר' אבהו משמי' דרבי יוחנן כל איסורים שבתורה משערי' כאלו הן בצל וקפלוט והתוס' שם הוכיחו מזה אדרבה דס"ל לר' יוחנן דכל איסורי' לא סגי בששי' מדלא נקט ר' יוחנן שיעורא דמתני' דבשר בלפת בהכרח לומר דס"ל דוקא גיד הנשה דלא יהיב טעמא כולי האי הוא דמשערי' כבשר בלפת אבל בשאר איסורים בעי טפי ומדאמר רב נחמן גיד בששים שמעי' דבשר בלפת שיעורי' בששי' וא"כ בצל וקפלוט שעורו יותר מששי' והאיך כ' הטור דר' יוחנן אמר בששי' ע"כ וזה אשר השבתי לו אז:

הנה קושי' התוס' הנ"ל לא על הטור לבדו יצאת כי אם על כל הפוסקים כולם דמה שתי' דס"ל לר' יוחנן דשאני גיד דלא יהיב טעמא כולי האי קשה הא תינח עצמו של גיד דאפי' למ"ד יש בגידי' בנ"ט מ"מ אין בו טעם כולי האי אבל שומן הגיד מאי איכא למימר דהא ודאי שומן הגיד לא גרע בטעמו משאר איסורי' שאין בהם שמנונית כלל דמשערי' כבצל וקפלוט ובאמת התוס' גופי' לשיטתם בזה בדף צ"ז א' ד"ה שאני חלב דמפעפע שכתבו

דאע"ג דשומן הגיד מפעפע מ"מ הואיל ואין הגיד מפעפע גם השומן אינו אוסר דלא החמירו בשומן טפי מבגיד עצמו וכן למאי דקיימל"ן דאין בגידין בנ"ט גם השומן אינו אוסר אע"ג דיהיב טעמא ע"ש וא"כ א"ש דהואיל והגיד עצמו לא יהיב טעמא טפי מבשר בלפת לא אכפת לן בשומן אבל למה שהסכימו רוב הפוסקי' דאע"ג דאין בגידין בנ"ט מ"מ השומן אוסר ודינו כשאר איסורים כדאי' בטור וש"ע סי' ק' הדרא קושי' לדוכתי' אדר' יוחנן דאמר כל האיסורי' שבתורה משערי' כבצל וקפלוט ובמתניתין אית' כבשר בלפת והא פשיטא דשומן הגיד לא גרע בטעמו משאר איסורי' ובהכרח לומר בזה או דמתניתין אתי כמ"ד שמנו מותר וסמך לזה דהא, מתני' מוקמי' לה כמ"ד יש בגידין בנ"ט ומאן שמעת לי' דאמר יש בגידין בנ"ט ר' יהודה לקמן בדף ק' ואיהו ס"ל לעיל דף צ"ב דשמנו מותר לגמרי אפי' ממנהגא או אפי"ת דמתניתין ר' מאיר הוא דאית לי' שמנו אסור ממנהגא דישראל קדושי' הם ונהגו בו איסור מ"מ מתניתין לא איירי משמנו אלא מגיד עצמו דאסור מדינא ולא במאי דתלי' במנהגא כמ"ש התוס' לעיל צ"ב ב' ד"ה גוממו וכו' דלפום מאי דס"ד התם דר' יהודה נמי אית לי' שמנו אסור ממנהגאדישראל קדושי' הא דאמר ר' יהודה גוממו לגיד ולא לשומן לאו משום דמותר אלא משום דתלי' במנהגא לא איירי בי' ר' יהודה דהיכי דאחמור אחמור כדאמרינן בנדה ס"ו גבי חומרא דר' זירא דלא איירי בי' התנא משום דתליא במנהגא והיכי דאחמור וכו' ע"ש והכי נמי כן הוא דמתניתין לא איירי בשומן הואיל ותליא במנהגא והשתא דאתינא להכי מצינו למימר דודאי שיעורא דבשר בלפת הוא פחות מששי' ומשום דגיד לחוד לא יהיב טעמא כולי האי סגי בהכי ומאי דאמר רב נחמן גיד בששי' אליבא דהלכתא קאי וקיימל"ן אין בגידין בנ"ט ועל כרחך אשומן קאי למאי דנהגו בו איסור דבעי' ששי' כמו בשאר איסורים כמו שהסכימו כל הפוסקי' והיינו שיעורי' דרבי יוחנן דבצל וקפלוט שהוא בששי' ואתי דרבי יוחנן שפיר אליבא דהלכתא דקיימל"ן כל איסורי' שבתורה בששי' ושפיר הבי' הטור להא דרבי יוחנן וזה ברור והשיב לי הרב הנ"ל שגם הוא כיון לזה אלא שעדיין לא העלה הדברי' בישוב קושי' זו על הספר בדיו (ועכשיו עלה בדפוס וע"ש שקיצר מאוד אבל דברינו בזה הוא בביאור יותר):

אמנם התוס' לשיטתם הוכיחו שפיר דשיעורא דבשר בלפת הוא בששי' משום דס"ל דשיעורא דגיד עם שיעורא דשומן אידי ואידי חד שיעורא הוא וא"כ אפי"ת דרב נחמן קאי גם אשמנו אכתי חדא שיעורא הוא עם הגיד וגם מה שנתקשו התוס' בדף צ"ז א' ד"ה שאנו משומן הגיד ולא ניחא להו למימר דאתי כמ"ד שמנו מותר או דלא איירי משומן דתליא במנהגא משום דשם אדשמואל קאי דאמורא הוא ובודאי איירי ג"כ ממנהגא

שבימיו כבר נהגו בו איסור משא"כ במשנה כנ"ל: ובזה מיושב ג"כ קושי' התוס' דלעיל ר"פ ג"ה פ"ט ב' ד"ה אם אהא דפריך התם וסבר תנא דידן אין בגידין בנ"ט והא תנן ירך שנתבשל בו גיד הנשה אם יש בו בנ"ט וכו' והקשו לשם דלמא הא דאוסר שם בנ"ט הוא משום שמנו וכו' והוציאו מפאת קושי' לשיטת הר"מ דלעיל דכ"מ שאין הגיד אוסר גם השומן אינו אוסר ע"ש אולם לדרכינו יתכן דשפיר הכריח הש"ס דע"כ משום גיד הוא דאוסר ולא משום שמנו דס"ל לתנא דמתניתין שמנו מותר או דלא איירי בי' וכנ"ל דאי אין בגידין בנ"ט ומשום שמנו הוא דבעי' בנ"ט א"כ היכי שיערוה כבשר בלפת ולא כבצל בקפלוט שהוא בששי' ככל האיסורי' שבתורה דהא ודאי לא גרע שמנו משאר כל האיסורי' שאין בהם שמנוני' כלל אלא ודאי דס"ל למתניתי' יש בגידי' בנ"ט ושמנו אינו אוסר או דלא איירי בי' מש"ה סגי בהאי שיעורא דבשר בלפת משום דגיד לא יהיב טעמא כולי האי לכ"ע (ומה שלא תירצו התוס' לקושייתם זו גם עפ"י דרכם דפריך אליבא דר' יוחנן דס"ל דשיעורא דמתני' דבשר בלפת הוא משום דגיד לא יהיב טעמא כולי האי משום דא"כ לא הו"ל להש"ס למפרך בסתם כיון דאליבא דהלכת' דקיימל"ן כרבא לא מוכח מידי הו"ל להש"ס למימר הניחא לרבא וכו' כנ"ל: אבל לדרכינו יתכן והבן זה) כנ"ל: נדה י"ט א' תוס' ד"ה רבי יהושע:

עוד נתקשה הרב המחבר בחבורו הנז' על דברי מהרש"א ז"ל בנדה י"ט א' תוס' ד"ה רבי יהושע וכו' וזה לשונו יש לדקדק וכו' הא כל ספק טומאה מסוטה ילפי' לה לטמא ברה"י אפי' בדאיכא חזקת טהרה כמ"ש לעיל בשמעתין (ד' ראשון ד"ה והלל) וכו' מיהו הך ספיקא דמשאירסתני נאנסתי איכא לדמויי לסוטה וצ"ע עכ"ל וכוונתו נעלמת דמאי קשי' לי' אהא דמשאירסתני נאנסתי דאם ר"ל אהא דאזיל ר' יהושע בתר חזקה דגופה היכא דליכא חזקה דממונא (פי' כגון לענין כסף קדושי' כמ"ש התוס' בהמדיר ע"ו ב' ע"ש) גבי ממון מאי ענין ממונא לספיקי דסוטה הא ממונא מאיסורא לא ילפי' ואי מה שמותרת לבעלה הא ודאי לאו מטעם חזקה דגופה היא דמותרת דהא אדרבה לפום חזקה דגופה הי' לנו לאוסרה דאוקמה אחזקת בתולה ותחתיו נבעלה אלא מטעם ס"ס מותרת כדאי' בכתובות דף ט' עכת"ד בתוספת ביאור: וזה אשר השבתי לו לע"ד ודאי מהא לא אירי' דודאי קושי' הרב ז"ל אהא דמשאירסתני נאנסתי קושי' חזקה היא עפ"י דרכו ולאו אחזקה דגופה קאי כי אם אחזקת היתר ואהא קשי' לי' דמשמע התם דלבעלה שרי' לכ"ע ואמאי אי משום דמוקמי' לה בחזקת היתר (כדמשמע בתוס' כתובות דף ט' ד"ה אי בע"א דאי לאו חזקת היתר לא הוה שרינן משום ס"ס דנגד ספק תחתיו איכ' חזקה דגופה וכן ספק אונס ליתא דרצון רובא אלא משום דסמיך מיעוטא לחזקת היתר והו"ל

פלגא ולא אמרי' רובא עדיף משום דרוב רצון אינו רוב גמור יעוי"ש) הא גבי סוטה לא מוקמינן בחזקת טהרה וחזקת היתר וגם משום ספק ספיקא נמי ליכא להתירה דהא איתא בפ"ו דמס' טהרות גבי ספק טומאה ברה"י דילפי' מסוטה דאפי' ספק ספיקא וכמה ספיקות לא מהני בי' וכתבו התוס' בפסחים דף י' הטעם כיון דמן הדין אפי' בחד ספיקא הי' טהור משום דאוקמה אחזקת טהרה ואפ"ה גלי קרא דטמא ה"ה בס"ס ע"ש (וכ"ש דקשה ביותר על דברי התוס' כתובות שם ד"ה לא צריכא וד"ה אי בע"א שכתבו להדי' גבי האי דינא דמשאירסתני וכו' דהו' סגי אפי' בחד ספיקא לחוד משום חזקת היתר אי לאו דאיכא חזקת הגוף כנגדה ע"ש: איברא הגם שהדברי' נכונים מ"מ הם רחוקים מכוונת הרב ז"ל שא"כ דבריו סתומים ביותר ואין מדרכו של הרב ז"ל לסתום כל כך ע"כ נלע"ד, לכוין דברי הרב ז"ל בדרך הפשוטה ביותר ואומר דנתכוין על אותו הסוגי' עצמה שהביאו התוס' כאן מפ' המדיר דאמר התם אהא דמשאירסתני נאנסתי דאמר רבי יהושע לא מפיה אנו חיין דלא תימא דלא אזיל ר' יהושע בתר חוקה דגופה כלל אלא כי לא אזיל ר"י בתר חוקה דגופה היכא דאיכא חזקה דממונא (כנגדה) אבל כי ליכא חזקה דממונא אויל ר' יהושע בתר חזקה דגופה ומייתי לה מהא דתנן ספק אם בהרת קדמה ר"י קיהה וטיהר והוקשה להתוס' דמאי צריך ראי' דאזיל ר"י בתר חזקה דגופה פשיטא הא חזקה דאורייתא היא ועוד דלמא שאני נגעי' דגלי בהו קרא וכו' ואהא קשי' לי' להרב ז"ל ואדרבה אפכא קשה על הא דאמר גבי ספיקא דמשאירסתני נאנסתי דהיכא דליכא חזקה דממונא אזיל ר"י בתר חזקה דגופה ור"ל לענין איסור והיתר דסמכי' אהך חוקה להתיר כדמייתי עלה מההיא דנגעי' ופשטא דלישנא משמע דקאי על הך ספיקא דמשאירסתני נאנסתי דלענין איסור והיתר הוה אזיל ר' יהושע בתר חזקה דגופה להתיר אפי' בספיקא כי האי אי הוה בי' חזקה דגופה להתירא (וכמו שיתבאר בסמוך דגם בהך ספיקא דמשאירסתני נאנסתי משכחת חזקה דגופה להתירא) ואפי"ת דגבי משאירסתני נאנסתי לא משכחת חזקה דגופה להתיר עכ"פ מוכח דגם.

בספיקא כג האי דדמי' לסוטה אזלי' בתר חוקה להתיר דהא עלה דמשארסתני נאנסתי קאי מש"ה קשי' לי' להרב ז"ל שפיר דבספיקא כי הך דמשאירסתני נאנסתי דדמי' לסוטה הא לא אזלי' בי' כלל בתר חזקה להתיר ועוד דמאי מייתי עלה מנגעי' שהיא טומאת ראי' דלא ילפי' לה מסוטה כמ"ש התוס' כנ"ל פשוט בכוונת הרב ז"ל: ולרווחא דמילתא אומר דגם בהא דמשאירסתני נאנסתי גופה מצינו חזקה דגופה דמסייע להתירא דהא כתבו התוס' בכתובות דף י' ד"ה חזקה וכו' והביאם הב"ש באה"ע ססי' ס"ח ס"ק כ"ד דלמאי דקיימל"ן כנסה בחוקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כלום דמקח טעות לגמרי

משמע הוה קדושי טעות וצריכה קדושי' אחרי' ע"ש וא"כ אי קידשה אחר בנתים אסורה לבעל זה בלא גט מזה האחר ואם קבלה קדושין מאחיו של זה אסורה לבעל זה עולמית דהא תפסי בה קדושין של אחר אליבא דמאן דלא אזיל בתר חזקה דגופה ועלה דייקי' אליב' דר' יהושע דלא אזיל בחר חזקה דגופה ה"מ כי איכא חזקה דממונא כנגדה אבל לענין איסור והיתר אזיל בתר חזקה דגופה שנבעלה תחתיו דבעל וקדושי' קידושי' גמורי' ולא הוה מקח טעות ולא תפסי בה קדושין אחרים ומותרת לבעלה זה ואין לומר דהא נגד חזקה דגופה איכ' חזקה פנוי' זה אינו דהא כתבו התוס' פ' המדיר ע"ה ב' ד"ה אבל דחזקת פנוי' לא חשיבא כלל נגד חזקת הגוף ע"ש (ותו כיון דנתקדשה לאחר וממ"נ היא מקודשת אזדא לה חזקת פנוי') ועלה קשי' לי' להרב ז"ל דהא הך ספיקא דאימת נבעלה איכא לדמויי לסוטה דלא אזלינן בה בתר חזקה ואם כן כוונת הרב מבואר בפשיטות: איברא בגוף דברי הרב ז"ל במ"ש דהך ספיקא דמשאירסתני נאנסתי איכא לדמויי לסוטה לא כן עמדי דכבר הראית לדעת מפאת הני קושי' דלעיל בסוגי' דפתח פתוח דמהני בי' ס"ס מוכח דלא דמי לסוטה דהא בספק טומאה ברה"י דגמרי' מסוטה לטמא לא מהני בי' ספק ספיקא לטהר כדתנן בפ"ו דמס' טהרות: לכן יראה לע"ד דהך ספיקא דמשאירסתני נאנסתי דמי' לשאר ספיקות דאיסור והיתר דלא גמרי' מסוטה לאסור ברה"י אפי' בדאיכא חזקה וס"ס להתירא אלא בטומאה וטהרה לחוד משום דאפיק לה קרא בלשון טומאה דבסוטה כ"ח נפקא לן להא דספק טומאה ברה"י מהא דכתיב והיא נטמאה והיא לא נטמאה ודייקי' אם נטמאה למה שותה ואם לא נטמאה למה משקה מגיד לך הכתוב שהספק אסור ומכאן אתה דן לשרץ וכו' ע"כ והיינו דווקא בספק טומאה ולא בספק איסור ומינה גבי סוטה גופה דאסר הכתוב הספק ג"כ בספק טומאה דוקא דהיינו ספק נבעלה או לאו שז היא הספק דאיירי בי' קרא גבי סוטה שהבעילה היא שקרויה טומאה שמטמאין טומאת ערב ג"כ אבל בשאר ספיקות כגון ההיא דמשאירסתני נאנסתי שאין הספק בטומאה אם נבעלה או לאו שהרי בעולה היא לפנינו אלא בזמן הבעילה מש"ה דמי' לשאר ספיקות איסור והיתר ותדע שהרי אפי' בספק טומאה גופה לא ילפי' מסוטה אלא לענין טומאת מגע ולא לענין טומאת ראי' כמ"ש התוס' ומהרש"א גופי' בכאן וע"כ משו' דספק טומא' סוטה אם נבעלה לטומאת מגע דמי' ובעינן דומי' דהאי ספיקא דוקא א"כ ה"ה וכ"ש שאר ספיקות שאין הספק במגע דלא גמרי' מינה ושוב מצאתי להדי' בתוס' ריש מכילתין ד"ה מעת לעת וכו' שכתבו להדי' דלענין טומעת מעל"ע שהוא למפרע לא גמרי' מסוטה דלא מוקמי' אחזקה ולטמא למפרע אלא שפיר מוקמי אחזקה ואמרי' דהשתא הוא דנטמאת ע"ש א"כ בהך ספיקא דמשאירסתנינאנסתי נמי מוקמינן

אחזקה ואמרי' השתא הוא דנבעלה לאחר אירוסין וספק ספיקא נמי מהני' בה דלא דתי' לספיקא דסוטה כדאמרן כנ"ל: ט.

ב"ק ד' ע"ב בפרש"י ד"ה ומנסך יין לאלילי' וכו' שבכלל נזק הן וכו' ליכא למימר שנסכו ביין נסך שזרק בו וכו' דהא מגבין לי' בר מדמי יין נסך שבו עכ"ל בשלטי הגבורים תמה מאוד על פרש"י ז"ל בזה וזה לשונו צ"ע בפרש"י דהכא דחק עצמו לפרש וכו' דמשמע מדבריו דיין נסך עם יין כשר אינו אוסר בהנאה ואיהו גופי' פרק בתרא דע"ז פסק דיין נסך עם יין כשר אסור בהנאה בכ"ש וכ"כ בפ' הנזקין במס' גיטין וכן פסקו כל הפוסקים ודוחק לתרץ דהכא בסתם יינם קמיירי דהרי ידוע דעיקר המקום השנוי בו דין מדמע ומנסך מיירי ביין שנתנסך לע"ז ולישנא גמי דייק' וצ"ע עכ"ל ועדיפא הו"ל להקשות דהו"ל לפרושי במערב ובייי"נ גמור דמאין הרגלים דלא איירי ביי"נ גמור וכבר נשאל ע"ז הרב בעל מנחת יעקב בס' תורת השלמים בתשובה סי' ה' והשיב ע"ז דיש לומר דדעת רש"י דסתם יי"נ שביד הישראל הוא סתם יינם ולא יי"נ גמור משום דאם אי' דנסכי' העכו"ם לא הוה מזבין או נותנו לישראל וליכא למימר נמי דהישראל עצמו נסכי' ואח"כ עירב ביינו של זה כיון דבמומר לעכו"ם מיירי כדאי' בחולין מ"א כעכו"ם דמי ואם איתא דנסכי' לא הוה מערב לי' בתוך יין של ישראל ע"כ (ודבריו דחוקי') מאוד דמי לא משכחת לה שהעכו"ם ניסך יינו של ישראל שזה ודאי מצוי הוא והישראל עירב ביינו של חבירו גם מ"ש בחולין מ"א וכו' ליתא דלא מוקמינן התם בישראל מומר אלא לרב דאמר מנסך ממש דאין אדם אוסר וכו' משא"כ למ"ד מערב נאסר ממילא ופשוט הוא: ותו הקשה הרב ז"ל שם דקשי' דשמואל אדשמואל דבגיטין שם מפרש שמואל מנסך היינו מערב ובמס' ע"א ד' ע"ד פסק שמואל הלכתא כרשב"ג דאפי' ביין נסך גמור שנתערב ביין כשר מותר למכור הכל חוץ מדמי יי"נ שבו וא"כ כי עירבו מאי קא חסרי הא מזבין לי' כולי לנכרי'. ועפי"ז העלה דאע"ג דס"ל לשמואל בעלמא דיי"נ ביין כשר מוכרו לעכו"ם הכא גבי מערב יי"נ בשל חבירו כי היכי דקנסו לשלם אע"ג דמדינא היזק שאינו ניכר לא שמי' היזק הכי נמי קנסו שיאסור בהנאה לגמרי כדי שיצטרך לשלם ולא יהא כל אחד הולך ומערב בשל חבירו לאסרו בשתי' אבל בב"ק שם לא הו"מ רש"י לפרש כן מדפריך הש"ס שם ה' ע"א מדמע ומנסך דממונא הוא ליתני משמע דלאו בקנסא קמיירי עכת"ד ומינה לדידן בסתם יינם שעירבו בשל חבירו יאסור בהנאה כדי שיצטרך לשלם ומעולם לא שמענו סברא כזאת הן אמת שבטור וש"ע ח"מ גבי דיין שאינו מומחה וקבלוה שטעה בשיקול הדעת מצינו כזאת שקנסוה שיתקיים הדין כדי שיצטרך לשלם ע"ש אבל לאסור המותר בשביל זה לא שמענו דא"כ מאי פריך הש"ס בגיטין אדשמואל דאמר מערב היינו מדמע

ותרתי למה לי הא טובא אצטריך לאשמועינן דשייך בי' תשלומין דמשום קנסא אסרו היין כדי שיצטרך לשלם דלא שמעינן לי' ממדמע דאסור בל"ז (דהא במתניתין תנן מנסך באחרונה) מלבד מה שהרגיש בעצמו על דבריו מדברי התוס' בגיטין שם ד"ה מנסך שכ' דלא קנסו מה"ט דשלא יהא יותר מבהיזק הניכר ומה שכ' דהתוס' שם לא קאמרי הכא אלא לענין הא דקים לי' בדרבה מיני' מכיון דאנו פוטרי' אותן משום הא דקים לי' בדרבה מיני' שעונשו חמור יותר לא שייך תו לומר שלא יהא כל אחד הולך ומנסך ע"כ הוא תמוה דמלבד שלשון התוס' בעצמם אינן סובלי' דברי' אלו כלל אף גם קשה לאומרן דא"כ מאי משני הש"ס התם כדר' ירמי' דמדאגבי' קני ס"ס אמאי חייב הא לא שייך בזה טעמא דשלא יהא כל א' וכו' אלא ודאי דשייך שפיר שלא יהא כל א' במזיד בלי התראה דלא מקטיל וכיון דישראל מומר הוא כדמוקמינן לה בחולין אליבא דרב שפיר יש לחוש שלא יהא הולך ומנסך ואפ"ה שייך קי' לי' בדרבה מיני' דהא אפי' חייבי מיתות שוגגין פטורין מן התשלומין משום ה"ט דקים לי' בדרבה מיני' ופשוט הוא:

אולם אני בעניי לא עמדתי על ס"ד השלטי גבורים והרב מנ"י בקושי' דלעיל דהמעיין בש"ס פ' בתרא דע"ו יראה שדברי רש"י ז"ל שפתו ברור מללו דשם במתניתין פליגי ת"ק ורבי שמעון ב"ג ביין נסך שנפל לבור דת"ק ס"ל דכולו אסור בהנאה ורשב"ג סובר דימכר כולו לעכו"ם חוץ מדמי יי"נ שבו ופסק רב התם הלכה כרשב"ג בחביות שנתערב בין החביות דמהני מכירה חוץ מאותה חביות אבל לא יין ביין וכולהו אמוראי שמואל ורבה בב"ח משמי' דר' יוחנן ורב שמואל ב"נ משמי' דרבי חנינא ורב נחמן אמר רבא בר אבוה פסקו כרשב"ג לגמרי אפי' יין נסך גמור ביין כשר דמהני מכירה ושם בסוף הסוגי' אמר רב נחמן הלכה למעשה ביין נסך גמור יין ביין אסור חביות בחביות מותר וסתם יין אפי' יין ביין נמי מותר והנה רב נחמן גופי' פסק לפני זה הלכה כרשב"ג אפי' ביי"נ גמור שנתערב ביין דמותר למכור חוץ מדמי יי"נ ככל הני אמוראי דלעיל וא"כ בהכרח לומר הא דאמר בתר הכי הלכה למעשה דיי"נ גמור יין ביין אסור אינו אלא מפאת החומרא שהחמירו למעשה למגדר מילתא בעלמא אבל מעיקר הדין ודאי הלכה כרשב"ג אפי' ביי"נ גמור יין ביין נמי מותר כדמשמע מפשט הלשון של הלכה למעשה (מה שלא נאמר כן בשאר מקומות) דר"ל אעפ"י שמצד ההלכה הי' מותר לגמרי מ"מ למעשה יש להחמיר כדאמרי' בעלמא (שבת נ"ד וביצה ק"ט) השתא דאמור שמואל אסור ותנא דבי שמואל מותר שמואל הלכה למעשה אתי' לאשמועינן ופרש"י שם דהלכה ואין מורין כן ע"ש וא"כ נהי דרב נחמן החמיר למעשה ביי"נ גמור יין ביין מ"מ ברייתא דר' חייא דקדמה טובא לדרב נחמן ע"כ מעיקר הדין איירי דהלכה כרשב"ג דמותר בין ביי"נ גמור ובין

בסתם יינם (ות"ק נמי לא מפלג בין יי"נ גמור לסתם יינם דכולהו תנאי לא מפלגי ביניייהו מעיקר הדין כמו שהוכיחו בתורת השלמים שם והשיג על הרע"ב ע"ש) ע"כ הוכיח רש"י ז"ל שפיר אליבא דהלכתא בעיקר הדין דהלכה כרשב"ג דע"כ מנסך ממש קאמר ולא מערב ועפי"ז יש מקום ליישב ג"כ מה שהקשה הרב במנ"י דשמואל אדשמואל דאע"ג דשמואל פסק הלכתא כרשב"ג לגמרי אפי' ביי"נ גמור יין ביין נמי מותר מ"מ איהו לטעמי' דס"ל במנסך ממש קם לי' בדרבה מיני' ע"כ לא מתוקמי מתני' אלא במערב ואתי' כתנא קמא דמתניתי' פ' בתרא דע"ז (ולא ס"ל כהך סתמא אי משום דסתמא אחרינא אשכח או דקיבל מרבותיו דאין הלכה כהך סתמא כמו שפוסקי' האמוראי' בדוכתא טובי הלכה כיחיד נגד רבים וכ"ש לפמ"ש התי"ט דבשני סדרים יש סדר למשנה משום דאסמוכוה אקרא דהי' אמונת עתך וכו' א"כ הו"ל סתמא דגיטין סתם ואח"כ מחלוקת בע"ז דאין הל' כסתם משא"כ לדידן דקיימל"ן כרב דמנסך ממש נמי מחייב ולא אמרי' קם לי בדרבה מיני' כדר' ירמי' דאמר מדאגבי' קני מוקמי' למתניתין אליבא דהלכתא במנסך ממש ולא במערב משום דהלכה כרשב"ג דאפי' יי"נ גמור שנתערב ביין כשר מותר למכור הכל חוץ מדמי יי"נ שבו כדפרש"י דמהי תיתי נוקמה לבר מהלכתא מבלי שום הכרח ומה שפרש"י בגיטין שם ד"ה מערב דאסור בהנאה זהו אליבא דשמואל דמוקי לה כת"ק בהכרח משא"כ לדידן שאין לנו הכרח מוקמי לה אליבא דהלכתא והא דפריך הש"ס בגיטין שם אדרב מ"ט לא אמר כשמואל דמנסך היינו מערב אע"ג דאליבא דשמואל לא מתוקמי מתניתין אליבא דהלכתא דקיימל"ן כרשב"ג אפי' יין ביי"נ גמור מותר אליבא דרב דוקא פריך דרב גופי' פסק שם הלכתא כת"ק דיי"נ ביין כשר אסור בהנאה א"כ הו"ל לאוקמי כשמעתי' דלדידי' גם במערב אתי' אליבא דהלכתא משא"כ לדידן לא מתוקמי אליב' דהלכתא אלא במנסך ממש כדפרש"י כאן וא"ש:

ובר מן דין אני אומר לפמ"ש רמ"א בח"מ סי' ש"ו גבי טבח שניבל דאם לא עשאה אלא ספק נבילה אע"ג שפשטה הוראה לחומרא וידע הטבח שאנו נוהגין לאסרו אפ"ה פטור מלשלם משום דיכול למימר דלמא כשרה היא מדינא א"כ אפי' לדידן נמי בתר דפסק רב נחמן הלכ' למעשה להחמיר בי"נ גמור יין ביין מ"מ לענין תשלומין לא יתחייב המערב לשלם כיון דמעיקר הדין מותר למוכרו כרשב"ג אלא דמצד החומרא בלבד הוא שהחמירו לאסור לא מפקי' ממונא בזה דכ"ש הוא מספק טריפה שאסורה מדינא וגם פשטה הוראה לחומרא ואפ"ה פטור הטבח מלשלם ובנד"ז אינו אלא חומרא בלבד ואין לומר דשאני הכא דכל עיקר החיוב הוא משום שלח יהא כל א' הולך ואוסר של חבירו א"כ ה"ט שייך נמי בכה"ג זה אינו דהא כתבו התוס' בגיטין נ"ב ד"ה מנסך דלעולם לא מחייבי'

בהיזק שאינו ניכר מה"ט דשלא יהא כל א' וכו' אלא במקום דמחייב בהיזק ניכר מדינא בלא ה"ט דשלא יהא וכו' אבל מה"ט לחוד לא מחייב ע"ש ולכן כתב רש"י שפיר דלענין תשלומין לא מחייב במערב דיכול למימר לאו מידי חסרך לפי דינא דאורייתא דמזבין לי' לנכרי' וכו' כרשב"ג אלא שראיתי להרמב"ם רפ"ז מהלכות חובל שכ' או שעירב לו טפת יי"נ בתוך יינו וכו' ע"ש ולכאורה מדבריו ז"ל סייעתא לדברי מהרא"י בתה"ד סי' קפ"ו והש"ך בח"מ שם החולק על רמ"א שסוברי' דכל מקום שפשט המעשה לחומרא וידע השוחט מזה חייב אפי' בספק טריפה ולא יוכל לומר אייתי ראי' דטריפה ודאית היא אלא שיש לדחות ולומר דעד כאן לא אמרו בש"ס פ' הגוזל צ"ט ב' בעובדא דההיא מוגרמתא ובש"ע שם דפטור הטבח בספק טריפה דוקא כשניבל בלא מתכוין רק ע"י פשיעתו משא"כ כשעושה במזיד ובמתכוין ליכא למפטרי דאמאי הוה ליך גבי' דאזקתי' כדאי' בס"פ הכונס ס"ב א' וכ"מ אח"כ סברא זו בתב"ש י"ד סי' ד' מ"מ יתכן דרש"י ז"ל אינו מחלק בין שוגג למזיד ותו בנד"ז דאינו אסור בהנאה מעיקר הדין נהי דהחמירו לענין איסורא אבל לענין התשלומין מנל"ן לחייב זה בתשלומין בשביל החומרא בפרט בהיזק שאינו ניכר דמד"ת פטור בל"ו והו"ל תרי חומרי וגדולה מזו כתב הש"ך בי"ד סי' קי"ט ס"ק כ"ו בדין מכר דברים האסורים מדברים ואכלו הלוקח דאין המוכר צריך להחזיר הדמים שהוא מטעם דלא העמידו חכמים דבריהם לענין תשלומין ע"ש וכ"ש בנד"ז:

אמנם בישוב קושי' הרב במנ"י דקשי' דשמואל לולא פרש"ישבכאן עלה בדעתי ליישב ברווחא אשר יאמר כי הוא זה דעד כאן לא אמר שמואל פ' בתרא דע"א שם די"נ גמור ביין מותר למכרו מדמי יי"נ שבו אלא בתערובות משהו שאין בו כדי ליתן טעם כנגדו באינו מינו אבל בתערובות שיש בו כדי ליתן טעם נהפך כולו ליי"נ גמור ואסור למכרו ועכ"פ בשנתערב יין כשר מיעוטו ברוב יי"נ דמדין תורה נתבטל היין כשר במיעוטו דכל מילי ברובא בטיל והו"ל יי"נ גמור מד"ת פשיטא דאסור למכור חוץ מיי"נ שבו דהא עכשיו נעשה כולו יי"נ מדאורייי' ובקשתי לי חבר לסברא זו בפוסקי' ומצאתי רב גדול אדונינו הראב"ד ז"ל הביאו הב"י בי"ד סי' קל"ד שכ' דאם נתערב בו יי"נ כל כך עד שאם הי' כנגדו במים היו המים ראוין לשתי' (דהיינו יותר מחלק ששית שזהו שיעורו ליתן טעם במים כדאי' בטור שם בשמו) אפי' בסתם יינם נמי ליכא תקנתא דימכר חוץ מיי"נ שבו עכ"ד אלא דהרשב"א והר"ן ז"ל נחלקו עליו בזה כדאי' בב"י שם ונראה דעד כאן לא נחלקו עליו אלא בדאיכא עכ"פ רוב יין כשר משום דמה"ת מין במינו בטיל ברובא אבל בדאיכא רוב יי"נ גמור כיון דמה"ת בטיל ברובו הו"ל כלו יי"נ וכ"ש ביי"נ גמור דאסור בהנאה מדין תורה גם הם יודו דאסור במכירה חוץ מיי"נ שבו דהא כולו יי"נ הוא

מה"ת כנ"ל וא"כ לק"מ דשמואל אדשמואל דאיהו מוקי למתני' דמטמא ומנסך במערב יי"נ הרבה לכל מר כדאי' לי' אי ביותר מחלק ששית או ברוב יי"נ וא"ש אולם רש"י ז"ל ע"כ לית לי' חלוקה זו דאל"כ אמאי לא מפרש גם הברייתא דר"ח בכה"ג שעירב בו יי"נ הרבה וצ"ע:

וראיתי למהרש"א ז"ל שעמד ג"כ על פרש"י ז"ל דהא בגיטין איכא מ"ד מנסך היינו מערב ומ"ד מנסך ממש נמי לא פליג עלי' אלא משום דא"כ היינו מדמע (ולפמ"ש למעלה נתיישב דרב לטעמי') ותי' בזה ז"ל ויש לומר ליישב בדוחק דהכי קאמר דלא קמחסרי' ממש אלא דצריך למוכרו יותר בזול וא"כ היינו מדמע עכ"ל וא"כ לק"מ דשמואל אדשמואל דשמואל דאמר התם מערב מפרש מזיד חייב לשלם מאי דחסרי' במה שצריך למכור לגוים בזול ואע"ג דהיינו מדמע הא משני התם דס"ל לשמואל מקנסא לא גמרי' ורש"י ז"ל ס"ל כרב דגמרי' מקנסא אבל לא עמדתי על ס"ד הרב ז"ל שאם לזה נתכוין רש"י ז"ל למה הוצרך לומר דלא חסרי' ממונא דהא אפי"ת דכולו אסור בהנאה איכא לאקשויי נמי דהיינו מדמע וכ"ש הוא ממדמע דהפסד מועט הוא ואפ"ה קנסו כ"ש במערב היכי דאסור בהנאה דהו"ל הפסד מרובה דאיכא למקנסי' טפי כדאי' להדי' בגיטין שם בהצריכותא ותדע דהא מפרש שם דרב דאמר מנסך ממש לא בעי למימר מערב משום דא"כ היינו מדמע אף על גב דרב גופי' בפרק בתרא דע"ז שם פסק הלכתא כת"ק דרשב"ג דיין ביין אסור כולו ולא מהני מכירה וא"כ למה הוצרך רש"י ז"ל הכא לטעמא דלא חסרי מידי וגם מאי הכרעה היא זו שמכריע רש"י כרב נגד שמואל מפאת הקושי' זו שהקשו בש"ס גופי' אדשמואל ומשני לה שפיר אם לא שנאמר שדעת הרב ז"ל דמאי דשנינן בגיטין שם אליבא דשמואל מקנסא לא גמרי' זהו דוקא אם הוא אסור כולו בהנאה והפסידו לגמרי בכה"ג הוא דלא גמרי' ממדמע אע"ג דאתי' במכ"ש מ"מ כיון שאין הנושאי' דומי' להדדי שזהו הפסד מועט מה שצריך למוכרו בזול וזה הפסד גמור יש לומר היכא דקנוס קנוס אבל בעלמא לא דאולי לא רצו לקנוס אלא בסך מועט ולא בסך מרובה וכדומה אבל לפמ"ש רש"י בכאן דגבי מערב נמי לאו מידי חסרי' רק מה שצריך למכור לגוים בזול דומי' דמדמע ממש שבשניהם כל ההפסד אינו אלא מה שצריך למכור בזול לא שייך לומר בזה מקנסא לא גמרי' דהא היינו מדמע ממש דמה לי מדמע תרומה או שאר איסור כגון חלב בשומן או יין ביין דהיינו הך ממש ומינה דייק שפיר דע"כ מנסך ממש קאמר אלא דלפי זה חוזר וניעור הקושי' דלעיל דא"כ קשי' דשמואל אדשמואל דהא שמואל גופי' פסק פ' בתרא דע"ו שם דאפי' יין ביין נמי מהני מכירה חוץ מדמי יי"נ שבו ואפ"ה קאמר דמנסך היינו מערב דלא שמעי' לה ממדמע משום דלא

גמרי' מקנסא כדאי' בגיטין שם וקצת נראה ליישב דעת הרב ז"ל בזה כי הוא זה דודאי במתניתי' דגיטין א"ש אליבא דשמואל דס"ל מקנסא לא גמרי' בכל גווני שכך היא המדה אולם בברייתא דר' חייא דנחית למיניינא ותני עשרי' וארבעה אבות ומני למדמע ומנסך בתרתי אם איתא דמנסך היינו מערב כיון דלאו מידי חסרי' אלא מה שצריך למכור בזול כמו גבי מדמע לא הוה שייך למנותם בתרתי שהרי שניהם אחד הם שהזיקו והפסידו בשניהם מה שצריך למכור בזול ומה לי מדמע תרומה או שאר איסור דבשלמא אי הוה אסור בהנאה אעפ"י שענין אחד שמערב איסור בהיתר מ"מ הנושאי' מתחלפי' דבמדמע ענין ההפסד הוא שצריך למכור בזול ובמערב הוא שהפסידו לגמרי ואבדו ממנו שייך שפיר למחשבי' בתרתי אבל לפום מאי דקיימל"ן דאינו אסור בהנאה אלא שצריך למוכרו לנכרי' בזול כמו גבי מדמע אפי"ת דאצטריך למתני תרווייהו משום דמקנסא לא גמרי' מ"מ הכל חדא הוא ולא שייך למנותם בתרתי א"ו דמנסך ממש קאמר ר"ח:

אמנם היותר נלע"ד ליישב בזה דודאי בסוגי' דגיטין משני הש"ס שפיר אליבא דשמואל דאצטריך מערב ולא ילפי' ממדמע משום דמקסא לא גמרינן משום דשמואל ס"ל היזק שאינו ניכר לא שמי' היזק והא דמזיד חייב אינו אלא משום קנסא אבל בסוגי' דהכא הא כתבו התוס' א' ד"ה דאי שמי' דמבעי לן לאוקמי ברייתא דר"ח כחזקי' ברי' דאמר היזק שאינו ניכר שמי' היזק דמש"ה הוא דדחיק הש"ס לקמן לאוקמי לדר' חייא דס"ל היזק שאינו ניכר שמי' היזק דהשתא מזיד חייב מדינא ולאו משום קנסא הוקשה לרש"י ספיר דאי מנסך היא מערב היינו מדמע ותרתי למה לי דהא דינא הוא וגמרי' שפיר חדא מאידך ואח"ז מצאתי בפ"י שתי' כן אלא שבא להוכיח דברייתא דר"ח ס"ל היזק שאינו ניכר שמי' היזק מדקרי להו אבות דבדרבנן לא שייך לקרותן אבות ולע"ד מהא לא איריא דהא מסיק הש"ס בל"ו דלא שייך לקרותן אבות משום דלית להו תולדות אלא כאבות קאמר שדינן כאבות לענין מיטב אבל לדידהו באמת לא קרי אבות ותו אי בדרבנן לא שייך למקרי אבות היכי קאמר לימא קסבר ר"ח לא שמי' היזק תקשי לי' א"כ אמאי קרי להו אבות ועוד דקאמר אליבא דר' אושעי' דאי ס"ל הש"נ לא שמי' היזק מש"ה לא תני להא דמדמע ומנסך משום דבקנסא לא קמיירי ותיפוק לי' דא"כ לא מקרי אבות כלל א"ו משום דבל"ז צ"ל דכאבות קאמר וכנ"ל אבל א"צ לזה לפמ"ש התוס' דניחא להש"ס לאוקמא ברייתא דר"ח כחזקי' ברי' ועוד נ"ל דיתכן לומר שדעת רש"י הוא דלפי המסקנא דמסיק כולן כאבות הן לשלם ממיטב ע"כ ס"ל היזק שאינו ניכר שמי' היזק ובכלל נזק הן דאי קנס דרבנן הוא כדי שלא יהא כל אחד הולך ומטמא טהרות חבירו א"כ כשיתחייב לשלם באיזה ענין שיהי' אזדא לה חששא דשלא יהא כל א' וכו' ולמה קנסו אותו לשלם

במיטב במה שאינו חייב מדינא טפי מב"ח דמשועבד מדאורייתא ודינו בבינונית יציבא בארעא זכו' וכבר הרגיש הרא"ש ז"ל בזה ותי' דכל מה דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון אבל רש"י ז"ל לא ניחא לי' בהכי דהא חזינן דלאו כעין דאורייתא תיקון להשוותו לגמרי להיזק הניכר דהא שוגג פטור ובדאורייתא בהיזק ניכר אחד שוגג ואחד מזיד חייב וא"כ דלא בעינן הכא כעין דאורייתא ממש למה ישלם ממיטב א"ו דס"ל לר"ח כחזקי' ברי' דהיזק שאינו ניכר שמי' היזק ובכלל נזק הן דמשלם ממיטב כדמשמע מפרש"י ד"ה תחת נתינה וכו' וזהו שסמכו עני' לו כאן בפרש"י ד"ה מנסך וכו' שכ' תחילה אע"ג דלא כתיבי בכלל נזק הן וליכא למימר שנסכו ביין נסך שזרק בו וכו' ר"ל דכיון דס"ל לר"ח דשמי' היזק ובכלל נזק הן מש"ה ליכא לפרושי במערב כיון דלאו מידי חסרי' אלא שצריך למכרו בזול היינו מדמע וליכא למימר דאצטריך משום דלא גמרי' מקנסא דהא לר"ח דס"ל הש"נ שמי' היזק דינא הוא ולא קנסא.

ועפי"ז ניחא ג"כ הא דהוצרך רש"י לומר דלאו מידי חסרי' דמזבין לנכרי' ומשום זה הו"ל בכלל מדמע ולא דחי בפשיטות כדדחי הש"ס בגיטין אליבא דרב דהיינו מדמע ואע"ג דרב ס"ל בפ' בתרא דע"ז דאסור כולו בהנאה ואינו רשאי למכור לנכרי משום דבגיטין שם קאי למ"ד היזק שאינו ניכר לא שמי' היזק כדמוכח מהצריכותא דלשם כמ"ש התוס' דהשתא עיקר הרבותא הוא בחיובא דמזיד מש"ה קשי' לי' שפיר דהיינו מדמע משום דשמעי' לו' דחייב במכ"ש ממדמע דהפסד מועט הוא וקנסוהו בהפסד מרובה דאסור בהנאה מבעי כדאי' התם להדי' בהצריכותא ע"ש אבל למ"ד היזק שא"נ שמי' היזק כתבו התוס' בגיטין שם ד"ה משום וכו' שצריך לעשות הצריכותא בהפך לענין פטורא דשוגג (דהא מזיד חייב מדינא) והיינו אי תני מטמא ה"א דמש"ה שוגג פטור משום דלא שכיח ואי תני מדמע לחוד דשכיח ה"א דמש"ה פטור שוגג דהפסד מועט הוא ע"ש וא"כ אי מערב הוה אסור בהנאה אצטריך שפיר לענין פטורא דשוגג דאע"ג דהוה הפסד מרובה טפי ממטמא ומדמע דאסור בהנאה וכדאי' התם וגם דשכיח דאפ"ה פטור ומדמע ממנסך נמי ליכא למשמע דמדמע שכיח טפי ועוד דהא ר' חייא תני מנסך באחרונה (ע' בהגוזל בתרא קי"ו) (ואע"ג דבדר"ח לא הוזכר פטור שוגג הא כתבו התוס' לקמן ד"ה וקתני וכו' דלמאי דס"ל לר"ח היזק שא"נ שמי' היזק בל"ז לא הוה צריך למתני כולהו דהא בכלל נזק הן והוה סגי בחדא אלא נקט לכולהו משום דשנויין במשנתינו ושם נקטי' משום פטורא דשוגג) והוה א"ש מש"ה הוצרך רש"י לומר דבמערב נמי לא הוה הפסד מרובה לבד מה שצריך למכור לנכרים בזול דומי' דמדמע וא"כ תקשי שפיר דהיינו מדמע אבל בגיטין שם אליבא דרב דקיימי התם כמ"ד לא שמי' היזק פריך שפיר בל"ז וא"ש הכל

כנ"ל עפ"י דרכו של מהרש"א ז"ל (ועפי"ז צריך לפרש לשון רש"י ז"ל בגיטין נ"ב ב' ד"ה מערב שכ' שערב יי"נ ואסרו בהנאה דר"ל שארי הנאות הגוף כגון זילוף וכיוצא דאם הי' מותר בזילוף לא הי' שם הפסד כלל דזילוף הוא כשתי' כדאי' לקמן קט"ו וספ"ק דפסחים שותין מלוג בסלע ומזלפי' מלוג בשתים אבל השתא צריך למוכרו לגוים בזול כדפי' רש"י כאן אולם לפמ"ש למעלה מיושב הכל כפשטי' כנ"ל:שאלה יא בנידון אשה אחת חולנית אשר שאלה ברופאי' ולא הועילו לה עד שנסעה למרחקים ששמעה שישנו לשם רופא מומחה ונתן לה סממנים לרפואה וגם עשה לה לחשים ונתרפאת ע"י בעזה"י אבל הזהירה באזהרה גדולה שלא תגלח ולא תסרוק שערות ראשה לעולם לא במסרק ולא בידים ושלא תפרידם כלל וכבר נסתה האשה בעצמה איזה פעמים להפריד שערות ראשה והרגישה מיד כאב גדול באיברי עד שלא יכלה לסבול וחדלה מזה עד שדבקו רוב שערות זה בזה מחמת זיעה ונסתבכו ונעשו קליעות שקורין קאלטונש והאשה הזאת אינה מקפדת עליה' כלל ואין רצוצה להסיר או להפריד הקאלטונש לעולם מפני הסכנה כמו שהזהירה הרופא מומחה הנ"ל והעיד עליו הנסיון כנ"ל ועתה שאל השואל כדא מה לעשות בחפיפת שערה לטבילת מצוה באשר אינה יכולה להפריד שערותי' כלל גם אותו המיעו' שערות שלא נסתבכו בהקאלטונש עפ"י הנסיון שנסתה בעצמה שגם זה מזיק לה הרבה ויש בו סכנה שכל חיותה ובריאותה תלוי בזה אם יכולה לטבול ע"י חפיפה ורחיצה בחמין כמות שהם או לאו:

א תשובה בעירובין ד' ע"ב חציצין דאורייתא נינהו וכו' כי אתאי הלכתא לרובו ומיעוטו דאמר רבי יצחק דבר תורה רובו ומקפיד עליו חוצץ וכו' וגזרו על רובו שאינו מקפיד וכו' ועל מיעוטו המקפיד וכו' ע"כ והנה דעת הרמב"ם ז"ל פ"ב דמקואות דאין השער נידון בפני עצמו אעפ"י שכל שער ראשו קשור נימא נימא אינו חוצץ כשאינו מקפיד עליו אלא א"כ נצטרף לחוצץ אחר שעל גופו שבין הכי רוב גופו אבל דעת הגאונים שם שהשיער נידון לעצמו שרוב השער לחוד אשיב רוב ולזה הסכים הראב"ד וכן מבואר מפי' רש"י ד"ה רובו רוב שערו וכו' אולם מפי' התוס' נראה שדעתם כדעת הרמב"ם ז"ל שכתבו פי' בקונטרס רובו בשערו משמע אבל בשרו אפי' מיעוטו שאינו מקפיד חוצץ וכו' עכ"ל ויש להבין דמנ"ל שמה שפי' רש"י רוב שערו הוא לאפוקי בשרו דלא בעי רוב דלמא ר"ל דרוב שערו נמי חשיב רובו ואתי לאשמועינן כדעת הגאונים ולאפוקי מדעת הרמב"ם הנ"ל אבל לעולם גם בבשרו בעינן רוב וכך הבין הריטב"א ז"ל פרש"י בזה הביאו בספר ס"ט רסי' קצ"ח) אלא ודאי שדעת התוס' כדעת הרמב"ם ז"ל שאין השער נידון לעצמו דמהי תיתי לכן הבינו שפיר מפרש"י שמפרש רובו רוב שערו דע"כ ס"ל דבבשר לא בעינן רוב

כלל הלכך הך רובו ע"כ רוב שערו קאמר דאל"כ מנ"ל לרש"י לומר שהשער נידון לעצמו כאן דהלכה קאי בין אבשרו ובין אשערו דשוין הם לגמרי וכיון דשוין הם מהי תיתי לחלק שערו מבשרו לענין רובו ולומר שכל אחד לדון לעצמו אם לא דס"ל דאינן שוין דבבשרו אפי' מיעוטו שאינו מקפיד נמי חוצץ מטעם שכתב מהרש"א ז"ל כיון דבשרו כתיב בהדיא בקרא ליכא לאפלוגי בי' ולאוקמי הלכתא עלי' דבעי' רובו דפשטא דקרא משמע שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים אפי' כל שהו ואמטו הכי ס"ל דהלכה לא קאי אלא אשערו לבד בלי צירוף הגוף דאי בצירוף הגוף תיפוק לי' משום חציצה דגופו דהוה אפי' במשהו כנ"ל וא"כ מוכח לכאורה שדעת התוס' כהרמב"ם ז"ל: ב והנה התוס' שם הקשו על פרש"י שמפרש דהלכתא אשערו לחוד קאי א"כ למה לי קרא דאת לרבות שערו תיפוק לי' מהלכה א"ו דהלכת' בסת' נאמרה לענין חציצה ברובו ומקפיד הילכך אי לאו דמרבינן מאת בשרו גם שער ה"א דשיער אינו חוצץ כלל והוה מוקמי' הלכתא אבשרו לחוד אהכי כתיב את לרבות שערו.

ולכאורה הי' מקום לומר שגם לפרש"י הלכה בסתם נאמרה אלא דאפ"ה מוקמינו לה אשערו ולא אבשרו מהטעם שכתב מהרש"א כיון דבשרו כתיב בהדי' לא מסתבר לפלוגי בי' בין רוב למיעוט כדלעיל אבל אי לא הוה כתיב את לרבות שערו מהי תיתי לומר דשערו צריך טבילה ובע"כ הנה מוקמינן הלכתא אבשרו אהכי כתיב את לרבות שערו וכיון דמרבינן שערו מוקמינן הילכתא אשערו ולא אבשרו מטעמא דלעיל אולם התוס' ס"ל דאם איתא דהלכתא לא קאי אלא אשערו מסתמא כך נאמרה בהדי' אשערו לכן הקשו שפיר: ג אולם לע"ד יראה ליישב קושי' זו כי הוא זה דשפיר אצטריך את לרבות שערו דהא ודאי לענין טבילה עצמה בין בבשרו ובין בשערו בעינן כולו ואם הי' אפי' מיעוט אצבעו הקטנה או שערו אחת חוץ למים לא עלתה לו טבילה אפי' מדאורייתא משום דכתיב כל בשרו במים והיינו כולו ולא רובו דאפי' מיעוטו מעכב וגבי שערו נמי כיון דכתיב את כל בשרו לרבות שערו הטפל לבשרו שדינו כמוהו אולם לענין חציצה בעינן רובו המקפיד דאלו רובו שאינו מקפיד בטיל לגבי בשרו ואין כאן חציצה חולם מיעוטו המקפיד דלא בטיל לגבי בשרו ויש כאן חציצה אפ"ה גמרינן הלכתא דלא חייץ והשתא אי לא כתיב את לרבות שערו לעיקר הטבילה אלא הוה גמרינן לה מהלכתא דרובו המקפיד חוצץ וכ"ש דבעי טבילה הוה ס"ד כמו גבי חציצה מיעוטו שהוא מקפיד לא חייץ אע"ג דלא בטיל לגבי בשרו וכמו שלא טבל המיעוט כלל דמי ה"ה אם לא טבל המיעוט שער לגמרי נמי שפיר דמי דהא לא גמרי' הלכתא אלא ברובו דיו לבא מן הדין להיות כנדון ואכתי מנ"ל דבעיקר טבילת השער בעינן כולו לגמרי ואפי' מיעוטו מעכב

אימא דין הטבילה כדין החציצה אהכי אצטריך את לרבות שערו לעיקר הטבילה דבעינן כולו לגמרי ואפי' מיעוטו שלא בא במים מעכב כנ"ל והתוס' בסוכה ד' ו' ע"ב השמיטו קושי' זו ולא הקשו כי אם מהא דיבמות ע"ח דאי' התם נכרית מעוברת שנתגיירה וטבלה אין בנה צריך טבילה וקאמר עלה אי לימא משום דרבי יצחק דבעינן רובו המקפיד הא אמר רב כהנא לא שנו אלא רובו אבל כולו חוצץ אף על פי שאינו מקפיד ד"ת ואמאי לא פריך בפשיטות בלא הא דרב כהנא דעד כאן לא אמר רבי יצחק אלא בשערו אבל בשרו מי אמר כמו שהקשו כאן אולם ביבמות שם יישבו בעצמם קושי' זו וכתבו מיהו בלא"ה פריך שפיר ר"ל דנהי דלפי האמת לא איירי ר' יצחק אלא בשערו ולא בבשרו מ"מ אין זה מפורש בדר' יצחק עד שיקשה לו מזה אמטו הכי ניחא לי' להקשות מדרב כהנא דאמר בהדי' דכולו חוצץ כנ"ל ועכ"פ זכינו לדין שדעת התוס' כהרמב"ם ז"ל אבל לשיטת הגאוני' ז"ל ושא"פ הסוברי' דהשיער נידון לעצמו ברובו אין מפרש"י הכרע לומר דס"ל דהלכה לא קאי אלא אשערו לחוד אבל בבשרו אפי' מיעוטו שאינו מקפיד חוצץ כמ"ש הריטב"א ז"ל דמה שפרש"י ז"ל רוב שערו לא אתי אלא לאשמועי' דהשער נדון לעצמו ואין ה"נ דה"ה בבשרו נמי בעינן רובו ומקפיד:

(הגה"ה אולם ע"ד הפלפול יתכן ליישב שני קושי' התוס' הנ"ל חדא מיגו חדא דבל"ז יש להבין דמנ"ל לרב כהנא הא לחלק בין רובו לכולו דכולי חוצץ ד"ת אפי' באינו מקפיד הא בכל התורה קיימל"ן רובו ככולו כדאי' בהוריו' ד' ג' ע"ב ותו כיון דטעמא דאינו מקפיד הוא משום דבטל לגבי למה לי רובו או כולו אולם לפרש"י ניח' דהוקשה לו לרב כהנא קושי' התוס' הנ"ל כיון דהלכתא לא קאי אלא אשערו א"כ למה לי קרא דאת בשרו לרבות שערו תיפוק לי' מהלכתא לזה הכריח דע"כ קרא דאת בשרו לרבות שערו אתי' לרבות כולו שאינו מקפיד שחוצץ ד"ת דלא אתי מהלכתא דאיירי במקפיד וא"ש וכל זה שמעי' השתא מדרב כהנא דאמר כולי חוצץ אפי' ובאינו מקפיד דע"כ ס"ל דהלכ' נאמרה בשערו ולא בבשרו והשתא מיושב ג"כ הקושי' השני דלא פריך בפשיטות בלא הא דרב כהנא דעד כאן לא אמר רבי יצחק אלא בשערו אבל לא בבשרו דלפום מאי דלא אסיק מהא דרב כהנא והוה ס"ד דכולי שאינו מקפיד נמי לא חייץ מדין תורה מהי תיתי לומר דר' יצחק לא איירי אלא בשערו ולא בבשרו דאדרבה מוכח אפכא דהלכתא קאי גם על בשרו דאי אשערו לחוד תקשי קושי' התוס' א"כ קרא דאת בשרו לרבות שערו למה לי תיפוק לי' מהלכ' אהכי פריך מהא דרב כהנא דאמר לא שנו אלא רובו אבל כולו חוצץ ומשם בארה ג"כ דהלכתא לא קאי אלא אשערו לחוד וקשה בתרתי משערו בכולו וגם מבשרו דאפי' במיעו' אבל בלא דר"כ לא הוה ק"מ:) ד אמנם הר"ן ז"ל ס"פ שני דשבועות שם הבי'

דעת הגאונים ז"ל שהשער נדון לעצמו ואעפ"כ הבין מפרש"י עמו שהבינו התוס' ויראה שהוציא כן מדפרש"י בעירובין וסוכה ונדה ארוב שערו ולא אשתמיט בשום דוכתא למנקט תרווייהו ולפרש רוב שערו או רוב גופו מכלל דשערו דוקא קאמר שהוא ברובו ולא בשרו מטעמא דלעיל כנ"ל מ"מ בדברי התוס' אין אנו אחראין לקבל הדוחק הזה אלא נראה שדעת התוס' כהרמב"ם ז"ל: עוד יש להוכיח שדעת התוס' כהרמב"ם בזה מסוכה ד' ו' ד"ה דבר תורה וכו' שכתבו וא"ת כיון דאתי הלכתא לרובו וכו' א"כ קרא למאי אתי דדרשי' בשרו במים שלא יהא דבר חוצץ ויש לומר דאצטריך לבית הסתרים כדאי' בפ"ק דקדושין דף כ"ה עכ"ל ומהרש"א ז"ל בעירובין שם תמה על דבריהם בזה דמאי קשיא להו הלא לשיטתם הלכתא בסתם נאמרה רובו ומקפיד חוצץ ואי לא כתיב את בשרו הוה מוקמינן הלכתא אגופו ולא אשערו אמטו הכי כתיב את בשרו לרבות שערו ושמעתי מיישבי' דס"ל להתוס' דשערו בכלל גופו הוא אלא משום דכתיב בשרו הוה ס"ד למעט שערו אצטרך את לרבות שערו ואהכי קשי' להו דלא לכתוב את בשרו כלל אלא ורחץ כולו במים והוה שמעינן ג"כ דבעינן מים שכל גופו עולה בהן והוה שערו נמי בכלל כולו וחציצה שמעינן מהלכתא דרובו ומקפיד חוצץ בין בגופו בין בשערו דכיון דלא כתיב בשרו מהי תיתי לחלק בין גופו לשערו ע"כ.

אולם הר"ן ספ"ב דשבועות כתב בטעמן של גאונים הסוברים שהשער נדון לעצמו משום דכיון דאית לן תרי קראי חד לשערו וחד לבשרו כל חד וחד באפי נפשי' הוא ע"ש ואם כן עדיין אין מקום לקושית התוס' דהא אצטריך את בשרו דאי הוה כתיב ורחץ כולו הוה ס"ד למימר דבשרו ושערו כולו חד הוא ולא הוה ידעינן מהלכתא שהשיער נדון לעצמו דהא הלכה בסתם נאמרה אהכי כתיב את בשרו להורות חדא אבשרו ואידך לרבות שערו להורות דכל חד באפי נפשי' הוא נדון ברובו ולא שייך למכתב ורחץ את כולו לרבות הטפל לכולו כיון דכולו נמי שערו בכלל האיך יכתוב עוד את לרבות שערו הטפל לכולו דהא שערו נמי בכלל כולו הוא אלאודאי שדעת התוס' כהרמב"ם ז"ל דהשתא נמי דכתיב את בשרו לרבות שערו מרבינן שערו בכלל גופו לענין טבילה ואין השיער נדון לעצמו לכן הקשו שפיר ותו יש להבין בדברי הר"ן גופי' שכתב בטעמן של הגאונים ז"ל דכיון דכתיבי תרי קראי חד לשערו וחד לבשרו כל חד וחד באפי נפשי' הוא נדון ברובו דמאין הרגלים לזה הא כיון דכתיב בשרו בהכרח למכתב את לרבות שערו משום דאין השער בכלל משמעו' בשרו כלל אהכי אתי את לרבות שהשער יהי' בכלל גופו לטבילה כמ"ש הרמב"ם ז"ל ובהכרח לומר משום דקשי' להו דלא לכתוב בשרו ולא את אלא לכתוב ורחץ כולו שגם שערו בכלל והוה מפיק לן תרווייהו מחד קרא ולמה לי דכתיב תרי קראי

בשרו ואת לרבות שערו אם לא לאשמועי' דכל חד באפי נפשי' הוא נדון ברובו ועדיין קשה הא מ"מ אצטריך בשרו לבית הסתרי' כדאי' בקדושין וכמ"ש התוס' וכיון דכתיב בשרו לא סגי דלא כתיב את לרבות שערו ואהכי אצטריך תרי קראי מיהו זה אינו דס"ל להאונים והר"ן כמ"ש הפ"י דתרתי זימני כתיב את בשרו חדא בזב וחדא במצורע ומחד קרא דבשרו נפקא לן בית הסתרים ואידך מיתר לחציצה אולם התוס' שכתבו דבשרו דהכא אתי לבית הסתרים וכיון דכתיב בשרו לא סגי דלא כתיב את לרבות שערו א"כ אין לנו שום גלוי דעת מן המקרא לומר שהשער נדון לעצמו לכן בהכרח לומר שדעת התוס' כהרמב"ם ז"ל וכנ"ל:

ה ולכאורה יש להעיר על דברי' ז"ל מלשון הש"ס פ' מרובה ד פ"ב דאי' התם דעזרא תיקן שתהא האשה חופפת וטובלת ופריך עלה דאורייתא היא דתניא וכו' את הטפל לבשרו ומאי מהו ש ער ומשני דאורייתא עיוני דלמא מיקטר אי נמי מאוס מידי משום חציצה וכו' ואתי עזרא ותיקו חפיפה ור"ת ז"ל וכן הרמב"ם גופי' פ"ט מה' מקואות מפרשי' דחפיפה אינו אלא במקום שיער לחוד ולא בשאר הגוף ואם אי' שאין השיער נידון לעצמו אלא בצירוף בשרו לרוב גופו האיך בעי' למימר דחפיפת שיער לבד הוה דאורייתא הא מיעוטו המקפיד נמי לא חייץ אלא מדרבנן אולם זה אינו דהכי פריך דהלא החציצה בשיער נמי דאורייתא הוא כמו בשרו וכמו שצריך חפיפה בגופו בכולו ה"ה בשערו ואם תאמר דמדאורייתא הוה סגי בחפיפת רוב גופו ואתי עזרא ותיקן חפיפ' בכולו מ"ש דנקט חפיפת שיער טפי משאר מיעוט הגוף הלא השער בכלל גופו כנ"ל פשוט: ו והנה בדרישה נסתפק לשיטת הגאונים ז"ל שהשיער נידון לעצמו אי בעינן רוב השיער שבכל הגוף או ר"ל רוב שיער של אותו מקום שיער שנקשר שם דהיינו או רוב שיער של הראש או רוב שאר כל מקום שנקשרו השערות שם ע"ש ובתשו' פמ"א ח"ב סי' קמ"ו ותפס בפשיטות דשיער הראש נידון לעצמו וכן כל מקום שיער וכן הבי' הס"ט סי' קצ"ח ס"ק י"ז בשם ס' תפל"מ אבל הס"ט עצמו כתב שאין לזה הכרע והעלה הדבר בספק אולם לע"ד יראה בהפך לפמ"ש הר"ן ז"ל בטעמן של הגאונים שלכך נידון השיער בפני עצמו משום דאית לן תרי קראי חד לשערו וחד לבשרו כל חד וחד באפי נפשי' הוא ע"ש והרי קרא דאת הטפל לבשרו כולל כל שערות הגוף הטפל לגוף וא"כ מאן פלג לך לחלק עוד כל מקום שיער לעצמו ותו דבויקרא ט"ו גבי שכבת זרע כתיב ורחץ במים את כל בשרו הרי דבשיער הטפל לכל בשרו איירי דהיינו שיער כל הגוף שהוא נידון לעצמו ולא של חד מקום וכן משמע לכאורה מלשון הרשב"א בתה"ק ובתשו' שהבי' הב"י סי' זה בדין נשי' הצבאו' שערות ראשן לנוי שאינו חוצץ מטעם שאין מקפידות וסיים עלה אעפ"י

שהצבע הזה פושט בכל השיער ורובו אעפ"י שאינו מקפיד עליו חוצץ כאן אינה מקפדת ורוצה להיות שם וחשיב כגופו של שיער ע"ש הנה פתח בכולו שכ' אעפ"י שהצבע הזה פושט בכל השיער וסיים ברובו שכ' ורובו אעפ"י שאינו מקפיד חוצץ והנה רובו שאינו מקפיד לא חייץ אלא מדרבנן וכולו אעפ"י שאינו מקפיד חוצץ מדין תורה כדאי' להדי' ביבמות שם וכנ"ל וא"כ עדיפא הו"ל למימר דהו"ל כולו שאינו מקפיד דחוצץ אפילו מדאורייתא ולמה הניח כולו והלך אחר רובו א"ו ס"ל דשיער כל הגוף הוא שנדון לעצמו ולא שיער הראש לבד ולכן שיער כל הראש באשה לא הוה אלא רובו כנגד כל שיער הגוף כנ"ל וכן יראה מסתימות לשון הרא"ש פ' תינוקת ושא"פ שסתמו וכתבו בסתם רוב שערותי' וסתמו כפירושו על שערות כל גוף האשה קאי וכן הוא לשון רש"י בנדה ס"ז ופ"ק דסוכה ד' ו' אלא שצ"ע בפ"ק דעירובין שם בד"ה רובו וכתב ג"כ רוב שערו בסתם ואח"כ בסמוך ד"ה ומקפיד סיים וכתב שמצטער על לכלוך זה שבראשו ע"כ וראשו מאן דכר שמי' ואי ס"ל דהרא"ש נדון לעצמו הי' לו לפרש ג"כ בד"ה רובו דהיינו רוב שיער ראשו אם לא שנאמר שגם באיש שיער כל הראש הוא רוב שיער כל הגוף וצ"ע מ"מ מדברי הרשב"א והר"ן הנ"ל יראה ודאי דבעינן רוב שערות כל הגוף וכן מסתימות.

לשון הרא"ש ושא"פ וכנ"ל: **(הגה"ה ובזה מיושב מה שהקשה החכם השואל על הראיה שהביא הרשב"א שם דהצבע חשוב כגופו של שיער ממה שמצינו טביל' לפרכת שיש בו תכלת וארגמן ותולעת שני דמאי ראי' מפרכת שהי' בו ג"כ חוטי שש שהוא פשתן לבן וא"כ לא הוה רק רובו שאינו מקפיד דלא חייץ אלא מדרבנן ולא גזרו בכה"ג משא"כ בצבע הפושט בכל השיער דהוה כולו שאינו מקפיד וחוצץ מדאורייתא ע"כ דזה אינו דה"נ לא הוה אלא רובו שאינו מקפיד כמ"ש הרשב"א בהדי' ומטעמ' דאמרן אולם שיש לגמגם דמה ראיה מפרכת שתחילתו הי' נארג מחוטין צבועי' לצבע שערות הנשי' שנעשה אחר כך אלא שהרשב"א ז"ל סובר שאין לחלק בזה לענין שיחשב הצביע' מעיקר הבגד ויש להוסיף עוד בראי' מן הכתוב, עצמו דהא תכלת עמרא הוא אלא שצבוע בצבע תכלת וכן הארגמן וקראו הכתו' לזה הצמר על שם הצבע הוא מעיקר הבגד דכה"ג אי' בסוף חגיגה גבי שולחן שדינו ככלי עץ משום דרחמנא קרי' עץ ע"ש וכחול שחוץ לעין דחוצץ עיין פרישה דאיירי בכחול שאינו לנוי אלא לרפוא' ומה שחוץ לעין אין בו משום רפואה או אחר שכבר נתרפא כנ"ל ועי' ב"ח:)** ז והעולה מסוגי' דיבמות שם דכולו אעפ"י שאינו מקפיד חוצץ מדין תורה ויש לתמוה על הרמב"ם ז"ל בפירושו פ"ט דמקואות וגם בחיבורו ספ"א דמקואות שהבי' להא דר' יצחק.

דדבר תורה בעינן רובו ומקפיד ורובי שאינו מקפיד או מיעוטו המקפיד הות דרבנן והשמיט הך חלוקה דרב כהנא שאמר שכולו שאינו מקפיד נמי חוצץ דבר תורה שאין חולק עלי' בש"ס כלל גם הרי"ף ספ"ב דשבועות ושאר הפוסקים שהביאו להא דר' יצחק לפרש ולבאר מהו חציצה דאורייתא ומהו דרבנן השמיטו להך חלוקה דרב כהנא ובאמת שצ"ע לכאורה להא דר"כ א"כ אמאי לא גזרו נמי במיעוטו שאינו מקפיד אטו כולו שאינו מקפיד דחוצץ מדאורייתא ועכ"פ ברובו שאינו מקפיד דאמרן שגזרו משום רובו המקפיד עדיפא הו"ל למימר שגזרו רובו שאינו מקפיד אטו כולו שאינו מקפיד דהא בכ"מ רובו ככולו מדין תורה וצריך ליישב בדוחק ולומר משום דחציצה בכולו הוא מילתא דלא שכיחא אבל ראה זה מצאתי ברוקח סי' שע"ו גירסא אחרת בש"ס דיבמות ע"ח הנ"ל וזה לשוט שם פר"ח גם בטבילה אינו חוצץ ד"ת כדאמר פ' הערל שם נכרית מעוברת שנתגיירה בנה א"צ טבילה ופריך הא רובו שאינו מקפיד חוצץ מדרבנן ולא פריך הא מיעוטא (בבשרו) חוצץ דבר תורה אפי' אינו מקפיד עכ"ל הנך רואה דכלפי הא דאי' בגירסת ספרינו הפרכא מדרב כהנא דאמר לא שנו אלא רובו אבל כולו חוצץ הי' בגירסת ר"ח הפרכא מהא דרובו שאינו מקפיד חוצץ מדרבנן (כמו שהקשה רש"י) וליתא שם הא דרב כהנא כלל ויתכן שזו אי' ג"כ גירסת הרי"ף והרמב"ם ז"ל אלא שצ"ב ברוקח גופי' סי' שע"ד כתב ומשמע ביבמות פ' הערל כל שערו אפי' אינו מקפיד חוצץ וצ"ע:

ח ועדיין אנו צריכין למודעי בהא דמשני הש"ס ביבמות שם שאני עובר דהיינו רבותי' שמדברי המרדכי ספ"ב דשבועות סי' תשנ"א משמע דהיכי דהוה רביתי' אפי' מדרבנן לא חייץ ולכאורה אין זה מוכרח לפי מה שפרש"י שם ד"ה משום דר' יצחק וכו' ואע"ג דאמר התם גזרו על רובו שאינו מקפיד וכו' הכי אוקימנא אדאורייתא עכ"ל אם כן הכי נמי יש לומר בהא דמשני היינו רביתי' דאפ"ה חייץ מדרבנן אלא דהתם בטבילת גר אוקמה אדאורייתא אולם זה אינו דהא איתא בתוספתא הביא הב"י סי' קצ"ח כל החוצצין בכלים חוצצין בנדה ובגר בשעת טבילה ובפ' החולץ מ"ז ב' נמי איתא כל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בגר וכו' ע"ש ובהכרח לומר דמה שפרש"י דהכא אוקמה אדאוריי' הוא מטעם דהיינו רביתי' וכן בכל מקום דהוה רביתי' כי הכא לא גזרו משום רובו המקפיד דכיון דרביתי' הוא ודאי לא מחלף בשאר חציצה שמקפיד עליו והכי דייק לשון רש"י ז"ל שכתב לפני זה והכא לא קפיד בהאי חציצה האי ולד דרביתי' הוא ואע"ג דאמר התם גזרו על רובו שא"מ וכו' הכא אוקימנא אדאורייתא עכ"ל והיינו משום הא גופי' דרביתי' הוא ולא דמי לשאר דבר שאינו מקפיד וכן בכ"מ דרביתי' הוא לא גזרו אלא דהוה ס"ד דזהו בגזירה דרבנן דהיינו ברובו הוא שיש לחלק בין רביתי' לשאר אינו מקפיד אבל

בכולו דחוצץ מדאורייתא אין תקום לחלוקה זו ומשני דגם בשל תורה נמי מחלקין בין כולו שאינו מקפיד להיכא דהוה רביתי' כנ"ל פשוט וא"כ מוכח דבמקום דהוה רביתי' אפי' מדרבנן לא חיית ט עתה הבא נבא לנ"ד הנה הרמ"א בהגה"ה סי' קצ"ח סעי' ו' כתב ואותן שיש להם כמין קליעות שערות דבוקות זו בזו ונעשין בלילה ע"י שד וסכנה להסירם לא חייצי עכ"ל ומקורו מדברי המרדכי ספ"ב דשבועות סי' תשנ"א הנ"ל וזה לשונו ואותן נשים וכו' וכנ"ל כיון דמהדק טובא זה בזה הוה כבלוע ובית הסתרים דלא מטמא וכיון דלא מטמא לא חייצי ועוד דקיימל"ן שלשה נימן קשורות אינן חוצצת ואפי' לא חשבת להו כבלוע וביה"ס ולא הוה כחתיכה אחת כיון דשלשה נימן אין חוצצין משום דלא מהדק ועיילי בהו מיא כ"ש שערות טובא ועוד כיון דלא מצי לגלחן מפני הסכנה הוה רביתא ולא חייצי כדאמר פרקהערל עובר היינו רביתא וכו' עכ"ל והנה בפ"ט דמקואות שנינו קלקי הרחש (דהיינו אותן קליעות שיער שקורין קאלטונש) אין חוצצין ופירשו המפרשי' הטעם לפי שאין מקפדת עליהם ונתבאר בי"ד שם וכתב בסדרי טהרה ע"ז דע"כ איירי במיעוט שערות דאי ברוב השערות מאחר דקיימל"ן שהשער נדון בפני עצמו ברובו (כשיטת הגאונים ורש"י והראב"ד והרשב"א דלעיל) הלא רובו אעפ"י שאינו מקפיד חוצץ מיהת מדרבנן א"ו איירי במיעט שערות (וכ"כ בתשו' פמ"א שם) ובהכי ניחא מה שהוצרך המרדכי הנ"ל להתיר בנדון דידי' מטעם דסכנה להסירם ושאר טעמי' והלא פשוט התירו בדבר משנה דקלקי הראש אין חוצצין כלל אפי' שלא במקום סכנה משום דהמרדכי בקלקי הנעשה ע"י שד שפושט ברוב השיער דלא מהני טעמא דאינה מקפדת אמטו הכי לא התיר אלא במקום דסכנה להסירם מטעם דהוה רביתי' ושאר טעמי' דלעיל כמו שיתבאר בסמוך והנה החכם השואל התעצם להשיג על דברי הס"ט בזה ויצא לדון בדבר החדש לאמר דעד כאן לא אמרי' דרובו שאינו מקפיד חוצץ מדרבנן אלא בחציצה מדבר אחר שנדבק בגופו או בשערו מבחוץ אבל כשאין שם חציצה מדבר אחר אלא שגוף השערו' נדבקו מעצמן ונסתבכו זה בזה דלא עיילי בהו מיא כל שאינה מקפדת חשובו' כמו שיער אחד וכאחד מאברים ואפי' ברובן נמי אין כאן חציצה ולא אכפת לן במאי דלא עיילי בהו מייא ונסתייע בזה מדיוק קלוש בלשון הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות שם שכתב אהא דקלקי הראש וכו' ודע שעיקר זאת השאלה שאם יהי' דבר החוצץ על גופו כמו טיט ובצק ומה שדומה להם וכו' וכן גזרו על רובו שאינו מקפיד וכו' עכ"ל מדשבק קלקי הראש דקאי בי' ונקט טיט ובצק ש"מ דקלקי שהוא מגופה לא אכפת לן ברובו שאינו מקפיד אלא דוקא בטיט ובצק שנדבק מבחוץ על גופה ומה שהוצרך המרדכי לטעם דסכנה משום דהמרדכי איירי בקליעות שיער

במקום שחוצצין כגון קלקי הלב ובית הסתרים שמקפדת עליהם כדאי' בפ"ט דמקואות ובי"ד שם או אפי' בשיער הראש וידוע שהיא מקפדת עכ"ד הנה מלבד שאין להעמיד יסוד להקל בדבר הגדול על דקדוק קלוש כהררי' התלוים בשערה דמאי דנקט הרמב"ם טיט ובצק הנדבק על גופו ולא קלקי הראש משום דרוצה לכלול בכלל הזה דרובו שאינו מקפיד דלא חיית אלא מדרבנן גם חציצה שעל בשרו דהיינו ע"י טיט ובצק ולאפוקי ממ"ש בשם רש"י שמפרש דהאי כללא דר' יצחק ברובו ומקפיד לא קאי אלא על השיער לחוד אבל בבשרו אפי' מיועטו שאינו מקפיד חוצץ ד"ת אך גם מעיקרא דדינא פרכא דהרי הרמב"ם ז"ל סובר שאין השיער נדון לעצמו ברובו עד שיצטרף עם הגוף לרוב גופו (והביאו החכם גופי' שם) וכדלעיל וא"כ לא משכחת בקלקי הראש לחוד רובו שאינו מקפיד עד שיצטרף עם דבר החוצץ שעל גופו ממקום אחר כגון נ"ט אז בצק לכן נקט טיט ובצק וא"כ אין מקום לדיוק זה כלל גם מ"ש דהמרדכי איירי בקליעות שיער שעל הלב ובית הסתרים ליתא דבהג"ה ש"ד ואגור סי' אלף ש"ץ העתיקו דברי המרדכי הנ"ל שכתב אותן נשים שיש להם וואלקאשטרש בראשיהן וכו' הרי להדי' דבשערות הראש איירי וגם מ"ש דאיירי אפי' במקפדת להדי' ליתא דהא כיון שיש סכנה לגלחם ולהסירם בודאי לא קפדה להסירם כמ"ש הס"ט ותשו' פמ"א שם דהיכא דאיכא סכנה בהסרתם ודאי לא קפדה דאטו בשופטני עסקי' שתקפיד להסירם ותסתכן בעצמה וכ"ש בקלקי הראש שאין דרך להקפיד אפי' שלא במקום סכנה וא"כ מדהוצרך המרדכי לטעם דהוה רביתא מוכח דלא סגי בהא דאינה מקפדת לחוד משום דהוה רובו שאינו מקפיד דחיית מדרבנן משא"כ במקום דהוה רביתא וכדלעיל הן אמת שבלבוש נתן טעם בדין זה דקליעות שיער שע"י שד משום דאינה מקפדת אבל כבר השיגו בתשו' פמ"א שם מטעם רובו אעפ"י שאינו מקפיד חוצץ מדרבנן יעוי"ש וכבר הראית לדעת במקור דין זה מדברי המרדכי שהוצרך לטעם דהוה רביתי' ולא סגי לי' במה שאינה מקפדת ותו מגופה דמתניתין בקלקי הראש שאין חוצצין מטעם שאינה מקפדת אפי' שלא במקום סכנה ואי ברוב שערות הראש אין לך אשה שלא תקפיד בזה שנתקלקלו רוב שערותיה ונעשו קלקי שהרי השערות נוי האשה הם כמ"ש בש"ה שערך וגו' ואפי' באיש קפידא הות שהוא כמשא כבד על הראש א"ו איירי במיעוט שערות גם עיקר חלוקה זו תמוה דהלא מה שגזרו על רובו שאינו מקפיד הוא בשביל רובו המקפיד דחיית מדין תורה והלא גם בשערות שנדבקו זו בזו מעצמן אם הי' רובו המקפיד חוצץ מדאורייתא למה לא נגזור גם בזה רובו שאינו מקפיד אטו רובו המקפיד וכמו שגזרו בקלקי הלב והזקן במיעוט המקפיד משום רובו המקפיד ה"נ ברובו שאינו מקפיד אטו רובו המקפיד דמאי שנא

ותו דהא כתבו הפוסקים ברוב שערות הקשורי' נימא דחוצץ אפי' באינה מקפדת אעפ"י שאין שם דבר הנדבק מבחוץ והחכם השואל הרגיש בזה ולחלק יצא בין דבר הנדבק מעצמו למה שנעשו ע"י אדם שקשרן אנא לא חילק ידענא (ובס"ט לא נזכר חלוקה זו אלא לענין היינו רביתי' דלא שייך במה שנעשה ע"י אדם או מעצמו כיון דאתינן עלה מטעם דאינה מקפדת והא ודאי דלא שייך היינו רביתי' אלא בדבר שעיקרו כך או שיש סכנה להסירו אבל בקלקי הראש שמחמת זיעה שיכולה להסירו בכל עת אלא שאינה מקפדת לא שייך בזה הוה רביתי' א"ו פשוט הוא דקלקי הראש דמתניתין איירי במיעוט שערות כמ"ש הס"ט והמרדכי איירי ברוב שערות הראש (ובר מן דין לפי מה שיתבאר עוד בסמוך דמתניתין נמי איירי בקלקי הנדבק מדבר החוצץ אין מקום לדבריו בלא כ"ז):

י ונבא עתה לביאור דברי המרדכי הנ"ל שיש להעיר בדבריו כמו שהעיר החכם השואל נ' במ"ש להתיר מטעם דשלשה נימין אין חוצצין וכ"ש טובא שערו' דלא מהדקי' ועיילי בהו מיא וכו' א"כ קלקי הלב והזקן למה הן חוצצין נימא דעיילו בהו מיא מק"ו דשלשה נימין אין חוצצין וכ"ש טובא ע"כ ולכאורה הי' מקום ליישב בפשיטות דהמרדכי ס"ל כפי' רבותיו של רש"י ר"צ במה אשה שהבי' הרמ"א בסי' קצ"ח ס"ד בהגה"ה דהיכא שמקפיד עליו אע"ג דעיילו בהו מיא נמי חוצץ יעוי"ש לכן קלקי הלב והזקן שמקפיד חוצץ אע"ג דעיילי בהו מיא משא"כ קלקי הראש דלא קפיד וכן בנדון המרדכי שיש סכנה להסירם ודאי לא קפדה וכיון דעיילי בהו מיא אין חוצצין אפי' ברובו וא"ש אלא דהרב בב"י נתלבט מאד ליישב הסוגי' דהתם לפי' רבותיו של רש"י ז"ל ולשנויי בתרא דידי' גם רבותיו של רש"י ס"ל דכל דעיילו בהו מיא לא חיין אפי' מקפדת ולשנויי קמא פליגי בהא הני תרי לישני דאתמר בסוגי' דהתם דלהך לישנא דאמר כל שהוא ארוג לא גזרו ס"ל כדעת רש"י ז"ל דכל דעיילי בי' תיא אפי' קפיד לא חיין ואידך לישנא ס"ל דכל דקפיד חיין אע"ג דעיילו בי' מיא ופסקו לחומרא יעוי"ש וא"כ לפי דברי המרדכי תקשי מתניתין דקלקי הלב והזקן חוצץ אע"ג דעיילי בי' מיא משום דקפיד להך לישנא דאמר כל שהוא ארוג לא גזרו דכי פליג אמתניתין (ותו דבס"ט העלה דכל שהוא מגוף השיער ועיילי בי' מיא לכ"ע לא חיין אע"ג דמקפיד אלא שאין דבריו מוכרחי') אולם בל"ז צריך לפרש דברי המרדכי שכ' כיון דשלשה נימין אין חוצצין משום דלא מהדקי וכו' ולפני זה כתב כיון דמהדק טובא זה בזה הו"ל כבלוע וביה"ס וכו' אלמא דשפיר מדקי ובהכרח לומר דשני אלו הטעמים אחד הן דאתי עלה בדרך ממה נפשך דאם תאמר דהנך קליעות מהדק טובא הו"ל כבלוע וכו' דחשיב הכל כחתיכה אחת וא"ת דלא מהדקי כל כך א"כ ודאי עיילי בהו מיא מק"ו דשלשה נימן כ"ש שערות טובא והא ודאי אי אפשר דקשה

מקלקי הלב אמאי חייץ הא לא מהדקי א"ו דמהדקי שפיר ותיבת ואפי' שבמרדכי צ"ל ואי ואמטו הכי בקלקי הלב חייץ כיון דמקפיד ועתיד להסירם לא חשיב כבלוע משא"כ הכא דסכנה להסירם הו"ל כבלוע וביה"ס דלא חייצי (וכ"מ מדברי הס"ט בשם התפל"מ שכ, דהך טעמא דרביתי' הוא טעם בפני עצמו משמע הא שני טעמים הראשונים אחד הן ע"ש) וא"כ אין כאן אלא טעמא קמא דחשיב כבלוע וא"ש ומה שטען עוד החכם השואל גם על טעמא קמא מהא דקלקי הלב דחוצץ ולא אמרי' דהוה כבלוע ובה"ס דאע"ג דמקפיד אינו חוצץ כדאי' במרדכי שם גבי ידות הכלים שהם ארוכי' ביותר ועתיד לקצצו דא"צ להטביל רק עד מקום המדה ומקום החתך לא חיין משום דהוה כבלוע וביה"ס ואע"ג דמקפיד להסירן ולקוצצן הא ליתא דדוקא התם חשיב בלוע אעפ"י שעתיד להסירן משום שהם מחוברין מתחילתן משא"כ בקלקי הלב שנסתבכו לאחר מיכן כשמקפיד עליהן להסירן לא חשיב בלוע וכה"ג מחלק המרדכי עצמו גבי צפורן שפירשה מיעוטה דחוצצת כיון דעומד לפרוש וכבר התחילה לפרוש אבל צפורן גדולה יותר מדאי אעפ"י שעתיד לקוצצה אינה חוצצת כיון דלא התחילה לפרוש הביאו הב"י ע"ש ופשוט הוא ועי' בנדה דף ס"ב דבלוע שיכול לצאת ע"י הדחק בקפידא תלוי מילתא וא"ש:

יא איברא דבאגור סי' אלף ש"צ לא הבי' טעמא קמא דבלוע כלל אלא הך טעמא דשלש נימין אין חוצצין ואידך טעמא דהוה רביתי' וא"כ ודאי קשה מקלקי הלב דחוצץ ואינו עולה הך פירושא דלעיל לכן נלע"ד דמעיקרא לק"מ עפ"י מ"ש בס"ט ותשו' פמ"א שם דאותן קאלטונש שנעשו ע"י פיזור סממנים כיון שנדבקו ע"י דבר אחר החוצץ לא שייך בהו הנך תרי טעמי קמאי שכ' המרדכי בנדון דידי' משום בלוע או משום דשלש נימין אין חוצצין כיון שנדבק שם דבר אחר שלא מגופו ע"ש ופשוט הוא ובקלקי הלב אי' בש"ע שנדבקו ע"י זיעה וכ"ה לשון הר"ב בפי' המשנה פ"ט דמקואות קלקי הלב שנמאסין מן הזיעה ובית הסתרי' באשה מפני שהשיער נאחז ומסתבך באותו מקום מחמת הזיעה והטנוף והלכלוך עכ"ל וכן בת"ה הארוך קלקי הלב וכו' שנתלכלך בזיעה עד שנעשה עבה וזיעה שנתיבשה ונעשה כגליד חוצץ כדאי' בסעי' י"ב גבי גילדי צואה שנעשו מלוכלוכי זיעה חוצצין אמטו הכי לא שייך בזה הא דשלש נימין אין חוצצין ולא הא דהוה כבלוע כיון שנדבקו ע"י זיעה ונתיבשה משא"כ בנדון המרדכי דאירי שנדבקו פתאום בבת אחת ע"י שד שאין שם זיעה כלל אהכי קאמר שפיר דלא גרע משלש נימין קשורות או דהוה כבלוע וא"ש:יב וא"כ בנ"ד נמי שנדבקו ע"י זיעה אזדו להו הנך תרי טעמי קמאי דהמרדכי ואין לנו שיור רק הך טעמא בתרא דכיון דסכנה להסירו ולהפרידו הוה רביתי' הן אמת דבהג"ה ש"ד לא הבי' רק הך טעמא בתרא דהוה

רביתי' אלא דבס"ט וס' תפל"מ שהבי' שם נסתפקו אם יש לסמוך על הך טעמא בתרא לחוד או לאו יעוי"ש אולם בתשובת פמ"א שם משמע דשפיר יש לסומך על הך טעמא בתרא לחוד אלא שגמגם שם בנדון דידי' אם יש לסמוך על דברי הרופא שאומר שיש סכנה להפרידם וזה לשונו שם דאין לסמוך על רופא כותי אפי' הות מוחזק למומחה כדאי' בי"ד סי' קפ"ז וא"כ ה"נ דאף אם הרופא הוא ישראל מי ימר שיצליח בדבר זה להסיר החולי ע"י קליעות שערות אלו ועוד מי ימר שיקבל גופה סם זה להוליד לה אותן מארלאקי"ן וכיון דלא יסיר החולי ע"י זה או לא יתהוו לה מארלאקי"ן ע"י סם זה בודאי אקפיד וגם לא שייך לומר היינו רביתא וצריכין אנו לומר דאם הי' אירע לאשה חולי כזה והי' רופא מומחה מגיד לה שאי אפשר לה להתרפאות אלא ע"י עשיית מארלאקין אלו לא היתה מקפדת וכו' ונראה דעל כך צריכין להשאר רוב שערותי' שלא יהיו נדבקין ומתערבין דאז הוה מיעוט שאינו מקפיד ולא חייצי אלא מדרבנן וסמכי שפיר על רופא מומחה שאומר שיעלה רפואה ע"י זה אבל לעשות לה כל הראש או רוב שערותי' שיש כאן ספק דאורייתא וכו' דלמא לא יעלה בידו הרפואה ותקפיד ואף בלא הקפדה היכי שכל הראש מסובך חוצץ מדאורייתא כדאי' וכו' אין בידינו לסמוך על הרופא באיסור דאורייתא בדבר שאינו ידוע בבירור עכ"ד בקוצר והנה לשונו מגומגם מאוד במ"ש דאז הוה מיעוט שאינו מקפיד ולא חייצי אלא מדרבנן וסמכי' שפיר וכו' דהא מיעוט שאינו מקפיד אפי' מדרבנן לא חייץ וסמיכה זו שעל דבר הרופא למה גם לכאורה דבריו סותרי' זה את זה דתחילה כתב כיון דכל אשה שהי' אירע לה חולי כזה והי' מגיד לה רופא מומחה שאי אפשר לה להתרפאות אלא ע"י עשיית מארלאקי"ן אלו לא היתה מקפדת ומה"ט גם כאן ודאי אינה מקפדת אפי' בספק רפואה והתהוות המארלאקי"ן ואח"כ סיים דאין לסמוך על הרופא כשהרוב שערות מסובכין משום דהוה ספק דאורייתא דלמא לא יעלה בידו הרפואה ותקפיד מה בכך הא מ"מ הוה רובו שאינו מקפיד שאינו חוצץ אלא מדרבנן כיון דעכ"פ מפאת הספק נמי אין דרך להקפיד אולם יראה כלל כוונתו שאינו סומך על ואת הסברא דמפאת הספק אינה מקפדת חלא במקום שאפי' תקפיד לא יהי' רק חציצה דרבנן כגון במיעוטו לכן אמר דבמיעוט שערות יש להתיר מתרי טעמי חדא דחשיב מיעוט שאינו מקפיד דלא חייצי אפי' מדרבנן דודאי מספק נמי אינה מקפדת (ובמקום שכ' אלא מדרבנן צ"ל אפי' מדרבנן) ועוד דבדרבנן יש לסמוך ג"כ על הרופא שיעלה בידו הרפואה והוה רבותא וכו' אבל ברוב שערות שאם מקפדת הוה חציצה דאורייתא אין לסמוך על הרופא וגם לא על סברא זו דמספק נמי אינה מקפדת כנ"ל יג מ"מ למדנו מדבריו דיש לסמוך על טעמא בתרא דהמרדכי לחוד אפי' בשל תורה דכל

שיש סכנה להסירו הוה רביתי' וגברא רבא דסמיך סמיך וכן בדין דבהגה שצד לא הבי' אלא הך טעמא בתרא לחוד אלמא דהך טעמא עיקר וכן יראה מתשו' הרשב"א ז"ל שהבי' הב"י והבאתי למעלה שכתב גבי' צבע שצובעות הנשים שערותיהן דאעפ"י שהצבע הזה פושט בכל השיער ורובו אעפ"י שאינו מקפיד עליו חוצץ כאן אינה מקפדת ורוצה להיות שם והרי הוא כאלו מגופו של שיער למה הדבר דומה לבגד צבוע זכו' ר"ל דכל שרוצה להיות שם הוה רביתי' וחשיב כאלו הוא גופו של שיער וכ"ש בדבר שרוצה להיות שם בשביל חיותה וקיומה מפני הסכנה דחשיב רביתי' ותו כיון דעכ"פ במקום שיש סכנה להפרידו ודאי אינה מקפדת ורובו שאינו מקפיד לא חייץ אלא מדרבנן ובדרבנן ודאי יש לסמוך אהך טעמא בתרא דכל שיש סכנה חשיב רביתי' וא"כ בנ"ד באותן שערות שכבר נסתבכו ונעשו מארלאקי"ן וגם שכבר ראינו שנתרפאת ע"י מארלאקי"ן אלו דוקא כפי שהעיד הנסיון שהרגישה בעצמה כאב גדול בכל איברי' כשרצתה להפרידן יש לסמוך ודאי ולומר דהוה רביתה וכ"ש אם אתמחי גברא שכבר עשה הערל הזה רפואה זו לנשים אחרות ע"י מארלאקי"ו וניכר שהועילו לכ"ע יש לסמוך עליו גם בזו כדאי' בא"ח סי' ש"א סעי' כ"ה בדין קמיע מומחה ובי"ד סי' קפ"ז נמי כתב הש"ך בשם הב"ח דאם עשה הערל רפואה לאשה אחרת והועיל לה יכולה גם זו לסמוך עליו אפי' אתחזקה יעוי"ש וא"כ ה"ה בנ"ד יש לסמוך עליו אפי' בלי שום נסיון:

יד אולם בנדון מיעוט השערות שעדיין לא נסתבכו להעשות קליעה לכאורה יש מקום גם בנ"ד מה שחשש הפמ"א שם בנ"ד פן ואולי לא יתהוו מהם מארלאקי"ן ואו לא הוה רביתא וגם תהי' מקפדת ואפי' לא תקפיד הלא חציצה בכולו חוצץ מדין תורה אפי' באינו מקפיד ע כדאי' ביבמות שם וכנ"ל: אמנם יראה בנ"ד אין לזה מכמה טעמי הראשון תחילה לפי מה שבא בהצעת השאלה שכבר נסתה האשה בעצמה להפריד גם אותו המיעוט שערות והרגישה מיד כאב בגופה ואיברי' וא"כ חזר הדין של אותן השערות כמו אינך שכבר נסתבכו ונעשו קליעה דכיון שיש סכנה להפרידם הוה רביתא כפי מה שהן בין שיסתבכו בין לא נסתבכו לפי דעת הפ"א דלעיל שמבואר מדבריו דאפי' בשל תורה סמכינן אהך טעמא בתרא של המרדכי דכל שיש סכנה להפרידם הזה רביתא ודלא כדברי הס"ט ותפל"מ כמו שביארנו בסמוך באות יר מילתא בטעמא: טו וזאת שנית אפי"ת דנקטינן מילתא מציעתא דבשל תורה אין לסמוך אהך טעמא דהוה רביתא אלא בדרבנן לחוד מ"מ יש לצדד בנ"ד שאין כאן חציצה מדין תורה דהא ודאי במקום סכנה אינה מקפדת לכ"ע ורובו שאינו מקפיד אינו חוצץ אלא מדרבנן ואע"ג דהכא פשטה החציצה בכל שערות דאשה ואיתא ביבמות שם דכולו אפי' באינו מקפיד חוצץ כבר

הראית לדעת באות א' שדעת התוס' כהרמב"ם ז"ל שאין השער נידון לעצמו ברובו אלא בצירוף הגוף לרוב גופו וה"ה לענין כולו אינו נידון בפ"ע אלא עם כל הגוף ואפי' לשיטת הגאונים ורש"י והראב"ד ז"ל ושא"פ הסוברים שהשיער נדון לעצמו ברובו וא"כ ה"ה לענין כולו כשיש חציצה בכל השיער לחוד נמי חייץ אפי' באינו מקפיד הנה כבר הראית לדעת באות ו' מדברי הרשב"א בתשו' והר"ן דמ"מ לא שבי בשיער הראש לבד אלא בעינן רוב שיער כל הגוף וא"כ שיער כל הראש לא הוה רק רוב שערו ולא כולו כדמשמע להדי' מלשון הרשב"א בתשו' וכן משמע מסתימות לשון שאר הפוסקים וכיון שכן בנ"ד נמי אפי' בשער כל הראש כיון שאינה מקפדת לא הוה חציצה אלא מדרבנן בשגם שהרי"ף והרמב"ם ושא"פ השמיטו לגמרי להך מימרא דרב כהנת שאמר ביבמות שם דכולו חוצץ דבר תורה אעפ"י שאינו מקפיד ונראה שלא הי' כן בגירסתם כמו שביארנו למעלה באות ו' עפ"י דברי הרוקח יעוי"ש וא"כ מכל הלין טעמי יראה שאין כאן אלא חציצה דרבנן ובדרבנן ודאי יש לסמוך אהך טעמא בתרא דהמרדכי דכל שיש סכנה להסירו הוה רביתא כנ"ל (ועכ"פ כשתוכל להפריד רק שנים או שלשה שערות סגי לכ"ע:

טז ועוד יש לצדד היתר אפי' בשאין סכנה בהפרדת אותן המיעוט שערות שעדיין לא נסתבכו אלא כאב בעלמא ולא הוה רביתא באותו המיעוט מ"מ כיון דברוב השערות שכבר נסתבכו ונעשו קליעה דודאי איכא סכנה והוה רביתא דהשתא אין שם חציצה עליהם כלל דחשיב כאלו הי' כ' תשחילתן א"כ אותו המיעוט שערות שעדיין לא נסתבכו נדון לעצמו והו"ל מיעוטו שאינו מקפיד דהא באינך שערות אין חציצה כלל דהכי רביתא ואין כאן חציצה אלא במיעוטו והכי ודאי לא קפדה באותו מיעוט ציון שמרגשת כאב בהפרדתן דהא איתא במרדכי וסה"ת גבי גרב ושחין דחשיב אינו מקפיד מטעם שמצטערת בהסרתן ואע"ג שאינו אלא צער בעלמא שלפי שעה בלבד לא אח"כ כ"ש בנ"ד שמרגשת כאב אח"כ שיש לחוש שימשך הכאב כמה וכמה ואעפ"י דבס"ט אות כ"ג כתב דשאר פוסקים חולקי' על המרדכי וסה"ת בזה מ"מ מסיק התם דבמיעוט שאפי' מקפיד אינו חוצץ אלא מדרבנן יש לסמוך עליה' בזה ובנ"ד יראה שגם הפוסקי' החולקי' יודו דעד כאן לא פליגי אלא התם שאינו אלא צער בעלמא לפי שעה ולא אח"כ משא"כ הכא שהיא מרגשת כאב אח"כ ומי יודע עד כמה ימשך הכאב הזה ומה יולד מזה דודאי לא קפדה בסבוכן לכ"ע והו"ל מיעוטו שאינו מקפיד דלא חייץ כלל כנ"ל:

ז עוד יש לצדד היתר בנ"ד בשגם לא בא המופת והנסיון באותן מיעוט שערות שעדיין לא נסתבכו שיכאב לה בהפרדתן זולת עפ"י אזהרת הערל לבד שהזהירה ע"ז שיש לסמוך עליו בכה"ג עפ"י מה שנתבאר דכיון שרוב השערות שנסתבכו ונעשו קליעה הוה רביתא

ואין שם חציצה כלל דהו"ל כאלו הי' כן מתחילתן אותו המיעוט הנשאר שלא נסתבך עדיין נידון לעצמו שאפי' מקפיד עליו לא חיין אלא מדרבנן כדין מיעוטו המקפיד וכנ"ל והרי כבר הראית לדעת מתשו' פמ"א דלעיל אות י"ב דבדרבנן יש לדון ולומר שגם עפ"י הגדת הערל לבד חשיב אינה מקפדת משום דסתמא כל אשה כיוצא בה שהי' עלי' חולי כזה והי' ערל מומחה מגד לה ומזהירה שרפואתה תלוי בזה שלא תפריד שערותי' כלל אפי' קצתן בודאי לא היתה מקפדת להפרידם עפ"י הגדתו מפאת הספק וא"כ הו"ל בכאן מיעוט שאינו מקפיד דלא חיין אפילו מדרבנן ותו דהרי שנינו פ"ט דמקואות ונתבאר בסעי' ו' דקלקי הראש שנעשו מחמת זיעה במיעוט שערות אפי' בשאין סכנה להסירם אין חוצצין לפי שאינה מקפדת בזה אפי' נסתבכו וכ"ש בלא נסתבכו לגמרי וכ"ש באשה זו שכבר נתקלקלו רוב שערותיה ונעשה קלקי גדולה דהוה רבית' ולא קפדה שלא תקפיד עוד על סיבוך המיעוט משאר שערותיה שנעשה ע"י זיעה והו"ל מיעוטו שאינו מקפיד דלא חיין אפי' מדרבנן:

יח עוד יש לצדד בנ"ד שיש לסמוך על הגדת הערל לגמרי אפי' בשל תורה דודאי לא דמי להא דאי' בסי' קפ"ו שאין סומכין על הגדת הערל שנתרפאת דהכא שאני כיון שהערל אומר שיש סכנה בהפרדתהשערות ובספק סכנות נפשות קיימל"ן דסומכין על הגדת הערל לחלל שבת ויה"כ כדאיתא בא"ח סי' שכ"ח ותרי"ח וכ"ש האשה עצמה שהלב יודע מרת נפשה מתה שעבר עלי' שתחוש לספק סכנה כמו לודאי סכנה שלא להפרידם לעולם וא"כ לא זו שבודאי אינה מקפדת אף גם דמפאת זה הוה רביתא כמו בודאי סכנה כיון שהיא רוצה בסיבוכם ואין דעתה להפרידם לעולם ולא דמי לנדון התשו' פמ"א הנ"ל דהתם עדיין לא עלתה להאשה רפואת תעלה עד שיתהוו המארלאקי"ן ואם לא יתהוו מארלאקין בודאי תהי' מקפדת למפרע משא"כ בנ"ד שכבר עלתה לה רפואה ואזהרת הערל הי' שלא תפרידם לעולם אף אם לא יתהוו לה מארלאקי"ן א"כ מה יש לחוש עוד הא בודאי לא תקפיד לעולם על סיבוך השערות שנשארו והו"ל רביתא בספק סכנה כמו בודאי סכנה דבכל דיני סכנה דין הספק כמו הודאי וארווח לן בזה דאפי"ת דבשל תורה אין לסמוך אהך טעמא דבמקום סכנה הוה רביתא הנה עפ"י האמור אין כאן איסור תורה דהא בודאי במקום סכנה או ספק סכנה לכ"ע לא קפדה כמ"ש הס"ט והו"ל רובו שאינו מקפיד דלא חיין אלא מדרבנן (עפ"י מה שביארנו למעלה דשערות כל הראש לא מחשב כולו אלא רובו או עכ"פ כשתפריד שנים או שלשה שערות מהן דלכ"ע הוה רובו) ובדרבנן ודאי יש לסמוך ולומר דכל במקום סכנה או ספק סכנה הוה רביתא או אפי"ת

דבאותו מיעוט שלא נסתבך לא הוה רביתא מ"מ הו"ל מיעוטו שאינו מקפיד כמ"ש באות ט"ז דכיון דהקליעה חשיב רביתא אינך שערות הו"ל מיעוטו שאינו מקפיד כנ"ל:

יט זולת זה יתכן לומר דכיון דבאותן קליעות שכבר נעשו ודאי לא קפדה אפי' אם תקפיד על אותו המיעוט שעדיין לא נסתבך לא חייץ אלא מדרבנן דאותו המיעוט נדון לעצמו ולא הוה אלא מיעוטו המקפיד דלא חייץ אלא מדרבנן דהלא ברוב השערות שכבר נעשו קליעה ודאי לא קפדה כיון שיש סכנה להפרידם ובטילין לגבי' והו"ל כגופי' וכדפרש"י בסוכה בטעמא דאינו מקפיד) אינך דקפדה הו"ל מיעוטו המקפיד לבד ולא דמי לרוב שערות הקשורות נימא נימא ומקפיד עליהן דהו"ל רובו המקפיד אע"ג שאם הי' קצתן קשורות נימא נימא מסתמא לא הי' מקפיד אפ"ה מצטרף לרובו דהתם כל חציצת שערות הם בענין אחד והי מינייהו מפקת להוציאם מכלל הרוב ולומר שעליהן הוא שאינו מקפיד זולת על אינך וחסר לי רובא שהרי כולן אחד הן וכשמקפיד ברובן כולן בכלל הרוב הם משא"כ כאן שהשערות שנעשו קליעה דלא קפדה עלייהו מפאת הסכנה הם ניכרין וידועין לעצמן ומיעוט הנשאר שאינן קלועין ומסובכין (ואין סכנה להסירם) חלוקין מהם ועומדין לבדן הנה הם נדונין לעצמן במיעוטן למיעוט המקפיד דלא חייץ אלא מדרבנן דאותה הקליעה לחודה קאי וכיון שכן בדרבנן ודאי יש לסמוך על הך טעמא דרביתא בכולן או עכ"פ באותה קליעה לבדה ואינך הו"ל מיעוטו שאינו מקפיד מהנך טעמי דאמרן לעיל באות ט"ז י"ז י"ח וכנ"ל:

כ עוד יש לצדד בשגם לא תפריד משערותי' כלום רק שקצת מן השערות פרודות מלמעלה בקצותן או מלמטה בשרשן נפיק לי' מכלל כולו ולא יהי' אלא רובו המקפיד עפ"י מה שיש להעיר בכאן ספק אחד אשר יאמר כי הוא זה שיש להסתפק בדין רובו המקפיד אם הוא רוב שטח כל הגוף בארכו ורחבו או ברוב ארכו לחוד וכן רחבו או רוב הקיפו לחוד כדאשכחן בעלמא בדוכתי טובי בשבת כ' כדי שיאחז האור ברובו רוב עביו או רוב הקיפו וכן בבשר החופה רוב העטרה ברוב גובהה או ברוב הקיפה ובחולין נ"ב גולגולת שנחבסה ברובה ברוב גובהה או ברוב הקיפה ושם ס"ה כנפיו חופין את רובו רוב ארכו או רוב הקיפו ושם ע"ו בעור ובשר חופין את רובו רוב עוביו או רוב הקיפו וכן באתרוג בא"ח סי' תרמ"א ומלשון הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה פ"ט דמקואות שכתב אם יהי' הדבר החוצץ על גופו וכו' וכללו גדול שטת הגוף והוא חושש ומקפיד וכו' יראה דהיינו רוב כל שטח הגוף בכללו אלא שיש להבין לכאורה במ"ש הגאונים ושא"פ ברוב שערות הקשורו' נימא נימא לבדה דחשיב רוב ומשמע לכאור' דאפי' באינן קשורות כל אחת מראשה לסופה רק שכל שערה קשורה בקשר אחד לבד אעפ"י שיש

בכל שערה למעלה מן הקשר וכן למטה שלא נקשר ואין בו דבר חוצץ כלל אפ"ה חשוב רוב שיער ואמאי הלא מקום הקשר החוצץ הוא ומיעוטא דמיעוטא נגד כל אורך השיער בכללו וכי עדיף חציצת רוב השיער מחציצת רוב גופו דבעינן רוב כל שטח הגוף ובאמת הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה הנ"ל לטעמי' אזיל שכ' בפ"ב מהלכות מקואות דשערו של אדם כגופו הוא חשוב ואינו כגוף בפני עצמו ואפי' כל שערו קשור נימא נימא אינו חוצץ אלא א"כ יצטרף השיער לחוצץ אחר שעל גופו שיהי' בין הכל רוב גופו ע"ש דהשתא באמת אין נ"מ ברוב שיער או מיעוטו כלל רק שיצטרף לרוב גופו ויתכן אליבי' לומר כיון דהשיער בכלל גופו כל שיש קשר מועט בכל נימא ברוב שיער הראש חשיב כאלו החציצה בראש עצמו ברוב שטח הראש שהם פורשי' עליו מלמעלה לענין הצירוף לרוב גופו אולם לשיטת הגאונים ורוה"פ שהשיער אינו בכלל הגוף אלא שהוא נדון לעצמו ונחשב כגוף בפני עצתו לידון ברובן לחוד מן הטעם שכתב הר"ן משום דשערו נפיק לן מקרא מיוחד באפי נפשי' וכנ"ל למה לא ניזיל בתר אורך השיער כמו בחציצה שעל דמאי שנא ובהכרח לומר דאין ה"נ מ"ש הפוסקי' שאם רוב השערות קשורות נימא נימא דחשיב רוב ר"ל שכל נימא קשורה בכל ארכה מראשה לסופה או דס"ל שגם בחציצת גופו לא בעינן רוב שטח כל הגוף כיון דהלכה למשה מסיני ברובו ומקפיד בסתם נאמרה (כדאי' בעירובין ד' ד' בתו"י ומהרש"א) היינו כל צדדי הרוב ברוב ארכו או רוב הקיפו או רחבו כל דמקרי רוב וה"ה לשערו דרוב שיער הקשור כל שהו נמי מקרי רוב דהיינו רוב רוחב או הקיפו אולם מסתימות לשון הפוסקים משמע טפי דגבי גופו בעינן רוב שטח כל הגוף כמו שביאר הרמב"ם ז"ל בהדי' ואפי"ת ברובו דהיינו כל צדדי הרוב כדאשכחן בעלמא מ"מ לענין כולו שחוצץ אעפ"י שאינו מקפיד מד"ת בעינן כולו לגמרי ממש שבכ"מ שנאמר בהש"ס כולו לא מצינו אלא כולו לגמרי וא"כ בנ"ד נמי כל שאין דבוקות לגמרי אלא פרודות מלמעלה בקצוות או מלמטה בשרשן נפיק לי' מכלל כולי' ולא יהי' אלא רובו שאינו מקפיד ועדיין צריך תלמוד:

הנה הראית לדעת שיש לנו הרבה צדדים להקל בנדון זה אולם לא מפני שאנו מדמין נעשה מעשה כי מיראי הוראה אני מעולם ובפרט במילתא דתליא בסברא לכן למעשה יש לנו להחמיר שלא לסמוך על הגדת הערל באותן שערות שעדיין לא נסתבכו אם לא שכבר נסתה בעצמה שלא תוכל להפריד אפי' קצתן בלי שתרגיש עכ"פ קצת כאב כמו שבא בהצעת השאלה או תנסה עכשיו להפריד קצת עד המקום שתרגיש כאב ומיד שתרגיש קצת כאב תניח מלהפריד עוד ואם לא יכולה להפריד כלל מפאת הכאב תראה להפריד עכ"פ שנים או שלשה שערות (שלא יהי' בזה שים כאב למיעוטו) ואח"כ תחוף

בחמין היטב שלא יהי' עליו איזה לכלוך או דבר חוצץ מבחוץ כשאר נשים (גם יתכן שע"י החפיפה בחמין בטוב ימס או יתלחלח הזיעה שבין השערות וזיעה לחה אינה חוצצת וא"כ יהי' שייכי הכא גם הני טעמי קמאי שכ' המרדכי עפ"י מה שביארנו למעלה באות י"א) וגם תעיין ותבדוק השיער מכל דבר החוצץ כדינו ואו תטבול ובתנאי שיסכי' עמי בזה אחד מגדולי המורים המפורסמים ואח"כ יצא הדבר בהיתר בקבוץ חכמי קהלתכם יצ"ו מאיזה צד שיהיה כי היכי דלימטי שיבא מכשורא: דברי ידידו הד"ש הק' משה זאב שאלה יג בעזה"י לק"ק עיר חדש סוגינט א"ח פסח תקפ"א להרב המורה המופלג בתורה חריף ושנון כבוד מו"ה אלי' במו"ה יעקב יצ"ו דק"ק הנ"ל:

הגיעני מכתבו במידי דאיתי' בשאלה שאלת חכם ותשובתו בצדו בנידון בתי הבישול שקורין קיך שטוב שבמדינתו דהיינו שעומדת בתוך חצר הבית וכל אורכה אינה רק ארבע אמות על ארבע אמות ומתקצרת למעלה עד אמה על אמה ואותה אמה על אמה אינה מקורה כלל בכדי שיצא דרך שם מעלה העשן ונסתפק מעל"ת אם חייבת במזוזה או לאו כיון שאין לה תקרה כדאי' בי"ד סי' רפ"ו סעי' י"ד ומקורו מהש"ס פ"ק דיומא י"א ב' שער שאינו מקורה ובמנחות פ' הקומץ רבה ל"ג ב' פתחי שימאי וכו' דלית להו תקרה ופרש"י לחד לישנא דהיינו שאין הבית מקורה אלא שהתוס' הקשו על פרש"י דמי גרע משערי חצירות דחייבין במזוזה והרא"ש יישב פרש"י וזה לשונו ונראה לי דאין ראיה מחצר לבית דחצר דרכו להיות כך ומשמש לדירת הבית אבל בית אינו ראוי לבית דירה כשאינו מקורה וכו' עכ"ל וא"כ ה"ה בנ"ד נמי שדרכו להיות כך בשביל מעלה עשן לא אכפת לן במה שאינו מקורה אבל מעל"ת יצא לחלוק על הרא"ש בחלוקה זו וכן תמה על התוספות והמרדכי בקושייתם זו על פרש"י דמעיקרא לק"מ עפ"י הירו' פ"ק דיומא (הובא בתוס' ישינים שם) וזה טופסו והתני בשעריך לרבות שערי מדינה וכי בית דירה הן לא שבהן הן נכנסין לבית דירה וכו' וא"כ אזדא לה קושיו' התוס' על פרש"י דשאני שערי חצירות ומדינות שדרך שם נכנסין לבתים מש"ה הו"ל כפתחי בתים משא"כ בית שאינו מקורה שאינו לפני פתח הבית המקורה וכ"כ הרמב"ם פ"ו מהלכות מזוזה דין ח' לפיכך אחד שערי חצירות וכו' ואחד שערי מדינות הכל חייבין במזוזה שהרי הבתים החייבין במזוזה פתוחין לתוכן ואחר שכשל עזר הקושי' נפל עזור החלוקה שהמציא הרא"ש מכח קושי' זו דשערי חצירות ומדינות דכל שדרכו בלי תקרה חייב במזוזה דמהי תיתי וכמ"ש המרדכי דאין סברא לחלק בהכי וגם שאר הפוסקים לא מצינו שחלקו בזה עוד יצא לדון בדבר החדש דגם שערי חצירות אינן חייבי' במזוזה אלא דוקא בחצירות שלפני הבתים שאין יכולין ליכנס לבתים אלא דרך חצירות אבל החצירות שאחורי הבתים

אעפ"י שהבתים פתוחי' לחצירות כל שאפשרליכנס לבתים בלי פתח החצר אין החצר חייב במזוזה והוציא כן מדיוק לשון הרמב"ם שם שכתב אפי' עשרה בתים זה פתוח לזה וזה לזה הואיל והפנימית חייבת במזוזה כולן חייבי' משמע דוקא פנימית משום שא"א ליכנס לה אלא דרך כולן הא אמצעית לא מדלא כתב אם אחד מהן חייבת במזוזה וכו' וכן הוא ג"כ משמעות לשון הריא"ז בש"ג ד"ה במה ד"א כשלא היו הבתים וכו' וכמשמעות לשון הירושלמי שאמר שבהן נכנסי' לבית דירה עכת"ד בקצרה וביקש מעל"ת לעמוד על דעתי בנדון זה תשובה עמדתי על דברי מעל"ת והנה היטב לראות בשום שכל והבן ליישב קושי' התוס' והרא"ש ומרדכי על פרש"י ז"ל עפ"י הירושלמי כנ"ל ואע"ג דאית לי' פרכא כמו שאבאר בסמוך בעזה"י שדברי התוס' והרא"ש ומרדכי נכונים מכל צד אבל תחילה אומר שגם לפי דרכו הפריז על המדה להקל נגד דעת מכרעת של רבינו הרא"ש שסובר דכל שדרכו בלי תקרה חייב במזוזה דלו יהא שאין לו ראיה עכ"פ יתכן כן מצד הסברא דהא לית לי' פרכא ג"כ דעד כאן לא הקשו בירושלמי אשערי מדינות אלא מהא דאין ראויין לדירה אבלל מהא דאין להם תקרה לא קשי' לי' להירושלמי כלל מטעם דברי הרא"ש הואיל שדרכן בכך לא אכפת לן בתקרה דידהו אפי' באין נכנסי' מהן לבית דירה כלל ולא מצינו חולק ע"ז דהתוס' והמרדכי אע"ג דלא ניחא להו בתירוצו של הרא"ש והניחו בקושי' על פרש"י הנה הם מפרשי' פי' אחר בש"ס וחולקי' על הדין הזה בכללו וסוברי' דאפי' בית שאין לו תקרה חייב במזוזה וכ"ש אותן שדרכן בלי תקרה ואעפ"י שהמרדכי כתב על פירש"י וז"ל ואין סברא לחלק בין סופו להיות מקורה ובין אין סופו להיות מקורה עכ"ל יראה לע"ד דהמרדכי לטעמי' אזיל דבמנחות שם איתא פתחי שימאי פטורין מן המזוזה ומפרש רב יוסף דלית להו תקרה וכו' ופ' המרדכי שם פתחי שימאי היינו פתחי' שוממין אבל רש"י פי' פתחי שימאי מקולקלים ואשמים כמו זקן אשמאי ובפ"ק דערובין דף י"א פרש"י פתחי שימאי פתחי' שוממין לשון אחר פתחי' מקולקלים שמחוסרין תיקון כמו זקן אשמאי חסר מתורה עכ"ל הנה מדבריו שם למדנו דלפי מה שפי' במנחות דפתחי שימאי הוא מלשון זקן אשמאי הכוונה הוא שמחוסרין תיקון וא"כ דברי הרא"ש שפתיו ברור מללו דפתחי חצירות שדרכן בכך ואין מחוסרין תיקון לאו פתחי שימאי הן ומש"ה חייבי' במזוזה ולכן השמיט רש"י ז"ל במנחות שם הפי' הראשון שפי' בעירובין דהיינו פתחי' שוממין והמרדכי שכתב דאין סברא לחלק בין סופי להיות מקורה או לאו לטעמי' אזיל שמפרש פתחי שימאי פתחי' שוממין דהיינו משום שאין להם תואר פתח בית דירה כלל ובזה לא שייך חלוקה זו דאין סופו להיות מקורה דס"ס אין כאן תואר פתח מצד עצמו והבן וא"כ דברי הרא"ש מסתייעי' מפרש"י

גופי' ולכן גם לפי דרכו של מעל"ת אין בידינו להקל נגד דעת מכרעת של רש"י והרא"ש ז"ל מלבד שבנ"ד יש עוד טעמי' אחרי' לחייב במזוזה כמו שיתבאר בעזה"י:

אולם מה שהקשה לשאול על התוס' והרא"ש ומרדכי מהירושלמי הנ"ל שלפי דברי הירושלמי אין מקום לקושייתם על פרש"י ז"ל לכאורה קושי' היא וצריכה ישוב ונלע"ד ליישב בטוב טעם אשר יאמר כי הוא זה דרש"י ז"ל בסוכה ח' ע"ב ובמנחות שם פי' דבית שער אפי' בית פתוח לה אינו חייב במזוזה מה"ת אלא מדרבנן וכ"כ התוס' והמרדכי והרא"ש בשם ר"ת במנחות שם וביומא דף י"א והקשו בתוס' ישינים ביומא שם על פירושם מהא דאי' בירושלמי הנ"ל גבי שערי מדינות דחייב במזוזה מטעם שנכנסי' בהן לבית דירה א"כ אמאי בית שער אינו חייב במזוזה מה"ת הלא נכנסי' דרכו לבית ותירצו דשאני בית שער שהוא דבר קטן אבל שערי מדינות וחצירות גדולי' הם ונכנסין דרכן לבתים עכ"ד ואינו מובן דתלי טעמא משום שנכנסין דרכן לבית דירה הלא שוה ומשוה קטן וגדול מה לי גדול או קטן שישבו שיעור הראוי למזוזה כיון שנכנסין דרכו לבית דירה אולם לולא דבריהם נראה לע"ד שהתוס' והרא"ש והמרדכי רוח אחרת אתם בלשון הירושלמי בזה דמה שאמרו בירוש גבי שערי מדינו' שבהן נכנסי' לבית דירה הכוונה שבהן נכנסי' לבי"ד העומד' תוך חלל הקף שבו שער המדי' וכיון שהקף השער שנכנס' בו מקיף לכל בתי הדירה הרי כולם דרין גם בתוך הקף השער ונכנסי' דרכו לבית דירה העומד בתוך הקיפו מש"ה חייב במזוזה משא"כ בית שער שהבית דירה עומד חוצה לו רק שפתוח לתוכו לבד לא מהני כיון שאין דרין בתוך הקף מחיצות שלו וזה שדייק הירושלמי ואמר שבהן נכנסים לבית דירה ולא אמר שמהן נכנסי' לבית דירה אלא ר"ל שנכנסי' לבית דירה שבהן דהיינו שעומד בתוך הקיפו משא"כ בית שער שהבית דירה עומד חוצה לו וג"כ אפשר לעשות פתח אחר להבית דירה וא"ש כנ"ל:

ועפי"ז יסתלק ממילא גם קושי' מעל"ת שעל התוס' והרא"ש והמרדכי והתבונן בלשון רבותינו ז"ל שכולם כאחד הקשו משערי חצירות לבד ולא אחד בהם שיזכיר גם שערי מדינות ועוד שהרא"ש בתירוצו כתב עוד שמשמש לדירת הבית שאין וה אלא בחצירות אבל לא באויר הקף מדינות וא"כ אינו עולה תי' וה לכאורה אשערי מדינות אלא ודאי משום דבשערי מדינות ודאי עולה יפה תי' הירושלמי שבהן נכנסי' לבית דירה העומדת תוך חלל הקף השער וכנ"ל אבל משערי חצירות קשי' להו שפיר שבהם אינו עולה תירוץ הירושלמי שהרי כל חצירות שבהש"ס הם לפני הבתים כדפרש"י בעירובין ד' ה' ד"ה בתים וחצירות וכו' ובכמה דוכתי' שהבתים מקיפי' ועומדי' חוץ לחלל החצר רק שפתוחי' לחללו א"כ דמי ממש לבית שער דלא מהני מה שהבית פתוח לו ונכנסין

דרכו לבית דירה ובהכרח לומר דמה שהחצירות חייבין במזוזה מטעם דהחצירות עצמן חשובין דירה לפי שמשתמשי' בו תדיר כדאיתא בשבת פר"א דמילה דף ק"ל ע"ב אי נמי חצר אית לי' דיורין ופרש"י שם כלומר עשויין להשתמש בו תדיר עכ"ל ר"ל דאעפ"י שאין הדיורין בתוכו מ"מ משתמשי' בו תדיר בתשמישי הבית וכדאי' בעירובין ס"פ עושין פסין ובפ' הדר ס"ח ב' דבית בלא חצר לא עבידי דדיירו אינשי וזה שכתב הרא"ש שמשמש לדירת הבית רצונו לומר דמש"ה חשובי' דירה מצד עצמן ולכן לא הקשו בירושלמי אלא אשערי מדינות לחוד וכי בית דירה הן לפי שהן רשות הרבים ואין משתמשי' בו בתשמישי הבית כלל אבל לא אשערי חצירות שהן עצמן חשובין דירה ולכן הקשו התוס' והרא"ש והמרדכי שפיר על פרש"י שמפרש דבית שאינו מקורה פטור מן המזוזה משערי חצירות שאין מקורין ואי משום שנכנסי' דרכן לבית דירה זה אינו כלום דהא בית שער שנכנסין דרכו לבית הפתוח לו נמי פטור מן המזוזה מה"ת כיון שהבית דירה עומד חוצה לו וה"נ גבי חצר העומד לפני הבתים ודירת הבתים הן חוץ לחלל הקף מחיצות החצר רק שפתוחי' לחצר דלא מהני כלום לחצר ועלה משני הרא"ש שפיר דשאני חצר שדרכו בכך בלי תקרה ועל מה שאינו בית דירה תי' משום שמשמש לדירת הבית חשיב גם הוא דירה והרמב"ם ז"ל שכתב גבי שערי חצירות הטעם משום דהבתים פתוחין לו לטעמי' אויל דקאי בשיטת הרי"ף בדין בית שער שהבית פתוח לו דחייב במזוזה מה"ת לכן הוא מפרש הירושלמי ג"כ דמטעם הכניסה שנכנסין דרכו לבית דירה לבד סגי וזה הטעם עולה לכולם (מיהו לדינא יתכן שהרמב"ם ז"ל יודה להרא"ש דכל שדרכו בלי תקרה חייב במזוזה אלא דהוצרך לטעמא דבתי' פתוחי' בשביל שערי מדינות שאין חשובי' דירה או דס"ל חצירות נמי אינן חשובי' דירה) אבל התוס' והרא"ש והמרדכי דקיימי בשיטת רש"י ור"ת דבית שער שהבית פתוח לו נמי פטור מה"ת בהכרח ליישב קושית התוס' על פרש"י הנ"ל כמו שיישב הרא"ש ז"ל כנ"ל:

עוד יראה לע"ד לקיים דברי הרא"ש וליישב דברי התוס' והמרדכי גם לפי שיטת התוס' ישינים הנ"ל אשר יאמר כי הוא זה דודאי שערי מדינות שהן מקיפי' הבתי דירה מכל צד ובשום פנים אי אפשר ליכנס לבתים זולת דרך פתחי שערי המדינה מש"ה חשובי' שערי בית דירה חבל חצר שבהש"ס אעפ"י שהבתים פתוחי' לו מ"מ הרבה פעמי' יש להבתים ג"כ פתחי' אחרי' למבוי ולרשות הרבים כדאי' בעירובין ע"ד ושאר דוכתי' ואנן בברייתא מרבינן לשערי חצירות בסתמא בין שיש להן פתח אחר למבוי או לרשה"ר או לאו ובהכרח לומר מטעם שהחצירות עצמן חשובין דירה וכנ"ל ואהא קשי' להו להתוס' והמרדכי והרא"ש שפיר מהא דאין להם תקרה דלא דמי לשערי מדינות שהן חשובי'

פתח דירה מטעם שלעולם אי אפשר ליכנס לבית דירה אלא דרכן משא"כ בחצירות שיש להבתי' לפעמי' פתח אחר ליכנס להן ואהא תי' הרא"ש שפיר לפי שדרכן בכך אבל דעת הרמב"ם ז"ל הוא דכל שבית פתוח לו אפי' שאפשר ליכנס לבית מצד אחר חייב במזוזה כמו שיתבאר להלן בעזה"י:

עוד יראה לע"ד ליישב דברי התוס' והמרדכי הנ"ל ולקיים דברי הרא"ש אשר יאמר כי הוא זה דהנה התוס' ישינים ביומא י"א ב' ד"ה יכול מקשי' על שיטת הרי"ף והרמב"ם שמחלקי' בין בית שער שהבית פתוח לו דחייב במזוזה מה"ת ובין בית שער דגינה דפטור לגמרי דא"כ מאי פריך הש"ס במנחות שם אדרבה ור"ח דאמרי אכסדרה פטורה מן המזוזה מהא דתני' בית שער אכסדרה חייב במזוזה הלא שם ע"כ איירי בשהבית פתוח לה ואימא דרבה ור"ח איירי באכסדרה דגינה שאין בית פתוח לה ואי תימא דידע הש"ס דאכסדרה דרבה איירי נמי בשהבית פתוח לה (דאל"כ מאי אירי' משום דלית לה פצימין) קשה אהא דמשני דברייתא באכסדרה רומית' ודרבה ור"ח בסתם אכסדרה אכתי אמאי פטורה הלא בית פתוח לה ותתחייב במזוזה אגב בית עכ"ד ולע"ד נראה ליישב בפשיטות קושי' זו שדעת הרי"ף והרמב"ם הוא דעד כאן לא מחלקינן בין בית פתוח לו לאין בית פתוח לו אלא גבי בית שער וכן אכסדרה רומיתא דאתינן למפטרה מצד שאינן בית דירה בהא שייך חלוקה זו דכל שהבית פתוח לו חשוב כבית דירה הואיל ונכנסין דרכו לבית דירה וכשאין בית פתוח להן לאו בית דירה הן אבל באכסדרה דרבה ור"ח דאמרי שפטור מן המזוזה משום שאין להם מזוזות דלחזוקי חקרה עבידי כדפרש"י שם דאותו פתיחה לאו פתח הוא וכ"כ הרמב"ם ז"ל פ"ו דין ג' להדי' הטעם דאין להם מזונות דאותן פצימין לא חשיבימזוזות (ואלו שם בדין ז גבי אכסדרה רומיתא כתב הטעם מפני שאינו עשוי לדירה ע"ש בכ"מ) בזה אין מקום לחלק בין שהבית פתוח לו או לאו דלא עדיף מבית דירה ממש שאם אין לה פתח כדינו עם המזוזו' שהוא פטור מן המזוזה ונהי דהבית הפתוח לה עושה אותה כבית דירה עדיין היא מחוסרת מזוזות וחסרון זה לא יוכל להמלאות ע"י הבית הפתוח לה עם המזוזות כיון שבדירה אין לה מזוזות וגזירת הכתוב הוא דבעינן מזוזות פתח דוקא וכן מוכת להדי' בפ"ק דיומא דף י"א דבעי למימר התם בהני אבולי דמחוזי דפטורין מן המזוזה משום דלחזוק אקרא דכובי עבידי ולא לשם פתח ע"ש הרי להדי' דאעפ"י שנכנסין דרכן לבית דירה שבתוך העיר הפתוח להן לאו כלום הוא כיון דלא חשיב פתח משום דלחזוק הא קרא דכובי הוא דעבידי וה"נ כן הוא ולבי אומר לי שהתוס' בעצמן הרגישו בזה ולכן אעפ"י שבמס' סוכה שם השיגו על הרי"ף מסוגי' דמנחות כנ"ל ודחו פירושו הנה במנחות גופי' וכן ביומא י"א הביאו פי'

הרי"ף ולא השיגוהו וכיון דלא השיגוהו במקומו מכלל דאודו לי' שאין להם עליו טענה משם מטעמא דאמרן כנ"ל:

הגה"ה והא דפריך התם ואקרא דכובי גופה תיבעי מזוזה דהא אית בי' דירה וכו' ופרש"י משום אותו בנין עצמו תיבעי השער מזוזה שדרך אותו שער נכנסין יראה דר"ל שהי' בעובי השער פתח גמור ליכנס ולעלות משם לאותו בנין דכובי או דר"ל דנהי דשאר השערים לחזוקו תקרה עבידי מ"מ אותו שער שנכנסי' בו לבית דירה ודאי לשם פתח נעשה ולא לחזוק האקרא וע"ש בתוס' ישנים דיש ספרים שגורסי' ויוקרא דכובי גופה תיבעי מזוזה ופריך על היוקרא לחוד ע"ש:)** והנה בדין בית שאין לה תקרה כתב הרמב"ם ז"ל שם בדין ה' הי' מקצתו מקורה ומקצתו אינו מקורה יראה לי שאם הי' הקירוי כנגד הפתח שהוא חייב במזוזה ומעמידין הדלתות וכו' וכתב בכ"מ ע"ו שהוא תילתא דסברא ע"ש ולע"ד נראה שהוציא כן מלשון הברייתא ביומא דחשיב התם ששה שערים פטורין מן המזוזה בית התבן ובית הבקר וכו' ושער שאינו מקורה וכו' מדנקט באינך בית וגבי אינו מקורה לא אמר בית שאינו מקורה אלא שער שאינו מקורה וכן במנחות שם קרי לי' פתחי שימאי הרי שתלה הפטור מזוזה בחסרון הפתח דכל שאינו מקורה לא חשיב פתח או שער וכיון שכן בעינן הקירוי עד השער דאם מקורה עד הפתח חשוב פתח ואם לא יהי' הקירוי כנגד הפתח באורך שלשה טפחים דנפק לי' מתורת לבוד אפי' שיהי' כל השאר מקורה באורך הרבה פטור מן המזוזה משום חסרון הפתח שאינו עשוי כתקנו ואעפ"י שנכנסין דרכו להלן מן הפתח שהוא מקורה וראוי לדירה דהו"ל בית דירה ממש וזו פתחה בעצמו אפ"ה לאו כלום הוא כיון שאין הפתח כתיקונו וכמ"ש בסמוך דכל שהחסרון הוא מצד הפתח שאינו עשוי כתיקונו לא מהני מה שנכנסין דרכו לבית דירה וכיון שכן חוזר וניעור קושי' התוס' והרא"ש והמרדכי אליב' דכ"ע דמאי שנא הא משערי חצירות ומדינות שאין להם קירוי כלל ואפ"ה חייבין במזוזה דאינו עולה בזה תי' הירושלמי דלעיל דמשני אהא דאינן בית דירה משום דנכנסין בהן לבית דירה או שהבית דירה עומד תוך היקף השער דהו"ל כאלו דרין בתוכן (כמש"ל לשיטת התוס' והרא"ש והמרדכי בדין בית שער דלא מהני מה שבית פתוח לה) כיון שהפטור הוא משום חסרון הפתח שאינו עשוי כתיקונו אטו מי גרע מבית דירה ממש שהוא מקורה לגמרי רק שכנגד הפתח בכמו שלשה טפחים אינו מקורה שפטור מן המזוזה משום דלא חשוב פתח כ"ש באלו אפי' תמצי לומר דחשובין דירה ע"י הדיורין שבתוכן דהו"ל כאלו דרין בהם מ"מ כנגד הפתח אינו מקורה ואינו חשוב פתח שיש לפטרן משום חסרון

הפתח כנ"ל ולכן אין מקום ליישב בזה אלא עם מה שיישב הרא"ש דשאני חצירות הואיל ודרכן בכך כנ"ל:

אלא שיש להבין עוד כיון דהפטור של בית שאינו מקורה הוא מצד חסרון הפתח דכל שאין הפתח מקורה לאו פתח הוא מה יועיל זה שדרכן בכך דהא שער המדינ' שהוא פתח העשוי ככיפה שאין ברחבו ד' טפחים בגובה עשרה פטורה מן המזוזה אפי' במדי' שדרכן בכך ואטו אם יהי' דרכן במדינה לדור בבית שאין לפתח מזוזות או משקוף יתחייב במזוזה משום זה יש לומר דלא דמי לשער המדינה שאין ברחבו ד' טפחי' או שאינו גבוה עשרה טפחי' דלאו פתח הוא כלל בשום מקום משא"כ בשער שאינו מקורה דודאי פתח הוא דהא צורת הבית הוא בקנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן לחוד כדאיתא בעירובין דף י"א גבי תצר ומבוי אלא דהכא גבי מזוזה בעינן תואר פתח בית דירה שדרכו להיות מקורה אבל פתחי חצירות ומדינות שדרכן בכל מקום בל שום קירוי והנה הנם חשובין דירה משום הבתים שבתוכן או שמשמש לדירת הבית סגי בתואר פתח דירתן כמו שדרכן להיות בלי קירוי וכצורת הפתח שאמרו בכל מקום דהיינו שתי מזוזות ומשקוף שזהו פתח דירה לגבי דירת חצר דדירת בית לחוד ודירת חצר לחוד הא כדאיתי' והא כדאיתי': או יאמר עפ"י מ"ש ל עלה דהתוס' והמרדכי לטעמייהו שמפרשי' פתחי שימאי פתחי' שוממין דהיינו שאינו חשוב פתח כלל ולכן הניחו פרש"י בצ"ע דמה יועיל זה שדרכן בכך במה שאינו חשוב פתח כלל אבל רש"י ז"ל מפרש להדי' פתחי שימאי דהיינו פתחי' מקולקלים מלשון זקן אשמאי ובעירובין י"א הוסיף ביאור דהכוונה שמחוסרין תיקון כמו זקן אשמאי חסר מתורה ע"ש וכיון שהפטור הוא מפני שהוא מחוסר תיקון פתח א"כ בפתחי חצירות שדרכן בכך ואין מחוסרין שום תיקון לאו פתחי שימאי הן משא"כ בשער המדי' רחב ד' טפחים או פתח שאינו גבוה עשרה טפחים דמעיקרא לאו פתח הוא בשום מקום פשיטא דלא יועיל אפילו במקום שדרכו בכך כנ"ל ובזה דברי התוס' והמרדכי מיושבי' ודברי הרא"ש מוכרחי' ג"כ מכל צד כמו שנתבאר:

ובמה שהוסיף עוד מעל"ת מדעתו שגם שערי חצירות אין חייבי' במזוזה אלא דוקא בחצירות שלפני הבתים שאין דרך ליכנס לבית דירה אלא דרך החצר אבל לא בחצירות שאחורי הבתים או בצדן ולפי דרכו יהי' א"כ רוב החצירות שלנו פטורין מן המזוזה ופוק חזי מאי עמא דבר שלכל החצירות שלנו מתקנין מזוזה בפתחן ולא ראינו מי שפקפק ע"ו מעולם וגם בלשון הפוסקים לא ראינו שום משמעות לזה דמה שאמרו בירושלמי אשערי מדינות שבהן נכנסי' לבית דירה קושטא דמילתא כן הוא שנכנסי' מהן לבית דירה והרצון בזה הוא מה שבית דירה פתוח להן וכן הש"ג שהבי' מעל"ת לא כתב רק

שיהיו בתים פתוחי' להן באיזה ענין שיהי' וגבי חצירות נמי לא כתב אלא מפני שהבתי' פתוחי' להן ולא קאמר מפני שנכנסין דרכן לבתים ולפי הבנת מעל"ת הי' העיקר חסר מלשונו וכן הרמב"ם ז"ל פ"ו דין ח' לא התנה גבי חצירות אלא שיהי' בתים פתוחי' להם לא שיהיו נכנסי' דרכן לבתים והעיקר שבנה יסודו מדיוק לשון הרמב"ם ז"ל שכתב ואפי' עשרה בתים הפתוחי' זה לזה וכו' הואיל והפנימית חייבת במזוזה כולן חייבין דמשמע דוקא פנימית שאין דרך ליכנס לה אלא דרך כולן מדלא כתב הואיל ואחד מהן חייב במזוזה הנה גם לפי דרכו לא הי' כדאי להוציא דין חדש מדיוק הלשון קצת כ"ש שאין כאן דיוק כלל דהרי כל עיקר דנקט הרמב"ם ז"ל לרבותא דעשרה בתים הוא זה לומר דאעפ"י שהבית החייב במזוזה אינו פתוח לבית זה אלא ברחוק מקום דרך שארי בתים הפתוחים זו לזו ומשם לבית זה ואמטו להכי נקט שהפנימית חייבת במזוזה לרבותא דאפי' רחוקה מן החיצונה הרבה מן הקצה אל הקצה אפ"ה גם החיצונה חייבת במזוזה וא"כ בנה בנין קבוע על יסוד רעוע זאת לא זאת שהרי כתב הרמב"ם שם בדין ז גם בגינה שאם הי' בית פתוח לה חייבת וכל גינה היא אחורי הבית שאין דרך ליכנס לבית דרך גינה דקשי לה עינא וכ"ש דריסת הרגל לזרעי' שבתוכה ואפ"ה חייבת במזוזה וכ"ש חצר שאחורי הבית או בצדו והבית פתוח לה שחייב במזוזה וכ"ש לפי מה שנראה להדי' מלשון הרא"ש ז"ל שהחצר עצמו חשוב דירה משום שמשמש לדירת הבית וכן דעת התוס' והמרדכי כמו שהוכחנו למעלה לדעתם דאפי' באין בית פתוח לו נמי חייב במזוזה מה"ת שאין מקום לדבריו בזה וישתקע הדבר ולא יאמר: מעתה נבא לנ"ד בנדון בתי הבישול שקורין קיך שטוב שבמדינתכם פשוט הוא שחייב במזוזה לכ"ע כיון שמשמשת לדירת הבית והכלי' נשמרין לתוכה ועומדי' ומבשלין שם כל היום אעפ"י שלא יהיה מקורה למעלה במקום המעלה עשן הואיל ודרכה בכך מתחילת בנינו לא גרעה משערי חצירות כמ"ש הרא"ש ודבריו מוכרחים ג"כ מדברי רש"י והרמב"ם ושא"פ הנמשכי' אחריהם.

ותו שהרי רובה מקורה מכל צד זולת אמה על אמה לבד במקום שמעלה עשן הוא מגולה וא"כ רובה ככולה שהרי בימי חכמי הש"ס רוב בתים הי' דרכן להיות להן ארובה בגג הבית כי הא דתנן משילין פירות דרך ארובה ובפ"ק דפסחים ד' ח' ארובה שבחדר והיינו בלי כסוי זכוכית כמ"ש המ"א בא"ח רסי' תל"ג ס"ק ד' ועוד שהיא פתוחה לחצר והרמב"ם כתב שם בדין ח' שער הפתוח מן הגנה לחצר חייב במזוזה ע"ש ואעפ"י שאין הגנה מקורה כיון שדרכה בכך ותו בי"ד סי' רפ"ו סעיף ז' דעת י"א הוא דאפי' שערי גינה שאין בית פתוח להן חייב במזוזה מדרבנן כמ"ש הט"ז והש"ך שם לדעת הטור (אלא שצ"ע לע"ד מהא דאי' במנחות ל"ג ב' מר סבר גינה עיקר ופטור ועוד שם כולה אדעתא

דגינה עביד) ע"ש הרי דאפי' שאינו מקורה חייבת הואיל ודרכה בכך וכן בנ"ד וכ"ש הוא מכל הלין טעמי דחייב במזוזה לכ"ע בלי פקפוק דברי ידידו הק' כאוב הטרוד: משה זאב שאלה יד בעזה"י לפ"ק הוראדנא יצ"ו לכבוד אהובי ידידי חרב המאור הגדול החריף ובקי המפורסם כקש"ת מו"ה הלל נ"י ראב"ד ומו"ץ דק"ק הנ"ל א אשר עוד בקשה נפשו לעמוד על דעתי בנידון מכירת חמץ ומכירת בכור בזה"ז אצל בני הכפרים דלא ידעי לאקנוייויהי כמצחק בעיניהם אהובי ידידי הנה הקפוני חבלי טרדין מכל צד לא יתנוני השב רוחי.

אולם ויהי מה מוכרח אני להשיב מפני הכבוד כאשר עם לבבי בקצרה אשר יאמר כי הוא זה בעזה"י: ראשונה הסכימה דעתו בענין מכירת בכור שאינו רק הערמה דלא מהני בשל תורה שראוי לתקן שאחר הקנין והלידה יצוה לעכו"ם לעשות מום בהולד קודם שחיטה דהטלת מום בבכור בזה"ז לדעת רוה"פ אין בו אלא איסור דרבנן כדאי' בפ"ק דע"א דף ט"ו ובתוס' והרא"ש פ"ה דבכורות דף ל"ג ואפילו להרמב"ם ז"ל פ"א מה' א"מ שסובר דהטלת מום בקדשים בזה"ז עובר בלא תעשה אלא שאינו לוקה הנה בבכור דחוצה לארץ גם הוא יודה דאין בו איסור תורה דהלא אפי' בזמן הבית אינו ראוי להקרבה כמ"ש הרמב"ם בפ"א מהלכות בכורות א"כ דמי למטיל מום בתמורת בכור ומעשר שכתב הרמב"ם בה' א"מ שם דין ט' דאינו עובר בל"ת הואיל ואינו ראוי להקרבה (כמו שדקדק הלח"מ שם בדין ז גבי מטיל מום בבע"מ) משא"כ בשחוטי חוץ שהוא בכרת לדעת הרמב"ם ז"ל סוף הלכות מעה"ק דין ט"ו עכ"ד: ב ב הנה מטוני' דמר אמינא דבכור בחוצה לארץ גם לדעת הרמב"ם ז"ל אינו עובר משום שחוטי חוץ כיון שאינו מתקבל בפנים שהרי אינו ראוי להקרבה מדין תורה כמ"ש הרמב"ם ז"ל פ"א מה' בכורות דין ה' שהרי הוא כחולין ויאכל במומו וכו' וכל שאינו ראוי לבא אל פתח אהל מועד אינו עובר עליו משום שחוטי חוץ ומר נמי מדמי בכור בחוצה לארץ ובכור בעל מום שאין בו משום שחוטי חוץ: ג תו כתב מר בטעמו של הרמב"ם שסובר דמטיל מום בקדשים בזמן הזה נמי עובר בל"ת רק שאינו לוקה דהיינו משום שמא יבנה ביהמ"ק בעוד הבהמה חיה ויהא ראוי להקרבה ומ"מ אין בו מלקות דהוה התראת ספק ומפאת זה הוציא דס"ל להרמב"ם ז"ל מטיל מום בבעל מום עובר חייב ודלא כסתימו' הש"ע ביו"ד סי' שי"ג לע"ד זה אינו דא"כ אמאי עובר בל"ת מספק הלא כללא כייל הרמב"ם ז"ל בסוף הלכו' כלאים ופ"ט מה' ט"מ דכל ספיקא מדאורייתא שרי' ואין בו אלא איסור דרבנן וה"נ ספיקא הוה שמא לא יבנה כל ימי חיי הבהמה ונמצא דלא חזי להקרבה ועוד דהא איכא חזקה קמייתא שוה כמה

שלא נבנה דמה"ט שרי כהני בזה"ז בחמרי מפני שתקנתם קלקלתם כדאי' בפ"ב דתענית דף י"ז.

גם מ"ש דהתראת ספק אין לוקין ליתא דקיימ"ל כרבי יוחנן דהתראת ספק שמה התראה כמ"ש הרמב"ם פט"ז מה' סנהדרין: ד אולם יש מקום להי"ר לדעת הרמב"ם ז"ל לכאורה מפ"ה דתמורה דף כ"ד ע"ב דאמר רב יהודה מותר להטיל מום בבכור בזה"ז קודם שיצא לאויר העולם ופריך פשיטא ומשני מהו דתימא נגזר דלמא יצא רוב ראשו וקשדי בי' מומא ופריך ואימא ה"נ דנגזור ומשני אפ"ה הא עדיפא מדאתי בי' לידי תקלה דגיזה ועבודה ע"כ משמע דאי לאו הך חששא דתקלה פשיטא ליה להש"ס דאיכא למגזר דלמא יצא רוב ראשו וקשדי בי' מומא ואם איתא דמטיל מום בקדשים בזה"ז נמי אינו אסור מן התורה אלא מדרבנן ומשום מראית העין לחוד דנראה כמטיל מום מאין פשיטא ליה דנגזר גזירה לגזירה בקודם שיצא לאויר העולם אטו אח"כ ושאחר שיצא לאויר משום מראית העין דפריך ואימא ה"נ וכו' ואדרבה איפכא איכא לאקשויי אדר"י דהא נמי פשיטא דלא גזרינן אלא ודאי פשיטא ליה להש"ס דהטלת מום בקדשים בזמן הזה נמי עובר בל"ת כנ"ל ובעיקר טעמו של הרמב"ם ז"ל יראה עפ"י מה דאיתא בפרק י"ג דזבחים דף ק"ז פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש בשוחט קדשים בחוץ בזמן הזה דרבי יוחנן מחייב ור"ל פוטר ופסק הרמב"ם ז"ל בסוף הלכות מעה"ק דין ט"ו כרבי יוחנן דמחייב וביאר שם הטעם משום שהוא ראוי ליקרב בפנים דהא מותר להקריב אעפ"י שאין בית שקדושה ראשונה קידשה לעתיד לבא וכו' וכדאיתא בזבחים שם וא"כ ה"ה והוא הטעם נמי גבי מטיל מום בקדשים בזה"ז דעובר בל"ת דהא חזי להקרבה אלא דאיפכא קשה אמאי אינו לוקה נמי מה"ט כמו גבי שחוטי חוץ דחייב כרת אפי' בזה"ז ולכאורה נראה עפ"י מ"ש הרא"ש פ"ה דבכורות סי' ד' גבי מטיל מום בבע"מ עובר דאינו חייב משום דלא קרינן תמים יהי' לרצון באותה שעה משמע וה"נ במטיל מום בזה"ז אינו לוקא משום דלא חזי להקרבה באותה שעה דאעפ"י שמקריבין אעפ"י שאין בית אכתי מחוסר בנין המזבח כמ"ש התוס' בפ"ו דיומא דף ס"ג והיינו דקאמר רבא בפ"ק דע"א דף י"ג דבזמן הזה לא חזי להקרבה ר"ל נמי משום דמחוסר עדיין בנין המזבח וס"ל להרמב"ם ז"ל דמ"מ עובר בל"ת כדמוכח מסוגי' דתמורה הנ"ל משא"כ גבי שחוטי חוץ דחייב אפי' בשוחט בע"מ עובר כדאיתא ברפ"ו דבכורות דף ל"ז.

או יאמר דנהי דמקריבין אעפ"י שאין בית מ"מ בזמן הזה לא חזי להקרבה לפי שאין לנו כהן טהור להקריבו שכולנו טמאי מתים ואין לנו אפר פרה להזאה אלא דגבי שחוטי חוץ לא איכפת לן בזה משום דכתיב ואל פתח אוהל מועד לא הביאו ודרשי' בראוי לבוא אל

פתח אוהל מועד וכיון שהקרבן מצד עצמו ראוי לבוא אל פתח אוהל מועד ואין המניעה אלא מצד המקריבים מחייב מה שא"כ גבי מטיל מום דכתיב תמים יהי' לרצון משמע דלא מחייב אלא בשעה שיוכל להיות לרצון להקריבו לה' אמטו הכי בזמן הזה דלא יוכל להיות לרצון אינו לוקה ומ"מ עובר בל"ת כיון שאין המניעה מצד הקרבן והמקדש אלא מפאת המקריבין לא דמי לבע"מ שפסולו בגופו וכדמוכח מסוגי' דתמורה הנ"ל:

ה אלא שצ"ע בסוגי' דפ"ק דע"א דף י"ג דמסיק רבא התם גבי תטיל מום בזה"ז דגרע טפי ממטיל מום בבע"מ משום דבע"מ נהי דלא חזי לגופי' לדמי חזי משא"כ בזמן הזה דלא לדמי חזי ולא לגופי' חזי ומלשון הרמב"ם שם משמע דמטיל מום בבע"מ אינו עובר בל"ת א"כ כ"ש בזמן הזה דאינו עובר בל"ת וכבר עמד הלח"מ ע"ז והניח בקושי' ולכאורה הי' אפשר ליישב דבל"ז קשה לשיטת הרמב"ם ז"ל דשחוטי חוץ בזה"ז חייב קושי' התוס' בהא דפריך הש"ס ונשחטי' משחט הא הו"ל שחוטי חוץ ותו בהא דקאמר רבא אבל בזה"ז דלא חזי להקרבה וכו' אמאי הא מקריבין אעפ"י שאין בית ובהכרח לומר דסוגי' זו קיימא אליבא דריש לקיש דפטר בזה"ז אשחוטי חוץ וא"כ אליבי' דריש לקיש מסיק רבא שפיר דה"ה לענין מטיל מום בזה"ז נמי אינו עובר משום דלא חזי להקרבה דהא ריש לקיש לית לי' הא דמקריבין אעפ"י שאין בית אבל הרמב"ם ז"ל דפסק כרבי יוחנן דמקריבין אעפ"י שאין בית אמטו הכי ס"ל דעובר בל"ת כיון דחזי להקרבה אבל זה אינו דהא בזבחים שם מסיק להא דריש לקיש בפלוגתא דתנאי דפליגי אי קדושה ראשונה קידשה לעתיד לבא או לאו א"כ מי הכריחו לרבא אליבא דריש לקיש לומר דנראה כמטיל מום ולאו מטיל מום ממש לוקמה כהאי תנא דס"ל דמקריבין אעפ"י שאין בית והוה ניחא טפי דהוה מטיל מום גמור ועובר בל"ת וכה"ג הקשו התוס' ביומא דף ס"ג ותדע שכן הוא דהא פריך התם אדרבא וליהוי כמטיל מום בבע"מ וכו' ומאי קושי' הא רבנן דר"מ אית להו דמטיל מום בבע"מ נמי אינו עובר ורבא גופי' בפ"ג דביצה דף כ"ז אית לי' כרבנן דר"מ דמוקמי ריבויא דכל מום אגרמא אלא ודאי דקשיא לי' אדרבא דמי הכריחו לומר דאינו אלא משום דנראה כמטיל מום בלבד הו"ל לאוקמי כר"ת דס"ל מטיל מום בבע"מ חייב וה"ה בזה"ז דהוה מטיל מום ממש וא"כ כ"ש דקשי' אדרבא דהו"ל לאוקמי הברייתא אליבא דהלכתא כמ"ד דמקריבין אעפ"י שאין בית דחוי להקרבה אפי' בזה"ז והו"ל מטיל מום ממש דעובר בל"ת וג"כ אין לומר דהרמב"ם ז"ל מפרש להך סוגי' בקדשי בד"ה כמו שפי' התוס' שם אליבא דפרש"י שגם בקדשי בד"ה אסור להטיל מום מדרבנן גזירה אטו קדשי מזבח ועלה הוא דקאמר רבא שנראה כמטיל מום דזה אינו דגם להאי פירושא בהכרח לפרש הא דאמר רבא השתא דלא חזי להקרבה וכו' קאי אקדשי

מזבח כמ"ש התוס' בהדי' דבקדשי בדק הבית לא שייך לשון הקרבה כלל ותו מדפריך וליהוי כמטיל מום בבע"מ וכו' וא"כ הדרא קושי' לדוכתי':

(הגה"ה ועפ"י האמור יש אתנו מקום ליישב קושי' מהרש"א ז"ל לפי' התוספת דשנויא דרבא קאי דוקא אקדשי מזבח לחוד קשי' והא נקט בברייתא חרמי' וסתם חרמי' לבדק הבית ע"ש ולע"ד יראה דהא דאמרינן סתם חרמי' לבדק הבית היינו לאפוקי דלא הוה לכהנים אבל לא עדיף מסתם הקדש ותליא בפלוגתא דתנאי דאי' בפ"ד דשקלי' משנה ז' בסתם הקדש שהי' בהן בהמה ראוי' למזבח דר"א סובר סתם הקדש לבדק הבית וימכרו לצרכי עולות וכ"פ הרמב"ם ז"ל פ"ה מהלכו' ערכין וחרמי' דין ג' ורבי יהושע ורבי פפייס סוברים דסתם הקדש בדבר הראוי למזבח הוא למזבח והם עצמן יקרבו עולות וא"כ יש לומר נהי דקיימל"ן כר"א מ"מ מצינו למימר דרבא מוקי להך ברייתי' כר"י ור"פ דסתם הקדש בדבר הראוי למזבח הוא למזבח וא"כ ה"ה לסתם חרמי' בדבר הראוי למזבח דהוא למזבח דלא עדיף מסתם הקדש כנ"ל:) ו ויראה לע"ד ליישב בזה אשר יאמר כי הוא זה דודאי הרמב"ם ז"ל מוכרח לפרש הסוגי' בקדשי בד"ה מפאת קושי' התוס' דמאי פריך ונשחטי' משחט הלא שחוטי חוץ הוא בכרת אפי' בזה"ז לדעת הרמב"ם ז"ל ותו דהא סתם חרמי' קדשי בד"ה הם כקושי' מהרש"א ז"ל אלא ודאי דהסוגי' מיירי בקדשי בד"ה אבל לא כפי' התוס' אליבא דרש"י דמטיל מום בקדשי בד"ה אינו אסור אלא מדרבנן משום גזירה אטו קדשי מזבח דא"כ מאי פריך נראה הא מום מעלי' הוא הלא בקדשי בד"ה באמת אין איסו' בהטלת מום מד"ת אלא משו' דנראה כמטיל מום בקדשי מזבח ואתי לאחלופי בקדשי מזבח אלא ס"ל דבקדשי בד"ה נמי מדינא אסור להטיל מום ועפ"י מ"ש התוס' בפ"ו דזבחי' דף נ"ט ע"ב בהקשותם על פרש"י דהכא שפי' דאיירי בקדשי בד"ה דמאי משני רבא מפני שנראה כמטיל מום בקדשי' הלא בקדשי בד"ה אין איסור בהטלת מום כלל ותו כתבו וליכא למימר דיש איסור מטיל מום אף בבהמה תמימה של קדשי בדק הבית כדאמר המתפיס תמימים לבד"ה אין יוצאין מידי מזבח לעולם דהלא אינן אלא מדרבנן משום קנס כדמוכח בפרק המנחו' והנסכי' ד' ק"א דקאמר משום דלא שכיחי תמימים תקנו שיהא למזבח וכו' עכ"ד שם מבואר מלשונם בזהשאם נאמר דמתפיס תמימים לבד"ה אינו יוצא מידי מזבח מדין תורה הוה א"ש דאע"ג דאין בו משום שחוטי חוץ כדפריך ונשחטי' משחט משום דהשתא מיהת קדשי בד"ה הם עד שימכרו לצרכי עולות או שלמים מ"מ אסור בהטלת מום מדין תורה הואיל והם עצמן לא יצאו מידי מזבח ועומדין להקרבה מדין תורה קרינן בהו תמים יהי' לרצון והרי הרמב"ם ז"ל פ"ה מה' ערכין וחרמין דין ז' סובר בהדי' דמתפיס ותמימים לבד"ה אינן יוצאין מידי

מזבח מדין תורה כמ"ש המש"ל שם בדין ה' ע"ש וס"ל להרמב"ם ז"ל דסוגי' דמנחו' שהביאו התוס' בזבחי' שם לא קאי אליבא דהלכת' אלא אליבא דשמואל לחוד דלא קיימל"ן כוותי' כדאי' בהרמב"ם פ"ו מה' איסורי מזבח וא"כ א"ש הא דפריך ונשחטי' משחט כפרש"י דאיירי בקדשי בד"ה דאין בהם משום שחוטי חוץ ואפ"ה משני שפיר משום דנראה כמטיל מום בקדשי' משום דאין יוצאין מידי מזבח ועומדין להקרבה מדין תורה והשתא א"ש נמי הא דמסיק רבא ואמר ה"מ בזמן שב המ"ק קיים דחזי להקרבה דקאי נמי אקדשי בד"ה דאין יוצאין מידי מזבח ועומדין להקרבה ודעת רש"י ז"ל הוא ג"כ כהרמב"ם ז"ל דהא דמתפיס תמימין לבד"ה אין יוצאין מידי מזבח הוא מדין תורה (ובזה מסולק תמיהת הרב במש"ל שם על התוס' דזבחי' קי"ג בתה שהקשו אפרש"י שם יעו"ש) וא"כ מיושב שפיר קושי' הלח"מ דלעיל במה שפסק הרמב"ם ז"ל במטיל מום בקדשי' בזה"ז דעובר בל"ת ומטיל מום בבע"מ אינו עובר ובסוגי' דהכא מסיק רבא אפכא דמטיל מום בבע"מ בזמן הבית חמיר טפי ממטיל מום בזה"ז דזה אינו דהרמב"ם לטעמי' שמפרש סוגי' דהכא בקדשי בד"ה דהא סתם חרמי' לבד"ה הכי פירושו בע"מ נהי דלא חזי לגופי' לדמי חזי לאפוקי הכי דלא לגופי' חזי דהא קדשי בד"ה אינון ולא לדמי חזי למכרם לצרכי עולות כדינן דהלא בזמן הזה אין מי שיביא עולה דאין לנו כהן טהור לעמוד ולשרת בקודש שכולנו טמאי מתי' ואין לנו אפר פרה להזאה משא"כ בקדשי מזבח ודאי עובר בל"ת כיון דהקרבן עצמו חזי להקרבה דהא מקריבין אעפ"י שאין בית ואין המניעה מצד הקרבן והמקדש כלל וכדאמרן אמטו הכי חמיר טפי ממטיל מום בבע"מ שפסולו בגופו ולא חזי להקרבה מצד עצמו וכנ"ל:

**(הגה"ה והראי' שהביאו התוס' מפ' המנחו' והנסכים דהא דאין יוצאין מידי מזבח אינו אלא מדרבנן וכנ"ל וגם המש"ל שם הניח זאת בתימה על הרמב"ם ז"ל לע"ד יש ליישב על נקלה דהמעיין בסוגי' דהתם יראה דהך טעמא דאמר התם דמש"ה אין יוצאין מידי מזבח משום דלא שכיחי לא קאי אלא אליבא דשמואל דאמר התם דמונחו' ונסכי' טהורין נפדין משום דשכיחי ואמטו הכי ע"כ הא דמתפיס תמימין לבד"ה אין יוצאין מידי מזבח הוא מדרבנן משום דלא שכיחי תמימים וס"ל דהך קרא דמייתי הרמב"ם שם אינו אלא אסמכת' או דלא דריש לי' כלל אבל למאי דפסק הרמב"ם ז"ל פ"ו מה' א"מ כרב כהנא ור"א דפליגי אדשמואל וס"ל דמנחו' טהורין נמי אין נפדין אע"ג דשכיחי ע"כ טעמא דמתפיס תמימין לבד"ה אין יוצאין מידי מזבח הוא מדין תורה דהא אפי' במידי דשכיחי נמי ס"ל דאין נפדין והך קרא דמייתי לה הרמב"ם שם דרשא גמורה היא ותו מצאתי כן בס' שער המלך ולדרכינו יתכן עוד דהרמב"ם הכריח זאת אליבא דר"כ ור"א דאין

יוצאין מידי מזבח מדין תורה מסוגי' דהכא כמ"ש בפנים ושמואל יתרץ הברייתא דפ"ק דף ע"א כשנויא דאביי וכנ"ל ותו לא מידי:)** ז ועפ"י האמור מיושב ג"כ משני קושי' שהקשה ב"א הרב מוהר"א בער נ"י בסוגי' דהכא האחד דפריך מעיקרא ורמינהו וכו' והכי נמי לעקרינהו וכו' משמע דפשיטא לי' דמותר להטיל מום בזה"ז ובתר הכי פריך אפכא אדרבא דאמר נראה כמטיל מום הא מטיל מום גמור הוא וכו' וליהוי כמטיל מום בבע"מ ותו בהא דמשני בע"מ נהי דלא חזי לגופי' לדמי חזי הכא לא לדמי חזי ולא לגופי' חזי הלא ר"מ דאוסר להטיל מום בבע"מ איירי להדי' בבכור שאחזו דם ובכור בע"מ נמי לא חזי לגופי' ולא לדמי דהא אין לו פדיון אולם לשיטת רש"י והרמב"ם ז"ל כפי מה שביארנו א"ש דמעיקרא הוה ס"ל להמקשה כשמואל במנחו' דף ק"א דהא דמתפיס תמימים לבד"ה אינו יוצא מידי מזבח הוא רק מדרבנן (משום דלא שכיחי תמימים) וא"כ ליכא איסורא בהטלת מום בקדשי בד"ה כלל כקושי' התוס' וכ"ש בזה"ז שאין מקריבין למזבח כלום דלא שייך ה"ט דלא שכיח' תמימים וכו' ואביי נמי כשמואל ס"ל וכנ"ל אולם רבא דס"ל דאסור משום הטלת מום אלמא ס"ל דהא דמתפיס תמימי' לבד"ה אין יוצאין מידי מזבח הוא מדין תורה וכר"כ ור"א במנחו' שם דפליגי אדשמואל וכנ"ל קשי' לי' שפיר מאי נראה הא מטיל מום ממש הוא ותו פריך וליהוי כמטיל מום בבע"מ וכו' ר"ל מי דחקו לומר דנראה כמטיל מום בבע"מ לימא דברייתא אתי' כר"מ דמטיל מום בבעל מום אסור והוה מטיל מום ממש וכנ"ל ובזה מסולק ג"כ הקושי' השני' דשפיר משני הכא לא לדמי חזי דקאי אקדשי בד"ה דלא חזי השתא לדמי להמכר לצרכי עולות או לפדותן וכו' וכיון שאי אפשר למכרם לצרכי עולות אינן בכלל קדשי מזבח כלל אלא כשאר קדשי בד"ה ואין בו איסור הטלת מום אלא דנראה כמטיל מום משא"כ בבכור שהוא קדשי מזבח וא"ש כנ"ל:

ח אולם לשיטת התוס' דהסוגי' כולה איירי בקדשי מזבח עדיין קשה הנך קושי' דלעיל הראשונה וגם השני' ואין מקום ליישב ולומר דהא דפריך מעיקרא ולעקרינהו משום דס"ד דאיירי בקדשי בד"ה או דפריך מחרמים דסתם חרמים לבד"ה כקושית מהרש"א ז"ל ורבא מוקי לה בקדשי מזבח וס"ל דהאי דאמר נועל דלת וכו' לא קאי אחרמים כתי' מהרש"א ואמטו הכי פריך לרבא דמוקי לה בקדשי מזבח אמאי קאמר נראה הא מטיל מום ממש הוא ותו דליהוי כמטיל מום בבע"מ והוה א"ש אלא דא"כ קשה במאי השיגו התוספת אפרש"י מהא דפריך ונשחטי' משחט כיון דלדידהו נמי בהכרח לומר דמעיקרא הוה ס"ד דמקשה דאיירי בקדשי בד"ה וביותר קשה דבפ"ו דזבחי' דף נ"ט וכן בפ"ו דיומא דף ס"ג הוציאו מהך דהכא דפריך ונשחטי' משחט שגם בקדשי מזבח בזה"ז אינו עובר

משום שחוטי חוץ ואם איתא דהמקשה דפריך ונעקרינהו קאי אקדשי בד"ה אין מקום להוכחתם בזה דלמא הך קושי' דונשחטי' משחט נמי קאי אבד"ה אלא ודאי ס"ל להתוס' דכולה סוגי' בקדשי מזבח איירי והדרא קושי' לדוכתי':

(הגה"ה ומה שתירץ ב"א מהרא"ב הנ"ל שם דהכנסה לכיפה עד שתמות מאלי' נמי הוה כגרמא דהטלת מום ליתא כדמוכח בלשון הרא"ש סי' י"ג שטרח למצוא טעם לאסור הכנסה לכיפה לבכור בזה"ז דהיינו משו' בזיון קדשי ואם איתי' דהכנסה לכיפה הוה גרמא דהטלת מום וברייתי' אתי' כר"מ דשרי גרמא תיפוק לי' דאסור לדידן משום גרמא דהטלת מום דאסיר אפילו בזה"ז כדאי' להדי' בפ"ג דביצה דף כ"ז וכ"ש דקשה לדעת הרא"מ במרדכי דמתיר הכנסה לכיפה לבכור בזה"ז והלא גרמא אסור אפי' בזה"ז דאיכא תקלה וכן מוכח עוד בתוס' פ"ד דבכורות דף כ"ח ד"ה עד וכו' דבעו למימר התם דשרי הכנסה לכיפה משום תקלה ולא קשיא להו אלא מהא דמעשי' בכל יום דלא עבדינן הכי ולא מהא דהוה גרמא דהטלת מום וזולת זה ג"כ אין די עולה פירושו בלשון הש"ס שאמר דליהוי כמטיל מום וכו' אהכנסה לכיפה והוא עצמו כתב דאינו אלא גרמא ואתי' כר"מ דשרי גרמא א"כ מאי מטיל מום דקאמר ותו ודקארי לה מאי קארי דמאי תקלה שייך בפסולי המוקדשי' שיש להם פדיון:) ט מ"מ יתכן לחלק וליישב אשר יאמר כי הוא זה דודאי מעיקרא דפריך ונעקרינהו פריך שפיר אחרמי' דהיינו קדשי בד"ה דכיון דבין קדשי מזבח בין קדשי בד"ה בעי עיקור א"כ הא דקתני בברייתא בהמה תעקר על כרחי' אתרווייהו דהא חרמי' נמי בעי עקור ולכן הא דמפרש הברייתא איזהו עיקור נועל דלת וכו' נמי אתרווייהו קאי דאל"כ אמאי שבק מלפרש נמי איזהו עיקור דחרמי' שהם קדשי בד"ה דהיינו עקירת פרסות כיון דתרווייהו בעי עיקור ובהמה תעקר אתרווייהו קאי וכן הא דפריך ונשוי' גיסטרא דזה נמי מקרי עיקור דמה לי שנועל דלת וה א מתה מאלי' או שממיתה בידים אידי ואידי הוא דרך כלייי' ואדרבה מיתה דבידים הוא דרך כלי' ב ותר מנועל דלת והוה טפי בכלל עיקור אהכי פריך שפיר משא"כ בהך פרכא דנשחטי' משחט שאינו בכלל עיקור כלל דהא דרכה בכך וסוף בהמה לשחיטה קשיא להו להתוס' שפיר כיין דמיירי נמי בקדשי מזבח כדמוכח משנויא דרבא מאי פריך ונשחטי' משחט הא בקדשי מזבח אי אפשר משום שחוטי חוץ ובקדשי בד"ה אימא ה"נ דלא בעי עיקור כלל אלא שוחטה כדרכה והא דקתני בהמה תעקר לא קאי אחרמין דבד"ה כלל דהתם אין דינה בעיקור כלל אלא אקדשי מזבח לחוד אלא ודאי דהך פרכא קאי גם אקדשי מזבח דאין בהם משום שחוטי חוץ בזה"ז וזהו שדקדקו התוס' בקושייתם משמע דלא איירי הכא אלא בקדשי בד"ה וקשי' וכו' ר"ל דתי איירי נמי מקדשי מזבח

לא הוה פריך מידי אפי' מחרמין דקדשי בד"ה דאימא הך בהמה תעקר אקדשי מזבח לחוד קאי כמ"ש מהרש"א ז"ל משא"כ באינך פרכי דהש"ס א"ש דפריך מקדשי בד"ה וכנ"ל ורבא משני דאפ"ה לא איירי אלא בקדשי מזבח לחוד וא"ש ועמש"ל בישוב קושי' השני' בפ"ע בעזה"י:

אמנם כדי לתרוצי סוגי' נלע"ד ליישב שני קושיות הללו חדא מגו חדא אשר יאמר כי הוא זה דצריך להבין תחילה לפמ"ש התוס' בתי' השני דאיירי בקדשי בד"ה והא דאסור בהטלת מום הוא רק מדרבנן גזירה אטו קדשי מזבח א"כ מאי פריך אדרבא דאמר נראה כמטיל מום הא מטיל מום ממש הוא הלא רבא קאי אקדשי בד"ה דאין אסור בהטלת מום אלא משום גזירה דרבנן אטו קדשי מזבח א"כ שפיר קאמר נראה כמטיל מום בקדשי מזבח וגזרי' אטו קדשי מזבח וצ"ל דקשי' לי' אלשון נראה דכיון דאסור מדרבנן יהי' מאיזה טעם שיהי' לא הו"ל למימר נראה אלא משום דהו"ל מטיל מום בקדשי' דאסור מדרבנן אבל לשון נראה משמע שאין בו איסור גמור אלא משום מראית עין וכ"מ בתוס' במנחו' דף נ"ג ד"ה אלא וכו' דחשיב לי' פ"ק דע"א נראה בעלמאוכו' ע"ש ועדיין יש להבין לפר"י דאיירי בקדשי מזבח והא דפריך ונשחטי' משחט משום דבזה"ז אפי' בקדשי מזבח אין בו משום שחוטי חוץ א"כ מאי פריך נראה מטיל מום מעלי' הוא הא כבר אסיק אדעתי' דבזה"ז אין בו משום שחוטי חוץ כיון דלא חזי להקרבה ה"נ אין בו משום מטיל מום וכדמסיק לכן יראה דהאי דקאמר נראה מטיל מום ממש הוא לאו פרכא הוא דפריך אלא פירושא דמילתא דרבא הוא שבא לפרש לישנא דרבא דאמר נראה משום דבזה"ז לא חזי להקרבה והנה אם נאמר דגם הפרכא דבתרה וליהוי כמטיל מום בבע"מ הוא ג"כ דרך פירוש שבא לומר דאפי' למ"ד מטיל מום בבע"מ אסור אפ"ה מודה בזה"ז דאין בו איסור רק שנראה כמטיל מום הי' מיושב הקושי' הראשונה בפשיטות דבאמת כבר אסיק המקשה אדעתי' מכל זה דבזה"ז לכ"ע אין איסור בהטלת מום ואמטו הכי קשי' לי' דנעקרינהו ונשוי' גיסטרא דס"ד דאין בו איסור כלל ושני לי' רבא דמ"מ נראה כמטיל מום והדר מפרש מ"ט לא הוה מטיל מום ממש:

יא אמנם בל"ו קשה בהא דפריך ונשחטי' משחט נהי דבזה"ז אין בו משום שחוטי חוץ מדין תורה מ"מ איסור דרבנן מיהו איכא אפי' בזה"ז ובהכרח לומר דאפ"ה קשי' לי' שפיר דלא ניחוש לאיסור דרבנן בזה משום חששא דתקלה דהא השתא דנעל דלת בפני' עד שתמות איכא תרתי בזיון קדשי' כמ"ש הרא"ש שם וגם צער ב"ח משא"כ בשחיטה ליכא בזיון ולא צער ב"ח כמש"ה טובי' היו חללי חרב מחללי רעב אלא איסור דרבנן דשחוטי חוץ לבד וסמי תרתי מקמי' חדא א"כ מאי משני רבא אהא דפריך נמי ונשוי'

גיסטרא משום דנראה כמטיל תום וכו' מה בכך הא עכ"פ אין בזה אלא איסור דרבנן לחוד וגבי נעילת דלת איכא תרתי צער ב"ח ובזיון קדשי' ונהי דס"ל לרבא דצער ב"ח דרבנן או דמוקי להך ברייתא כמ"ד צער ב"ת דרבנן (כדאי' בשבת דף קמ"ה) מ"מ סמי תרתי מקמי' חדא ובהכרח לומר דס"ל לרבא דאיסור הטלת מום בקדשי' חמיר לן טפי משום חומרא דקדשי שמים דמחמירינן בהו טובא כדאשכחן שעשו כמה מעלות בקודש אמטו הכי עדיף טפי מאיסור צב"ח כנ"ל ועפ"י הצעות האלה יתיישב הסוגי' שפיר אשר יאמר כי הוא זה:

(הגה"ה וצ"ע על הרא"ש שטרח למצוא טעם לאסור הכנסה לכיפה לבכו' בזה"ז משום בזיון קדשי' תיפוק לי' משום צער ב"ח כדאי' במרדכי בשם הרא"מ ואולי ס"ל להרא"ש כדעת הש"ג דבמקום צורך מצוה אין לחוש לצער ב"ח דלא כמשמעו' להתוס' בשמעתי' לעיל ע"א ד"ה אמר אביי:) יב דהנה יש לדקדק לכאורה בהא דפריך מעיקרא ורמינהו זכו' וה"נ ליהוי עיקור בנשירת פרסות חדא מאי אולמי' דעיקור פרסות מהכנסה לכיפה אימא באמת דדא ודא אחת היא ונקט חדא וה"ה לאידך שנית אפי"ת דבדוקא קתני הכא הכנסת כיפה והתם עיקור פרסות נמי א"ש לפמ"ש לעיל ע"א ד"ה מנשר גבי נישא ונותן בשוק של ע"א דלכך אמר התם דמנשר פרסותיהן מן הארכובה ולמטה כדי שיוכל ליהנות מהן דסגי בהך קנסא דעיקור משא"כ במן הארוכה ולמעלה דטריפה אינה חי' א"כ מאי קושי' דהלא כאן אסור בהנאה אמטו הכי מכניסה לכיפה כדי שתמות משא"כ התם גבי נושא ונותן בשוק של ע"א דיכול להנות מהם אמטו הכי אמרו דסגי בעקור פרסות ויראה דקשי' לי' להמקשה אמאי התירו לשם צער ב"ח טפי הו"ל למימר התם דלשוי' גיסטר' או ימיתם בשאר מיתה דליכא צער ב"ח כדמוכח להדי' בפ"ק דחולין דף ז' בעובדא דרבי פנחס ב"י דבמיתה ליכא צער ב"ח וכי משום הפסד ממון יתירו צער ב"ח דאיכא למ"ד שהוא דאורייתא והכי קיימל"ן (בא"ח סי' ש"ה סעי' י"ט) ובהכרח לומר דעיקור עדיף משום דאיכא פרסום טובא בזה ושפיר דמי למיעבד הכי כדי לרדותן ולבזותן בפרהסי' ואמטו הכי נמי קשי' לי' שפיר גבי מקדיש בזה"ז שאמרו בהמה תעקר משום קנס כמ"ש התוס' טפי עדיף לעקור פרסות כדי לרדותן ולבזותן דהא מה"ט שרינן התם צער ב"ח כדמייתי מקרא דאת סוסיה' תעקר ועלה משני שפיר דמידי הוא טעמא התם כדי לרדותן ולבזותן בפרהסי' אבל הכא גבי קדשי' אדרבה יש לחוש לבזיון קדשי' מש"ה עדיף טפי שלא לבזותן בפרהסי' אמטו הכי מכניסן לכיפה בצנעה ואהא פריך א"כ למה יכניסם לכיפה דאיכא תרתי חדא דאכתי איכא קצת בזיון קדשי' כמ"ש הרא"ש ותו איכא צער ב"ח נשחטי' משחט או לישוי' גיסטרא דליכא בזיון ולא צער ב"ח דטובי'

היו חללי חרב מחללי רעב אלא איסור דרבנן דשחוטי חוץ או דהטלת מום בזה"ז וכנ"ל ובזה מיושב שפיר הקושי' דלעיל אהא דפריך מעיקרא ולעקרינהו ולא חייש להטלת מום דכבר אסיק המקשה אדעתי' דהטלת מום בזה"ז אין בו אלא איסור דרבנן כמו בשחוטי חוץ ואמטו הכי קשי' לי' שפיר דלעקרינהו דהא חזינן גבי נושא ונותן בשוק של ע"א שהתירו איסור צער ב"ח בשביל קנסא זו דלרדותן בפרהסי' כ"ש שיש להתיר איסור דרבנן דהטלת מום בשביל לרדותן בפרהסי' דעדיף טפי מהכנסה לכיפה שהוא בצנעה ועלה משני דאדרבה הכא משום בזיון קדשי עדיף טפי שלא לבזותן בפרהסי' ופריך עלה א"כ לשחטי' משחט או לשוי' גיסטרא דהשתא עדיף טפי דליכא בזיון קדשי' ולא צער ב"ח אלא איסור דרבנן דשחוטי חוץ או דהטלת מום בזה"ז עלה משני רבא דלא היא דאיכא למיחש משום דנראה כמטיל חום בקדשי' דחמיר לן טפי מאיסור צער ב"ח דבקדשי' החמירו טובא אפילו בזה"ז משום חומרא דקדשי' כדאשכחן שעשו כמה מעלות בקודש וזה מוכרח בדעת רבא וכנ"ל וס"ל להך ברייתא דצער ב"ח דרבנן כמ"ש המרדכי וכבר כתבנו דהא דאמר נראה מטיל מום ממש הוא רק פירושא דמילתא דרבא וכנ"ל: יג ובזה מיושב ג"כ הקושי' השני' בהא דפריך וליהוי כמטיל מום.

בבע"מ דאסור דלאו אליבא דר"מ פריך דא"כ למה אמר דאסור הו"ל למימר דעובר דהא לר"מ מטיל מום בבע"מ עובר בל"ת דכל מום לא יהי' בו ותו דבפ"ג דביצה דף כ"ו מוכח דרבא לא ס"ל כר"ת אלא כרבנן דמוקמי לקרא דכל מום לא יהי' בו אגרמא ע"ש ואמטו הכי קאמר רבא דאפי' לרבנן נמי עדיף טפי בהכניסה לכיפה מהטלת מום בזה"ז אלא לרבנן נמי פריך אלישנא דרבא דאמר נראה דמשמע שאין בו אלא משום מראית העין לחוד כמ"ש התוס' במנחות שם הלא איסור גמור הוא מדרבנן כמ"ש התוס' בבכורות דף ל"ג דאפילו לרבנן נמי אסור להטיל מום בבע"מ מדרבנן והו"ל למימר משום דהו"ל מטיל מום בבע"מ כדפרש"י ז"ל ועלה משני שפיר דלא דמי ממש למטיל מום בבע"מ דבע"מ חזי לדמי ובזה"ז אפי' לדמי לא חזי מש"ה קאמר נראה וכל זה לרבנן דקיימל"ן כוותייהו אבל לר"ת דס"ל תטיל מום בבע"מ אסור מן התורה מקרא דכל תום וכו' וקרא דתורם יהי' לרצון מוקי לה במילי אוחרי אין ה"נ דלא מחלק בהכי ואמטו הכי ס"ל דאסור מה"ת להטיל מום אפי' בבכור בע"מ דאין לו פדיון ולא חזי אפי' לדמי וא"ש ורבא לא בעי לאוקמי הברייתא כר"מ אלא כרבנן דהלכתא כוותייהו ואשמועי' דהך ברייתא אתי נמי כהלכתא כנ"ל יד איברא דהתוס' בבכורות שם כתבו להדיא דאפילו לר"מ דמחייב תטיל מום בבע"מ מודה בקדשי' בזה"ז דגרע טפי משום דלא לדמי חזי והדרא קושי' לדוכתי' דמ"ש מבכור שאחזו דם דהו"ל כבכור בע"מ דלא חזי לגופי' ולא לדמי ואפ"ה

אוסר ר"מ להטיל בו מום מדין תורה והיראה ראה ליישב בזה עפ"י מ"ש התוס' פ"ג דתמורה ריש דף כ"א אהא דאיבעי לן במטיל מום בתמורת בכור ומעשר מהו מי אמרינן כיון דלא קריבן לא מחייב וכו' דהבעי' קאי אפי' לר"מ דמחייב במטיל מום בבע"מ דהתם חזי' להקרבה קודם המום אבל הני מעולם לא חזי להקרבה ומסיק התם דלא מחייב ע"ש וכדבריהם מוכח בש"ס דבכורות שם דבעי למימר דר"מ מוקי לקרא דתמים יהי' לרצון אבעל מום מעיקרו ופריך פשיטא דיקלא בעלמא הוא משמע דאי לא הוה כדיקלא בעלמא הוה א"ש דמודה בי' ר"מ ועל כרחי' מטעם דמעולם לא חזי להקרבה וא"כ מה"ט נמי ניחא דמודה ר"מ בקדשי' בזה"ז דמעולם לא חזי להקרבה ולא דמי לבכור בע"מ דחזי להקרבה קודם המום והי' לו שעת הכושר למזבח והש"ס דקאמר דלא לדמי חזי וכו' קאי אשאר קדשי' ויתכן דהכי פירושו דבע"מ נהי דלא חזי לגופי' חזי לדמי לאפוקי הכי דלא לדמי חזי ואמטו הכי לא דמי לשאר קדשי' בע"מ ולא לגופי' חזי מעולם ומה"ט לא דמי לבכור בע"מ ובזה מדוייק נמי מה שהוצרך עוד לומר ולא לגופי' חזי הא עיקר החלוקה הוא משום דלא חזי לדמי וכבר אמר זה מקודם ובהא דלא לגופי' חזי לכאורה אין נ"מ דהא בע"מ נמי לא חזי לגופי' אבל לפי הנ"ל א"ש דר"ל דלא לגופי' חזי מעולם ואמטו הכי לא דמי נמי לבכור בע"מ דמחייב ר"מ בהטלת מום אע"ג דאין לו פדיון ולא חזי לדמי משום דהוה חזי לגופי' קודם המום ומ"ש התוס' בבכורות שם ד"ה בע"מ מעיקרו פשיטא וכו' תימא לימא דלבכור איצטריך שיש בו קדושת הגוף (ולאו דיקלא הוא) ואין לו פדיון דמודה ר"מ שם קיימי התוס' להדי' אבכור בע"מ מעיקרו קודם שיצא לאויר העולם כמו שציינו דבריה' להדי' אבע"מ מעיקרו דלא חזי להקרבה מעולם דומי' דבע"מ מעיקרו ודאי ממש לקדשי' בזה"ז בכור שנולד בו מום אחר לידה אע"ג דלא חי לדמי מחייב לר"מ כיון דהוה חזי להקרבה קודם המום:

טו ובהכי ניחא מה שקשה לכאורה על דברי התוס' דתמורה הנ"ל דלמה הוצרכו לומר דאפשר דמודה ר"מ גבי תמורת בכור ומעשר משום דמעולם לא הוה חזו להקרבה עדיפא הו"ל למימר דשאני תמורת בכור ומעשר דלא לגופייהו חזי להקרבה ולא לדמי דאין להם פדיון כדמחלק הש"ס בהדי' בשמעתין גבי קדשי' בזה"ז דמודה ר"מ משום דלא חזי אפי' לדמי ולפי הנ"ל ניחא דהוצרכו לזה משום בכור בע"מ דמחייב ר"מ בהטלת מום אע"ג דאין לו פדיון ולא חזי לדמי וע"כ משום הך חלוקה דהוה חזי להקרבה קודם המום וכנ"ל:

טז איברא דבר מן דין צ"ע בסוגי' דבכורות שם גופי' דמסיק התם דר"מ מוקי לקרא דתמים יהי' לרצון למעוטי פסולי המוקדשין שנפדו דמותר להטיל בהם מום אעפ"י שעדיין אסורין בגיזה ועבודה והואיל וכבר יצאו לחולין לשחוט ולאכל במדינה ולא חזו לגופי'

ולא לדמי ואע"ג דהוה חזו להקרבה קודם המום והלא בכור בע"מ נמי א"צ פדיון ומותר לשחוט ולאכל במדינה ואפי' לעכו"ם שרי להאכילו רק שאסור בגיזה ועבודה כפסולי המוקדשין ואמאי פליג ר"מ בבכור שאחזו דם דהוה כבכור בע"מ ואוסר להטיל בו מום מדין תורה ומה בינו לפסולי המוקדשין שנפדו דלא חזי נמי אפילו לדמי והא תינח להך שנויא דהתוס' שם דף ל"ד ע"א ד"ה אי לימא וכו' שכתבו דבכור שאחזו דם אינו אלא כבעל מום עובר ואסור לשחוט עליו במדינה מדין תורה וכן הוא מסקנת הרא"ש להלכה וסתם הש"ע כוותי' בסי' שי"ג סעי' ה' דהשתא ודאי לא דמי לפסולי המוקדשין שנפדו שיצאו מקדושתן לגמרי ומותר לשחטם ולאכלם במדינה משא"כ בבכור שאחזו דם דלא הוה אלא מום עובר ואסור לשחוט במדינה מד"ת ואמטו הכי אוסר ר"מ להטיל בו מום מן התורה (מה"ט נמי לא דמי לקדשי' בזה"ז דאין בהם משום שחוטי חוץ לפר"י) אולם לשנויא קמא דהתוס' שם דס"ל דבכור שאחזו דם חשיב מום קבוע דמותר לשחוט עליו במדינה מדין תורה ואין בו איסור שחוטי חוץ אלא משום גזירה דרבנן דאתי לאחלופי בתם דהשתא מדין תורה דמי ממש לפסולי המוקדשין שנפדו דמודה ר"מ דשרי להטיל בהם מום ואמאי פליג ר"מ אדרבנן גבי בכור שאחזו דם הא לתרווייהו אין בו איסור הטלת מום מדין תורה אלא מדרבנן והיכי מסיק הש"ש דבקרתי פליגי ואולי יש לחלק ולומר דבכור בע"מ שאני הואיל דחזי להקרבה קודם שנעשה בו מום ולא נעשה בו מעשה משא"כ בפסולי המוקדשין שנפדו אע"ג דהוה חזי להקרבה קודם המום מ"מ אחר שנפדו ויצאו לחולין וכבר נכנסו אחרי' תחתיהן לקדושה הו"ל עכשיו כפנים חדשות וכאלו לא חזו להקרבה מעולם כנ"ל ס"ד אכתי לא מטינא לשחיטת קדשים וצ"ע ולכן יראה דיפה הכריע הרא"ש ז"ל כאידך שנויא דהתוס' דאחוזת הדם לא חשיב אלא כמום עובר והוציא מכאן דמדין תורה מותר להטיל תום קבוע בבכור שנפל בו מום עובר ואין בו אלא איסור דרבנן דמה"ט שרינן בבכור שאחזו דם דהוה מום עובר להקיזו ולהטיל בו מום קבוע משום הפסד קדשי' וכן פסק הש"ע בסי' שי"ג סעי' ה' בפשיטות: יז אלא שיש להבין כיון דמטיל מום בבע"מ עובר אין בו איסור תורה מטעם שכתב הרא"ש דלא קרינן בי' תמים יהי' לרצון באותה שעה אמאי פסק הרמב"ם ז"ל במטיל מום בזה"ז דעובר בל"ת נהי דמקריבין אעפ"י שאין בית הלא אכתי מחוסר מעשה דבנין המזבח ולא קרינן בי' תמים יהי' לרצון באותה שעה כמו שטענו התוס' בפ"ו דיומא דף ס"ג ואולי יש לחלק בין מום עובר שפסולו בגופו מצד הקרבן עצמו שאינו ראוי להקרבה באותה שעה ועוד שאין בידו להעביר המום משא"כ בחסרון בנין המזבח שהוא בידו ומה"ט מחייב הרמב"ם אשחוטי חוץ בזה"ז וכנ"ל.

אולם דעת התוס' הוא להפך דאע"ג דאסור לשחוט בחוץ מן התורה על מום עובר כדאי' בפ"ו דבכורות דף ל"ז משום דהמום ממילא עובר אבל שוחט קדשי' בחוץ בזה"ז אינו אסור מה"ת משום דמחוסר מעשה בנין המזבח כמ"ש התוס' ביומא שם וא"כ ק"ו למטיל מום בקדשי' בזה"ז דאין בו איסור תורה דהא אפי' מטיל מום בבע"מ עובר אינו אסור מה"ת אע"ג דהמום ממילא עובר משום דלא קרינן בי' תמים יהי' לרצון באותה שעה ק"ו בזה"ז דמחוסר מעשה בנין המזבח דאינו עובר בהטלת מום מה"ת ואתי' במכ"ש משחוטי חוץ: ועפי"ז יש מקום ליישב מה שגמגם הט"ז בססי' שי"ג על מה שהשמיט הש"ע לדעת הרא"ש וטור שפסקו כרבנן דר"ש גבי בכור שאחזו דם דאעפ"י שמותר להקיזו אפילו במקום שעושה בו מום מ"מ אסור לשחוט על מום זה שנעשה בו ופי' התוס' שם הטעם משום גזירה אטו היכי דלא מייתי בלי עשיית המום דחשיב כתם וכו' יש לומר דעד כאן לא גזרו רבנן בזה אלא בזמן הבית אבל בזמן הזה דאפילו מטיל מום בתם אין בו איסור תורה ליכא למגזר אטו היכי דלא מייתי בעשיית המום כיון דהא גופי' אין בו אלא איסור דרבנן ואפי' להרא"ש ז"ל דנסיב טעמא משום דמטיל מום בבע"מ נמי אסור מדרבנן ולא התירו אלא להקיז משום פסידא אבל לא לשחוט עליו אעפ"י שעשה המום בהיתר ע"ש נמי יש לומר דבזה"ז כיון דאפי' מטיל מום בבכור תם נמי אין בו אלא איסור דרבנן לא גזרו גבי מטיל מום בבע"מ דהוה תרי דרבנן וגם שעשה המום בהיתר וא"ש:

יח אולם שצ"ע בלשון הרא"ש פ"ה דבכורות שם דף ל"ה סי' ו' שכתב הרמב"ם ז"ל (כן הגיהו ב"ח וט"ז סי' שי"ג) פסק כלישנא בתרא ולא ידענא טעמא מאי דבשל תורה הוא ואפשר דהיינו טעמא דאע"ג דאיסור הטלת מום הוה מדאורייתא מה שאינו נאכל באותו מום הוה מדרבנן עכ"ל והלא הרא"ש עצמו שם סי' ד' פסלן דהטלת מום בזמן הזה נמי אינו אסור אלא מדרבנן וכמו כן יש לדקדק בלשון הש"ע סי' שי"ג סעי' ה' שכתב דבר תורה בכור שנפל בו מום עובר מותר להטיל בו מום קבוע וכו' הלא אפי' בבכור תם אין בו איסור תורה בזמן הזה ומזה יראה לכאורה שכל שאסור מדין תורה בזמן הבית גם בזמן הזה יש להחמיר בו כשל תורה וא"כ ה"ה בנדון זה דבכור שאחזו דם ויש לדחות דאולי הרא"ש לא כתב הא דבשל תורה וכו' אלא כלפי הרמב"ם ז"ל לשיטתו שפסק דמטיל מום בזה"ז עובר בל"ת וכנ"ל והש"ע בסעי' ה' נמי אתי לאשמועינן דהיכי שנפל בו מום עובר אפי' להרמב"ם אין בו איסור הטלת מום מדין תורה כנ"ל מ"מ יותר נראה שדעת הרא"ש וטור להחמיר בזה"ז כמו בזמן הבית וכנ"ל:

יט ונשוב אל הראשונות שכתב מר דבבכור בחוצה לארץ גם הרמב"ם יודה דאינו אסור בהטלת מום אלא מדרבנן כיון דאפילו בזמן הבית לא חזי להקרבה כמ"ש הרמב"ם פ"א מה' בבכורות א"כ דמי למטיל מום בתמורת בכור ומעשר שכתב הרמב"ם ז"ל בה' א"מ דאינו לוקה משום דלא חזי להקרבה ופשיט לי' למר דלשון אינו לוקה שכתב הרמב"ם ז"ל שם ר"ל דאין בו איסור תורה כלל כמו גבי מטיל מום בבע"מ שכתב הרמב"ם ז"ל דאינו לוקה ודקדק הלח"מ שם בפ"א מה' א"מ דין ח' דר"ל דאינו עובר בל"ת וה"ה בזה לע"ד אין הכרע משם דאטו כולהו בחדא מחיתה מחתינהו דאין בו איסור כלל מה"ת דלמא הא כדאיתי' והא כדאיתי' ותו דגבי מטיל מום בבע"מ גופי' אין הכרע מלשון הרמב"ם ז"ל אלא דאינו עובר בל"ת מ"מ אפשר דאיסור תורה מיהא איכא והנה ב"א הרב מוהרא"ב שי' כתב דהרמב"ם ס"ל גבי מטיל מום בבע"מ דעובר בל"ת (ומה שלא ביאר בהדי' דעובר בל"ת אפשר דסמך אמ"ש לפני זה בדין ז גבי מטיל מום בקדשי' דעובר בל"ת ואתי' במכ"ש כמ"ש הלח"מ שם) דפסק כר"מ דדריש כל מום לרבות מטיל מום בבע"מ אלא דר"מ לטעמי' בפ"ג דפסחי' דף מ"ג דדריש כל אפילו לענין מלקות גבי חמץ נוקשה וה"ה בזה אבל אין קיימל"ן דלא דרשי' כל לענין מלקות אלא לענין איסור לחוד כמ"ש התוס' בפסחים שם ריש דף מ"ד אליבא דרבי יוחנן דדריש כל לרבות חצי שעור לאסור לחוד יעוי"ש ותו דכתב הה"מ פ"ב מה' מאכלו' האסורו' בשם הרמב"ם ז"ל שסובר שכל שבא מן הרבוי אין להביאם בענין המצות והמלקות עכ"ד ולכאורה דבריו תמוהי' דהלא הרמב"ם גופי' פסק כרבנן דר"מ דמוקמי לדרשא דכל אגרמא וא"כ ליכא קרא לאסור הטלת מום בבע"מ כלל וזהו עיקר קושי' הלח"מ כמבואר בלשונו שם וע"ז לא אתי' כלום:

ב אולם יתכן לקיים דבריו בזה דאולי הרמב"ם ז"ל לטעמי' אזיל שסובר דדינא דגרמי חייב מדין תורה דדינא הוא ולא קנסא גם אינו מחלק בין גרמי לגרמא אלא ס"ל בכולהו מחייב מדין תורה כמ"ש הסמ"ע ברסי' שפ"ו וכן הש"ך שם לדעתו וא"כ יתכן דר"מ נמי אית לי' גרמא דהטלת מום מיהו רבי מאיר לטעמי' דדאין דינא דגרמי לענין הפסד ממון הדיוט וה"ה למטיל לגרמא דהטלת מום דמחייב משום הפסד קדשי גבוה דמה לי ממון הדיוט או ממון גבוה אמטו הכי לא צריך קרא לר"מ לרבות גרמא דתיפוק לי' דמחייב מדינא דגרמי דהוה כעושה מעשה אליבי' אמטו הכי מוקמי לקרא דכל מום אמטיל מום בבע"מ ותדע שכן הוא לפמ"ש התוס' כאן ובפסחי' דף מ"ג דלא דרשי' כל אלא למאי דמסתבר לרבות וא"כ לכאורה אפכא מבעי' לן דלר"מ דדאין דינא דגרמי מסתבר טפי למדרש כל אגרמא או אגרמי (דהלא דעת התוס' בכמה דוכתין ג"כ דדינא דגרמי הוא דין

תורה בפ"ק דב"ק דף ה' ע"א ושם דף ע"א ובכתובות דף ל"ד) אלא ודאי משום דלר"מ לא צריך קרא אגרמי כיון דהוא דינא דאורייתא גבי ממון דמפסיד בגרמא הוה כמזיק בידים ה"ה בגרמא דהטלת מום לגבוה דמה לי ממון הדיוט או ממון גבוה ואמטו הכי מוקי לקרא אמטיל מום בבע"מ ורבנן לטעמייהו דס"ל גרמא בנזקין פטור אהכי אצטריך קרא דכל מום לאסור גרמא וכיון דקיימל"ן כר"מ בהא דדאין דינא דגרמי אמטו הכי פסק הרמב"ם ז"ל כר"מ בהא דמטיל מום בבע"מ אסור מדין תורה אלא דאינו לוקה מטעמא דאמרן דכיון דאתי מריבויא דכל אין לוקין ואוסר נמי גרמא מדין תורה משום דינא דגרמא דהוה כמזיק בידים מדין תורה כנ"ל ועפי"ז יתיישב ג"כ קושי' הלח"מ דלעיל מפ"ק דע"א דמסיק התם דמטיל מום בבע"מ חמיר טפי ממטיל מום בקדשי' בזה"ז דאין בו אלא איסור דרבנן משום דנראה כמטיל מום דכבר כתבנו לעיל דסוגי' דהתם קאי אליבא דרבנן דר"מ דמעטי מטיל מום בבע"מ מקרא דתמי' יהי' לרצון רק דאמור מדרבנן ובדרבנן שפיר יש לחלק חלוקה זו אבל לר"מ דמטיל מום בבע"מ אסור מדין תורה אע"ג דלא חזי להקרבה מריבויא דכל בשל תורה אין לחלק בין חזי לדמי או לאו כנ"ל.

מ"מ העיקר כמש"ל בדעת הרמב"ם שמפרש הסוגי' דפ"ק דע"א בקדשי בד"ה אבל בקדשי מזבח ס"ל דשפיר חזי להקרבה דמקריבין אעפ"י שאין בית וכנ"ל משא"כ בכור בחוצה לארץ ותמורת בכור ומעשר דאפי' בזמן הבית לא חזו להקרבה וגם לא דמי למטיל מום בבע"מ דבע"מ חוי לדמי והנך אפילו לדמי לא חזו דאין להם פדיון כמו שמחלק הש"ס פ"ק דע"א או כמו שמחלקין התוס' פ"ג דתמורה דף כ"א דבע"מ חזילהקרבה קודם המום משא"כ הנך לכן יראה דבהנך אינו עובר בל"ת אבל מ"מ יתכן שיש בו איסור תורה וצ"ע: כא ונשוב עתה לעיקר שאילתינו בנדון מכירת בכור שבני הכפרי' נוהגין בהן קלות במכירתו כעין הערמה בעלמא וכמצחק בעיניהם שעל כן נוטה דעתו הרמה שראוי לתקן שאחר המכירה והלידה יצוה להקונה לעשות בו מום לא כן עמדי כי לא יתכן לעשות תקנה בדבר איסור רק לברוח מאיסור החמור אל איסור הקל דנפיק מיני' חורבה שיסמכו על עשיית המום ולא יחושו על המכירה שתהי' כדת של תורה או שלא יחושו על המכירה כלל אחר שיראו שמזקיקי' אותם לעשות בו מום מכלל שאין ממש במכירה ולא יעשוה כלל רק יסמכו על עשיית המום שיטעו לומר דמותר לצוות להקונה לעשות בו מום בבכור בזה"ז.

ולפי דרכו הי' יותר טוב לתקן שאחר המכירה והלידה יכניסו לכיפה דזה עדיף טפי מהטלת מום כדאי' להדי' בש"ס פ"ק דע"א והרי הרא"מ במרדכי מתיר להכניסו לכיפה בזה"ז אפילו בלי שום מכירה ואפילו להרא"ש דאוסר משום בזיון קדשי' נראה באחר

המכירה אפי"ת שלפי האמת אינה מכירה מ"מ ליכא תו בזיון קדשי' אבל היותר נכון לתקן שלא ימכור העובר לגמרי רק אבר אחד ממנו שנעשה בו בע"מ בחסרונו או לכל היותר טריפה כדעביד רב מרי בפ"ק דבכורות דף ג' ואחר שחיטה יתן לא"י האבר ההוא שהקנה לו וכמו שהאריכו התוס' והרא"ש שם דשפיר דמי למיעבד כן בבכור בזה"ז וכן נוהגין פה קהלתינו יצ"ו דבזה ליכא חשש הערמה במכירה ומתנה שהרי סופה להתקיים אולם משום דבני הכפרי' לאפקועי בדיני מכירה והקנאה לא"י כדת של תורה ראוי לתקן שיעשו המכירה וההקנאה באבר אחד מהעובר כנ"ל עפ"י ב"ד כמו שנוהגין עתה במכירת חמץ וכ"ש בבכור שיש בו איסור תורה ובזה ודאי אין בו שום חשש הערמה כנ"ל: שייך לחלק א"ח א אולם מה שגמגם מר עוד על מכירת חמץ דהוה כעין הערמה ואין הקונה מכוין לקנות ובתוספתא הביאה הרא"ש פ' כל שעה סימן ד' ושא"פ איתא ישראל וא"י שהיו בספינה וחמץ ביד ישראל הרי הוא מוכר לא"י וכו' וחוזר ולוקח ממנו אחר הפסח ורשאי ישראל שיאמר לא"י עד שאתה לוקח במנה קח במאתי' שמא אצטרך ואקח ממך אחר הפסח ע"כ ולא חששו להערמה שאולי אין הקונה מכוין לקנות והשיא מר דברי התוספתא לדעת אחרת ולחלק יצא בין דבר הנמסר ליד הא"י ממש לשאר קנינים וזה אינו כמו שיתבאר להלן בהגה"ה:

אולם יש לומר דהתוספתא איירי בסתם א"י שאינו מכירו אבל אם מכירו ויודע בו שישמרנו לו עד לאחר הפסח ולא יגע בו כלל כמו שנוהגין עתה יש לחוש שפיר אולי בכה"ג אין הקונה מכוין לקנותו וגם הישראל אינו מכוין להקנותו יפה הואיל ויודע שעתיד לחזור לידו וכבר עמד בתה"ד סי' ק"כ בזה והבי' ראי' מפ"ב דגיטין דכ"א דמסיק התם דאפי' אשה ידעה לא קני' גם בדבר שיודעת שישוב המקבל להחזיר לה בעינו ולא אמרי' אלא לשאלה בעלמא ולכן העלה דשפיר דמי ליתן החמץ במתנה גמורה או שימכרם מכירה גמורה בדבר מועט וכן סתם הש"ע ופסק כן בסי' תמ"ח וע"ו גמגם מר דנהי דישראל המוכר ידע לאקנויי מ"מ הא בעינן נמי דעת קונה ואולי הא"י אין דעתו לקנות הואיל ויודע שעתיד להחזירו בעינו לאחה"פ כדאיתא התם בדף כ"ג לענין כתיבת הגט דנכרי אדעתי' דנפשי' קא עביד וה"נ כן ואין כאן דעת קונה עכ"ד: ב ולכאורה אין דבריו מוכרחי' כלל דכיון דמסקינן התם דאפילו אשה ידעה לא קנויי בכה"ג מהי תיתי לומר דהא"י לא ידע לקנות מאין הרגלים לזה ואי משום דאמרינן אדעתי' דנפשי' קא עביד זהו במילי דאחריני כגון כתיבת הגט שאין הדבר נוגע לעצמו כלל אבל במילי דידי' שהוא עצמו עושה המקח והוא הקונה למה לא יכוין לקנות כמו שאומרי' לו ומתנים עמו:

ג איברא דלכאורה מלשון התה"ד גופי' שכתב שיתן להא"י במתנה או שימכרנו לו בדבר מועט יש רמז דנחית לחששא זו ועם כל זה לא חש לה משום דמשם בארה דלא אכפת לן כלל בדעת הקונה דהא מעיקרא דחי רבא ואמר דלמא זקן שאני דידע לא קנויי הא אינש אחרינא לא ידע לאקנויי וא"כ קשה נמי הלא הלוין הקונים שאינם זקנים לא ידעו לקנות הנייר הואיל וצריכין להחזירו ליד הזקן הנותן וכבר עמד הרשב"א ז"ל בחדושי' שם והעלה דלא אכפת לן בדעת הקונה כל שיש דעת אחרת מקנה לו קני אפי' בלא מתכוין ע"ש וכ"כ הנמוקי פ"ג דב"ב דף מ"א בשם הראב"ד בעובדא דרב ענן שם דכל שדעת אחרת מקנה אותו קני הקונה אפי' בלא ידע כלל מהקני' אולם הטור בח"מ סי' ריש כתב בשם הראב"ד להפך דהיכי דלא נתכוין הקונה לקנות במשיכה זו אלא למדידה בעלמ' לח קני ואע"ג דהתם נמי דעת אחרת מקנה לו אלא שיש לומר דשאני התם שגם המוכר לא נתכוין להקנותו במדידה זו אלא במשיכה שאחרי' ופשוט הוא ותו מצאתי בספר נתיבות המשפט שכבר קדמוני בהאי קושי' ופירוקא אלא שכתב עוד שם לחלק בין מתנה למכירה דגבי מכירה שלא מדעת לא שייך טעמא דדעת אחרת מקנה דאולי חוב הוא להקונה שלא יוכל לחזור במקחו מיד והדין עמו דהכי משמע להדי' בש"ס בעירובין פ' חלון דף פ"א ופ"ה דחולין דף פ"ג דגבי מכירה אפילו כבר נתן הלוקח מעות המקח והמוכר זיכה לו במקחו ע"י אחר לא קנה משום דחוב הוא לו שלא יוכל לחזור בו ועיין בח"מ סי' קצ"ה ס"ג בהגה"ה ועפי"ז דברי הרב בתה"ד כראי מוצק שלכן דקדק וכתב שיתן להעכו"ם במתנה או שימכרנו לו בדבר מועט דייקא דמכירה בזול הוא כמו מתנה ומציאה כדאי' להדי' בסי' רס"ח ס"ג בהגה"ה יעד כאן לא פליגי התם אלא משום דמחוסר נתינת ממון ולא דמי למציאה אבל לכ"ע מיהת דמי למציאה לענין זה דזכות הוא לו וכ"כ הש"ך בשם הראב"ן בסי' ר"ס ס"ד סקט"ו וה"נ משמע בעירובין ובחולין שם דבארבעה פרקי' בשנה שהכל צריכין לבשר אפילו במכירה זכין לו שלא בפניו והכי נמי מהני דעת אחרת מקנה אותו (וע' פ"ב דבכורו' דף י"ח ע"ב תוס' ד"ה אקנויי):

ד אולם ראיתי בס' קצה"ח סי' רל"ה שיצא לדון בדבר החדש דדעת אחרת מקנה לא מהני אלא מטעם זכי' ואע"ג דבעלמא לא מצי הנותן לזכות למקבל אם לא שיזכה לו ע"י אחר מ"מ היכי דהתקבל זוכה בעצמו אלא שאין לו דעת לקנות מהני שפיר דעת המקנה מטעם זכי' והוציא כן מדברי הרשב"א בחדושיו לקדושין ר"פ האיש מקדש ע"ש וא"כ בעכו"ם דאין לו זכי' אפי' מדרבנן לא מהני דעת אחרת מקנה וכ"כ עוד בסי' ער"ה אולם מדברי התוס' פ"ו דגיטין דף ס"ד ע"ב ד"ה שאני מוכח להדי' דהא דדעת אחרת מקנה לו אינו מטעם זכי' כלל שהקשו שם היכי אמרי' דקטן זוכה לאחרי' מדאורייתא הכי

שדעת אחרת מקנה הא זכי' מטעם שליחות הוא ואין שליחות לקטן מקרא דאתם גם אתם ותירצו וז"ל דאין למעט קטן משליחות מקרא דתרומה אלא במילתא דליתי' כגון תרומה דליתי' בתרומה דנפשי' אבל בזכי' כמו שזוכה לעצמו זוכה נמי לאחרי' עכ"ל מבואר מלשונם דמה שקטן זוכה לעצמו בדעת אחרת מקנה לו אינו מטעם זכי' דאל"כ מה זה שתירצו דכמו שזוכה לעצמו זוכה לאחרי' היא גופה תקשי האיך יזכה לעצמו בדעת אחרת מקנה הלא זהו מטעם זכי' וזכי' הוא מטעם שליחות וקטן אין לו שליחות מה"ת אלא ודאי ס"ל דמה שזוכה לעצמו בדעת אחרת מקנה אינו מטעם זכי' אמטו הכי כתבו שפיר דכמו שזוכה לעצמו זוכה נמי לאחרי' ולא דמי לתרומה דליתי' בתרומה דנפשי' ושוב ראיתי בקצה"ח שם שכתב שלפי דעת הרשב"א דדעת אחרת מקנה הוא גופי' מטעם זכי' מיושב קושי' התוס' פ"ו דגיטין דף ס"ה ע"א ד"ה צרור שהקשו מהא דתנן בפ' מי שמת דף קנ"ו זכין לקטן הואיל ואינו יכול לזכות בעצמו ואין זכין לגדול משו' דיכול לזכות בעצמו והלא אמרי' דקטן נמי זוכה לעצמו מה"ת כשדעת אחרת מקנה וכו' ולפי דעת הרשב"א דדעת אחרת מקנה הוא גופי' מטעם זכי' אין מקום לקושי' התוס' דאי לאו דזכין לקטן לא הי' קטן זוכה לעצמו כלל אפילו בדעת אחרת מקנה דהא דעת אחרת מקנה הוא נמי מטעם זכי' עכ"ד ואני מצאתי להרשב"א גופי' בחדושיו לגיטין שם שהקשו קושי' התוס' הנ"ל אהא דזכין לקטן ותירץ כתי' התוס' דאיירי בקטן שלא הגיע למדת צרור וזורקו א"כ מוכח מדברי הרשב"א עצמו לשם דתברא לגזיזי' וחזר בו והסכי' לדעת התוס' דדעת אחרת מקנה אינו מטעם זכי' ומה שנסתייע הרב בקצה"ח שם עוד מלשון הרמב"ם ז"ל פכ"ט מהל' מכירה דין י"א שכתב דקטן שקנה קרקע ונתן דמים והחזיק בקרקע תעמוד בידו אעפ"י שאין ממכרו בקרקע כלום שהקטן כמו שאינו בפניו הוא וזכין לאדם שלא בפניו ואין חבין וכו' יש לדחות דר"ל דלכך מהני דעת אחרת מקנה אפי' שלא בפני' הואיל וזכות הוא להקטן שאין המוכר יכול לחזור בו והוא יכול לחזור בו כמ"ש הה"מ אמטו הכי מהני אפי' שלא בפני' כמו שמצינו שזכוי לאדם שלא בפניו: **(הגה"ה ודברי מר נפלאו בעיני וא"כ יראה לכאורה מדקדוק לשון הרב ז"ל שם שכתב שיתן לא"י במתנה או ימכרנו לו בדבר מועט דס"ל ג"כ שאין הנכרי מכוין לקנות אלא מיהו בכה"ג דזכו' הוא להקונה מהני דעת אחרת מקנה לו אעפ"י שלא נתכוין לקנות משא"כ במכירה שוה בשוה דלא שייך בזה דעת אחרת מקנה דהא אפשר דחוב הוא לו שלא יוכל לחזור בו לא הוה מכירה כיון שאין כאן דעת קונה שאין העכו"ם מכוין לקנותו אלא לשמרו עד אחר הפסח כדי להחזירו בעינו:)** ועפי"ז דברי הרב בתה"ד דלעיל קיימין שהמציא לומר דלא מהני דעת אחרת מקנה למי שאינו מכוין לקנות אלא בדבר

הנמסר מיד ליד כגון קנין משיכה או מסירה, אבל לא קנין סודר או שאר קנינים כמו שמצינו גבי קטן דלא מהני בי' קנין סודר ושאר קנינים אלא משיכה שמשך או המשיך הואיל ואין לו דעת לקנות ע"כ ואהכי קתני בתוספתא שהבי' הרא"ש פ' כל שעה סק' ד' ישראל ונכרי שהיו בספינה וכו'**(הרי הוא מוכר לא"י דוקא בכה"ג שהחמץ עמהם למסור לא"י אבל אם הי' החמץ בביתו לא יוכל להקנות לו בק"ס ושאר קניני' הואיל ואין מכוין לקנות עכ"ד והוא תמוה דהלא הקטנה נמי אין לה דעת לקנו' ואפ"ה מהני' אצלה ק"ס וחצר כדאיתא להדי' בסי' רל"ה והא דלא מהני בקטן לא מן השם הוא זה אלא מטעם שכתב הסמ"ע שם שלא תקנו לקטן קנין סודר כלל כמו שלא תקנו לו חצר משא"כ גבי קטנה ובהדי' מבואר ברמב"ם שם ובשו"ע סי' רל"ה סעיף ז' דאפילו בקרקע מועיל קנין חזקה לקטן מדין תורה היכי שדעת אחרת מקנה לו וכמ"ש הנמוק"י פ"ג דב"ב דף מ"א בשם הראב"ד להדי' בעובדא דרב ענן שם יעוש"ה:)** ה ובהיות כן אכתי לא מצאנו ידינו ורגלינו במכירת חמץ במקח השוה לכן יראה דהרב בתה"ד שם איירי בקנין בלי שטר ועדים אמטו הכי בעינן שימכרנו לו בדבר מועט כנ"ל אבל כשקונה בשטר והעד עדים או שחותם בחתימת ידו איך, שקנה החמץ לענין ממון הודאת בע"ד כמאה עדים דמי ומחוייב לעמוד במקחו ולא יוכל לחזור בו ולאו כל כמיני' לומר דלא נתכוין לקנות א"כ לו יהא שלפי האמת לא נתכוין לקנות שפיר מהני דעת אחרת מקנה לו שיקנה אפילו בלי מתכוין דהא השתא ודאי זכות הוא לו שיקנה ולא יוכל גם המוכר לחזור בו אחר שבל"ז אין בידו לחזור בו ממקחו כיון שכבר הודה בשטר או בעדי' שקנה לגמרי זולת זה נראה דש לנו לסמוך על הודאתו בשטר ועדים שכוון לקנות אפי' לענין איסורא דהודאת בע"ד כמאה עדי' דמי ועד כאן לא כתב הט"ז בי"ד סי' קס"ט ס"ק י"ד דלא מהני אודיתא לאפקועי איסורא אלא בדבר שהוא שקר מפורסם כדאי' התם אבל במידי דספיקא ולא ידיע מהי תיתי לא נסמוך על הודאתו בפרט גבי בדיקת חמץ דרבנן וכבר כתבנו דלמאי דמסיק הש"ס בגיטין שם דאפי' אשה ידעה לאקנויי יתכן דה"ה לעכו"ם וכ"ש כשאומרי' לו בהדי' שיתכוין לקנות שיהא שלו ולא שייך לומר בזה נכרי אדעתי' דנפשי' קעביד דלא מצינו זה אלא במילי אוחרי כגון כתיבת הגט שאינו נוגע לעצמו משא"כ במילי דידי' שהוא עצמו הקונה וכותב וחותם על עצמו שקנה גם הוא מתכוין לקנותו כמו שהתנו עמו ועכ"פ יועיל בזה הודאת בע"ד כנ"ל:

ו וראיתי למוהרי"ט בח"א סי' ק"נ שהקשה אהא דאי' ביבמות דף נ"ג העודר בנכסי הגר וקסבור שהם שלו לא קנה דמאי שנא הא מחצירו של אדם שקונה לו שלא מדעתו ותי' דעודר בנכסי הגר שאני כיון דמדין חזקה הוא ולא מתורת זכי' דידי' הוא (ר"ל כיון דלא

קני ממילא עד שיעשה בו מעשה אמטו הכי בדלא מכוין אין המעשה כלום משא"כ בחצרו או ידו דוכי בי' ממילא) ושוב הוקשה לו מהא דאי' בפרק הפרה דף מ"ט המחזיק בשטרותיו של גר דאפילו שטרא לא קני לצור עפ"י צלוחיתו משום דדעתי' אארעא ולא אשטרא ואמאי לא קני שטרא אפילו בלי מתכוין דהא נקט לי' בידי' וליקני ממילא כמו חצירו של אדם שקונה לו שלא מדעתו ולא תי' כלום ע"ז ואשתמיטתי' להרב ז"ל דברי התוס' פ"ג דב"ב ריש דף נ"ד שדקדקו שם מהסוגי' ומהא דהחזיק בשדה אחת לקנות חברתה אף אותה לא קנה ומהא דיבמות בעודר בנכסי הגר וכו' דלא קני בלא מתכוין ותו הביאו להא דפרק הפרה במחזיק בשטרותיו של גר דלא קני אפי' שטרא והקשו עלה קושי' מהרי"ט הנ"ל דאע"ג דאין דעתו אשטרא אמאי אין ידו קונה לו שלא מדעתו כמו חצירו ותי' דהא דחצר קונה לו שלא מדעתו היינו שאינו יודע אם הוא בחצירו ואם הי' יודע הי' רוצה לקנות אבל אם יודע ואין מתכוין לקנות לא קני עכ"ל ולכאורה עדיין קשה מהא דעודר בנכסי הגר שג"כ לא ידע כלל אם הוא נכסי הגר שהרי הי' שבור שהוא שלו ואם הי' יודע שהוא נכסי הגר הי' רוצה לקנות ובהכרח לומר כתי' מהרי"ט הנ"ל דשאני התם שהוא מדין חזקה ולא מתורת זכי' דממילא ואמטו הכי מעיקרא לא קשי' להו אהא דעודר בנכסי הגר מחצירו שקונה שלא מדעתו דשאני עודר שהוא מתורת חזקה ולא קשי' להו רק אהא דפרק הפרה דליקני לי' ידו ממילא וכנ"ל ודברי התוס' הללו אשתמיט ג"כ להש"ך סי' ער"ה סעי' י"א שהרי לא הביאם שם כלל ע"ש):

ז ועפי"ז יש מקום לחלק ולומר דעד כאן לא כתב הנמוק"י בשם הראב"ד בפ' חזקת הבתי' דף מ"א בעובדא דרב ענן דמהני דעת אחרת תקנה אפי' לא נתכוין הקונה לקנות אלא דוקא התם דרב ענן לא ידע כלל שהי' של אחר אלא הי' סבור שהוא שלו דאע"ג דמדין חזקה לא קני לי' בלא מתכוין מהני שפיר דעת אחרת מקנה כיון שאם הי' יודע הי' רוצה לקנות משא"כ בנ"ד שהעכו"ם יודע ואינו מכוין לקנות גרע טפי כמ"ש התוס' הנ"ל אפשר דלא מהני אפילו בדעת אחרת מקנה ובפ"ב דגיטין שם מבואר מלשון הרשב"א שם שהלוין לא ידעו שהזקן מקנה להם דזה לשון הרשב"א שם קשי' לי' אשמעתין אפי' כי מקנה להו זקן ומלוה מאי הוה הא לוין לא ידעו כדעת רבא דאמר דלמא זקן שאני וכיון שכן האיך קונין ואינהו לא ידעו דזקן מקני להו ומאי שנא מעודר בנכסי הגר וכו' ויש לומר דהכא שאני דאיכא דעת אחרת מקנה להו וכו' עכ"ל הרי דאירי נמי כשהלוין לא ידעו כלל שהזקן מקני להו ואמטו הכי הוא דכתב דמהני דעת אחרת מקנה משא"כ בנ"ד דידע הנכרי ולא מכוין לקנות דגרע טפי אולי לא מהני בכה"ג דעת אחרת מקנה:

(הגה"ה ועפ"י חלוקה זו הי' מיושב ג"כ מה שהקשינו למעלה אדברי הראב"ד שהבי' הנמוק"י הנ"ל מדברי הראב"ד שהבי' הטור בח"מ סימן ריש שכ' להפך דאפי' מדד לוקח לא קני במשיכה משום דלא נתכוין אלא למדידה ואע"ג דהתם נמי דעת אחרת מקנה דמצינו למימר דשאני התם דידע במקחו ולא איכוין לקנות גרע טפי כנ"ל:) ח איברא דלכאורה קשה טובא בלשון הרשב"א הנ"ל שכתב דאינהו לא ידעי דזקן מקני להו ומ"ש מעודר בנכסי הגר וכו' מאי קושי' דהכי שאני דכי מטי ניירא ליד הלוין קני להו ידן ממילא אפי' בלי מתכוין דלא גרע ידו מחצירו של אדם דקני להו שלא מדעתו אפי' במציאה דליכא דעת אחרת מקנה והכי נמי הא לא ידעי כלל שהזקן מקני להו ואילו ידעי הי' רוצין לקנות אמטו הכי אפי' שלא מדעתו משא"כ בעודר בנכסי הגר דבעי קנין חזקה לא מהני עשייתו בלי מתכוין כמ"ש מהרי"ט הנ"ל וכדמוכח נמי מדברי התוס' דלעיל וכנ"ל אולם יש להבין עוד בלשון הרשב"א שכתב בפשיטות דאינהו לא ידעי דזקן מקנה להו דמנין לו זאת אימא דמודע להו זקן דאקני להו ויראה פשוט דכוונת הרשב"א בזה הוא דאע"ג דמודע להו זקן דאקני להו מ"מ כיון דאינהו לא ידעי לאקנויי בכה"ג שעתיד להחזיר בעינו ודאי סברי שגם הזקן לא גמר ואקני להו בתורת מתנה ממש אלא בדרך שאלה הואיל ועתיד הנייר הזה לחזור לידו בעינו כדפרש"י ז"ל כענין שאמרו מה דבלבך על חברך ומ"מ אין זה מעלה ארוכה לקושי' הראשונה דנהי דמודע להו זקן דמקני להו ועם כל זה לא מכווני לקנות מ"מ היינו משום דלא ידעי דזקן גמר להקנות להו בתורת מתנה רק בתורת שאלה לחוד ואלי היו יודעי' דאקני להו בתורת מתנה גם הם היו מכוונין לקנות וא"כ דמי לחצירו דקני שלא מדעתו ותו דאכתי הי' לו להרשב"א ז"ל לפרש בזה דאיירי שהזקן לא הוה מודע להו כלל דאקני להו ואמטו הכי כשהגיע הנייר לידן קני להו שלא מדעת כמו חצירו והנראה לע"ד ליישב אשר יאמר כי הוא זה דהתוס' פ' חזקת הנ"ל שהוקשה להו אהך דפ' הפרה שם דאמאי לא קני הנייר בידו שלא מדעתו כמו חצירו אולי לטעמייהו בפרק אלו נערות דף ל"א ד"ה אי בעי גחין דס"ל דמה שתופס האדם כולו בידו קני ממילא בלי שום הגבהה אמטו הכי דמי ודאי לחצירו דקני נמי ממילא אפי' בלי מתכוין אבל מדברי התוס' בב"ק פ' המניח דף כ"ט מבואר דאפי' מה שתופס כולו בידו צריך הגבהה אלא דסגי בהגבהה טפח כדאי' בעירובין פ' חלון דף ע"ט וצריך להגביה טפח וכ"ה דעת הרשב"א שהבי' בש"מ פ' אלו נערות שם וכ"כ עוד הרשב"א להדי' בחדושיו לקדושין דף כ"ה דבעי הגבהה טפח וכ"מ מסתימות הש"ע בח"מ סי' קצ"ח סעי' ב' וכיון דלא קני ממילא כמו חצירו עד שיעשה בו מעשה בקנין הגבהה דמי ממש לעודר בנכסי הגר דלא קני שלא במתכוין כיון דלא קני ממילא אלא

ע"י עשיית מעשה כשעשה שלא בכוונה לאו כלום הוא ולא דמי לחצר דקני לי' ממילא בלי עשיית שום מעשה אמטו הכי קשי' לי' להרשב"א שפיר עלה מהא דעודר בנכסי הגר והוצרך לשנויי מטעם דעת אחרת מקנה כנ"ל ט ומ"מ כוונת הרשב"א ז"ל שכתב בפשיטות דאינהו לא ידעי דזקן מקני להו הוא כמש"ל דר"ל ודאי דאע"ג דמודע להו זקן דאקנה להו מ"מ אינהו לא ידעי דגמר ואקני להון במתנה גמורה אלא סברי דלא אקני להו אלא בדרך שאלה הואיל ועתיד לחזור לידו בעינו דהא אינהו לא ידעי לאקנויי בכה"ג כדפרש"י וכנ"ל ומשמע נמי מלשון הרשב"א בזה דאולי הוה ידעי דהזקן גמר ואקני להון במתנה ממש גם הם היו מתכונין כנגדו לקנות אלא דמסתמא לא ידעי דגמר ואקני להון וכיון שכן נ"ד דמי להתם ממש שאם הא"י סובר שאין הישראל מקנה לו לגמרי אלא דרך שאלה הנה בכה"ג ודאי אע"ג דלא מכוין לקנות מהני לי' דעת אחרת מקנה כמו התם ואם תמצי לומר דאפשר שהא"י ידע שהישראל גמר ואקני לי' לשום מקח א"כ לעומתו גם הוא מכוין לקנות כדמוכח מלשון הרשב"א הנ"ל וה"נ הוא מכוין לקנות עד שעה שיחזור הישראל ליקח ממנו כנ"ל י ובר מן דין נראה דאין מקום להך חלוקה גבי דעת אחרת מקנה כלל דאפי"ת דשפיר ידע הקונה שהישראל מכוין להקנותו בתורת מקח ועם כל זה אינו מכוין לקנות אפ"ה מהני לי' דעת אחרת מקנה דהרי אפי' גבי מציאה העלה הש"ך בח"מ סי' ער"ה סעי' י"א ס"ק ג' שהרי"ף והרא"ש וכן הרמב"ם וש"ע שם הי' להם גירסא אחרת בש"ס פרק הפרה הנ"ל או דס"ל דהך סוגי' דפרק הפרה אתי' דלא כהלכתא ופליגי אדרבי יוסי ב"ח אבל לפי מאי דקיימל"ן להלכה כרבי יוסי ב"ח דחצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו אע"ג דלאו דעתי'אשטרא אפ"ה קני שטרא שלא מדעתו דלא גרע ידו מחצירו דקונה לו שלא מדעתו ואע"ג דהתם ודאי ידע דשטרא דהפקירא הוא ועם כל זה לא נתכוין לקנות אפ"ה קני כמו שפסק הש"ע שם הרי דאפילו במציאה ס"ל דאין חילוק בין היכי דלא ידע כלל להיכי דידע ולא איכוין לקנות כ"ש בדעת אחרת מקנה דאין מקום לחלוקה זו וכיון שכן אפילו להתוס' שהמציאו חלוקה זו גבי מציאה ונכסי הגר מ"מ הבו דלא לוסיף עלה מדעתינו להמציא עוד חלוקה זו גם בדעת אחרת מקנה באין אונס והכרח כלל בשגם שאינו מן הסברא לחלק בהכי גבי דעת אחרת מקנה דטעמא משום הקנאת הנותן דמכוין לאקנויי שעולה במקום כוונת המקבל במידי דזכות הוא לו מה לי דלא ידע המקבל כלל או ידע ולא איכוין ש לקנות דא ודא אחת היא כנ"ל: בהא נחתי ובהא סלקי שאין לפקפק ולגמגם במכירת חמץ שלנו עפ"י ב"ד כדת של תורה ומ"מ לכתחילה טוב ונכון הדבר למכור לאיש היודע בטיב מו"מ שיש לו דעת לכוין לקנות כמו שאומרים לו ועכ"פ שיהי' המכירה בזול כמו שדקדק בתה"ד סי' ק"כ וכתב

שימכרנו לו בדבר מועט ונתבאר לעיל באות ג' (ואין לחוש לאונאה וביטול מקח אם הוא בכדי שאין הדעת טועה כדאי' בפ"ה דב"ב דף ע"ח ובח"מ סי' ר"כ סעי' ח' (ועפ"ז מסולק טענת הש"ך בח"מ סי' ס' ס"ק ה' ע"ש) ואם הוא בכדי שהדעת טועה צריכין הב"ד להתנות ע"מ שלא יהי' להבעלי' טענת אונאה או ביטול מקח וכל זה צ"ל ברשות בעלים ע' ח"מ סי' קפ"ב) אבל בדיעבד אין לחוש ותו לא מידי: דברי ידידו הק' משה זאב בעהמ"ס מה"צ ואג"א שאלה טז בעז"ה יום ב' י"א כסלו תק"צ פ"ק בילאסטאק יצ"ו שלום למר למר ולתורתו היא אומנתו אשרי יולדתו והורתו ה"ה כבוד אהו' תשב"ל ידידי הרב המופלג בתורה ויראה החריף ושנון חכם המושלם הספ' מו"ה בנימין נ"י: מכתבו הק' הגיעני לנכון בעש"ק העבר סמוך לערב מגילה עפה כתובה מזה ומזה במידי דאיתא בשאלה שאלת חכם ותשובתו בצדה דמצדד אצדודי להקל באיסור חדש לעצמו בשביל כבוד אביו הרב נ"י אשר גזר עליו בגזירת כבוד אב שלא יתנהג בחומר' איסור חדש אלא שנתחבט בדברי מוהריק"ו שורש קס"ז והביאו הרמ"א ססי' ר"מ בהגה"ה דאין מצות כבוד ומורא האב אלא במידי דשייך האב בגוה כגון מאכילו ומשקהו או לא ישב במקומו אבל במידי דלא שייך האב בגוה כגון שהבן חפץ באשה פלונית לקחתה לו לאשה כי ישרה היא בעיניו אין כח ביד האב למחות בו אם הוגנת לו כיון שהוא מילי דבן לעצמו ואין האב שייך בגוה וה"נ בנידון זה זהו תורף שאלתו: תשובה הגם ששאל כהוגן וגם בתשובתו ע"ז פלפל בחכמה עם כל זה הי' עלי כהוגן כדרכי מאו כי איש חלוש אנכי והגיעו ימי הזקנה אשר אין לי חפץ עוד בעיון וכ"ש בכתיבה ומה גם כי רבו טרדותי אשר הקיפוני בהקפת כל הראש הא במילי דשמיא והא במילי דמתא ודעלמא מה שהוא הכרחי וא"כ תורתי אימתי נעשית ומתי אעשה גם אנכי לביתי לאהדר תלמודאי וכמעט נגמר בדעתי שלא להשיב כלל לולא שראיתי מתוך מכתבו שכוונתו רצוי' לש"ש כאשר גלה דעתו בסוף דבריו שאינו מבקש רק להשיבו בקצרה מה שדעתי העניה נוטה בזה לפסק הלכה ומסוף דבריו נשמע שגם ראש דבריו אמת והכל לש"ש לכן אשיב כאשר עם לבבי בקצרה אשר יאמר כי הוא זה: הנה בראש דבריו סייע דברי מוהריק"ו הנ"ל מדברי התוס' ביבמות ה' ד"ה הכשר וכו' וקדושין ל"ב ד"ה ר"י שכתבו דהא דאמרו ביבמות שם וב"מ ל"ב יכול אמר לו אביו אל תחזיר אבידה ישמע לו ת"ל וכו' היינו שאומר לו אל תחזיר ועסוק בכבודי דאל תחזיר בחנם לא איצטריך קרא עכ"ל והיינו משום דאל תחזיר בחנם כיון שאין לו לאב הנאה מזה ולא שייך בגוה אין בזה מצות כיבוד אב כלל וכ"כ הרשב"א בחדושיו ליבמות שם בהדיא וז"ל שאין עיקר הכבוד אלא במה שיש לו

בו הנאה כדאמרינן איזהו כיבוד מאכילו ומשקו וכו' אבל אמר לו לעשות דבר שאין לו בו הנאה של כלום כבוד כזה אין בו עשה של תורה שידחה אפילו לאו גרידא וכו' ע"ש. אולם מעכ"ת השיא דברי התוס' לכוונה אחרת. ושוב צדד כ"ת בנדון דידי' שיש לאביו צער מגוף הנהגה זו שמונע עצמו ממאכלים ומשקים הצריכים לשמירת הבריאות ודואגים שלא יבא ח"ו לחלישות הגוף אפשר שגם מהריק"ו יודה בזה ע"פ מ"ש הר"ן ז"ל בקדושין בעובדא דדמא בן נתינה] אליבא דמ"ד כיבוד הוא משל אב ולא משל בן וקיימ"ל כוותי' היינו דוקא כיבוד לחוד אבל במקום שיש צער לאב הוא אפילו משל בן דוה עדיף מכבוד וה"ה בנדון דידי' נמי כיון שיגיע לאביו צער מהנהגה זו אפי' לטורח מאד עסק הכתיבה והעיון להשיבו שהוא במילי דהבן נמי יש בו מצות כבוד וכה"ג כתב מהריק"ו עצמו שש וכן הב"י והכ"מ פ"ו מה' ממרים על דברי הרמב"ם דצער האב הוא אפי' משל בן דעדיף מכבוד עכ"ד: לע"ד אין זה ענין לנדון דידי' דהרי בתה"ד סי' מ' כתב להדיא שאין לחלק בין צער האב לכבוד אב והביאו ג"כ בד"מ וכדי להשוות דבריהם בהכרח לומר דעד כאן לא כתב הר"ן דצער האב הוא אפילו משל הבן ועדיף מכבוד אב אלא כשצריך לצערו בידים כעובדא דדמא בן נתינה שהי' צריך להקיץ את אביו משנתו ולשנו' מקומו ובכה"ג אייריי נמי מוהריק"ו שם והב"י וכ"ת שם גבי זרק ארנקי של בן לים שלא יכלימו הבן ויצערו בידים אבל בצערא דממילא גם הם יודו להרב בתה"ד דלא עדיף מכבוד ותדע שהרי הסכמת הפוסקים הוא למאי דקיימלן כבוד משל אב ולא משל בן אפי' שאין לאב ויש לבן חין הבן חייב לפרנסו אלא כשיעור שיחוייב מתורת צדקה אע"פ שלא יספיק זה להאב ויבלה ימיו בחיי צער או יצטרך האב לחזור על הפתחים אפ"ה אין הבן מחוייב להספיקו משלו הרי דאפי' ובמקום צערא אין הכיבוד משל בן כיון שהוא צערא דממילא ובשב ואל תעשה וה"ה בנדון דידיה שצער האב הוא צערא דממילא ובשב ואל תעשה שנמנע מלאכול חדש בכה"ג ודאי לא עדיף צער מכבוד וכנ"ל ושוב בעיקר חלוקה זו שכתב הר"ן שם בשינויא קמא צ"ע טובא דלא משמע כן בש"ס פ"ק דקדושין דף ל"ב דפריך למ"ד משל אב מהא דתניא עד היכן כבוד אב כדי שיטול ארנקי בפניו וישליכנו לים ולא יכלימנו וקס"ד דהיינו ארנקי של בן ומאי קושיא הא בלצערו בידים מודה כ"ע שהוא אפילו משל בן ועוד דמוקי לה התם בארנקי של אב הא של בן רשאי להכלימו ולצערו בידים.

ולישב דברי הר"ן ז"ל צריך לומר דשאני התם שהאב פושע בנפשו וגורם לעצמו הצער הזה כי בשגעון ינהג במה א דרך בני אדם לעשות כן וכ"ש להצטער במניעתו והואיל והוא גרם לעצמו הצער הוה אין לחוש לצערו ולא עדיף מדין כבוד שהוא משל אב ולא

משל בן משא"כ בעובדא דדמא בן נתינה שהיה האב ישן ולא פשע בכלום ומ"מ כבר כתב הר"ן שם עוד תי' אחר דעבורי רווחא לא חשיב פסידא כמו שחייב לבטל מלאכתו אפילו למ"ד משל אב והך שנויא בתרא דהר"ן קבע הרמ"א להלכה בסעיף ח' בהגה"ה אולם מוהריק"ו ז"ל דקאי אהך דזריקת ארנקי גופיה וכתב דאפילו בארנקי של בן אסור להבן להכלימו ולצערו כדי למונעו אפילו למ"ד כבוד משל אב ולא משל בן משום דצערא עדיף מכיבוד הוא ודאי נגד סוגיו' הש"ס דלעיל ומה שהוציאו כן מלשון הרמב"ם ז"ל לע"ד משם ראיה להפך כמו שיתבאר בעזה"י וז"ל הרמב"ם ז"ל בפ"ו מה' ממרים דין ז עד היכן כיבוד אב ואם אפילו נטלו כיס של זהובים שלו והשליכו בפניו לים לא יכלימם ולא יצער בפניהם ולא יכעוס כנגדם וכו' וכ"ה בש"ע סעיף ח' הרי דס"ל להרמב"ם ז"ל דאפילו בארנקי של בן לא יכעוס כנגדם ולא יכלימם מזה הוציא מוהריק"ו דהרמב"ם לחלק יצא בין כיבוד אב שהוא משל אב כמו שפסק הרמב"ם גופי' שם ובין צער האב שהוא אפילו משל בן דעדיף טפי מכיבוד וכ"כ הב"י וכ"ע שם וכבר הרגיש הב"י וכ"מ שם שהוא נגד סוגי' הש"ס דפריך אמ"ד כבוד משל אב מהא דתניא עד היכן כיבוד אב כדי שיטול ארנקי ויזרקנו לים בפניו ואינו מכלימו ואי אמרת משל אב (פרש"י שהארנקי של אב) מאי נפקא לי' מינה ומשני בראוי ליורשו וכי הא דרבה בר ר"ה וכו' משמע דלמ"ד משל אב אם הארנקי של בן רשאי להכלימו וכיון שהרמב"ם פסק כמ"ד משל אב האיך כתב שגם בארנקי של בן אינו רשאי להכלימו ותי' שם כמוהריק"ו הנ"ל דדוקא כיבוד הוא משל אב אבל שלא לצערו הוא אפילו משל בן ומאן דמותיב לא אסיק אדעתיה לפלוגי בהכי והמתרץ הו"מ לשנויי ולפלוני בהכי אלא דאהדר ליה לפום שיטתי' דלא הוה מפליג בינייהו עכ"ל ולכאורה אינו מובן דכיון דהמקשה ודאי לית ליה חלוקה זו וגם דברי המתרץ מראין כן מנ"ל להרמב"ם ז"ל לפלוגי בהכי ולמימר דהמתרץ פליג על המקשה בזה ויראה שנשען על דברי הר"ן דלעיל בשנויא קמא וס"ל דמהך עובדא דדמא בן נתינה הוציא הרמב"ם חלוקה זו ובהכרח לומר דהמקשה לא אסיק אדעתיה חלוקה זו והמתרץ אהדר ליה לפום שיטתיה וכבר נתבאר שמדברי הר"ן בעובדא דדמא בן נתינה אין ראי' לכאן שהוא גרם לעצמו הצער הזה במה שאין דרך בל אדם לעשות כן ולהצטער בצער הזה וכנ"ל ועוד שהר"ן כתב עוד שינויא אחרינא רויחא לשם וא"כ אין משם הכרח להוציא הסוגיא מפשטה.

אולם לע"ד יתכן ליישב דברי הרמב"ם גם לפי דרכם דעד כאן לא כתב הרמב"ם דאפילו בארנקי דבן לא יכלימם היינו לכעוס כנגדם לצערם אבל פשיטא שיכול לתבוע את האב לדין ולהוציא מידו מה שהפסידו כמ"ש הטור בשם הרמ"ה והביאו הרמ"א בהגה"ה

וא"כ יתכן דהרמב"ם איירי שיש להאב ממון כדי להתפרע ממנו פרעון שלם בלי שום חסרון וכיון שיכול לחזור ולהתפרע מן האב לא יוכל להכלימם ולצערם דהו"ל כיבוד שאין בו חסרון כיס דהיינו משל אב שהרי יחזור להשתלם ממנו והיינו דפריך אי משל אב דהיינו שהארנקי של אב או שהוא של בן ויוכל לחוור ולהשתלם מן האב בענין שאין בו חסרון כיס דהיינו משל אב מאי נפקאליה מינה להכלימ' הלא לא יחסר לו כלום אלא ודאי דאיירי שהארנקי של בן ואין לו להאב במה לשלם בענין שיש בו חסרון ואפ"ה לא יכלימם משום דכבוד הוא אפי' משל בן ועלה משני דלעולם איירי בשההפסד הוא של האב שיחזור להשתלם ממנו ונ"מ טובא להבן בזה משום דראוי ליורשו כגון שהוא בן יחיד שראוי לירש כל הארנקי ובהכי ניחא טפי הא דמשני בראוי ליורשו דלפרש"י שהארנקי הות של האב אכתי מאי רבותא דשלא יכלימו הלא שלו הוא וכי לא יוכל לעשות בשלו מה שירצה ומי יאמר לו מה תעשה אבל לפי הנ"ל דהארנקי הוא של הבן שפיר יש מקום להכלימו ולמונעו מלהפסיד את שלו אע"פ שיוכל להשתל' אח"כ ואהא קאמר דאפ"ה אסו' להכלימ' ויתכן שגם שאר הפוסקי' יודו להרמב"ם בזה כשיוכל לחזור ולהשתל' מן האב שאסור להכלימ' דהו"ל כיבוד שאין בו חסרון כיס ועוד מטעם הא דאית' בפ' אלו מגלחי' דף י"ז אם ממון נתחייבתי לך נדוי מי נתחייבתי לך ע"ש:

אמנם שאין אנו צריכין לכל זה לפמ"ש הטור בשם הרמ"ה והביאו הרמ"א בהגה"ה שם דאפילו בארנקי של בן דוקא קודם שזרק לים יכול הבן להכלימו כדי למנעו אבל אחר שזרקן מה דהוה הוה והשתא הו"ל כיבוד שאין בו חסרון כיס ואסור להכלימו ע"ש והרי פשט לשון הרמב"ם מורה דאיירי אחר שכבר זרקן לים דאסור להכלימו שהרי כתב אפילו נטלו כיסו של הבן והשליכו בפניו לים משמע שכבר נטלו וכך עלה במחשבה תחלה לפני בהשקפה ראשונה ושוב מצאתי בלח"מ שם שפי' כן הדיא אלא שצריך ליישב גם דעת הרמ"ה דא"כ מאי פריך מעיקרא למ"ד משל אב למאי דס"ד שהארנקי של בן נימא דאיירי אחר שזרקו לים וכבר הרגיש הלח"מ בזה ותי' דלשון הברייתא דכדי שיטול ארנקי ויזרקנו משמע קודם שזרקו ע"כ וזה עולה יפה ליישב דברי הרמ"ה אבל דברי הרמב"ם ז"ל עדיין אינו מיושב א"כ למה הניח את הדבר האמור בברייתא והביא דבר אחר במקומו ואפילו נאמר דלשון הברייתא שלא יכלימם לעולם בין לפני זריקה בין לאחר זריקה דמדאמר כדי שיטול ארנקי משמע קודם זריקה ומדאמר ויזרקנו ולא אמר וירצה לזורקו משמע גם אחר זריקה ופריך למ"ד משל אב מהא דמשמע שגם קודם זריקה אינו יכול למונעו ואהא מוקי לה בארנקי של אב אבל בהא דלא יכלימנו אחר זריקה הוא

אפי' בארנקי של בן והן הם דברי הרמב"ם ז"ל אכתי קשה למה שביק הרמב"ם גם אידך חלוקה דאיתא בברייתא שלא יכלימנו קודם זריקה כדי למונעו אם הי' ארנקי של אב:
לכן יראה לע"ד דודאי הברייתא איכא לפרושי ולאוקמה הכי והכי ואפי' הכי פריך שפיר דיש להבין במה דסיים הש"ס בהך שינויא דראוי ליורשו וכדרבה בר ר"ה מהצורך עוד להא דרבה בר ר"ה ומה ענינו לכאן ויראה משום דעדיין קשה נהי דנפקי' מינה להבן בזה משום דראוי ליורשו אכתי פשיטא ומאי קמל"ן בזה דלא יכלימנו דהלא מ"מ של האב הוא וכל אדם יכול לעשות בשלו מה שירצה ומהי תיתי להכלימו ולפוטרו מכיבוד אב בענין זה ע"ז אמר דאין הכי נמי דלענין החיוב אין רבותא בזה ומילתא דפשיטא היא שיתחייב בזה רק דהרבותא הוא משום שאעפ"כ קשה לעמוד בדבר זה שיראה שהאב בשגעון ינהג לאבד ממון חנם וישתוק ולא ידבר לו כלום כדאשכחן לרב הונא שהיה מנסה לבנו רבה בדבר זה וכיון שכן מצינו למימר דהיינו דפריך מעיקרא ואי משל אב מאי נ"מ אלא ודאי שהארנקי הוא של הבן וליכא לאוקמה לאחר זריקה לחוד ומשום דמה דהוה הוה ועכשיו הוא כיבוד שאין בו חסרון כיס וכנ"ל קשי' ומאי קמ"ל בזה דמהי תיתי לפוטרו הלא מה שעבר אין אלא ודאי דאיירי בארנקי של בן וקודם זריקה דאתי לאשמועינן דמצות כיבוד הוא משל בן ואפילו בהפסד גדול כזה ולזה משני דלעולם מצינו למימר דאיירי אפילו בארנקי של אב ובראוי ליורשו ולא בא לאשמועינן לענין החיוב דפשיטא דמחייב בזה רק הרבותא הוא משום שקשה לעמוד בנסיון הזה וכדרבה בר ר"ה וכו' והשתא דאתינא להכי מצינו לפרושי דאיירי אפילו בארנקי של בן ולאחר זריקה דמילתא דפשיטא היא שאינו רשאי להכלימו משום מאי דהוה הוה אלא דהרבותא הוא ביורש לעמוד בנסיון הזה שיראה באבדן ממונו וישתוק והמתרץ לא אתי אלא לאפוקי מסברת המקשה שהקשה דאי משל אב מאי נ"מ וכ"ש דמאי רבותי' עלה קאמר דבשל חב נמי נ"מ בראוי ליורשו והרבותא הוא משום דקשה לעמוד בנסיון הזה כדרבה בר ר"ה וכ"ש דמתוקמי שפיר בארנקי של בן ולאחר זריקה שיש בו נסיון ביותר שיראה באבדן ממונו וישתוק ואמטו הכי נקט הרמב"ם הנסיון היותר גדול דהיינו אפילו בארנקי של בן אחר זריקה דהברייתא מתפרשה שפיר גם בכה"ג:
וע"פ זה אצטמיד ביותר ג"כ הדרך הראשון שכתבנו למעלה דמצינו לפרושי אפילו בארנקי של של בן וקודם זריקה אלא דאיירי שיש להאב נכסים שיחזור וישתלם ממנו עד פ"א דהשתא אין בו חסרון כיס אלא דקשי' ליה להמקשה א"כ פשיטא ומאי קמ"ל ומזה הכריח דאיירי בארנקי של בן ובמקום חסרון כיס שאין להאב לשלם משא"כ למאי דמשני ליה דלא אתי לאשמועינן מידי לענין חיוב רק לענין הנסיון שפיר איכא לאוקמי

בהכי דהוה נסיון ביותר ובפרט בראוי ליורשו כנ"ל אולם פשט לשון הרמב"ם ז"ל מורה דאיירי אחר זריקת הארנקי כמ"ש הלח"מ ודוק מינה הא קודם הזריקה יכול להכלימו כדי למונעו ולא חיישינן לצערא דאבא דלא עדיף מכבוד שהוא משל אב ולא משל בן הפך דברי מוהריק"ו והב"י וכ"ת שמחלקין ביניהם אלא שיש לבע"ד מקום לחלק ולומר דשאני הכא שהאב גורם לעצמו הצער הזה במה שאין דרך בני אדם לעשות כן וכ"ש להצטער משא"כ בצער אחר שראוי להצטער בו כמש"ל בישוב דברי הר"ן לחד שינויא ומ"מ אין זה מוכרח כיון דמשני הר"ן ז"ל עוד שינויא אחרינא וגם לפום שינויא קמא דהר"ן אינו ענין לנדון דידן שהצער הוא בשב ואל תעשה דודאי לא עדיף מכבוד כמו שהוכחנו למעלה מ"מ הדין דין אמת דעד כאן לא קאמר מהריק"ו אלא בדבר שאין ראוי להאב להצטער מענינו כנדון דידיה שהי' הבן חפץ ליקח אשה פלונית והיא הוגנת לו דהא אתי עלה מטעם שהוא מילי דהבן דלא שייך האב בגוה משא"כ בדבר שיגיע להאב צער מענינו שראוי לו להצטער מגוף הדבר הא ודאי דשייך האב בגוה שיצטער בזה ועל כן התנה מוהריק"ו שם שתהא אשה ההוגנת לו הא אם היתה אשה שאינה ראוי' לו לפי כבודו וכבוד משפחתו שיגיע מזה צער להאב אע"פ שהוא מילי דהבן חייב לשמוע להאב בשביל שלא יצטער וכן יש להכריח זה מדברי מוהריק"ו גופי' שם דאל"כ קשיא דידי' אדידי' שהרי הביא לשם תשו' הרא"ש שהביאו הטור ושו"ע סעיף ט"ז דאם צוה האב לבנו שלא ידבר עם פלוני ולא ימחול לו על מה שעשה לו עד זמן קצוב שאם הבן רוצה להשלים אין לחוש לציווי אביו מפני שאסור לשנוא שום יהודי ולאו כל כמיני' להעבירו על דת וכו' ועוד שאין האב עושה בזה מעשה עמך ואינו צריך לכבדו ע"ש (בכ"מ ט"ו סי' ה') משמע הא אם לא הי' בזה שום עבירה הי' צריך לשמוע לו שלא לדבר עם פלוני ולא להתפייס עמו אעפ"י שהוא מילי דהבן דלא שייך האב בגוה דמה לו להאב במה שהבן מדבר עם פלוני ואיך כתב מוהריק"ו שם מיד אח"ז בפשיטות דבמילי דבן דלא שייך האב בגוה א"צ לשמוע להאב שאין בזה משום מצות כיבוד ולא משום מצות מורא אלא ודאי כדאמרן דשאני התם אותו שהי' דבר של צער כיון שאותו פלוני עשה לו רעה וראוי לשנאותו מן הדין ומ"ש הרא"ש שהאב לא היה עושה מעשה עמך בזה היינו משום שאח"כ רצה אותו פלוני לפייסו ולא קבל אבל מ"מ זולת זה הי' ראוי לשנאתו שנאה גמורה כיון שעשה לו רעה ואם יתפייס הבן עמו ודאי יגיע להאב מזה צער גדול במה שבנו משלים עם שונאו ואינו חושש על הרעה שעשה לו וכיון שהוא דבר של צער ודאי שייך האב בגוה מש"ה הוצרך הרא"ש לטעם שעובר טל ד"ת בזה ואעפ"י שנראה קצת מלשון השאלה שהאב ציוה כן לפני מותו ממה שאמר לו עד זמן קצוב והשאלה

הי' אחר שכבר מת האב מ"מ יש לומר דהרא"ש אתי לאשמועינן דאפילו בחיי האב לא הי' צריך לשמוע לו אע"ג דשייך בגוה משום הא דאמר שעובר על ד"ת (ואולי גם אחר מות האב נמי שייך בגוה הואיל וצוה ע"ז.

הרואה שאינו חושש לדבריו ידמה ששנאת האב הי' שנאת חנם ויש בזה זלזול להאב). ולכאורה קשה על הרא"ש וביותר על השואל דקארי לה מאי קארי הלא זיל קרי בי רב הוא שמצינו ביהונתן ב"ש שהי' אוהב לדוד וכרות עמו הברית אע"פ ששאול אביו הי' שונאו והיה מקפיד על אהבת יהונתן בזה (כמ"ש שמואל א' כ"ב) ואין גולה אזני בכרות בני עם בן ישי כי הקים בני את עבדי עלי לאורב וגו' ואעפ"כ לא שמע יהונתן ויראה דשאני בנדון הרא"ש שאע"פי ששנאת האב הי' שלא מן הדין כמ"ש הרא"ש שלא הי' האב בזה הדבר עושה מעשה עמך היינו במה שלא רצה להתפייס מ"מ לא הי' בזה שנאת חנם שהרי הי' שונאו מפני הרעה שעשה לו בתחילה משא"כ שנאת שאול לא הי' רק שנאת חנם מתחילה ועד סוף ותו מדכתב הרא"ש בסוף דבריו ועוד לא הי' האב בזה עושה מעשה עמך מכלל דבתחילה ר"ל שגם עם הי' שנאת האב כדין בשביל שעשה לו רעה ולא רצה לפייסו עם כל זה אין לבן לשנוא אותו בעבור האב וזה לא נשמע מהא דיהונתן ב"ש כנ"ל וע' בתה"ד סי' מ' משם בארה ג"כ שאפילו במילי דבן שהוא עושה לעצמו אם יגיע להאב צער מזה חייב לשמוע לו ופשוט הוא: ונשוב לדברי מוהריק"ו דלעיל הנה מעכ"ת בתחילה עלה במחשבה לפניו לסייע דברי מוהריק"ו מדברי התוס' קדושין ל"ב ד"ה ר"י אומר וכו' שכתבו אהא דאיתא ביבמות פ"ק דף ה' יכול אמר לו אביו אל תחזור האבידה ישמע לו היינו שאומר עסוק בכבודי דאל תחזור בחנם לא אצטריך קרא וכו' עכ"ל דר"ל מטעם דברי מוהריק"ו הנ"ל דכיון שהוא מילי דבן דלא שייך האב בגוה אין בו מצות כבוד כלל ותו השיא דבריהם לכוונה אחרת עפ"י דברי הסמ"ג שהקשה תיפוק ליה דלא ישמע לו בזה כיון שמצוה לעבור על דברי תורה הרי הוא רשע ואינו חייב בכבודו ותי' דבדבורו לא מקרי רשע דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין וכו' וכ"כ הגמיי' ותמה עליהם דהאיך שייך לומר בזה דברי מי שומעין לפום מאי דס"ד דמחויב לשמוע לדברי האב וא"כ דמי' לחצר בפ"ק דב"מ דף י' דמחייב אפילו לרב סמא וכ"ש לרבינא וע"כ הניח דברי הסמ"ג והגמיי' בתימה (וכה"ג הקשה בס' המקנה ומפרש שם דאיירי שהאב שוגג או מוטעה) ואמטו הכי פשיטא להו להתוס' דבאומר אל תחזיר בחנם דלא ישמע לו כיון שמצוה אותו לעבור עבירה מה שאינו רשאי לצוות כן אבלכשאביו מצוה להביא לו גוזלות ומצאם בביה"ק הל"ת ממילא נדחית מפני העשה המוטלת עליו אפילו שאומר לו אביו היטמא אינו נעשה רשע ע"י כן שאינו מחויב למחול עכ"ד בקצרה:

ואני אומר דודאי לדברי הרב שומעין הנה הנם רבותינו הסמ"ג והגמיי' הנ"ל שדבריהם ברורי' דזה לשון הסמ"ג עשין קי"ג אהא דאמר אני ה' כולכם חייבין בכבודי וכו' ולמדנו מכאן שבדבור לעבור אינו נחשב רשע דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין שאם הי' נחשב רשע בדבור פשיטא שלא ישמע לו ולא הי' צריך קרא לזה ולא מצינו עונש בדבור אלא למסית בלבד שדיבר לאחד לעבוד (ע"ז) עכ"ל והנה במ"ש דדברי הרב ודברי התלמיד וכו' לכאורה אין משם ראי' אלא דלח מחייב כעושה מעשה אבל אכתי אפשר דמקרי רשע וחייב בדיני שמים וירא שדעת הסמ"ג כדעת התוס' פרק הכונס דבדבור לבד אפי' בדיני שמים לא מחייב מטעם דברי הרב ודברי התלמיד וכו' והש"ך בח"מ סי' ל"ב הבי' ראי' לדבריהם מהא דאי' בסנהדרין פ' ז"ב דף כ"ט מנין שאין טוענין למסית מנחש הקדמוני דאמר רבי שמלאי הרבה טענות הי' לו לנחש לטעון ולא טען דהו"ל למימר דברי הרב ודברי התלמיד וכו' והתם דיני שמים הוה אלמא דבהך טענה דדברי הרב וכו' פטור אפי' מדיני שמים לבד המסית לא מפטר בטענה זו לפי שנצטוה שלא להסית כמ"ש התוס' שם (ר"ל דלא שייך גבי מסית דברי הרב וכו' דהרי הכתוב מחייבו מיתה גם אם לא שמע לו הניסת כנ"ל אולם מה שסיים הסמ"ג דלא מצינו עונש בדבור אלא למסית בלבד וכו' קשה הלא גם במעילה וטביחה ומכירה ושליחו' יד יש עונש בדבור כדאי' להדי' בקדושין מ"ג דבהנהו יש שליח לדבר עבירה ומחייב שולחן בדבורו ואי משום דבהנהו לא מחייב שולחן אלא במעשה השליח משא"כ במסית דאפי' לא שמע לו הניסת ולא עשה על פיו מחייב בדבורו לבד הלא בכאן נמי הבן עושה מעשה על פי האב ע"כ יראה דשפתיו ברור מללו דהכי נמי אין כאן אלא דבור בלבד ולא מעשה דמה שהבן עושה על פיו אין במעשה זו עבירה דהלא ברשות הוא עושה משום העשה של כיבוד דוחה ל"ת ואין כאן אלא דבור בלבד שמצוה לעבור על דת דהא גבי אב ליכא עשה ובמתכוין הוא אומר להעביר על דת והוה ס"ד דהסמ"ג דבדבור בלבד מקרי רשע כמו שכפל ושילש בדבריו שבדבור לעבור וכו' שאם הי' נחשב רשע בדבור וכו' דלא מצינו עונש בדבור וכו' (וכ"ה באמת דעת הש"ג שאם האב מכוין לזלזל במצות לא ישמע לו דרשע הוא) ע"ז השיב הסמ"ג דבדבורו לעבור לא מקרי רשע כמו שמצינו בכל דוכתי' דאמרי' דברי הרב וכו' ופטור בזה אפי' מדיני שמים כנ"ל אעפ"י שהסית את חבירו לעבור על ד"ת ועוד שחבירו עשה מעשה העבירה על פיו כ"ש בזה שאין במעשה הבן שעושה על פיו שום עבירה דלא מקרי רשע בדבורו לבד אפי' שמכוין לעבור על ד"ת דלא מצינו עונש בדבור לבד אף שלא נעשה מעשה העבירה על פיו אלא במסית לעבוד ע"ו דאפילו לא שמע לו חבירו ולא עשה על פיו מחייב לפי שנצטוה ע"ו שלא להסית

משא"כ בכל התורה כולה ודלא כש"ג (ואפי' לדעת הש"ך בח"מ שם דאפי' היכי דאיכא למימר דברי הרב וכו' אפ"ה מחייב בדיני שמים היינו כשנעשה העבירה עי"כ שגרם מכשול העברה אבל אם נעשה העבירה פשיטא דפטור אפי' מדיני שמים ואפי' רשע לא מקרי בדבור בעלמא כנ"ל וא"כ דברי הסמ"ג והגהמיי' מיוסדים על אדני פו:

ואפילו לדעת הש"ג דלעיל שסובר דמקרי רשע בדבור לחוד היינו כשמתכוין לזלזל במצות אבל אם מתכוין לטובתו לא וא"כ, משכחת לה דאומר לו אל תחזיר האבידה לחוד מפני שחס על טורח הבן שלא יחלש או שהוא שנא לבעלי' מפני שראהו לבדו עובר עבירה או שכפר לו ממון וכן באומר הטמא למת שהי' קרובו וריעו אשר כנפשו ורוצה לכבדו וכדומה ואכתי מנ"ל להתוס' דאיירי באומר לו עסוק, בכבודי להבי' גוזלות: אולם יתכן לכוין דברי התוס' עפ"י דברי התוס' ישנים פ' אלו נערות דף מ' אהא דאי' התם גבי אונס שאם היתה אסורה עליו באיסור לאו לא אתי עשה דלו תהי' לאשה ודחי ל"ת מטעם דאי אמרה לא בעינא לי' ליתא לעשה והקשו א"כ היכי ס"ד דליתי עשה דכיבוד וידחה ל"ת דאבידה הלא אם יאמר האב לא בעינא לכיבוד מי איתא לעשה כלל ותירצו וז"ל ויש לומר דהתם מ"מ מיד כשצוה האב הוה עשה לעשות מצותו עכ"ל ולכאורה אינו מובן דהא גבי אונס נמי מיד שאמרה בעינא לי' הוה עשה דלו תהי' לאשה ויראה דר"ל דגבי כיבוד איירי שאמר האב הבא לי גוזלות מאשר תמצא ואח"כ נזדמן לו עסק האבידה או שפרחו הגוזלות לביה"ק ואמר לו אביו אח"כ שיניח עסק האבידה ויביא לו הגוזלות או שיטמא דכבר חל העשה דכיבוד מיד כשצוה האב על הגוזלות קודם שנזדמן עסק האבידה והטומאה אמטו הכי גם אח"כ נשאר העשה בקיומה דלא שייך לומר בזה אי אמר לא בעינא מי איתא לעשה דהא כבר איתא לעשה מקודם הל"ת משא"כ גבי אונס דהל"ת הוא קודם העשה וכיון דמתחילה הי' העשה במקום ל"ת ואז אי אמרה לא בעינא לא חיילא העשה מעולם וזהו שאמר מי איתא לעשה כלל ר"ל דמעולם לא חיילא העשה כנ"ל ולכן מזה הוכיחו התוס' בקדושין דאיירי שאמר לו עסוק בכבודי להבי' גוזלות וכנ"ל דאי אמר לו אל תחזיר בחנם לא איצטריך קרא דלא ישמע לו כיון דהעשה היא מעיקרא במקום ל"ת ואי אמר לא בעינא לכבוד או הוה שתיק לא הי' כחן עשה מעולם פשיטא דלא דחי ל"ת כמו גבי אונס וא"ש:

אמנם מוהריק"ו ז"ל הבי' שם דברי התוס' הללו ולא נסתייע כלל מראש דבריהם הנ"ל רק מסוף דבריהם שכתבו דאפי' למ"ד כיבוד משל בן היינו דוקא להניח לאביו לעשות רצונו בממונו לפי שזהו גוף הכיבוד אבל באבידתו כיון שאין האב נהנה באבידה עצמה אין הבן חייב להפסיד האבידה בשביל אביו עכ"ל וסיים מוהריק"ו ע"ז וכ"ש למ"ד משל

אב ועוד כ"ש וכ"ש היכא שאין הבן מניח מלעשות כבוד אביו המוטל עליו בשביל אותו מעשה שהאב מצוה עליו שלא לעשות ע"ש ר"ל דכמו שמחלקי' בהדי' למ"ד כיבוד משל בן בין דבר שהאב נהנה בו שהוא גוף הכיבוד לדבר שאין האב נהנה בו ה"ה וכ"ש למ"ד כבוד משל אב ומ"ש התוס' שאין הבן חייב להפסיד האבידה דמשמע הא שלא במקום הפסד יש בו מצות כיבוד משום דקיימי התם אגוף מצות כבוד במה שצוה לו האב לעסוק בכבודו בהבאת גוזלו' שהוא דבר שיש להאב הנאה דאפ"ה פטור משום הפסד ממונו כמו למ"ד כבוד משל אב שדוחה הפסד ממונו לגוף מצות כבוד ה"נ למ"ד משל בן במקום שאין לאב הנאה בגוף הממון דבכה"ג מודה דאין הכיבוד משל בן ודינו כמו למ"ד משל אב שאינו חייב להפסיד ממונו בשביל אביו אבל אם כל עצם הציווי הוא רק בדבר שאין להאב הנאה אין בו מצות כיבוד כלל אפילו שלא במקום הפסד ועכ"פ מבואר מדברי התוס' דכל שהאב מצה בדבר שאין לו הנאה אינו מעיקר מצות כבוד ולא משום מצות מורא דאל"כ למה לא יהי' גם זה משל בן כמו עיקר מצות כבוד למ"ד משל בן דמאי שנא כבוד ומ"ש מורא הלא גם שניהם הוקשו לכבוד ומורא המקום ב"ה אלא ודאי דדבר שאין לאב הנאה אין בו עכ"פ עשה של תורה כמ"ש הרשב"א ז"ל ביבמות שם כמובא למעלה וא"כ יגיד עליו שמסוף דבריהם ניכר ונודע כוונת בראש דבריה' שכתבו דאם אמר לו האב אל תחזיר בחנם לא איצטריך קרא דלא ישמע לו הוא מטעם שכתבו בסוף דבריהם דכל שאין להאב הנאה בדבר הציווי אינו מגוף מצות כבוד ועכ"פ אין בו עשה של תורה שידחה אפי' ל"ת גרידא כמ"ש הרשב"א ז"ל וכ"מ פשטא דהש"ס שלא לחנם אמרו איזהו כיבוד מאכיל ומשקה וכו' ולא אמר בכלל שיעשה כל רצונו משמע דוקא כגון הני שיש לאב הנאה וקורת רוח בהם אבל דברי' שאין להאב הנאה אינו במצות כבוד ומ"מ מלשון הרשב"א ז"ל שכתב שאין בו עשה של תורה יראה דעכ"פ יש בו מצות כבוד מדרבנן אבל מדברי התוס' אין הכרע שיהי' אפי' מדרבנן כמש"ל ואפי"ת דבדבר שאין לאב הנאה יש בו מצות כבוד מדרבנן זהו דוקא במילי דאבוה כגון שהאב אומר לו שיאמר אחר בהמתו דעלה קאי הרשב"א ז"ל שם או שאומר לו העבר לי חביות שלי ממקום למקום שאין לו בו הנאה אבל במילי דבן שיעשה הבן לעצמו דלא שייך האב בגוה ס"ל למוהריק"ו דאין בו משום מצות כיבוד כלל אפילו מדרבנן:

ומה שתמה למעכ"ת ע"ז מהירושלמי בעובדא דאמי' דרבי ישמעאל רצונו של אדם זהו כבודו הנה מלבד מה שיש לדחות דלא אמרו זה אלא כלפי רבי ישמעאל שהי' מונע לאמו לרחוץ רגליו ולשתות מי הרחיצה מפני שהי' סבור שהוא דבר של בזיון לאמו ואסור לו להניחה שתתבזה על ידו ע"ז השיבו לו דכיון שהוא רצונה מגודל אהבתה אותו אין זה

בזיון לה ואינו נראה כמבזה אמו דרצונו של אדם הוא כבודה כלומר שאינו בזיון לכן יניחנה על מנהגה ואולי איסורא נמי איכא למנוע דבר זה ממנה כיון שהי' לה צער מזה כדאיתא התם אבל לעולם אין הרצון מכלל הכבוד אולם גם שנאמר שהדברים כפשטן הלא כבר כתבנו דלהרשב"א ז"ל ג"כ הוא מכלל הכיבוד מדרבנן והיינו משום שאמרו רצונו של אדם הוא כבודו וגם על מוהריק"ו ז"ל אין מזה טענה כלל דלא אמר שאין זה מכלל הכיבוד דאין ה"נ דרצונו של אדם הוא כבודו אלא דס"ל דבמילי דבן שהוא עושה לעצמו אינו מחויב לעשות רצנו כדי לכבדו כמו שאינו מחויב לכבדו בממונו וכ"ש לפי מה שנתבאר דאפילו במילי דאבוה כל שאין לאב הנאה מאותו דבר אינו מחויב לעשות רצונו אלא מדרבנן משום דרצונו זהו כבודו שיתכן לומר דבמילי דבן שעושה לעצמו לא חייבוהו רבנן לשמוע להאב וז"ל מוהריק"ו שם נראה לע"ד שאין כח ביד האב למחות ביד הבן (שלא ליקח אשה פלונית הישרה בעיניו) דאפילו לענין ממון קיימל"ן כמ"ד משל אב כ"ש הכא שהוא דבר השייך בצערא דגופא שיניח האשה אשר חפץ בה וכו' ועוד דעד כאן לא מיפלגי אם משל אב אם משל בן אלא בדבר דשייך האב בגוה אבל במילתא דלא שייך האב בגוה כי הכא פשיטא שאין כח באב למחות ביד בנו לא משום כבוד ולא משום מורא עכ"ל הרי דבין בתחילהובין בסוף ס"ל דהך מילתא שהוא מילי דהבן לעצמו עדיף טפי מממון הבן שאינו מחויב לכבדו בהם וכ"ע מודו בהא: ומה שתמה מעכ"ת עוד על מוהריקו ז"ל במ"ש וכ"ש צערא דגופא דלא מחייב הבן מהא דקיימל"ן שצריך הבן לחזור על הפתחי' ואין לך צער גדול מזה הנה באמת לכאורה ק"ו דמוהריקו ז"ל ק"ו גמור הוא כדאי' בש"ס בכמה דוכתי' דצערא דגופא עדיף מצערא דממונא כדאמרי' בפ' הזהב דף נ"ח גדול אונאת דברים מאונאת ממון שזה בגופו וזה בממונו וכן גדול התענית יותר מן הצדקה מה"ט דזה בגופו וזה בממונו ובס"פ החובל מבואר דיותר אדם מקפיד על צער הגוף מעל הפסד ממון וכדאי' בסמ"ע סי' תכ"א סי"ב ומ"ש מר בפשיטות שהבן צריך לחזור על הפתחי' לפרנסת אביו ליתא דאדרבה הסכמת הפוסקי' הוא שאין הבן צריך לחזור על הפתחי' לפרנס אביו זולת לבטל מלאכתו וגם זאת אם בסיבת ביטול מלאכה יצטרך הבן לחזור על הפתחי' בו ביום אינו מחויב לבטל מלאכתו אם לא שיתגלגל הדבר למחר וליומא אוחרי שאינו אלא גרם וסיבה שיתגלגל הדבר לאחר זמן מה שא"כ בנידון מוהריק"ו כל עצם הצווי של האב הוא על צערא דגופא תיד ולאחר זמן אולם מעובדא דרבי טרפון בירושלמי שהביאו התוס' שם דף ל"א ע"ב שהיתה אמו דורסת על ידיו להלך עליהן בחצרה ואמרו חכמי' ע"ו שעדיין לא הגיע לחצי

הכבוד משמע שמחויב לצער גופו בשביל מצות כיבוד אפי' אם הי' מזדמן ביותר מזה הצער ואין קצה וסוף לדבר: אמר בן המחבר.
בלב נשבר מדבר. הנה התשובה הזאת מצאתי באמתחת כ"י אאמו"ר הגאון זצללה"ה כמו שהיא שלא נגמרה בשלמות.
והטעם לזה נראה לי כי לפי חשבון זמן כתיבתה שהיתה בשנת תק"ץ י"א כסליו כמו שנכתב בראש התשובה א"כ היתה קודם פטירת אאמו"ר הגאון זצללה"ה כ"ד ימים ולא הניחו לגמרה עד שנלקח ארון א' ביום ד' ד' טבת וחבל על דאבדין וכו': טז חולין ד"מ ע"ב פרש"י ד"ה מחתך בעפר וכו' שחט סימן אחד בחוץ וכו' הקשה מהרש"א ז"ל לפי מה שפרש"י לעיל דף כ"ט דההיא דשחט סימן אחד בחוץ בעוף קדשים קמיירי דהיינו עולת העוף מאי קושי' הא למאי דקיימינן השתא בחטאת בהמה איכא למימר דכ"ע בעי שני סימנים בחוץ דהכי הכשר שחיטתה הוא ותו הקשה אמה שפירש"י טעמא דהתם משום דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף דאינו מדוייק דהא אפי' למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף אמרינן התם דחייב אסימן אחד בחוץ מטעם שעשה בה מעשה חטאת העוף בחוץ יעוי"ש הנה מ"ש דלמאי דקיימינן השתא בחטאת בהמה איכא למימר דכ"ע בעי שני סימנים בחוץ דהכי הכשר שחיטתה לא עמדתי על ס"ד בזה דנהי דגבי חטאת בהמה לא מהני טעמא דעשה בה מעשה חטאת העוף מ"מ למ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף חייב בסימן אחד אפי' גבי חטאת בהמה כדאי' התם וגדולה מזו אמר התם דלמ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף אפי' שחט מיעוט סימנים בחוץ וגמרן בפנים נמי מחייב ומרי' דשמעתא בכאן הוא עולא משמי' דרבי יוחנן דאית לי' התם ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף ורב הונא נמי מצי סבר הכי ואמטו הכי קשי' לי' לרש"י שפיר דמאי פריך אדרב הונא ועולא משמי' דר"י דאין ה"נ דחייב משום שחוטי חוץ בסימן אחד וממילא מיושב ג"כ הקושי' השני' במ"ש רש"י וטעמא דהתם משום דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף ולא מטעם דעשה, בה מעשה חטאת העוף משום דהתם איירי בעוף ואפשר דבחטאת בהמה לא מהני הך טעמא דעשה בה מעשה חטאת העוף אמטו הכי נקט רש"י טעמא משום דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף אולם מיהו בתחילת לשונו נקט רש"י להך טעמא דעשה בה מעשה חטאת העוף ומצינו למימר דרש"י ספוקי מספקא לי' אי שייך האי טעמא נמי בבהמה או לאו ובתחילה נקט לישנא דהש"ס שם דאיירי בעוף ואפשר דה"ה בבהמה ואפי' אם תמצי לומר מכח קושי' זו דגבי חטאת בהמה לא מהני הך טעמא דעשה בה מעשה חטאת העוף מ"מ מחייב בסימן אחד מטעמא דישנה לשחיטה מתחילה עד סוף כדמסיק וכל שכן לפמ"ש מהרש"א

גופי' בתירוצו השני דמ"ש רש"י בתחילת לשונו שהרי עשה מעשה חטאת העוף קאי נמי אעוף ע"ש דאין מקום לקושייתו השני' אמ"ש רש"י וטעמא דהתם משום דישנה לשחיטה מתחילה עד סוף דר"ל בכאן אחטאת בהמה וכנ"ל:

שם בפרש"י דחתוך עפרא בעלמא הוא וכו' בפ"ו דב"ק דף ע"א פריך הש"ס כה"ג לר"מ דמחייב תשלומי ארבעה וחמשה בגנב ושחט לע"א כיון דשחט בה פורתא אסרה אידך איסורי הנאה הוא ולאו דמרי' קא טבח והקשו התוס' שם דלמה לי' טעמא דלאו דמרי' קא שחיט תיפוק לי' דאין זה טביחה כלל דמחתך בעפר הוא כדאמר הכא ותירצו דהכי נמי לא בעי למימר דלאו שחיטה הוא כלל אלא משום דבעינן ראוי לפתח אוהל מועד וכיון דנאסרה בשחיטה פורתא תו לא חזי לפתח אוהל מועד עכ"ל ועפי"ז צריך לחלק ולומר נמי בהא דמחייב לעיל בשחט סימן אחד בחוץ היינו היכי דלא נאסרה בשחיטת הסימן באיסור אחר אז חייב כשגמרה בפנים דשפיר מקרי גמר שחיטה אבל היכי דנאסרה בשחיטת הסימן משום ע"א או שאר איסור ונפסל דלא חזי לפתח אוהל מועד הואיל שהסימן השני נגמר בפסול אחר דלא חזי לפתח אוהל מועד לא מקרי גמר שחיטה ואמטו הכי לא מחייב משום שוחטי חוץ בסימן הראשון כנ"ל ואיך שיהי' לפי' התוס' לא מתיישב שפיר לשון הש"ס שאמר בכאן מחתך בעפר הוא ולא אמר איסורי הנאה הוא וכו' כדאמר התם דהא טעמא הוא משום דאסור בהנאה ולא מתקבל בפנים אולם מלשון רש"י ז"ל למדנו תירוץ אחר שכתב כיון דנאסר משום ע"א פקע שם קדשי' מינה ונעשי' של ע"א ועפרא בעלמא הוא וכו' ובסוף הדבור סיים ואמר אבל לענין שחוטי חוץ לאו שחיטת קדשים הוא כו' ר"ל דלגבי חולין ודאי אקרי שחיטה כדמוכח בפ' מרובה שם אבל הכא פקע שם קדשים מינה ולאו שחיטת קדשים בחוץ הוה וזהו שאמר מחתך בעפר הוא ר"ל הואיל ונעשית של ע"א שהוא כעפרא בעלמא פקע שם קדשים מינה ולאו שחיטת קדשים בחוץ היא משא"כ בשחט סימן אחד בחוץ וסימן אחד בפנים דגמר השחיטה בעודה קדשי' כדפרש"י בהדי' אבל ודאי מקרי שחיטה כדאי' בפ' מרובה שם וממה שסיים רש"י ז"ל דלאו שחיטת קדשים היא משמע דשחיטה מיהא הוה וכ"מ להדי' מפרש"י בפסחים דף ע"ג דחשיב שפיר שחיטה אפילו לטהרה מטומאת נבילה אי לאו דמטמאה בל"ז משום תקרובת ע"א וא"כ צריך להיות מה שפרש"י ולענין שבת דחייבי' אנטילת נשמה הוא דמחייב אע"ג דלאו שחיטה הוא וכו' קושטא דמילתא קאמר דלענין שבת לא בעי שחיטה כלל ואפי"ת דלא הוה שחיטה כלל נמי מחייב ומכאן תשובה למ"ש הרא"ה בבד"ה דאפי' למ"ד אין אדם אוסר דבר שאינו שלו מ"מ אסור באכילה משום דהאי גברא לא חזי לשחיטה והו"ל כנוחר ובהר"ן מסיים דהו"ל כמתה מאלי'

דהלא מפ' מרובה מוכח להדי' דאפילו היכי דאוסר בהנאה משום תקרובו' ע"א אפ"ה חשיב שחיטה גמורה ומפרש"י והתוס' בפסחי' שם מבואר דהשחיטה מטהרה נמי מידי נבילה על כן יראה דלא קאמר הרא"ה דלא חשיב שחיטה אלא מדרבנן וכן יראה מלשון הר"ן ודלא כמו שהבין במשמרת הבית שם מלשון הרא"ה וכ"כ בת"ש סי' ד' ס"ק י"ד שכוונת הרא"ה דאסורה באכילה מדרבנן:

(הגה"ה והרשב"א במשה"ב הקשה על הרא"ה מהא דפריך ר"נ לר"ה מחתך בעפר הוא ולדעת הרא"ה תקשי לר"נ גופי' הא לאו שחיטה הוא ובספר כו"פ תי' דר"נ ידע דאיכא לאוקמי בחטאת העוף אלא דדחיקא לי' לאוקמי בחצי קנה פגום ואמטו הכי ניחא לדידי' דאימתי נעשה נבילה ברוב הקנה ואז נגמר שחיטתו בחוץ ובהדי הדדי קאתי ולא עמדתי על ס"ד דקושי' הרשב"א הוא כיון דלאו שחיטה הוא לא לחייב אשחוטי חוץ כלל וז"ל שם כיון דאין שחיטתו של זה אלא כנחירה אשחוטי חוץ לא ליחייב דהא אמרי' אשר ישחט ולא הנוחר עכ"ל וכן קשה נמי אהא דמוקי בחצי קנה פנו':) אולם יש להבין לשיטת התוס' דהיכי ששחט בה פורתא ונאסרה לגבוה נמי לא חייב משום שחוטי חוץ כיון דאינו מתקבל בפנים א"כ אדפריך, רב נחמן לרב הונא מחתך בעפר הוא לדידי' נמי תיקשי דהא במס' ע"א דף נ"ב יליף מכלים דאחז דאפילו במעשה כל דהו נמי אסור לגבוה ומייתי לה התוספת בשמעתי' דף מ"א ד"ה תא שמע ע"ש וא"כ כיון ששחט בה פורתא אסורה לגבוה ואינו מתקבל בפנים ואמאי חייב אשחוטי חוץ יש לומר דכלים דאחז לא מתסרי לגבוה אלא מדרבנן לחוד כדפרש"י להדי' בע"א שם וכן נראה מדברי התוס' שם דקנס חכמי' הי' (ומכאן תשובה למ"ש הת"ש סי' ד' סק"ט דדברי קבלה כד"ת דמי אפי' לפטור מכרת דשחוטי חוץ דא"כ תקשי לרב נחמן נמי ודוחק לומר דרב נחמן פליג אדרבי וס"ל כהס"ד דש"ס דהכננהו היינו דאטבלינהו): איברא דשם בדף נ"ד דתניא איזהו נעבד כל שעובדי' אותו בין באונס בין ברצון ומפרש לה התם כגון שאנס בהמת חבירו והשתחוה לה ומוקי לה רב אדא בר אהבה כגון שניסך לה יין בין קרני' ומבואר בתוס' שם דגרע ממעשה כל דהו דגבי שחיטה כיון דלא עשה מעשה בגופה כלל ואפ"ה אסור לגבוה מדאורייתא דהא הבריית' מפרשה נעבד דאסור מה"ת דומי' דנעבד ברצון דהיינו בשלו ויראה דרב אדא בר אהבה קאי התם כרב הונא כמ"ש התוס' שם דיליף מדרב הונא דאוסר במעשה כל דהו בגופה אפי' להדיוט ה"ה בנסוך בין קרני' דלאו מעשה בגופה אסירא מיהא לגבוה מה"ת אבל לר"נ דהכא מצינו למימר דבמעשה כל דהו בגופה נמי לא אסירא לגבוה אלאמדרבנן כמו בכלים דאחז וכ"כ במשמרת הבית להרשב"א בפשיטות דרב אדא ב"א ס"ל כר"ה ובהכי ניחא מ"ש התוס' ד"ה תא שמע וכו'

דרב הונא יליף מכלים דאחז דאסירי לגבוה בשמוש בעלמא להיכא דעשה מעשה בגוף הבהמה אפי' מעשה כל דהו דאסור אפילו להדיוט דבר תורה ולכאורה היכי יליף דבר תורה מאיסור דרבנן אבל לפי דרכינו יתכן דרב הונא ס"ל דכלים דאחז אסרו מן התורה. ומ"ש התו' בע"א דף נ"ב דכלים דאחז לא אסרו אלא משום קנס לא קאי אלא כרב נחמן ובהכי ניחא הא דסיימו התוס' שם דיליף מכלים דאחז דבמעשה רבה יש לאסור אפילו להדיוט והלא רב הונא אוסר אפילו במעשה כל דהו אלא ע"כ דהתוס' שם ס"ל דסוגי דהתם קאי אליבא דרב נחמן והבן (ועיין בכו"פ שכתב דלרב נחמן אפי' במעשה רבה אינו אוסר דבר שאינו שלו אלא מדרבנן וא"ש): איברא דכן דרב אדא ב"א ס"ל כרב הונא קשה לכאורה דרב אדא בר אהבה אדרב אדא ב"א דלמאי דס"ל כרב הונא יצטרך לאוקמי הך ברייתא דשוחט חטאת בחוץ בהכרח בחצי קנה פגום ולעיל דף כ"ח ס"ל לרב אדא בר אהבה דהכשר שחיטה דעוף בסימן אחד הוא דוקא בושט ולא בקנה וכיון שכן מאי אהני חצי קנה פגום והוסיף עלי' כל שהו בשחיטה לענין שחוטי חוץ הא אין בו הכשר שחיטה עד שישחוט את הושט וכי גמר לשחיטה מחתך בעפר הוא אולם התוס' בפ"ג דתענית דף כ' ע"ב כתבו דתרי רב אדא בר אהבה היו חד דהוה בימי רב ושמואל ואידך רב אדא ב"א תלמידי' דרבא וא"כ יתכן דלעיל דף כ"ח דפליג רב אדא ב"א בהדי רב נחמן ואמר ושט דוקא הוא זה שהי' בימי רב ושמואל והך רב אדא ב"א דמס' ע"א שם הוא רב אדא ב"א תלמידי' דרבא: ובזה מתישב לי היטב דברי הרשב"א במשמרת הבית שהבי' ראי' דהלכה כרב הונא מהא דקאי רב אדא ב"א במס' ע"א שם כוותי' ובתראה הוא תלמידי' דרבא ע"ש דלכאורה מנין לו זה דהוא רב אדא ב"א תלמידי' דרבא אימא דהוא רב אדא בר אהבה שהי' בימי שמואל ורב ואי משום דאתקיף התם אדחזקי' הא חזקי' נמי קשיש טובא דהוא רבי' דרבי יוחנן ובנו של רבי חייא אולם לדרכינו א"ש דהוכיח במישור כי הוא זה רב אדא ב"א תלמידי' דרבא ולא רב אדא ב"א שהי' בימי רב ושמואל דהא איהו הוא דפליג בהדי רב נחמן ואמר שחיטת סימן אחד בעוף הוא ושט ולא קנה וא"כ ע"כ לא ס"ל כדרב הונא דהא לרב הונא לא מתוקמי הא ברייתא דשוחט בשבת בחוץ אלא בחצי קנה פגום ומוכח דשחיטת סימן אחד בעוף הוא אפי' בקנה לחוד אלא ודאי דרב אדא ב"א דהתם דס"ל כרב הונא הוא רב אדא בר אהבה תלמידי' דרבא ולפי' ר"ח פ"ב דב"ב דף כ"א שכתב דתלמידי' דרבא הוא רב אדא בר אבא ולא רב אדא בר אהבה שהי' בימי רב ושמואל ולא ס"ל דתרי הוו יתכן דגריס נמי שם במס' ע"א רב אדא בר אבא כפי גירסתו פ"ב דב"ב שם כנ"ל וא"ש: ועדיין אנו צריכין למודעי בהא דמשני הש"ס במסקנא אליבא דרב נחמן ור"ע ור"י דחטאת כיון דקני' לי' לכפרה כדידי' דמי'

ואיירי בחצי קנה פגום דאכתי קשה הא מיד שאמר ששוחטה לשם ע"א הו"ל מוקצה שיחדו לתקרובת ע"א דדידי' מתסר באמירה לחוד לגבוה דהיינו מוקצה שאסור לגבוה קודם שחיטה ותו לא מחייב משום שחוטי חוץ דהא לא מתקבל בפנים וכדתנן רפי"ד דזבחים דף קי"ב המוקצה וכו' שהקריבן בחוץ פטור וצריך לפרש דמיירי שלא אמר מקודם ששוחט לשם ע"ח אלא בעת השחיטה ממש או בישראל מומר ששחטו לפני ע"א סתם דסתמי' הוה לע"א כמ"ש התוס' לעיל ע"א ד"ה לפני וכו' וא"ש.

אולם מה שיש להעיר בזה בהא דפריך אדרב פפא פשיטא ומשני מהו דתימא כיון דקניא לי' לכפרה כדידי' דמי קמ"ל וקשה היכי ס"ד למימר דחטאת חשיב דידי' א"כ אדפריך רב נחמן לרב הונא דאמר אדם אוסר שאינו שלו במעשה כל דהו הא חטאת דידי' הוא ותקשי לכ"ע דהא לכ"ע דידי' מצי אסר ולכאורה יתכן לומר דהוה ס"ד דלרב נחמן דידי' נמי לא אסר להדיוט אלא במעשה רבה דבעלי חיים אינן נאסרי' להדיוט מדאצטריך רחמנא לאסור מוקצה לגבוה מכלל דלהדיוט שרי כדפרש"י לעיל בדרב הונא והא דאמר רבי יוחנן אעפ"י שאמרו המשתחוה לקרקע עולם לא אסרה חפר בה בורות שיחין ומערו' אסרה היינו נמי מעשה רבה ונהי דלגבוה ודאי נאסר במעשה כל דהו דלא גרע ממוקצה שנאסר בדבור בעלמא מ"מ להדיוט לא נאסר במעשה כל דהו וא"כ לפרש"י א"ש דהא למאי דקיימל"ן ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף אפי' במיעוט קמא נמי חייב משום שחוטי חוץ כדאי' בש"ס לעיל דף כ"ט וא"כ מיד בתחילת השחיטה בעוד שלא נאסר כלל חייב משום שחוטי חוץ ומה שנאסר אח"כ במעשה כל דהו לגבוה לא אכפת לן כיון דלא נאסר להדיוט דבעלי חיים אינן נאסרי' ולא נעשית של ע"א דליהוי כעפרא בעלמא ולא פקע שם קדשים מינה ואכתי שחיטת קדשי' מקרי' מש"ה מחייב אמיעוט קמא דהא גמר השחיטה בעודה קדשי' ואמטו הכי הוה ניחא שפיר לרב נחמן אבל לר"ה דס"ל דאפי' במעשה כל דהו נאסר אפילו להדיוט פריך שפיר אולם לשיטת התוס' דלעיל דכל שנאסר לגבוה קודם גמר שחיטה הואיל ותו אינו מתקבל בפנים לא מחייב אתחילת שחיטה משום שחוטי חוץ וכנ"ל הקושי' במקומה דהיכי ס"ד למימר דחטאת דקני' לי' לכפרה חשיב כדידי' אדפריך רב נחמן לרב הונא תקשי לדידי' נמי דהא חטאת דידי' הוא וכיון דשחט בה פורתא במעשה כל דהו עכ"פ נאסרה לגבוה דלא גרע ממוקצה שנאסר לגבוה אפי' בדבור בעלמא וא"כ לא ליחייב אשחוטי חוץ דהא אינו מתקבל בפנים ובע"כ יצטרך גם הוא לאוקמי בחצי קלה פגום וא"כ בם לרב הונא ניחא ולא פריך מידי (ודוחק לומר דאין מוקצה אלא בשהקצהו קודם שחיטה דזו לא שמענו בשום מקום) הא חדא:

א ותו קשה לפי התוס' מאי פריך לקמן אדרב נחמן ור"ע ור"י מהך ברייתא אימא דעד כאן לא קאמרי רב נחמן ור"ע ור"י דאינו אוסר שאינו שלו אלא להדיוט אבל לגבוה מודו דאוסר ותו: ב בגמ' דף מ' ע"א איתבי' רב נחמן לרב הונא וכו' יש להבין לפי המסקנא דמסיק דרב נחמן מודה דאדם אוסר דבר שאינו שלו אלא דגבי ישראל תלינן דלצעורי קא מכוין א"כ גבי שוחט חטאת שלו דלא שייך הא מילתא דלצעורי דהא דידי' הוא גם לרב נחמן יכול לאסור וא"כ אדפריך לרב הונא תקשי לדידי' נמי אלא מיהו הא לא קשי' דמצינו למימר דבמסקנא נמי דמודה ר"נ דאדם אוסר דבר שאינו שלו היינו במעשה רבה אבל לא במעשה כל דהו דהא מנסך מעשה רבה הוא כדפרש"י וכן מצאתי בספר כו"פ שהקשה זאת ותי' כן אולם לדידי קשי' בהא דפריך במסקנא באמת לרב נחמן ור"ע ור"י מהא ברייתא גופי' דשוחט חטאת בשבת בחוץ וכו' ומשני דרב נחמן וסיעתו ס"ל דחטאת כיון דקניא לי' לכפרה כדידי' דמי' ומוקמי לה נמי בחצי קנה פגום א"כ מעיקרא מאי פריך רב נחמן לר"ה מהא דשוחט בשבת בחוץ וכו' הא לדידי' נמי לא מתוקמי אלא בחצי קנה פגום וממילא ניחא גם לרב הונא: ג תו הקשה בספר כו"פ דמאי פריך לרב הונא מהא ברייתא הא איכא לאוקמי להך ברייתא כר' יהודה ב"ב וריב"ב דס"ל אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ורב הונא אחי כת"ק: ד קשי לי טובא למאי דמסיק הכא דבין לרב הונא ובין לרב נחמן ור"ע ור"י לא מתוקמי הך ברייתא אלא בחצי קנה פגום והוסיף עלי' כל שהו וגמרו א"כ תקשי מהך ברייתא לרב אדא בר אהבה דלעיל דף כ"ח דס"ל דשחיטת סימן אחד דכשר בעוף הוא דוקא בושש ולא בקנה ומהך ברייתא מוכח אליבא דכ"ע דבשחיטת רוב הקנה סגי וליישב כל זה נציע הסוגי' תחילה:

בתוס' ד"ה אי הכי לפי' שני שבקונטרס וכו' מיהו קשה דבסמוך פריך לרב נחמן וכו' ומאי קושי' הא מתוקמי שפיר בחטאת בהמה ונקט חטאת לאפוקי שלמים ותירצו ושמא מתחילה ניחא לי' בחטאת בהמה כל כמה דלא אסיק אדעתי' שנויא דחטאת העוף ובחצי קנה פגום אבל לבסוף מסתבר לי' שנויא דחטאת העוף דאי בחטאת בהמה ונקט חטאת לאפוקי שלמים הו"ל למנקט עולה כדפי' בקונטרס עכ"ל ביאור דבריהם בזה דכל כמה דלא אסיק אדעתי' שנויא דחטאת העוף ובחצי קנה פגום לא הוה קשי' לי' דהו"ל למנקט עולה דמה לי חטאת מה לי עולה אבל לבתר דאסיק מהך אוקמתא דחטאת העוף וחצי קנה פגום קשי' לי' שפיר דאם איתא דטעמא דברייתא משום דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ונקט חטאת לאפוקי שלמים שהם שלו עדיפא הו"ל למנקט עולה לאשמועי' זה דאינו אוסר שאינו שלו ולא חטאת דהשתא דנקט חטאת אכתי לא שמעי' דאינו אוסר דבר שאינו שלו דהא איכא לאוקמי בחצי קנה פגום כדאוקי רב הונא

עדיפא הו"ל למנקט עולה דלאו דידי' לאפוקי שלמי' ונשמע מינה שפיר דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו דהא גבי עולה ליכא למטעי בחצי קנה פגום דעולת העוף נמי בעי שני סימנים כדפרש"י בהדי' ועפי"ז יתיישב קשי' הב' והד' אשר יאמר כי הוא זה דודאי רב נחמן עצמו דפריך לרב הונא ודאי לא אסיק אדעתי' מהך שינוי' דחצי קנה פגום או דלא מסתבר לי' לאוקמי הכי דשנויא דחיקא הוא ואמטו הכי ניחא לי' לדידי' שפיר דנקט חטאת לאפוקי שלמי' ולא קשי' לי' דליתני עולה דמה לי חטאת מה לי עולה דלדידי' בחטאת נמי שמעי' שפיר דאין אדם אוסר שאינו שלו למאי דלא אסיק מחצי קנה פגום אולם הש"ס דאסיק מהא דחצי קנה פגום ומסתבר לי' לאוקמי בהכי הוה משמע לי' שפיר סייעתא לרב הונא מזה מדנקט חטאת ולא עולה ואמטו הכי קשי' לי' אליבא דרב נחמן ור"ע ור"י דעדיפא הו"ל למנקט עולה ולא חטאת דאיכא למטעי ולאוקמי בחצי קנה פגום כדאוקי רב הונא ולא שמעי' מינה דאין אדם אוסר שאינו שלו ועלה משני דאפ"ה אין מזה קושי' לר"נ ור"ע ור"י ולא סייעתא לר"ה דאיכא למימר הואיל וקני' לי' לכפרה כדידי' דמי' ואיירי נמי בחצי קנה פגום ומש"ה נקט חטאת וממילא מסולקתקושי' הד' אדרב אדא ב"א דס"ל דשחיטת סימן אחד בעוף הוא ושט דוקא ולא קנה וא"כ לא מהני חצי קנה פגום ותקשי לי' מהך ברייתא דזה אינו דלדידי' כ"ש דלא קשי' מהך ברייתא דיש לומר דנקט חטאת לאפוקי שלמים ולא קשי' דליתני עולה כיון דלדידי' ליכא למטעי בחצי קנה פגום מה לי עולה מה לי חטאת וכנ"ל (ויתכן דרב נחמן מעיקרא כי פריך לר"ה הוה ס"ל נמי כרב אדא ב"א אלא דלבסוף הדר בי' וס"ל דאו ושט או קנה כדאי' לעיל ד' כ"ח ואהא פריך לי' הש"ס בתר הכי דהדר בי' מהך ברייתא כנ"ל:

אמנם כל זה פירשו התוס' אליבא דרש"י דאזיל לטעמי' דס"ל דגבי עולת העוף לא מחייב אשחוטי חוץ בסימן אחד עד דגמר לשני הואיל ומליקתו בפנים בשני סימנים אבל לפי' התוס' דלעיל דף כ"ט ע"ב גם בעולת העוף מחייב בסימן אחד בחוץ כמו בחטאת הואיל שעשה בו הכשר שחיטה אפי' לא גמר לשחוט סימן השני אינו עולה פרש"י הנ"ל כמ"ש מהרש"א ז"ל דליכא למימר דפריך במסקנא דהו"ל למתני עולה דא"כ לא משני מידי דס"ל כיון דקני' לי' לכפרה כדידי' דמיא דאכתי ליתני עולה ובחצי קנה פגום דהא לדידהו חטאת ועולה שוין הם ובהכרח לומר דהתוס' ס"ל כלישנא קמא דרש"י וכמו שפירשו אח"כ בדבור הסמוך אליבא דלישנא קמא דרש"י:

בד"ה לא הזה חטאת תיובתי' וכו' יש לומר דהא דנקט חטאת לאשמועינן דאע"ג דקניא לי' לכפרה אפ"ה לא חשיב כדידי' לאוסרה במעשה כל דהו עכ"ל והקשה מהרש"א א"כ למה הוצרך הלישנא קמא לפרש דהך פרכא דליתני זבח הוא לכ"ע אפי' כי מדלית דר"ה

הא מצינו לפרש דלר"ה דוקא פריך דלרב נחמן א"ש דנקט חטאת לאשמועי' רבותא דאע"ג דקני' לי' לכפרה לא חשיב דידי' ותו דמאי פריך בתר הכי לרב נחמן ור"ע ור"י הא מתוקמי שפיר בחטאת בהמה ונקטה לרבותא זו לאשמועי' דלא חשיב כדידי' ומה שתי' מהרש"א ז"ל דלרב נחמן דס"ל דאפי' במעשה רבה אינו אוסר שאינו שלו ליכא למימר דנקט חטאת לרבותא דאע"ג דקני' לי' לכפרה לא חשיב כדידי' לאסור בכל דהו דהא אפי' במעשה רבה אינו אוסרו והא ליכא למשמע מהך ברייתא וכו' ואין דבריו מובנים לי כלל דמה בכך דלא נשמע מהך ברייתא דאינו אוסר של חבירו כלל מ"מ נקט חטאת לאשמועי' תרתי חדא הא דאינו אוסר במעשה כל דהו ואידך דחטאת לא חשיב דידי' ולא נחית התנא כלל לאשמועי' הך רבותא דאינו אוסר שאינו שלו אפי' במעשה רבה אלא הא דחטאת לא חשיב כדידי' דהך רבותא דאינו אוסר שאינו שלו כלל אפי' במעשה רבה לא נשמע לעולם אפי' אי הוה נקט זבח דכל שאינו אוסר עד גמר שחיטה אפי' יאסר בגמרו נמי מחייב משום שחוטי חוץ ומאי הו"ל להתנא למיעבד לכן יראה דקושי' השני' מתיישב בפשיטות על דרך שכתבו התוס' בדבור שלפני זה לפרש"י דכל כמה דלא אסיק אדעתי' מהא דחצי קנה פגום הוה ניחא לי' דנקט חטאת לאשמועי' הך רבותא דאע"ג דקני' לי' לכפרה לא חשיב דידי' אבל בתר דמסיק מהא דחצי קנה פגום לא ניחא לי' למימר דנקט חטאת כדי לאשמועי' דלא חשיב דידי' דהשתא לא נשמע מיני' דלא חשיב דידי' דהא איכא למימר דשפיר חשיב דידי' ואיירי בחטאת העוף וחצי קנה פגום כדאוקי רב הונא וכדמסיק ועדיפא הו"ל למתני אשם דקניא לי' נמי לכפרה ואפ"ה לא חשיב דידי' דבזה לא מצינו למטעי מידי ואמטו הכי פריך שפיר ורב פפא לא קאמר אלא אליבא דרב נחמן דלא מסתבר לי' לפרש הברייתא בחצי קנה פגום כמו שצ"ל לפי' השני דרש"י כפי מה שפירשו התוס' לעיל ויתבאר להלן בעזה"י והקו' הראשונה נמי לק"מ דהא דהוצרך הלישנא קמא לפרש דהך פרכא דליתני זבח הוא לכ"ע אפי' לרב נחמן ולא אמר דלרב נחמן נקט חטאת לרבותא זו משום דלעיל אכתי לא נחית הש"ס לרבותא זו מדפריך הש"ס אדרב פפא פשיטא ומשני מהו דתימא כיון דקניא לי' לכפרה כדידי' דמי' אלמא דרב פפא הוא דחדית לן השתא רבותא זו אבל מעיקרא הוה ס"ל להש"ס דלאו רבותא היא כלל כדפריך פשיטא וכו' לכן בהכרח לפרש הא דפריך הש"ס מעיקרא לאשמועי' זבח הוא לכ"ע אפי' כי מדלית דר"ה וכי משני בחצי קנה פגום איכא סייעתא לרב הונא ועלה קאי רב פפא ואמר דליכא סייעתא מכאן לר"ה דלמאי דס"ד מעיקרא אי הוה אמרי' דאינו אוסר שאינו שלו אלא במעשה רבה הוה ניחא טפי דיש לומר דנקט חטאת לרבותא דאע"ג דקני' לי' לכפרה לא חשיב דידי' ומה

שהקשה מהרש"א עוד אהמקשה דפריך פשיטא כיון דלא אסיק אדעתי' הך סברא דקני' לי' לכפרה תקשי תמיהת התוס' כבר הקשינו למעלה דקים לן בדרבה מזו דהיכי קאמר מהו דתימא כיון דקני' לי' לכפרה כדידי' דמיא דהיכי ס"ד למימר הכי א"כ אדפריך רב נחמן לר"ה תקשי לדידי' דהא ודאי לכ"ע דידי' מצי אסר אפי' במעשה כל דהו עכ"פ לגבוה דלא גרע ממוקצה שאוסר לגבוה אפי' בדבור בעלמא ח"ו ס"ל לרב נחמן דחטאת לא חשיב דידי' ומאי אשמועי' רב פפא כמו שנתבאר למעלה דהך קושי' הוא לפי' התוס' ע"ש ובהכרח לפרש דלא בעי למימר דרב פפא אשמועי' זה אלא דר"פ ס"ל דהברייתא אשמועי' רבותא זו כמו שפירשו התוס' אליבא דר"פ וא"כ מצינו למימר דפרכת הש"ס פשיטא הוא נמי אברייתא דפשיטא דחטאת לא הוה דידי' ואמאי נקט חטאת לאשמועי' זבח בקושי' התוס' איברא דא"צ לזה דאפי"ת דקושית הש"ס הוא אדר"פ נמי א"ש דהא דלא פריך המקשה בפשיטות דהיכי מצי למימר מעשה רבה מ"ש דנקט חטאת ולא זבח משום דס"ד דהמקשה דר"פ קאי אריש כדהוה ס"ד דבבהמה קאי כדפרש"י וכמ"ש מהרש"א עצמו ליישב קושי' התוס' לפרש"י ואהכי פריך פשיטא דהכי הוא ומשני דר"פ קאי נמי אהך קושי' דמקשי' ליתני זבח ואתי למימר דלא הוה תיובתא מיהו נמי דלהכי נקט חטאת ולא זבח לרבותא דמהו דתימא כיון דקניא לי' לכפרה כדידי' דמי כמו שפי' התוס' כנ"ל ובזה מסולקת גם הקושי' הראשונה לפי' התוס' דלעיל:

איברא שיש להבין בלשון התוס' עצמן ד"ה אי הכי שכתבו דבתר דמסיק משנויא דחטא' העוף וח"ק פגום לא מסתבר לי' לאוקמי בחטאת בהמה ונקט חטאת לאפוקי שלמים דהו"ל למנקט עולה א"כ היכי קאמר ר"פ אי לאו דאמר רב הונא סימן אחד לא הוה חטאת תיובתי' והלא רב פפא גופי' הוא דשני לדר"ה דאיירי בחטאת העוף וח"ק פגום א"כ תקשי האיך יתכן לומר מעשה רבה אמאי נקט חטאת לאפוקי שלמים ליתני עולה וכמו כן קשה בדברי התוס' דהכא דאזלי נמי בסגנון דבריהם דלעיל כפי מה שביארנו דס"ל דלבתר דמסיק משינויא דחטאת העוף וח"ק פגום תו לא מסתבר לי' למימר דנקט חטאת לרבותא דאע"ג דקניא לי' לכפרה לא חשיב דידי' משום דאכתי לא נשמע זה מהא דנקט חטאת כיון דאיכא לאוקמי בחטאת העוף וח"ק פגום ועדיפא הו"ל למנקט אשם וכנ"ל והלא ר"פ כבר אסיק אדעתי' מהך שינויא דחטאת העוף וח"ק פגום והיכי קאמר דלא הוה חטאת תיובתי' משום דאיכא למימר דנקט חטאת לרבותא תקשי לי' א"כ ליתני אשם וכדפריך הש"ס בתר הכי לרב נחמן מה"ט ובהכרח לומר או דר"פ קאי אליבא דרב נחמן דלא מסתבר לי' לאוקמי בח"ק פגום ור"ל דרב נחמן לא הוה מותיב לי' מינה דכיון דלא משמע לי' לאוקמי בח"ק פגום שפיר נשמע מיני' דחטאת לאו דידי'

הוא ודאינו אוסר שאינו שלו ולא קשי' לתני אשם או עולה כיון דליכא למטעי מה לי חטאת או עולה ואשם וכנ"ל או דר"פ גופי' לא מסתבר לי' הך אוקמתא דח"ק פגום כי אם עפ"י הכרח אליבא דר"ה תדע מדקאמר לא הוה חטאת תיובתי' ומאי תיובתי' איכא הכי הלא כבר שני לדר"ה בחצי קנה פגום א"ו ס"ל דשינויא דחיקא הוא וכדפרש"י עלה ולא הוה מצטריך לי' לאוקמי בחטאת העוף וח"ק פגום דהיינו שינויא דחיקא ואי לאו דמסתפינא הוה אמינא דהתוס' גרסי בהך שינויא דח"ק פגום מר זוטרא משמי' דרב פפי ביוד ולא רב פפא באלף ואמטו הכי קאמר דלא הוה חטאת תיובתא משום דלא מסתבר לרב פפא לאוקמי בח"ק פגום והבן זה ועדיין צ"ע:

אמנם לולא דברי התוס' הי' נלע"ד לכוין פרש"י ז"ל בדרך נכון ופשוט ויתיישב הסוגי' ברווחא בעזה"י אשר יאמר כי הוא זה: בפרש"י ד"ה דקניא לי' וכו' לשון אחר אי הכי דבגמר זביחה וכו' והקשו התוס' ד"ה אי הכי א"כ מאי פריך בסמוך מההיא ברייתא לרב נחמן הא מתוקמי שפיר בחטאת בהמה ונקט חטאת לאפוקי שלמים וכו' ונראה דיש להבין בפרש"י דבסמוך ד"ה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אפי' בגמר מעשה וכו' ואית דמפרשי' וכו' דמאי בעי רש"י ז"ל בזה ולאיזה צורך הקדים לפרש זאת הלא אין נ"מ בזה בביאור הסוגי' ואין מדרכו של רש"י ז"ל לבאר כי אם הצורך בהכרח לפשט הסוגיא גם מה שפרש"י דפרכת הש"ס לר"נ ור"ע ור"י הוא דאי לאפוקי שלמים ליתני עולה מאי עדיפותא דעולה מחטאת ויראה דס"ל לרש"י ז"ל דהא דאמרינן לעיל דסימן אחד הוא מעשה כל דהו היינו בבהמה דשיעור הכשר שחיטה דידה הוא בשני סימנים אבל בעוף דהכשר הוא בסימן אחד או רובה של אחד הוה רוב הסימן מעשה רבה אפי' בעולת העוף דלענין שחוטי חוץ לא מחייב אלא בשני סימנים כהכשר מליקתו בפנים מ"מ לענין אוסר שאינו שלו למאן דמחלק בין מעשה זוטא למעשה רבה ודאי כל שעשה בו הכשר שחיטה חשיב מעשה רבה בקדשי' כמו בחולין ופשיט הוא וא"כ הוקשה לו לרש"י ז"ל דמאי פריך הש"ס לרב נחמן ורב עמרם ור"י מהא דשחט חטאת וכו' דליתני עולה הא לא מצי למתני עולה דמשמע נמי עולת העוף וגבי עולת העוף לא מחייב משום שחוטי חוץ משום דכיון דשחט בה סימן אחד שהוא שיעור שחיטת העוף בחולין חשיב מעשה רבה ונאסרה ואידך מחתך בעפר בעלמא הוא וגבי עולת העוף לא מחייב משום שחוטי א עד דגמר נמי סימן השני בהכשר כדפרש"י ד"ה דחברי' ובשלמא ללישנא קמא דהקושי' הוא דליתני זבח ניחא דעולת העוף אינו בכלל זבח דזבח היינו דבר הזבוח בסכין ועוף חלוק הוא כדפרש"י דף מ"א ד"ה אבל זבח וכו' אבל להך לישנא בתרא דלרב נחמן נמי לא מצי למתני זבחדאצטריך למנקט חטאת לאפוקי שלמים רק דקשי' דליתני

עולה קשיא הא לא מצי למנקט עולה משום עולת העוף דלא מחייב עלה אשחוטי חוץ אפי' למ"ד אינו אוסר דבר שאינו שלו אלא במעשה רבה לכן הקדים רש"י ז"ל לפרש דלרב נחמן ור"ע ור"י אינו אוסר שאינו שלו לעולם אפי' במעשה רבה ואמטו הכי פריך שפיר דליתני עולה דעדיף טובא דנשמע מינה דאין אדם אוסר שאינו שלו אפי' במעשה רבה דאי הוה מצי לאסור במעשה רבה לא הוה מחייב בעולת העוף משום שחוטי חוץ דמדשחט בה סימן אחד או רובו אסרה במעשה רבה אידך מחתך בעפר הוא ומדנקט חטאת ולא עולה מוכח שפיר דאדם אוסר שאינו שלו עכ"פ במעשה רבה וא"ש אבל לעיל דאכתי לא אסיק אדעתי' דלרב נחמן אינו אוסר שלו לגמרי אפי' במעשה רבה והוה ס"ד דלא פליג רב נחמן אדרב הונא אלא בהא דס"ל דאוסר אפי' במעשה כל דהו אבל במעשה רבה מודה דאוסר וכן הוא האמת לפי המסקנא דטעמי' דרב נחמן הוא רק משום לצעורי קא מכוין אבל בחטאת דידי' דלא שייך לצעורי יכול לאסור במעשה רבה אמטו הכי ניחא שפיר דפריך לר"ה דוקא דמוקי לה בעובדא בגמר זביחה ליתני זבח אבל לרב נחמן ניחא דנקט חטאת לאפוקי שלמים ולא מצי למתני עולה דהוה משמע נמי עולת העוף ובעולת העוף לא מחייב אשחוטי חוץ דמדשחיט סימן אחד שהוא שיעור שחיטה הוה מעשה רבה ונאסרה ואידך מחתך בעפר הוא אמטו הכי נקט חטאת לאפוקי שלמים ועולת העוף (ותו דאפי' הוה מצי למנקט עולה נמי לא קשה דליתני עולה כיון דלא עדיפא מה לי עולה מה לי חטאת כ"ש היכי דחטאת עדיפא טפי) ובזה מיושב שפיר הא דאמר רב פפא אי לאו דאמר רב הונא סימן אחד לא הוה חטאת תיובתא דמאי מעשה מעשה רבה וכו' ובסמוך מיד דייקינן אדרבה מהך ברייתא כר"ה ופריך לרב נחמן מינה כמו שהקשו התוס' ללישנא קמא אבל ללישנא בתרא ניחא דלא פריך לר"נ ור"ע ור"י אלא משום דס"ל דאפי' במעשה רבה אינו אוסר שאינו שלו וקשי' ליתני עולה כדי לאשמועי' דאינו אוסר כלל וכנ"ל אבל אם נאמר דיכול לאסור במעשה רבה ניחא שפיר דלא הוה מצי למנקט עולה וכנ"ל אמטו הכי קאמר דלא הוה חטאת תיובתי' ולא הוה מצטריך לן לאוקמי בחצי קנה פגום כדפרש"י:

ובזה מיושב שפיר קושיי' הב' ג' ד' דלעיל אשר יאמר כי הוא זה דמה שהקשינו בקושי' הב' דהיכי ס"ד דהש"ס דס"ל לרב נחמן דאינו יכול לאסור שאינו שלו אפי' במעשה ומוקי להך ברייתא דשוחט בשבת בחוץ וכו' בחטאת העוף וח"ק פגום וטעמא משום דקניא לי' לכפרה כדידי' דמי' א"כ מאי פריך לעיל אדר"ה כיון דלדידי' נמי מתוקמי אלא בחטאת העוף וח"ק פגום גם לרב הונא ניחא דזה אינו דהוה ס"ד דהש"ס דודאי מעיקרא כי פריך רב נחמן לר"ה מינה ודאי לא אסיק אדעתי' לאוקמה בח"ק פגום ואין הכי נמי דהוה

ס"ל דבמעשה רבה יכול לאסור כדמוכח לה מהך ברייתא אבל בתר דשני לי' רב הונא דאיכא לאוקמי בחטאת העוף וח"ק פגום הדר בי' וס"ל כרב עמרם ור"י דאפילו במעשה רבה נמי אינו אוסר ואוקי להך ברייתא נמי בחטאת העוף וחצי קנה פגום וטעמא משום דקני לי' לכפרה כדידי' דמי': ובזה מיושב ג"כ הקושי' השלישית שהיא קושי' הכו"פ דמאי פריך רב נחמן לר"ה דהא בל"ו רב הונא כתנאי וס"ל כת"ק דר"י בן בבא ור"י בן בתירא א"כ הא איכא לאוקמי הך ברייתא כר"י בן בתירא וריב"ב דס"ל אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אפי' במעשה רבה ולדרכינו יתכן דלא מתוקמי הך ברייתא כריב"ב דאין אוסר שאינו שלו לגמרי דא"כ תקשי מאי שנא דנקט חטאת לאפוקי שלמים ליתני עולה דנשמע מינה דאין אדם אוסר שאינו שלו לגמרי דהשתא דנקט חטאת לא שמעי' מינה אלא דאינו אוסר במעשה כל דהו אבל במעשה רבה אפשר דאוסר וכדפריך מינה לרב עמרם ור"י אלא ודאי דהך ברייתא אתי' כת"ק דס"ל אדם אוסר דבר שאינו שלו ודוקא במעשה רבה דנסוך היין הוא מעשה רבה כדפרש"י אבל לא במעשה כל דהו וקשי' לר"ת דס"ל אליבא דת"ק דאוסר אפי' במעשה כל דהו וא"ש ובזה מיושב ג"כ הקושי' הד' שהקשינו למעלה דלמאי דמוקמינן הברייתא הכא בין לרב הונא ובין לר"נ ור"ע ור"י בח"ק פגום א"כ מוכח דהכשר שחיטת העוף הוא אפי' בקנה לבד ותקשי לרב אדא בר אהבה לעיל דף כ"ת דס"ל דהכשר שחיטת העוף הוא בושט דוקא ולא בקנה דזה אינו דרב אדא ס"ל כרב נחמן במסקנא דאדם אוסר שאינו שלו במעשה רבה ותו לא מצטריך לאוקמי בח"ק פגום אלא דנקט חטאת לאפוקי שלמים ועולת העוף וכנ"ל ובזה הסוגי' עולה כפשטה לפרש"י ז"ל כדת של תורה אין אונס ודוחק כלל ויהא רעוא דכד שכיבנא יפוק רש"י לותי דמתריצנא סוגיא כוותי' בכמה דוכתי בקושטא בעזה"י:

אמנם עדיין יש להעיר דמאי פריך לרב נחמן ור"ע ור"י מהך ברייתא דשוחט חטאת בשבת בחוץ וכו' דלמא עד כאן לא קאמרי ר"נ ור"ע ור"י דאין אדם אוסר שאינו שלו אלא להדיוט אבל לגבוה מודו דאסור אפי' בכל דהו ומתוקמי שפיר לדידהו בחטאת העוף וח"ק פגום כדאוקמינא לרב הונא אבל חטאת בהמה כיון דשחט בה פורתא נאסרה לגבוה וכיון דאינו מתקבל בפנים תו לא מחייב עלה משום שחוטי חוץ כמ"ש התוס' להדיא בפ' מרובה דף ע"א איברא דהא ליתא דאם איתא דס"ל לרב נחמן דלגבוה נאסר במעשה כל דהו ומוקי לה בחטאת העוף וח"ק פגום א"כ מאי פריך מעיקרא אדרב הונא הא לרב הונא נמי ניחא בהכי ואע"ג דהשתא נמי משני אליבא דרב נחמן ור"ע ור"י דמוקמי לברייתא בחטאת העוף וחצי קנה פגום אלא דס"ל דחטאת כדידי' דמי' כבר ביארנו למעלה דס"ל להש"ס דבהכרח לומר דמעיקרא כי פריך רב נחמן לר"ה מהך ברייתא הוה ס"ל דדוקא

במעשה כל דהו אינו אוסר אבל במעשה רבה אוסר ואמטו הכי הוה ניחא לדידי' שפיר אפי' בחטאת בהמה וכנ"ל והא דאמר בתר הכי דאינו אוסר שאינו שלו כלל אפי' במעשה רבה על כרחך לומר דבתר דשמעה מרב הונא דאוקי לה בחטאת העוף וח"ק פגום הדר בי' איהו נמי וס"ל דאינו אוסר שאינו שלו כלל ומוקי לה נמי בח"ק פגום וס"ל דחטאת כדידי' דמי משום דחזינן בהדי' דהדר בי' דהא בהדיא אמר דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו כלל אבל לענין דאוסר לגבוה במעשה כל דהו דלא חזינן לי' בהדיא מהי תיתי לומר דהדר בי' וא"ש אבל הא קשיא אימא ס"ל דלגבוה מיהת אוסר במעשה רבה ומתוקמי שפיר בחטאת בהמה ואין כאן חזרה כלל והא תינח לשיטת התוס' דלעיל דבתר דאסיק מהא דחטאת העוף וחצי קנה פגום לא מתוקמי בחטאת בהמה ואתי לאפוקי שלמים או לאשמועינן דאפי' חטאת לא חשיב דידי' דא"כ ליתני עולה או אשם דהשתא דנקט חטאת איכא למטעי דאיירי בחצי קנה פגום ולמימר דהוה דידי' או דאוסר אפי' שאינו שלו עדיפא הו"ל למנקט אשם או עולה וכנ"ל אבל לפרש"י כפי מה שביארנו דעיקר קושי' הש"ס הוא למאי דס"ל לרב נחמן ור"ע ור"י דאינו אוסר שאינו שלו כלל דהו"ל למנקט עולה דמשמע אפי' עולת העוף ונשמע מינה שפיר דאפי' במעשה רבה אינו אוסר דשחיטת סימן אחד בעוף הוה מעשה רבה וכנ"ל עדיין קשה דלמא חודה רב נחמן ור"ע ור"י דלגבוה מיהת אוסר במעשה רבה ואמטו הכי לא הוה מצי למינקט עולה משום דעולת העוף מכי שחיט סימן אחד הוה מעשה רבה ונאסר לגבוה ותו לא מחייב משום שחוטי חוץ נגמר הסימן השני כיון שאינו מתקבל בפנים כמ"ש התוס' בב"ק שם:.

אולם לפי מה שביארנו למעלה בריש דברינו דלפי פרש"י ד"ה מחתך בעפר וכו' מבואר דכל שלא נאסר להדיוט אלא לגבוה לא פקע שם קדשי' מינה שפיר מחייב אשחוטי חוץ בשחיטת סימן אחד (או אפי' במיעוט סימנים למ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף הואיל וגמר השחיטה בעודה קדשים ודלא כהתוס' פ' מרובה הנ"ל א"ש דרש"י לטעמי' אזיל ולק"מ והבן זה: תם ונשלם שבח לאל בורא עולם